

ประวัติศาสตร์นั้นจะต้องลงมาจากหอคอยงาช้าง จะต้องลงมาร่วมกับประชาชนผู้ทุกข์ยาก อันเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก และนับวันแต่จะมีเพิ่มมากขึ้น ๆ ในทุกภาคของประเทศ

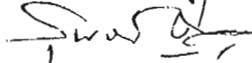
ดังกล่าวข้างต้นว่าการสร้างประวัติศาสตร์จะต้องลงมาจากหอคอยงาช้าง และมาร่วมกับมหาประชาชนผู้ทุกข์ยากอันมีจำนวนมาก

ดังนั้น การศึกษาเรียนรู้ปรัชญามาร์กซิสม์และการอ่าน “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” จึงไม่ใช่ศึกษาเรียนรู้และอ่านเพื่อความเป็นผู้คงแก่เรียนหรือพหูสูตที่อยู่บนหอคอยงาช้าง

แต่ศึกษาเรียนรู้และอ่านเพื่อเป็นอาวุธร่วมกับมหาประชาชนสร้างประวัติศาสตร์ เพื่อความไพบูรณ์แห่งความสุขสมบูรณ์ของมหาประชาชน และสันติภาพชั่ววันรันดร์ และนี่คือความมุ่งหมายของมาร์กซ์ที่ได้เผยแพร่ความคิดของท่านที่เรียกว่า ลัทธิมาร์กซ์ และนี่คือความมุ่งหมายของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่พูดและเขียน “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” ออกมาเผยแพร่

ด้วยหวังว่า “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” จะยังประโยชน์ให้แก่ชาวลัทธิมาร์กซ์—ลัทธิเลนิน และผู้มีความคิดก้าวหน้าทั้งหลาย ต่อความคิดในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่ความเป็นอารยสังคม ผมจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นมาอีกเป็นครั้งที่ ๒ หวังว่าคงจะได้รับการต้อนรับด้วยดีจากผู้ไม่มีความก้าวหน้าทั้งหลาย

ขอได้รับความขอบคุณ

  
(สุพจน์ ด้านตระกูล)

## คำขึ้นต้น

(ในการพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งแรก)

“ขุมปัญญา” ที่อยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้เป็นบทปาฐกถาของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่แสดง ณ ที่ประชุมประจำปีของสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธรัฐเยอรมัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ภายใต้ชื่อเรื่องว่า “การวิเคราะห์สังคมสยามตามกฎธรรมชาติแห่งความขัดแย้งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง”

ต่อมาท่านได้ปรับปรุงเรียบเรียงปาฐกถาบทนี้ขึ้นใหม่เพื่อความสมบูรณ์ โดยยึดถือเค้าโครงที่ปาฐกถา ณ สมาคมนั้นเป็นหลัก และได้อนุญาตให้ คุณวีระ โอศถานนท์ ผู้อำนวยการนิตยสาร “มหา-ราชฤทธิ์” นำลงเผยแพร่ในนิตยสารฉบับนั้น ตั้งแต่ฉบับวันที่ ๑๕ - ๒๒ มีนาคม ๒๕๑๘ เป็นลำดับมา จนถึงฉบับวันที่ ๖ - ๑๓ กันยายน ๒๕๑๙ นิตยสารมหาราชฤทธิ์ก็กระทบกับวิกฤตการณ์ทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจจึงต้องปิดตัวเองลง บทความปาฐกถาของท่านปรีดีฯ ที่นำลงในนิตยสารฉบับนั้นก็ต้องปิดตัวเองตามไปด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่จบบริบูรณ์

บทปาฐกถาของท่านปรีดีฯ บทนี้ เป็นการอธิบายปรัชญาที่ท่านเรียกว่า “สสารธรรมประวัติการและวิวรรตการ” หรือที่บางสำนักเรียกว่า “วัตถุนิยมวิภาษและวัตถุนิยมประวัติศาสตร์” หรือนัยหนึ่งเป็นการอธิบายความเคลื่อนไหวขัดแย้งเปลี่ยนแปลงของโลก หรือของ

สังคมตามความเป็นจริงที่ปรากฏ เป็นการชี้ให้เห็นต้นเหตุหรือที่มาของการเปลี่ยนแปลงที่ถ่ายทอดความเข้าใจของผู้ฟังและผู้อ่าน เพราะทำนอศาสตร์รูปธรรมที่ประจักษ์ ทั้งในสังคมสยามและสังคมอื่นมาให้เห็นเป็นตัวอย่าง จึงเป็นการอธิบายปรัชญาสสารธรรมประติการและวิวรรตการ หรือวัตถุนิยมวิภาษและวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ อย่างเป็นรูปธรรม ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้ปรัชญาที่เป็นนามธรรม และเรียนรู้สังคมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นับตั้งแต่บทปรากฏถาบทนี้ปรากฏในหนังสือสารมหาราชฎี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ จวบจนถึงบัดนี้ พ.ศ. ๒๕๖๘ ก็เป็นเวลา ๕๐ ปี และโดยที่ยังไม่เคยได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มที่สะดวกแก่การเก็บรักษา จึงเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งถ้าเพชรเม็ดงาม ๆ เช่นนี้ จะถูกฝังอยู่ในดินจนถูกลืมเลือนและสูญหายไปโดยที่สุด

ด้วยประการฉะนี้ ผมในนามของสำนักพิมพ์ "สันติธรรม" จึงได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มภายใต้ชื่อใหม่ว่า "ขุมปัญญา" ดังปรากฏอยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้แล้ว

ผมหวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะมีประโยชน์แก่ท่านผู้ใคร่ในความรู้อันลึกซึ้งและแก่การอภิวัฒน์สังคมไทยตามที่ท่านปรารถนาตลอดมาชั่วชีวิต เพื่อความผาสุกของมวลราษฎรไทยทั้งหลาย

ขอขอบคุณ

สุพจน์ ด้านตระกูล

พ.ย. ๒๕๖๘



ความหมายของคำว่า "สังคม", ความหมายของคำว่า "สยาม", ประโยชน์ของการวิเคราะห์สังคม, กฎที่เป็นหลักนำในการวิเคราะห์สังคม, และจิตใจวิทยาศาสตร์

๑.๑ คำว่า "สังคม" มีความหมายหลายประการ ซึ่งผมได้อธิบายไว้ในบทความว่าด้วยมนุษย์สังคมปรัชญาเบื้องต้น ซึ่งคุณมัทธิพล อัมพุนันท์ อดีตนายกสมาคมของท่าน ได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ปีนี้ ในงานฉลองศพนายเจียบ อัมพุนันท์ หลายท่านคงได้รับแจกจากคุณมัทธิพลแล้ว ในบทความที่ผมจะกล่าวถึงวันนี้ ผมจะพูดถึง "สังคม" ตามความหมายในวิชาที่เกี่ยวกับมนุษยชาติคือ "มนุษยสังคม" (Human Society) ซึ่งหมายถึงหมู่หรือกลุ่มของมนุษยชาติที่มีความสัมพันธ์กันอยู่ เพื่อการดำรงชีวิต ไม่ว่ามนุษยชาตินั้นจะพัฒนาอยู่ในระดับใด เมื่อมีสังขารครบถ้วนเป็นมนุษยชาติแล้ว หมู่หรือกลุ่มนั้นก็เรียกเป็นภาษาอังกฤษเป็นคำสั้น ๆ ว่า "Society" ซึ่งถ่ายทอดเป็นคำไทยสั้น ๆ ว่า "สังคม" ต่างกับหมู่หรือกลุ่มสัตว์เดรัจฉานที่เรียกว่า "ฝูง" เช่น ฝูงลิง ฝูงกระบี่ ฝูงช้าง ฝูงม้า ฝูงวัว ฝูงควาย ฯลฯ

๒  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

(ส่วนสัตว์บางชนิดมีความเป็นอยู่ร่วมกันดุจสังคมนิยม เช่น ผึ้ง, มด นั้น ก็เป็นเพียงความเป็นอยู่ของสัตว์นั้น มิใช่เป็น “สังคม” ซึ่งเป็นคำย่อของ “มนุษยสังคม” เพราะสัตว์มิใช่มนุษย์)

๑.๒ คำว่า “สยาม” เป็นชื่อของประเทศ ที่ประกอบด้วยคนเชื้อชาติไทยและอีกหลายเชื้อชาติ ที่รวมกันเป็นอาณาจักรใหม่ ในดินแดนกลางแห่งแหลมอินโดจีน อันเป็นชื่อที่พระมหากษัตริย์ไทยแต่ปางก่อนได้สืบต่อกันมาหลายศตวรรษ และเป็นที่อยู่ของคนเกือบทั่วโลกในชื่อว่า Siam ชื่อประเทศเพี้ยนเปลี่ยนจาก “สยาม” เป็น “ประเทศไทย” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ คือเมื่อ ๓๕ ปีมาแล้วนี่เอง ดังที่ผมได้กล่าวไว้แล้วในบทความเรื่อง “ความเป็นมาของชื่อประเทศสยามกับประเทศไทย” (บางท่านคงจะได้อ่านบทความนั้น และท่านนายกสมาคมได้นำบทความนี้ปิดไว้หน้าห้องประชุมนี้แล้วด้วย) ผมได้คัดค้านคณะรัฐมนตรีถึงการเปลี่ยนชื่อสยามเป็นประเทศไทยในครั้งนั้น แต่ในฐานะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบร่วมกัน ผมจึงต้องรับผิดชอบด้วยการเปลี่ยนชื่อนั้น แต่ก็ได้พยายามที่จะให้มีการเปลี่ยนชื่อกลับเป็นสยามตามเดิม เช่น ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลที่มีนายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของผม ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ประกาศลงวันที่ ๗ กันยายน ๒๔๘๘ ให้เปลี่ยนชื่อประเทศในภาษาอังกฤษว่า “Siam” และชื่อประชาชนและสัญชาติว่า “Siamese” ต่อมาภายหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ เมื่อมีรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ได้มีการประกาศลงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๙๒ ให้กลับเรียกชื่อประเทศว่า “Thailand” และชื่อประชาชนและสัญชาติว่า “Thai” ซึ่งใช้ต่อมาจนถึงขณะนี้

ชื่อของประเทศที่เปลี่ยนใหม่นั้น แสดงหนักไปในทางที่ถือชื่อประเทศตามเชื้อชาติของคนส่วนมากในอาณาจักรของเรา แต่ในสมัย

๓  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

นี้ท่านทั้งหลายย่อมได้ยินข่าวหนาหูขึ้น ถึงการที่คนบางเชื้อชาติในสยามกำลังต่อสู้เพื่อแยกดินแดนส่วนที่พวกเขาเคยเป็นอีกรัฐหนึ่ง หรืออีกหลายรัฐ ฉะนั้นผมจึงเห็นว่าเราควรระลึกถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์แต่ปางก่อน ซึ่งพระองค์ทรงทราบดีว่าอาณาจักรของพระองค์ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ พระองค์จึงใช้ชื่อราชอาณาจักรว่า “สยาม” เพื่อสมานสามัคคีของคนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่รวมกันอยู่ในอาณาจักรนี้ อันที่จริงพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ก็มีสร้อยว่า “สยามมินทรธิราช” หลายพระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธยว่า “สยามินทร์” พระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันก็ทรงมีพระปรมาภิไธยว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดีจักรีนฤเบดินทร *สยามมินทรธิราช บรมนาถบพิตร*” ผมเห็นว่าถ้าจะใช้ชื่อเรื่องว่าวิเคราะห์สังคมไทยจะรวมไปถึงสังคมของคนเชื้อชาติไทย ที่มีอยู่ในหลายประเทศแห่งดินแดนเอเชียใต้ โดยเฉพาะในประเทศจีนมีชนชาติไทยประมาณ ๘ ล้านเศษ ซึ่งมีการปกครองตนเอง เป็นชนชาติหนึ่งต่างหากจากชนชาติอื่นซึ่งเป็นพลเมืองส่วนข้างมากของจีน เราต้องคำนึงถึงว่าถ้าคนเชื้อชาติไทยในดินแดนอื่นถือว่าเขาเป็นคนไทยเดิม ส่วนคนไทยในตอนกลางแหลมอินโดจีนเป็นไทยใหม่ (ซึ่งบางที่เขาเรียกว่า “ไทยบางกอก”) เรื่องก็จะไปกันใหญ่ ฉะนั้นเราควรวิเคราะห์เพียงสังคมสยามเพื่อช่วยกันหาทางรักษาเอกภาพเพียงเท่านี้ไว้ให้ได้ และให้ทุกเชื้อชาติและชนชาติที่ร่วมกันเป็นอาณาจักรสยามอันเดียวกัน มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก พ้นจากการถูกกดขี่เบียดเบียน ก็เป็นภาระมากของผู้รักชาติรักประชาธิปไตยอยู่แล้ว

๑.๓ การวิเคราะห์มนุษยสังคมโดยทั่วไป และโดยเฉพาะสังคมที่ผู้วิเคราะห์ประกอบเป็นส่วนหนึ่งนั้น ย่อมเป็นประโยชน์ คือ

๕  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

มนุษย์แต่ละคนมีโอกาสอยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังได้ เพราะในการมีชีวิตอยู่ได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องมีปัจจัยในการดำรงชีพ หรือนัยหนึ่งเรียกว่า “ชีวปัจจัย” ในการมีชีวิตปัจจัยนั้น มนุษย์จำต้องผลิตชีวปัจจัย แต่มนุษย์โดยลำพังคนเดียวไม่อาจผลิตชีวปัจจัยตามที่ต้องการได้ในทุกกาละ ทุกท้องที่ ทุกสภาพแวดล้อม ในยุคปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่ามนุษย์บางคนสามารถผลิตอาหารได้ แต่ผลิตที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคไม่ได้, บางคนสามารถผลิตที่อยู่อาศัย หรือเครื่องนุ่งห่ม หรือยารักษาโรคได้ แต่ผลิตอาหารไม่ได้ บางคนสามารถใช้แรงงานทางกายหรือทางสมอง แต่ผลิตชีวปัจจัยโดยตรงไม่ได้, บางคนอาศัยอำนาจแห่งสมบัติอันเป็นปัจจัยการผลิต โดยใช้คนที่ไม่ม่ปัจจัยการผลิต หรือผู้ไร้สมบัติทำงานให้, บางคนเช่นเด็กต้องอาศัยชีวปัจจัยจากบิดามารดา ฯลฯ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีความสัมพันธ์กันเพื่อได้มาซึ่งชีวปัจจัย

ความสัมพันธ์อาจเป็นโดยวิธีที่บุคคลในสังคมต่างช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกันฉันท์พี่น้อง หรือโดยวิธีคนส่วนน้อยจำนวนหนึ่งที่มีอำนาจในสังคมใช้ให้คนส่วนมากในสังคมทำงาน หรือโดยวิธีหัวต่อผสมผสานระหว่างสองวิธีข้างต้น แม้ในยุคปฐมกาลแห่งมนุษยชาติซึ่งความต้องการชีวปัจจัยไม่มากมายซับซ้อน คือมีความต้องการอาหารเป็นปัจจัยสำคัญ ที่พักอาศัยเพียงทับกระท่อม, เครื่องนุ่งห่มเพียงปิดบังอวัยวะเพศสืบพันธุ์ก็ตาม, แต่โดยสภาพแวดล้อมในยุคนั้นมนุษยชาติก็จำต้องร่วมมือกันต่อสู้ธรรมชาติและป้องกันสัตว์ร้ายที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จึงจะสามารถเก็บหาสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นไว้มาเป็นชีวปัจจัยดังกล่าว และป้องกันการรบกวนความเป็นอยู่จากสัตว์ร้ายได้

ปัจจุบันนี้ในสังคมที่ยังมิได้บรรลุถึงซึ่งระบบสังคมนิยมสมบูรณ์

๕  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

นั้น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนหรือระหว่างชนชั้นวรรณะและเหล่าอันดับปลิกย่อยต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ คือ

- (๑) ความขัดแย้งในทางเศรษฐกิจ
- (๒) ความขัดแย้งในทางการเมือง
- (๓) ความขัดแย้งในทางวัฒนธรรมซึ่งหมายถึงทรรศนคติด้วยความขัดแย้งประการใดประการหนึ่งก็ดี หรือหลายประการ

ดังกล่าวนั้นก็ดี ย่อมนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าการต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะ ซึ่งอาจเป็นการต่อสู้ทางสันติหรือถ้าวิธีต่อสู้ทางสันติไม่อาจเป็นไปได้ก็อาจมีการต่อสู้ทางไม่สันติเกิดขึ้น การต่อสู้นั้นย่อมกระทบถึงทุก ๆ คนและประเทศชาติเป็นส่วนรวม ซึ่งท่านประสบได้ในปัจจุบันนี้และอาจประสบมาแล้วในอดีต และเนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง ทุกคนก็ต้องประสบการต่อสู้ในอนาคต ทุก ๆ คนไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการถูกกระทบกระเทือนจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะ ถ้าไม่ถูกกระทบโดยตรงก็อาจถูกกระทบกระเทือนโดยปริยาย ฉะนั้นท่านทั้งหลายจะอยู่ในชนชั้นวรรณะหรือเหล่าอันดับใด จะประกอบกิจกรรมใดในทางเศรษฐกิจ, การเมือง, วัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมส่วนตัวก็ดี หรือในการอุทิศตนรับใช้ประเทศชาติและราษฎรของเราก็ดี ผมก็เห็นสมควรแล้วที่ท่านปรารภนาวิเคราะห์ คือการแยกแยะสังคมสยามออกเป็น ส่วน ๆ ประดุจทำการ “กายวิภาค” แห่งสังคมของเรา เพื่อให้รู้ความจริง ว่าในสังคมของเรามีชนชั้นวรรณะและเหล่าอันดับปลิกย่อยอยู่บนสมมุติฐานทางเศรษฐกิจ, การเมือง, วัฒนธรรม อย่างไร และมีการขัดแย้งกันขนาดไหน และจะนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะเบา-แรงขนาดใด

๑.๕ ปัญหาต่อมามีว่าเราจะอาศัยกฎใดมาเป็นหลักนำในการ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

วิเคราะห์สังคม? ท่านนายๆ เสนอให้ใช้กฎซึ่งท่านเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “ไดอาเล็กติกัล มัททีเรียลิสต์” (Dialectical Materialism) ซึ่งมีความหมายทางสังคมปรัชญา ผมจึงขอทำความเข้าใจกับท่านทั้งหลายถึงสาระสำคัญของกฎนี้ว่า มีความเป็นมาอย่างไร, ชื่อเต็มของกฎนี้มีอย่างไร, และควรถ่ายทอดเป็นภาษาไทยสยามอย่างไร

๑.๔.๑ ตั้งแต่โบราณกาลเป็นต้นมา ได้มีเมธีมากหลายที่ได้ทำการค้นคว้าเพื่อที่จะรู้จักกฎของธรรมชาติ เมธีได้เห็นธรรมชาติเป็นอย่างไร ก็นำกฎนั้นมาประยุกต์แก่สภาพความเป็นอยู่กับความเคลื่อนไหวของสังคม การค้นคว้าได้พัฒนาต่อ ๆ กันมาหลายพันปี ต่อมาการศึกษาธรรมชาติได้ก้าวหน้าเป็นระบบวิชาที่เรียกว่า วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ นักวิทยาศาสตร์หลายท่านที่แม้มีความเข้าใจในธรรมชาติเป็นอย่างดี แต่เนื่องจากเกาะแน่นอยู่ในทรรศนะหรือซากทรรศนะแห่งสังคมเก่า ก็ยับยั้งความรู้ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติไว้เพียงวิชาประเภทนั้น โดยมีได้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่สภาพและความเคลื่อนไหวของสังคม แต่ก็มีเมธีอีกจำพวกหนึ่งซึ่งเห็นว่ากฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ จึงได้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม จึงช่วยให้การวิเคราะห์สังคมเป็นไปตามสัจจะ

เพื่อเป็นพื้นฐานแห่งการพิจารณากฎซึ่งท่านนายๆ ขอให้ผมชี้แจงในการวิเคราะห์สังคม ผมจึงเห็นสมควรกล่าวถึงประวัติแห่งความเป็นมาของกฎนั้นพอสังเขปในข้อต่อ ๆ ไปนี้

๑.๔.๒ ในยุคดึกดำบรรพ์มนุษย์ชาติยังไม่สามารถวิเคราะห์สิ่งและสภาวะได้ละเอียดถี่ถ้วน จึงสันนิษฐานว่าต้องมีสิ่งหรือสภาวะใดที่มีอิทธิพลนอกเหนือธรรมชาติ ที่ตนไม่สามารถสัมผัสด้วยอวัยวะ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

สัมผัสได้ ดลบันดาลให้มีสิ่งหรือภาวะทั้งหลายเกิดขึ้น สิ่งที่มีอิทธิพลนั้นเรียกตามภาษาไทยเดิมและเชื่อถือกันต่อมาว่า “ผี” และถือว่าเขาหรือสิ่งที่คล้ายตัวคนว่าเป็นผี และหลงเชื่อว่าภาพที่ปรากฏในฝันระหว่างนอนหลับว่าเป็นเหตุการณ์จริง ๆ ต่อ ๆ มากี่มีหมอดีเกิดขึ้นเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การเสกเป่าไล่ผี จากความหลงว่ามีผี ก็พัฒนาไปสู่การสันนิษฐานว่ามีภาวะอย่างหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลสูงสุดในจักรวาล ซึ่งเรียกตามภาษากรีกโบราณว่า “Idea” ซึ่งภาษาอังกฤษใช้ทับศัพท์ตามนั้น ผมถ่ายทอดคำนี้เป็นภาษาไทยว่า “อภิญาณ” คือเป็นภาวะทางจิต

มนุษย์ดั้งเดิมจึงนำความเข้าใจตามระดับนั้นของตนมาประยุกต์แก่กลุ่มชนหรือสังคมของตน ว่าเป็นไปโดยอิทธิพลของผีและ “อภิญาณ” ซึ่งเป็นสภาวะทางจิตนอกเหนือธรรมชาติ (Metaphysics)

ต่อมามนุษยชาติได้ใช้ความสังเกตสิ่งทั้งหลายตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติได้มากขึ้น ความเชื่อถือสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ (Metaphysics) ก็ลดน้อยลงไปตามลำดับ การวิเคราะห์ธรรมชาติก็พัฒนายิ่งขึ้น มนุษยชาติจึงเข้าใจธรรมชาติดีขึ้นตามลำดับ แต่อิทธิพลของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติยังคงมีอยู่ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณกาล ซึ่งเจ้าทาสเจ้าศักดินาและสมุนได้พยายามเหนียวรั้งให้คนนับถือสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เพื่อรักษาและพัฒนาอำนาจของฝ่ายเจ้าทาสและเจ้าศักดินานั้น ดังนั้นแม้มีเมธีหลายท่านได้เริ่มค้นพบกฎธรรมชาติได้บ้าง แต่ก็ได้นำกฎธรรมชาติที่ค้นได้นั้นมาประยุกต์แก่มนุษย์สังคมได้เพียงเท่าที่ไม่ขัดต่ออิทธิพลของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ

๑.๔.๓ ในชมพูทวีปแห่งเอเชียนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบกฎธรรมชาติ ว่าสิ่งทั้งหลายประกอบด้วยธาตุทั้งสี่ คือ ดิน, น้ำ, ลม,

๘  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ไฟ ก่อนตรัสรู้ พระองค์ได้ทรงทดลองถือเอาจิต (Mind) เป็นสมมุติฐานตามคติของโยคี โดยทำทุกกรกิริยากรรมกาย เช่น อดอาหาร เป็นต้น แต่วิธีนั้นก็ไม่สามารถช่วยให้พระองค์ตรัสรู้หรือค้นพบสัจธรรมได้ ในที่สุดพระองค์ก็ทรงตรัสรู้หรือค้นพบว่าสสารเป็นสมมุติฐานของสิ่งทั้งหลาย แล้วก็ทรงเสวยนมโคเป็นกระยาหาร ซึ่งชาวพุทธถือว่าวันนั้นเป็นวันตรัสรู้สัมโพธิญาณ พระองค์ได้ทรงนำกฎธรรมชาติซึ่งพระองค์ทรงค้นพบนั้นมาสั่งสอนเพื่อประยุกต์แก่มนุษย์สังคม ได้ทำการเผยแผ่สิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงค้นพบในแคว้นมคธและหลายแคว้นในชมพูทวีป แต่โดยที่ชาวอินเดียยังลุ่มหลงในคตินอกเหนือธรรมชาติ และมีทรรศนะทาส คักคินา ฝังอยู่ในสันดาน การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธรองค์จึงถูกต่อต้านในอินเดีย

๑.๔.๔ ในดินแดนกรีกโบราณ มีเมธีหลายท่านได้ทำการค้นคว้ากฎธรรมชาติไว้และก้าวหน้าตามลำดับ จนถึงสันนิษฐานว่าจักรวาลประกอบด้วยปริมาณที่รวมกันเข้าโดยบังเอิญ แต่การค้นคว้าของเมธีกรีกต้องสะดุดหยุดลง โดยจักรวรรดิโรมันที่มีอำนาจเหนือดินแดนกรีกได้สั่งยุบสำนักปรัชญากรีก ตั้งแต่ ค.ศ. ๕๒๗ เป็นต้นมา ครั้นแล้วการค้นคว้าธรรมชาติต้องเป็นไปภายในกรอบแห่งศาสนาคริสต์ ซึ่งประยุกต์ศาสนานั้นแก่มนุษย์สังคม โดยถือว่ามี “อภิเทวา” (God) เป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์ การเคลื่อนไหวของมนุษย์สังคมเป็นไปโดยอิทธิฤทธิ์ของอภิเทวา

๑.๔.๕ ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๔ เป็นต้นมา ได้เกิดขบวนการฟื้นฟูภูมิธรรม (Renaissance) ในแดนอิตาลี อันเป็นขบวนการฟื้นฟูศิลปะและอักษรศาสตร์ของโรมันและกรีกโบราณซึ่งถูกทอดทิ้งมาหลายศตวรรษ ให้กลับฟื้นเป็นแบบฉบับของภูมิธรรมที่จะยึดถือเป็นหลักในการศึกษาและเจริญรอยตามขึ้นมาใหม่ ขบวนการนี้ได้ขยาย

๙  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ตัวในยุโรปตะวันตกในศตวรรษที่ ๑๕ และ ๑๖ และมีอิทธิพลต่อมาจนถึงศตวรรษที่ ๑๗ การอภิวัฒน์ใหญ่ทางธรรมชาติวิทยาโดย “โคเปอร์นิคัส” และ “กาลิเลโอ” ที่ค้นพบว่าโลกเป็นพิภพหนึ่งที่หมุนอยู่รอบดวงอาทิตย์ ได้มีอิทธิพลที่ผลักดันให้ชาวยุโรปตะวันตกหลายคนทำการค้นคว้าสภาวะของธรรมชาติ ได้สลัดข้อผูกมัดจากการหลงเชื่ออิทธิฤทธิ์ของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ

๑.๔.๖ ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๗, ๑๘, และ ๑๙ การศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามลำดับ โดยเมธีอังกฤษและฝรั่งเศส อาทิ ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) ซึ่งเป็นเจ้าคักคินาแห่ง วีรูแลม (Lord of Verulem) เกิด ค.ศ. ๑๕๖๑ ตาย ค.ศ. ๑๖๒๖ ซึ่งมาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “La Sainte Famille” ว่า ท่านผู้นี้เห็นว่าวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นวิทยาศาสตร์ที่แท้จริง และวิชาฟิสิกส์ซึ่งได้มาจากการสัมผัสนั้นเป็นรากฐานที่สำคัญอันมีศักดิ์ศรีที่สุดของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ท่านได้นำกฎธรรมชาติเท่าที่ท่านค้นพบในสมัยนั้น มาประยุกต์แก่มนุษย์สังคมที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งประชาธิปไตย

จอห์น ล็อกก์ (John Lock) เกิด ค.ศ. ๑๖๓๒ ตาย ค.ศ. ๑๗๐๔ ซึ่งเห็นว่าความคิดของบุคคลจะต้องเกิดขึ้นจากการสัมผัสทางภาววิสัย ดังนั้นสิ่งที่สัมผัสได้ตามธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่แท้จริง มิใช่สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ (เป็นสิ่งที่แท้จริง)

เรอเน เดสการ์ตส์ (Rene Descarts) เกิด ค.ศ. ๑๕๙๐ ตาย ค.ศ. ๑๖๕๐ เห็นว่าสัตว์เดรัจฉานเป็นเครื่องจักรกล คือเป็นวัตถุชนิดหนึ่ง ความคิดส่วนนี้ของเดสการ์ตส์เป็นสสารธรรม แต่เดสการ์ตส์เห็นว่ามนุษย์มีวิญญาณซึ่งต่างกับสัตว์เดรัจฉาน ความคิดส่วนนี้ของเดสการ์ตส์จึงเป็นจิตธรรม (Idealism)

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

เดอะ ลามेटตริ (De Lamettrie เชื้อเจ้าศักดินา) เกิด ค.ศ. ๑๗๐๙ ตาย ค.ศ. ๑๗๕๑ ได้นำทฤษฎีของเดสการ์ตส์ที่ว่าสัตว์เดรัจฉานเป็นวัตถุจักรกลชนิดหนึ่งมาขยายว่า แม้มนุษยชาติก็เป็นวัตถุจักรกลชนิดหนึ่ง

เดนิส ดิเดอโรต์ (Denis Diderot) เกิด ค.ศ. ๑๗๑๓ ตาย ค.ศ. ๑๗๘๔ เป็นผู้ร่วมกับนักปราชญ์ฝรั่งเศสหลายคน อาทิ อาลองแบร์ต จัดทำสารานุกรม (Encyclopedie) ขึ้นเป็นครั้งแรกในยุโรปตะวันตก นักปราชญ์ฝรั่งเศสเหล่านี้มีฉายาว่า “องซีโคลเปดิสต์” (Encyclopedistes) ดิเดอโรต์กับสหายซึ่งมีความรู้กว้างขวางในทางวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติสมัยนั้น เห็นว่า “Matter” (แมทเทอร์) เป็นสมุฏฐานของสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ดิเดอโรต์ต้องถูกต่อต้านจากเจ้าศักดินาและเจ้าสมบัติซึ่งเป็นนายทุนสมัยใหม่ที่ขัดขวางทุกวิถีทางที่จะมีให้ทฤษฎีสาร (Materialism) ก้าวหน้าต่อไปได้ เลนินได้กล่าวถึงดิเดอโรต์ว่า เขาค้นคว้าเกือบจะถึง “**สสารธรรมประติการ**” (Dialectical Materialism) อยู่แล้ว แต่ก็ต้องชะงักลง

๑.๔.๗ เมื่อนักปราชญ์ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ค้นคว้าธรรมชาติก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ ก็ได้มีนักเศรษฐกิจหลายท่านทำการค้นคว้าเพื่อจะพบว่าอะไรคือธรรมชาติของความไพบูลย์ของประเทศหรือสังคม

ในศตวรรษที่ ๑๘ นั้นเอง ได้มีนักเศรษฐกิจจำนวนหนึ่ง อาทิ เกสเนย์ (Quesnay), โบโด (Baudeau), ตือร์โกต์ (Turgot) ฯลฯ นักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้เป็นจำพวกที่เรียกกันว่า “**ฟิสิโอคราตส์**” (Physiocrates) ซึ่งเห็นว่าที่ดินเป็นธรรมชาติที่แท้จริง ดังนั้นเกษตรกรรมจึงเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของความไพบูลย์ทางเศรษฐกิจ

อาดัม สมิธ (Adam Smith) นักปราชญ์และนักเศรษฐกิจชาว

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

สกอตแลนด์ เห็นว่าธรรมชาติที่แท้จริงแห่งความไพบูลย์ทางเศรษฐกิจคือ “**แรงงาน**” ซึ่งเป็นปัจจัยที่กำหนดคุณค่าของผลิตผลต่าง ๆ เราอาจสังเกตได้ว่าที่ดินเฉย ๆ โดยมีได้มีแรงงานไม่ทำให้เกิดผลผลิต ที่ดินนั้นก็มีใช้ธรรมชาติแห่งความไพบูลย์ ทฤษฎีเรื่องแรงงานของท่านผู้นี้จึงได้รับการยกย่องว่า เป็น “**เศรษฐวิทยาแบบฉบับของอังกฤษแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙**”

๑.๔.๘ ในปลายศตวรรษที่ ๑๘ กับต้นศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ได้มีนักเศรษฐกิจอังกฤษ เช่น โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) ได้ทดลองจัดตั้งนิคมอารยโมตรีใหม่ (New Harmony) ขึ้น เพื่อสมาชิกในนิคมประกอบการผลิตร่วมกันและแบ่งปันผลตามความเป็นธรรม แต่ต้องเลิกล้ม

ส่วนในฝรั่งเศส ก็ได้มีนักสังคมนิยมเกิดขึ้นหลายคน เช่น บาบิฟ (Babeuf) ที่เห็นว่าประชาธิปไตยแท้จริงนั้นจะต้องเป็นไปทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย มิฉะนั้นคนมีเงินมากก็สามารถใช้สิทธิประชาธิปไตยได้มากกว่าคนมีเงินน้อยหรือคนไร้สมบัติ ดังนั้นจึงต้องให้ปัจจัยการผลิตของสังคมพ้นจากอยู่ในมือของเจ้าสมบัติมาเป็นของสังคม ทฤษฎีนิยมของบาบิฟมีอิทธิพลต่อคนยากจนฝรั่งเศสและกรรมกรเยอรมันที่มารบจ้างในฝรั่งเศส ก็ได้อิทธิพลจากทฤษฎีนิยมของบาบิฟ นอกจากบาบิฟแล้วก็มีนักสังคมนิยมฝรั่งเศสอีกหลายท่าน เช่น ฟูริเออร์ (Fourier) และกาเบต์ (Cabet) ฯลฯ นักปรัชญาสังคมนิยมหลายประเทศรวมทั้งมาร์กซ์และเอนเงิลส์ก็ได้มาศึกษาทฤษฎีสังคมนิยมต่าง ๆ ของฝรั่งเศสที่กรุงปารีส พร้อมทั้งศึกษาทฤษฎีต่อสู้ออกุสต์ฝรั่งเศส ซึ่งในสมัยนั้นดำเนินอยู่ระหว่างพลังฝ่ายเก่ากับพลังฝ่ายประชาธิปไตยของราษฎร

๑.๔.๙ ในราชอาณาจักรปรัสเซียนั้น ได้มีนักปรัชญาหลายคน

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ที่ทำการค้นคว้า เพื่อที่จะรู้สมุฏฐานอาการเคลื่อนไหวของมนุษย์สังคม ในต้นศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ปรัชญาของ ฟ. เฮเกล (G. W. F. Hegel) ได้รับความนิยมจากนักศึกษาเยอรมันสมัยนั้น และราชอาณาจักรปรัสเซียได้ยกย่องว่าเป็น “ปรัชญาแบบฉบับเยอรมัน” ถึงขนาดถือว่าเป็น “ราชปรัชญาแห่งราชอาณาจักรปรัสเซีย”

เฮเกล เห็นว่า “จิต” (Mind) เป็นสมุฏฐานของสิ่งทั้งหลาย แต่ได้อธิบายการเคลื่อนไหวของจิตว่าเป็นไปโดยวิถีซึ่งท่านเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “Dialektike” แผลงมาจากคำกรีกโบราณ “Dialektike” ซึ่งมีมูลจากคำ “Dialecgo” แปลว่า “สากัจฉา” คือการพูดโต้แย้งกัน โดยวิถี “ปุจฉา” และ “วิสัชนา” แต่วิถีนี้ได้พัฒนาจนถึงยุคกลางของยุโรป ระหว่าง ค.ศ. ๔๗๖ ถึง ๑๔๕๓ เป็นวิชาตรรกวิทยา ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกชื่อใหม่ว่า “โลจิก” (logic) (โปรดดูบทความของผมเรื่องความเป็นอนิจจังของสังคม)

เฮเกล อธิบายวิถีนี้ว่า ดำเนินทีละขั้น ๆ จากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง คือในขั้นแรกเริ่มด้วย “ข้อยืนยัน” (Thesis), และมี “ข้อโต้แย้ง” (Antithesis), ครั้นแล้วข้อยืนยันกับข้อโต้แย้งสมานกันเข้าเป็น “ข้อยืนยันรวม” (Synthesis) ซึ่งเข้าสู่สภาพเป็นข้อยืนยัน (Thesis) ในระดับใหม่ที่สูงขึ้น และมี “ข้อโต้แย้ง” (Antithesis) ครั้นแล้วมี “ข้อยืนยันรวม” (Synthesis) ในระดับใหม่ที่สูงขึ้น วิธีเช่นนี้ดำเนินไปในระดับสูงยิ่ง ๆ ขึ้น อย่างไม่หยุดยั้ง ในสาระก็คือความเคลื่อนไหวของจิตประกอบด้วยความขัดแย้งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง คือมี “ประติการ” อยู่ในสภาวะของจิตที่เป็นสมุฏฐานของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งดำเนินไปตามวิถีเช่นเดียวกับจิต ระบบปรัชญาของเฮเกลจึงเป็น “จิตธรรมประติการ” เฮเกลได้มีสานุศิษย์มากมายซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือชาวถือว่าจิตเป็นสมุฏฐานของสิ่งทั้งหลายตามต้นฉบับของเฮเกล และฝ่ายซ้าย

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

อาทิ คาร์ล มาร์กซ์, สเตอร์เนอร์ (Stirner), ลุดวิก ฟอยเออร์บัค (Ludwig Feuerbach), เองเงิลส์ (Engels) ฯลฯ ถือว่าสสารเป็นสมุฏฐานของสิ่งทั้งหลาย แต่ก็ยอมรับกฎประติการว่ามีอยู่ภายในตัวของสสาร

๑.๔.๑๐ ต่อมานักปราชญ์ทางธรรมชาติวิทยา (ซึ่งไม่เกี่ยวกับชนชั้นวรรณะใดโดยเฉพาะ) ได้ทำการค้นพบกฎทางฟิสิกส์, เคมี, ชีววิทยา ที่สำคัญ ๓ ประการ อันเป็นการอภิวัฒน์วิทยาศาสตร์ธรรมชาติแห่งยุคสมัยใหม่ คือ

**ประการที่ ๑** ค้นพบว่าสิ่งที่มีชีวิตแรกในโลกนี้คือ “เซลล์” (Cell) ซึ่งเป็นหน่วยจิว (มองเห็นได้ด้วยกล้องจุลทรรศน์) ประกอบด้วย Protoplasm (น้ำ, Proteins liquids, carbohydrates, เกลืออนินทรีย์ และ ฯลฯ), นิวเคลียส (Nucleus) และเยื่อ (Membrane)

พืชและสัตว์ชาติก็พัฒนามาจาก “เซลล์” ที่ได้รวมกันมากหลาย

**ประการที่ ๒** พลังงาน (Energy) ก่อขึ้นและเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นทางพลังจักรกลกิติ ความร้อนกิติ แสงกิติ ไฟฟากิติ พลังเคมีกิติ ฯลฯ นั้น ก็เป็นเพียงการสำแดงของความเคลื่อนไหวที่มีอยู่ตามธรรมชาติในสากลจักรวาล (Universal Motion) ซึ่งเปลี่ยนจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง ส่วนหนึ่งสูญไปส่วนใหม่ก็เข้าแทนที่ ผลก็คือวิถีความเคลื่อนไหวของธรรมชาตินั้นเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง

**ประการที่ ๓** “กฎวิวัฒนาการของดาร์วิน” (Darwinian Theory of Evolution) คือพืชและสัตว์รวมทั้งมนุษย์ชาติพัฒนาโดยวิถีวิวัฒนาการ (Evolutionary Method) เป็นเวลาช้านานจากเซลล์ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสิ่งมีชีวิตนั้น แต่ละชนิดแต่ละประเภทก็มีการต่อสู้เพื่อดำรงชีพ สิ่งใดอ่อนแอหรือไม่เหมาะที่จะดำรงชีพก็เสื่อมสลายไป สิ่งที่มีคุณภาพที่จะทนอยู่ได้ถึงอกงามต่อไป (Survival of the fittest) คือมีการคัดเลือกสิ่งที่ดีตามธรรมชาติเช่นนี้ในระดับที่สูงยิ่งขึ้นต่อไป ทำให้มีสิ่ง



มีชีวิตซึ่งมีคุณภาพดียิ่ง ๆ ขึ้น

๑.๔.๑๑ การค้นพบกฎธรรมชาติ ๓ ประการดังกล่าวข้างต้น นั้น มิเพียงเป็นการอภิวัฒน์ใหญ่ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเท่านั้น หากนำไปสู่การอภิวัฒน์ใหญ่ทางวิทยาศาสตร์สังคมด้วย คือได้มีปรัชญาเมธีหลายท่านได้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นมาประยุกต์ แก่วิทยาศาสตร์สังคม โดยเห็นว่ารากฐานของมนุษย์สังคมนั้นมิใช่ “อภิญญา” (Idea) หรือ “จิต” (Mind) รากฐานแท้จริงของมนุษย์สังคมนั้นคือ สิ่งที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษ “Matter” (แมทเทอร์) ตามความหมาย ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือ หมายความถึงสิ่งที่มีอยู่ในสากล จักรวาลซึ่งบุคคลอาจสัมผัสได้ด้วยอวัยวะสัมผัส ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสภาพ เป็นก๊าซ, ของเหลว, ของแข็ง ซึ่งประกอบด้วยอนุภาคของปรมาณูที่เป็น แกน “Nucleus” คือโปรตรอนกับนิวตรอน และมีอิเล็กตรอนอยู่ รอบแกน ในวิชาฟิสิกส์สมัยใหม่ถือว่า “แมทเทอร์” กับ “อีเนอร์จี” (Energy) หรือพลังงานนั้น ต่างก็สามารถเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง คือ “แมทเทอร์” อาจเปลี่ยนเป็นพลังงาน และพลังงาน อาจเปลี่ยนเป็น “แมทเทอร์” (ตามสูตรของไอน์สไตน์)

เองเกลส์ได้อธิบายปรัชญาของท่านว่า “โลกทัศน์ทางแมทเทรีเรียลลิสม์ที่มีต่อธรรมชาตินั้น มิได้หมายความว่านอกเหนือไปจากการ เข้าใจธรรมชาติตามที่เป็นอยู่โดยปราศจากสิ่งนอกเหนือใดๆ เจือปน” ดังนั้น ปรัชญาแมทเทรีเรียลลิสม์สมัยใหม่ที่นำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมา ประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม จึงถือเอาแมทเทอร์ (Matter) ตาม ความหมายทางวิทยาศาสตร์เป็นรากฐาน

ในสมัยที่ผมเป็นนักเรียนมัธยมต้นประมาณเมื่อ ๖๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว กระทรวงธรรมการสมัยนั้น แปลคำว่า “แมทเทอร์” ในวิชา วิทยาศาสตร์ว่า “วัตถุ” ต่อมากระทรวงธรรมการเห็นว่าคำนี้ไม่เหมาะ

ที่จะนำแปลคำอังกฤษนั้นตามความหมายทางวิทยาศาสตร์ จึงได้ เปลี่ยนใช้คำว่า “สสาร” ซึ่งมีมูลมาจากคำสันสกฤต ซึ่งพจนานุกรม ภาษาสันสกฤต - อังกฤษ ของ เซอร์โมเนียร์ วิลเลียม แปลไว้ดังนี้ “SASARA—possessing strenght or energy....” คือ ภาวะที่มี พลังงานหรือพลังงาน

ดังนั้น ผมจึงถ่ายทอดระบบปรัชญา “แมทเทรีเรียลลิสม์” (Materialism) ที่ถือว่ารากฐานของมนุษย์สังคมนั้นคือ “แมทเทอร์” ซึ่งนักเรียน เข้าใจกันเป็นส่วนมากแล้วว่าตรงกับคำว่า “สสาร” นั้นว่าปรัชญา “สสารธรรม” การที่ผมถ่ายทอดปัจจัยภาษาอังกฤษ “ism” เป็นภาษาไทยสยามว่า “ธรรม” นั้น ผมเคยชี้แจงไว้ในหนังสือว่าด้วยความ เป็นอนิจจังของสังคมนั้น คำว่า “ism” นั้นเป็นปัจจัยที่มีความหมาย หลายประการ อาทิ คติ, ธรรม, ทิฐิ, ลัทธิ, พิธี, ลักษณะ, สภาพ, อาการ, ทรรศนะ, ระบบ, กิจ, ทฤษฎี ฯลฯ มิใช่มีความหมายเพียง “นิยม” เท่านั้น โดยเฉพาะปรัชญาที่เป็นระบบนั้นสมควรถ่ายทอดปัจจัยอังกฤษนั้น เป็นภาษาไทยสยามว่า “ธรรม”

๑.๔.๑๒ สสารธรรมสมัยใหม่ที่นำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมา ประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคมนั้น จึงต่างกับ “วัตถุนิยม” ชนิดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) “ไฮโลโซอิสม์” (Hylozoism) ของปรัชญากรีกบางสำนัก ซึ่งถือว่า “ไฮโล” (Hylo) ซึ่งมาจากศัพท์กรีก “ไฮเล” (hyle) แปลว่า วัตถุ, ไม้ เป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย

(๒) “เมคานิกัล แมทเทรีเรียลลิสม์” (Mechanical Materialism) อันเป็นทรรศนะที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๙ สมัยที่ยังค้นไม่พบถึง กฎธรรมชาติทางฟิสิกส์, เคมี, ชีววิทยา นักปรัชญาจำพวกนี้จึง สันนิษฐานว่า สัตว์เดรัจฉานเป็นเครื่องจักรกลชนิดหนึ่ง ต่อมาก็

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

สันนิษฐานว่ามนุษย์ชาติก็เป็นเครื่องจักรกลชนิดหนึ่ง (ดูข้อ ๑.๔.๖)

๑.๔.๑๓ ปรัชญาสสารธรรมหลายสำนักได้ค้นคว้าเพื่อนำ  
กฎวิทยาศาสตร์ว่าด้วย “สสาร” มาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม

มาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้พัฒนาคติธรรมก้าวหน้า ๓ ประการ  
ของเมธีแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นั้นเป็นพื้นฐาน ประกอบการนำ  
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคมตามที่ได้  
กล่าวในข้างต้นนี้ คือ

(๑) ปรัชญาแบบฉบับเยอรมันของเฮเกลว่าด้วย “ไดอา-  
เล็คติคส์” คือความขัดแย้งภายในสภาวะทั้งหลาย เฮเกลถือว่าจิตเป็น  
รากฐาน แต่มาร์กซ์และเอนเงิลส์เห็นว่าสสารเป็นรากฐานตามกฎ  
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งมีข้อขัดแย้งระหว่างด้านบวกกับด้านลบ  
ภายในตัวของสสาร

(๒) เศรษฐวิทยาแบบฉบับอังกฤษที่ถือว่าแรงงานเป็นบ่อเกิด  
แห่งความไพบุลย์

(๓) ลัทธิสังคมนิยมฝรั่งเศสกับทฤษฎีวิวัฒน์ฝรั่งเศส

๑.๔.๑๔ การนำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติประยุกต์แก่วิทยา-  
ศาสตร์สังคม โดยพัฒนาจากคติธรรม ๓ ประการดังกล่าวนี้ จึง  
ประกอบเป็นระบบปรัชญา ซึ่งท่านนายๆ เขียนเป็นคำไทยสยามว่า  
“ไดอาเล็คติคัล มัททีเรียลิส์ม” (Dialectical Materialism)

กฎนั้นตรงกับภาษาเยอรมัน “Dialektischer Materialismus”  
(ไดอาเล็คทิกเชอร์ มาเทรียลิสมุส) ตรงกับภาษาฝรั่งเศส “Materialisme  
Dialectique” (มาเตรียลิสึม ไดอาเล็คติค) ในสาระสำคัญ คือกฎ  
ธรรมชาติแห่งความขัดแย้งที่มีอยู่ภายในตัวของสิ่งทั้งหลายที่มีชีวิต  
และไม่มีชีวิต รวมทั้งมนุษย์สังคม ความขัดแย้งนั้นเรียกตามมูลศัพท์  
สันสกฤตว่า “Pratikara” ผมจึงถ่ายทอดชื่อระบบปรัชญาที่ว่าด้วยกฎ

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

นี้จากภาษาฝรั่งเศสตะวันตกมาเป็นภาษาไทยว่า “สสารธรรมประติการ”

สาระสำคัญ คือธรรมชาติมี “สสาร” เป็นรากฐาน ดังนั้น  
มนุษย์สังคมก็มีสสารทางสังคมเป็นรากฐาน คือสภาพความเป็นอยู่  
ทางเศรษฐกิจเป็นรากฐาน ส่วนระบบการเมืองและתרנסะสังคมก็  
เกิดจากสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ

ภายในตัวของสสารตามธรรมชาติมีด้านบวก (Positive) กับ  
ด้านลบ (Negative) ซึ่งปะทะกันอยู่อย่างไม่หยุดยั้งภายในตัวของสสาร  
ซึ่งก่อให้เกิดพลังงาน (Energy) อันเป็นพลังทำให้สสารมีการเคลื่อนไหว  
เปลี่ยนแปลง ดังนั้นภายในตัวของสสารทางสังคม คือ สภาพความ  
เป็นอยู่ทางเศรษฐกิจก็มีด้านบวกกับด้านลบอยู่ภายในตัวของสภาพ  
เศรษฐกิจระหว่างบุคคลภายในสังคมนั้น ๆ คือภายในสังคมที่มีบุคคลมี  
ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจต่างกัน หรือนัยหนึ่งบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ  
แยกออกเป็นชนชั้นวรรณะและเหล่าอันดับต่างกัน ความขัดแย้ง  
ระหว่างชนชั้นวรรณะและเหล่าอันดับก็ขัดแย้งกัน อันก่อให้เกิดการ  
ต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะและเหล่าอันดับ แม้ในสังคมปฐมสหการที่  
ไม่มีชนชั้นวรรณะหรือในสังคมที่ชนชั้นวรรณะเหล่าอันดับปลาสนาการหมด  
สิ้นไปแล้ว แต่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลก็ยังมีอยู่ ซึ่งมีไม่ขัดแย้ง  
ระหว่างชนชั้นวรรณะ แต่ขัดแย้งในการปฏิบัติที่จะพัฒนาสังคมให้มี  
ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจดีขึ้น

ดังนั้น การวิเคราะห์สังคมที่มีชนชั้นวรรณะเหล่าอันดับต่าง  
กันทางเศรษฐกิจ ก็ต้องพิจารณาถึงความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่าง  
ชนชั้นวรรณะและเหล่าอันดับของสังคมนั้น ๆ

๑.๔.๑๕ ในการนำสสารธรรมประติการ (Dialectical Mate-  
rialism) มาเป็นหลักวิเคราะห์ถึงความเคลื่อนไหวของสังคมที่เป็นมา  
แล้วในอดีต, กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคตนั้น

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ประวัติ พนมยงค์

เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “ฮิสทอริคัล มัททีเรียลลิสม์” (Historical Materialism) ตรงกับภาษาเยอรมันว่า “Historischer Materialismus”, ตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า “History Materialisme”

คำอังกฤษ “History”, เยอรมัน “Historischer” ฝรั่งเศส “Historie” นั้นมีความหมายหลายอย่างสุดแต่จะใช้ในกรณีใด ถ้าใช้ตามความหมายธรรมดาสามัญก็ตรงกับคำไทยสยาม “ประวัติศาสตร์” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนิยามไว้ว่า “วิชาว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมา, เรื่องราวของประเทศชาติที่เป็นมาที่จัดเป็นหลักฐานไว้” คือเป็นเรื่องของอดีต แต่ในทางสังคมปรัชญานั้นคำฝรั่งดังกล่าวข้างต้นมิได้หมายความเพียงเรื่องที่เป็นมาในอดีตเท่านั้น หากหมายความถึงการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นมาแล้วในอดีต, กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และจะเป็นไปในอนาคต ผมจึงถ่ายทอดคำฝรั่งดังกล่าวนี้ที่ใช้ในปรัชญาหรือวิทยาศาสตร์สังคมเป็นภาษาไทยว่า “วิวัตนาการ” ตามมูลศัพท์ภาษาสันสกฤต “Vivatar” ที่แปลว่าความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

ปรัชญาทั้งสองส่วนที่จะอาศัยเป็นหลักการวิเคราะห์สังคม นั้นรวมกันเข้ามีชื่อเต็มเป็นภาษาเยอรมันว่า “Dialektischer und Historischer Materialismus” ภาษาอังกฤษว่า “Dialectical and Historical Materialism” และภาษาฝรั่งเศสว่า “Materialisme Dialectique et Historique” ผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยว่า

**“สสารธรรมประติการและวิวัตนาการ”**

(โปรดดูหนังสือว่าด้วย ความเป็นอนิจจังของสังคม และหนังสือว่าด้วย ปรัชญาคืออะไร)

เพื่อประโยชน์ของผู้ฟังและผู้ที่จะอ่านบทความนี้ที่ยังไม่คุ้นกับศัพท์ฝรั่งตะวันตก ผมจึงขอเสนอชื่อหัวเรื่องว่า

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ประวัติ พนมยงค์

“การวิเคราะห์สังคมสยาม ตามธรรมชาติแห่งความขัดแย้งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง” (สสารธรรมประติการและวิวัตนาการ)

ท่านผู้ใดต้องการเรียกกฎดังกล่าวนี้ตามสาระใจความข้างต้นนี้ หรือท่านผู้ใดเห็นว่าเป็นประโยคยืดยาวเยิ่นเย้อ และต้องการเรียกกฎนี้ตามศัพท์ที่ผมเคยเสนอให้กระชับรัดคือ “สสารธรรมประติการและวิวัตนาการ” ก็สุดแต่ความสมัครใจ

๑.๔.๑๖ บางคนเข้าใจผิดว่าสสารธรรมประติการเป็นปรัชญาของผู้ที่เป็นสาวกมาร์กซ์ หรือเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะ นอกจากนั้นก็ยังมิพรรคคอมมิวนิสต์บางนิยามที่มีซากทุนผูกขาด ทำตนเป็นนายอารมผูกขาดปรัชญานั้นว่าเป็นของพวกเขาโดยเฉพาะ เนื่องจากยกย่องว่ามาร์กซ์เป็นสัพพัญญูตรัสรู้กฎแห่งปรัชญานั้น ซึ่งถ่ายทอดมาให้พวกเขาที่ประดุจเป็นทายาทของมาร์กซ์

แต่ท่านทั้งหลายย่อมเห็นได้จากประวัติความเป็นมาของปรัชญาสสารธรรมประติการและวิวัตนาการว่า ได้พัฒนาต่อมาจากคติธรรมที่ก้าวหน้าหลายประการและจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งนักปราชญ์หลายท่านได้ค้นพบก่อนสมัยมาร์กซ์ - เองเกิลส์ ดังที่ผมกล่าวมาแล้ว

แม้ว่ามาร์กซ์กับเองเกิลส์จะมีบทบาทต่อมาในการพัฒนาคติธรรมที่ก้าวหน้า และในการนำกฎวิทยาศาสตร์มาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม แต่ท่านทั้งสองก็มีใช้สัพพัญญูที่ตรัสรู้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติและกฎวิทยาศาสตร์สังคมแล้ว “สร้าง” กฎนั้นขึ้นเอง เพราะกฎนั้นมีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งนักวิทยาศาสตร์รวมทั้งมาร์กซ์กับเองเกิลส์เป็นเพียงแต่ “ค้นพบ” กฎนั้น เลนินได้กล่าวในปาฐกถาต่อเยาวชนรัสเซียเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๐ มีใจความตอนหนึ่งว่า แม้มาร์กซ์จะเป็นอัจฉริยบุคคลแต่ลัทธิของมาร์กซ์เป็นผลที่เกิด

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

จากยอดสรุปของวิชาที่มนุษยชาติสะสมมา อีกตอนหนึ่งเลนินกล่าว มีใจความว่า **วัฒนธรรม** (คตินิยม) ของชนชั้นผู้ไร้สมบัตินั้นมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครรู้ว่ามาจากไหน มิใช่เป็นเรื่องที่นิมิตขึ้น โดยบุคคลที่อ้างตนเองว่าเป็นนักวิชาการทางวัฒนธรรม (คตินิยม) ของชนชั้นไร้สมบัติ นั้นเป็นเรื่องที่เหลวไหล วัฒนธรรม (คตินิยม) ของชนชั้นผู้ไร้สมบัติย่อมเป็นผลจากการพัฒนาตามธรรมชาติของขุมสรรพวิชา ซึ่งมนุษยชาติได้สะสมภายใต้แอกของสังคมทุนนิยม สังคมเจ้าที่ดินและสังคมขุนนางอำมาตย์ ฯลฯ

ตั้งแต่สมัยที่มาร์กซ์กับองเกลส์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านทั้งสองได้ทำการต่อสู้กับนักวิทยาศาสตร์สังคมต่าง ๆ ในการตีความสสารธรรม-ประติการและวิวรรตการ ภายหลังท่านทั้งสองวายชนม์แล้ว สาวกแตกแยกออกเป็นหลายนิกายต่างกัน ทั้งการตีความทางทฤษฎีและในการนำทฤษฎีไปประยุกต์แก่สังคมต่าง ๆ อาทิ นิกายของเลนิน, นิกายของทรอตสกี ฯลฯ ครั้นเมื่อเลนินวายชนม์แล้วนิกายของสตาลินก็มีการต่อสู้กับนิกายต่าง ๆ อาทิ นิกายทรอตสกี, นิกายนอกคอกต่าง ๆ เช่น อนาร์โค-ซินดิคาลิสม์ (Anaco Syndicalism) ในปัจจุบันนี้การแตกแยกในการตีความและในการนำปรัชญานั้นไปประยุกต์แก่สังคมต่าง ๆ ก็ปรากฏว่ามีอยู่ภายในประเทศแห่งค่ายสังคมนิยมและประเทศนอกค่ายสังคมนิยม เราควรสังเกตว่าความแตกแยกในประเทศใด ๆ แห่งค่ายสังคมนั้น นิกายของฝ่ายใดซึ่งเป็นฝ่ายกุมอำนาจรัฐ คนในประเทศนั้น ๆ ก็ต้องเชื่อฟังนิกายของฝ่ายที่มีอำนาจรัฐ ส่วนการแตกแยกในประเทศนอกค่ายสังคมนิยม ซึ่งยังไม่มียุทธศาสตร์อำนาจรัฐนั้น กลุ่มชนใดเห็นว่าความเห็นของฝ่ายตนถูกต้องกับหลักปรัชญา สสารธรรมประติการและวิวรรตการ และในการนำปรัชญานั้นมาประยุกต์แก่สภาพของสังคม กลุ่มชนนั้นก็จัดตั้งเป็นนิกาย โดยไม่ยอม

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ขึ้นแก่นิกายที่ตนเห็นว่าไม่ถูกต้อง หลายท่านที่อยู่ในสหพันธรัฐเยอรมัน ย่อมสังเกตเห็นได้เองว่า มีหลายพรรคที่อ้างว่านับถือปรัชญาที่กล่าวถึงนั้นซึ่งตั้งตนเป็นเอกเทศ บางพวกเห็นว่าส่วนข้างมากของพรรคหนึ่งไม่ถูกต้อง ก็ต้องปลีกตนแยกออกมาตั้งเป็นพรรคโดยเอกเทศ ในฝรั่งเศสก็มีพรรคและองค์การเอกเทศมากหลายที่ไม่ยอมขึ้นต่อพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสโดยไม่เกรงขามว่า พรรคหลังนี้จะมีอำนาจทำอะไรแก่ตนได้ (ผมได้กล่าวถึงพรรคและองค์การต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ในปาฐกถาต่อที่ชุมนุมในฝรั่งเศสที่เมืองตูร์ส์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ แล้ว)

ผมเห็นว่าการทำงานนบถสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธรัฐเยอรมัน ได้เสนอให้นักอุตสาหกรรมประติการเป็นหลักในการวิเคราะห์สังคมสยามนั้น มิใช่ที่ท่านเป็นสาวกของนิกายใด ๆ หากท่านเห็นว่าการแห่งปรัชญานี้เป็นไปตามกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม ดังนั้นผู้ใดที่ต้องการสังจะแห่งกายวิภาคของสังคมก็ย่อมอาศัยกฎวิทยาศาสตร์ทำการวิเคราะห์สังคมได้ แต่เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและการเมืองของบุคคล ได้ก่อให้เกิดบุคคลนั้น ๆ เกิดมีจิตใจหรือทรรศนะตามสภาพความเป็นอยู่ของตน ซึ่งคิดขวางมิให้บุคคลนั้น ๆ มีจิตใจทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ได้ แม้สภาพความเป็นอยู่ดังกล่าวของบุคคลใดจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น ได้เปลี่ยนความเป็นอยู่จากการเป็นทาสและข้าศึกดินนามาเป็นผู้มีทุนน้อย, นายทุนชั้นกลาง, นายทุนสมัยใหม่หรือเป็นกรรมกรสมัยใหม่ แต่ทางทรรศนะหรือจิตใจตามระบบเก่ายังเป็นมรดกตกค้าง ที่บุคคลบางจำพวกยังคงเกาะแน่นอยู่ในนิสัยจึงยังใช้จิตใจตามซากทรรศนะเก่านั้น

อนึ่ง ท่านทั้งหลายย่อมเห็นจากที่ผมกล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า นักปราชญ์ตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งแม้จะมีอคติลำเอียงเข้าข้างชนชั้น

๒๒  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

วรรณคดีโดยเฉพาะ ได้ใช้จิตใจที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) หลายประการในการวิเคราะห์ธรรมชาติและสังคม จิตใจที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ยังมีอิทธิพลตกค้างอยู่ มิใช่ตกค้างอยู่ในบุคคลที่ยังไม่เข้าใจวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเท่านั้น หากตกค้างอยู่ในบุคคลบางจำพวกที่อ้างว่านิกายของตนเป็นวิทยาศาสตร์อีกด้วย

ฉะนั้น เพื่อที่จะนำกฎสารธรรมประติการฯ มาวิเคราะห์สังคมสยาม จึงจำเป็นที่ผู้วิเคราะห์จะต้องกำจัดซากแห่งจิตใจที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) ให้หมดไป และพึงใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ให้ครบถ้วนทั้งในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สังคม ซึ่งผมจะได้กล่าวในบทต่อไป



# ๒

การใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ตามระบบปรัชญาสารธรรม กับการใช้จิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) ตามระบบปรัชญาจิตธรรม ในการวิเคราะห์ธรรมชาติและมนุษย์สังคม

๒.๑ ปรัชญามีหลายลัทธิและนิกายปลีกย่อย ถ้าจะจัดเข้าเป็นประเภทใหญ่ก็มี ๒ ประเภท คือ “สารธรรม” กับ “จิตธรรม” ฝ่ายสารธรรมวิเคราะห์ธรรมชาติตามปรากฏการณ์ที่ประจักษ์ ซึ่งพิสูจน์ได้โดยอวัยวะสัมผัสคือ กาย, หู, ตา, จมูก, ลิ้น แม้ในการวิเคราะห์สาร ต้องใช้เครื่องมือที่ประณีตที่สุด แต่ผลแห่งการค้นพบจะเป็นสิ่งจะก็โดยพิสูจน์ได้จากอวัยวะสัมผัสดังกล่าวแล้ว เช่น พลังงานนิวเคลียร์ ก็พิสูจน์ได้จากการที่นักปราชญ์นำพลังนั้นมาทำเป็นลูกระเบิดนิวเคลียร์ และเป็นพลังกำเนิดไฟฟ้าที่ใช้ในทางสันติ นักวิทยาศาสตร์ที่ค้นคว้าเพื่อค้นพบกฎธรรมชาติก็ต้องใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ดังนั้น ผู้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

สังคมตามปรัชญาสารธรรมนั้น ก็จำเป็นต้องใช้จิตใจวิทยาศาสตร์โดย  
ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของซากจิตใจไม่ใช้วิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นมรดก  
ตกทอดมา

ส่วนฝ่ายจิตธรรม ซึ่งถือว่าจิตเป็นสมุฏฐานของสรรพสิ่งทั้ง  
หลายนั้นก็ต้องอาศัยวิถีทางจิตวิเคราะห์ที่มนุษย์สังคม ซึ่งต่างกับวิถี  
วิทยาศาสตร์ดังกล่าวในวรรคก่อน จึงเข้าลักษณะเป็นจิตใจไม่ใช้  
วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit)

๒.๒ จิตใจวิทยาศาสตร์ประกอบด้วยจิตใจ ๖ ประการ คือ

**ประการที่ ๑** จิตใจสังเกต พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน  
ให้ความหมายของคำว่า “วิทยาศาสตร์” ไว้ว่า “ความรู้ที่ได้โดยการ  
สังเกตและค้นคว้าจากประจักษ์ทางธรรมชาติแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ”  
นักวิทยาศาสตร์ตั้งแต่โบราณกาลมามีจิตใจสังเกตปรากฏการณ์  
ธรรมชาติ ว่าสิ่งนั้น ๆ มีลักษณะแท้จริงอย่างไร ประกอบเป็นส่วน ๆ  
ได้อย่างไร มีอะไรเป็นสมุฏฐาน มีอาการเคลื่อนไหวอย่างไร มิใช่รับ  
เอาการวิเคราะห์ของสังคมอื่นมาวิเคราะห์สังคมสยาม โดยไม่สังเกต  
ให้ละเอียดถี่ถ้วนตามสภาพท้องที่, กาลสมัย

**ประการที่ ๒** จิตใจมาตรการ คือเมื่อจิตใจสังเกตแล้วต้องมี  
“จิตใจมาตรการ” มิฉะนั้นเป็นการสังเกตที่เลื่อนลอย

มาตรการคือการกำหนดให้รู้ถึงขนาด ปริมาณ และคุณภาพ  
ของสิ่งต่าง ๆ จึงสามารถเปรียบเทียบได้ของความเหมือนกันและแตกต่าง  
กัน ทั้งทางปริมาณ สถานที่ กาละ การศึกษาเบื้องต้นของวิทยาศาสตร์  
ธรรมชาติ เช่น ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ก็เริ่มต้นจากมาตรการคือต้อง  
รู้จักมาตราชั่ง ตวง วัด เด็กที่นำรึกนำเอ็นดูแสดงความนึกคิดโดย  
ผู้ใหญ่มิได้สอนนั้น เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดนั้น  
เด็กมีความสามารถในการสังเกตปริมาณ ว่าสิ่งใหญ่ต่างกับสิ่งเล็ก

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ของมากต่างกับของน้อย เวลาช้าต่างกับเวลาเร็ว ถ้าเด็กโตขึ้นเอาจริง  
เอาจริงในมาตรการ เด็กก็เข้าถึงวิทยาศาสตร์ดีขึ้น ผู้วิเคราะห์สังคม  
สยามต้องใช้มาตรการเปรียบเทียบสภาพของสังคมว่าเหมือนและต่าง  
กับสังคมอื่น ๆ ตามสถานการณ์, ท้องที่, กาลสมัยอย่างไรบ้าง มิใช่  
ว่าสังคมอื่นมีอย่างไรก็เข้าใจว่าสังคมสยามต้องมีอย่างนั้น

**ประการที่ ๓** จิตใจค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผล และใช้  
ความคิดทางตรรกวิทยา

แม้ผู้ที่ไม่เคยเรียนตรรกวิทยาก็สามารถใช้ความคิดทาง  
ตรรกวิทยาได้ คือใช้สามัญสำนึก (Commonsense) อันเป็นตรรกวิทยา  
เบื้องต้นของมนุษยชาติ เพื่อพิสูจน์ความจริง แทนที่จะเชื่อคำบอกเล่า  
โดยไม่ค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผลแห่งความจริง

**ประการที่ ๔** จิตใจปราศจากอคติ คือการไม่ลำเอียงตาม  
ทรรศนะอัตวิสัย หรือตามฐานะแห่งชนชั้นวรรณะของตน เพราะการ  
ลำเอียงเป็น “มายา” ที่พรางรูปธรรมที่ประจักษ์ ทำให้สังเกตไม่ชัด  
ทำให้ใช้มาตรการบกพร่อง ทำให้ขาดการพิเคราะห์หรือวิจารณ์ความ  
ถูกต้องและความผิดพลาด

**ประการที่ ๕** จิตใจวิจารณ์ (Critical Spirit) และจิตใจวิจารณ์  
ตนเอง (Self-critical Spirit)

(ก) จิตใจวิจารณ์ (Critical Spirit) คือจิตใจที่แสวงหาความ  
คิดโดยพินิจพิเคราะห์อย่างเข้มงวดละเอียดถี่ถ้วน ในปรากฏการณ์ซึ่ง  
ประจักษ์แก่ตนเอง และได้ยินได้ฟังได้อ่านได้รับบอกเล่าจากผู้อื่นแล้ว  
วินิจฉัยด้วยจิตใจสังเกต, จิตใจมาตรการ, จิตใจค้นคว้าหาหลักฐาน  
และเหตุผลและการใช้ความคิดทางตรรกวิทยา, จิตใจปราศจากอคติ  
ดังได้กล่าวมาแล้ว ๔ ประการนั้น

(ข) จิตใจวิจารณ์ตนเอง (Self-critical Spirit) คือการสำรวจ

ความคิด และการปฏิบัติตนเองเป็นประจำว่าได้ความคิดและการปฏิบัติ ผิดพลาดไปอย่างไรบ้าง โดยนำเอาจิตใจวิจารณ์ดังกล่าวในข้อ ก. ข้างบนนั้นมาประยุกต์แก่ตนเอง ฉะนั้น จึงต้องรับฟังการวิจารณ์ของผู้ที่มีจิตใจวิจารณ์ประกอบการพิจารณาตนเอง แล้วแก้ไขความผิดพลาดบกพร่อง เพื่อความคิดและการกระทำที่ดีขึ้น เพื่อบรรลุสัจจะ

**ประการที่ ๖** จิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบ คือ การสังเกต, การใช้มาตรการ, การค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผล, การปราศจากอคติ, การวิจารณ์และวิจารณ์ตนเอง ต้องเป็นไปตามจิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบไม่ระส่ำระสาย แต่มิใช่การตื้อรันด้วยมิจฉาสติหรือมิจฉาทฐิ

๒.๓ “จิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์” (Unscientific Spirit) แห่งจิตธรรมและซากจิตธรรม มีหลายประการ ซึ่งผมขอกล่าวประการที่สำคัญไว้พอเป็นอุทาหรณ์ดังต่อไปนี้

“ศรัทธานูสติ” (Fideism) คือ การตั้งต้นจากทรรศนะเชื่อมั่นศรัทธา (Faith) ว่าระบบปรัชญาหรือนิกายปรัชญาใดถูกต้องแน่แท้แล้วเชื่อฟังอย่างหลับหูหลับตา (Blind Obedience) จึงต่างกับจิตใจวิทยาศาสตร์ ดังกล่าวมาแล้ว ศรัทธานูสติ เป็นเรื่องที่นักปรัชญาจิตธรรมได้เพาะขึ้นตั้งแต่โบราณกาล ที่จะให้มีผู้เชื่อตามคติของเมธีฝ่ายนั้นว่ามีผีหรืออภิภูณเป็นสมมุติฐานของสิ่งทั้งหลาย เพราะเมธีฝ่ายนั้นไม่อาจพิสูจน์โดยอวัยวะสัมผัสว่าสิ่งนั้น ๆ มีตัวตนอย่างไร จึงต้องให้สาวกตั้งทรรศนะเชื่อมั่นก่อนว่ามีผีหรืออภิภูณ

เมธีในสมัยต่อมาจากโบราณกาล ซึ่งไม่อาจพิสูจน์ปรัชญาหรือนิกายปรัชญาของตนโดยวิธีวิทยาศาสตร์ได้ ก็ใช้วิธีให้สาวกตั้งทรรศนะมีศรัทธานูสติเชื่อมั่นในปรัชญา หรือนิกายปรัชญานั้นขึ้นมาก่อน

แม้การค้นพบกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและการประยุกต์นั้น แก่วิทยาศาสตร์สังคมจะได้พัฒนาก้าวหน้ามากในยุคปัจจุบัน แต่ซากแห่งวิธีศรัทธานูสติก็ยังมีตกค้างอยู่ ซึ่งบางลัทธิบางนิกายที่อ้างว่าเป็นสสารธรรมที่สุด ได้ใช้วิธีให้สาวกใช้จิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) นั้น อาทิ ลัทธิ “อนาร์โค-ซินดิคาลิสม์” (Anarcho-Syndicalism) ซึ่งนายหลี่สี่ซานได้นำมาเผยแพร่ในประเทศจีนและในบางประเทศนั้น ได้ใช้วิธีให้สาวกของเขาตั้งทรรศนะเชื่อมั่นในประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นประเทศนำ ที่สาวกต้องเชื่ออย่างหลับหูหลับตา ประเทศนำวิเคราะห้สังคมของตนไว้อย่างใดสาวกก็วิเคราะห้สังคมของตน โดยปรับสภาพเข้ากับสภาพของสังคมประเทศนำ โดยไม่ใช่จิตใจวิทยาศาสตร์วิเคราะห้ว่าสังคมของประเทศนำกับสังคมของตน มีสัญลักษณ์พิเศษแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและกาลสมัยอย่างไร การอภิวัฒน์ใหญ่ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจีน ได้ต่อต้านซากทรรศนะซึ่งนายหลี่สี่ซานและนายหลิวเซาฉีได้เพาะไว้ในประเทศจีน อาทิ ในเรื่อง “ประชาธิปไตยรวมศูนย์” (Democratic Centralism) โดยถือว่าเมื่อองค์การนำสั่ง หรือเคยทำมาอย่างไรแล้ว แม้นเห็นว่าผิดพลาดก็ไม่ต้องทักท้วง คือคงทำตามอย่างหลับหูหลับตา บทนำของหนังสือพิมพ์เหรินหมินรี้เป่า ฉบับ ๑๖ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๖๗ กล่าวว่า การอภิวัฒน์วัฒนธรรมโดยยกระดับสูงขึ้นต่อหลักการ ภายใต้ชื่อว่า “ศิโรราบอย่างข้าพร” ต้องไม่ทำต่อไปอีกแล้ว ในการเชื่ออย่างหลับหูหลับตาซึ่งคำสั่งที่มาจากเบื้องบนจะเป็นเสียงข้างมาก หากจะต้องตรึกตรองและตั้งปัญหาว่าเหตุใด และจะเชื่อก็ต่อเมื่อคำสั่งนั้นสมานกับประโยชน์รากฐานของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ... เราไม่อาจต่อสู้การศิโรราบโดยวิธีของพวกเขาอนาธิปัตย์... การศิโรราบนั้นในสาระเป็นอย่างเดียวกับอนาธิปัตย์ (คำนี้หมายถึงพวก “อนาร์โค-ซินดิคาลิสม์”)

๒.๔ จิตใจวิภาษ (Eristic Spirit) ซึ่งเมธีกรีกโบราณจำพวกที่เรียกว่า “โสฟิสตีส” (Sophistes) เห็นว่าสิ่งจะไม่มีในโลกนี้ เพราะบุคคลย่อมคิดเห็นต่าง ๆ กัน ฉะนั้นสาวกก็ต้องมีจิตใจ “วิภาษ” (Eristic Spirit) และใช้วิธีวิภาษ (Eristic) คือการใช้วาทศิลป์ปะโต้แย้งฝ่ายตรงข้าม ผู้ใดมีคารมดีกว่าก็ได้ชัยชนะ โดยไม่ต้องคำนึงว่าผลแห่งการนั้นเป็นลัทธิหรือเป็นเท็จตามภาววิสัยที่เป็นจริง วิธี “อริสติก” นี้ ตรงกับที่เรียกตามภาษาสันสกฤตว่า “วิภาษ” (วิภาษ) ซึ่งตรงกับวิธีโต้วาทีผู้ใดมีคารมดีในการโต้วาทีก็เป็นวีรบุรุษ ซึ่งพวกที่บูชาวีรบุรุษ (Herowarship) นับถือและนิยามว่าเป็นคนเก่งกาจและเชื่อฟัง แม้ผู้ใดมีคารมดีในการโต้วาทีจะสร้างสรรค์ปั้นแต่งเรื่องขึ้น ผู้นับถือก็เชื่อฟัง ดังจะเห็นได้จากกรณีการรณรงค์เลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งยังมีผู้นิยมบุคคลที่ด่าเก่ง แม้คำด่านั้นจะเป็นการใส่ความผู้อื่น แต่เมื่อผู้ใดมีคารมดีกลายเป็นวีรบุรุษในทางใช้คารมแล้ว ผู้ที่ได้ฟังก็ยอมเชื่อโดยไม่สอบสวนความจริงทางภาววิสัย คือเกิดมีจิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) ทั้งฝ่ายผู้พูดและผู้ฟัง

จิตใจ “วิภาษ” จึงต่างกับจิตใจที่จะแสวงหาสิ่งจะตามวิธีของสำนักซีโนแห่งอีเลีย (Zeno of Elea) ที่สอนให้สานุศิษย์ใช้วิธี “ธรรมสภาัจฉา” (Dialektike) โดยการ “ปจฉา” กับ “วิสัชนา” ซึ่งได้พัฒนาต่อ ๆ มาเป็นวิธี “ประติการ” ดังที่นักปราชญ์ฝ่ายสสารธรรม-ประติการผู้หนึ่งได้กล่าวไว้

(โปรดดูคำอธิบายในหนังสือว่าด้วย ความเป็นอนิจจังของสังคม)



# ๓

สังคมกายวิภาค (Social Anatomy) เกี่ยวกับมนุษยสังคม  
โดยทั่วไปและสังคมสยามโดยเฉพาะ

๓.๑ การวิเคราะห์คือการแยกออกเป็นส่วน ๆ

ในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นการวิเคราะห์สิ่งมีชีวิตเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Anatomy” ถ้ายทอดเป็นคำไทยสยามว่า “กายวิภาค”

สังคมซึ่งมนุษย์สัมพันธ์กันอยู่นั้นมีสภาพเป็นอินทรีย์ คือเป็นกายทางสังคม (Social Organism) ซึ่งประกอบด้วยเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานทางสสารของสังคม, ระบบการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นจากรากฐานเศรษฐกิจ, ทรรศนะทางสังคมเปรียบประดุจเป็นภาวะทางจิต ซึ่งมนุษย์ถือเป็นหลักฐานในการปฏิบัติทางสังคม

การวิเคราะห์สังคมคือการแยกกายสังคมออกเป็นส่วน ๆ ฉะนั้นผมจึงเรียกการพิจารณาดังกล่าวนั้นว่า “สังคมกายวิภาค” และขอเรียกเป็นศัพท์อังกฤษว่า “Social Anatomy”



“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

๓.๒ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งนั้น ได้กระทำกายวิภาควิทยาของมนุษย์ คือด้านสสารแห่งกายของมนุษย์ สามารถวิจัยอวัยวะส่วนใหญ่ส่วนน้อยส่วนที่ประณีตที่สุดเกี่ยวพันกันอย่างไรที่ทำให้มนุษย์เคลื่อนไหว

การศึกษาถึงจิต (Mind) ของมนุษย์ ซึ่งแต่ก่อนอยู่ใต้อิทธิพลของปรัชญาจิตธรรมและวัตถุนิยมจักรกล (Mechanical Materialism) นั้น ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามวิทยาศาสตร์ธรรมชาติยิ่ง ๆ ขึ้น ปัจจุบันวิชาซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Psychology” ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยสยามว่า “จิตวิทยา” นั้น ก็ได้พัฒนาเป็นวิชาสาขาหนึ่งแห่งวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือแทนที่จะหมายความว่าตามมูลศัพท์เดิมว่า “วิชาว่าด้วยวิญญาณ (Psyche) ของมนุษย์” ตามทรรคนะจิตนิยมหรือจิตธรรม (Idealism) ซึ่งบางคนยังถืออยู่เช่นนั้น ก็ได้เปลี่ยนความหมายเป็น “วิชาว่าด้วยการเข้าใจมนุษย์” ในลักษณะที่มีสภาพเป็นสิ่งที่มีชีวิต สามารถมีความรู้สึก, ความนึกคิด (Thought) และจิตสำนึก (Consciousness) ในการนี้จิตวิทยาสมัยใหม่ ได้อาศัยกายวิภาคทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นหลัก ประกอบการศึกษาความประพฤติ (Behavior) ของสัตว์ชาติและมนุษย์ชาติที่เหมือนกัน ในส่วนที่มนุษย์ชาติมีลักษณะส่วนหนึ่งอย่างสัตว์ชาติที่พัฒนาต่ำกว่ามนุษย์ชาติ มนุษย์ชาติจึงมีการเคลื่อนไหวอย่างหนึ่งโดยอัตโนมัติ ปราศจากจิตสำนึก อาทิ สัญชาตญาณ (Instinct), การสะท้อนต่อประสาท (Reflex), ความเคยชิน (Habitude) และลักษณะอีกส่วนหนึ่งที่มนุษย์พัฒนาสูงกว่าสัตว์ชาติอื่นทั้งหลาย คือการสัมผัสสภาพความเป็นอยู่ที่ทำให้มนุษย์มีภาวะทางจิต (State of Mind) คือ ความนึกคิด (Thought) และจิตสำนึก (Consciousness) ซึ่งสัตว์ชาติที่พัฒนาต่ำกว่ามนุษย์ชาติมีอาจมีภาวะทางจิตเช่นนั้นได้

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

การค้นพบโดยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่พัฒนาต่อมาจากสมัยก่อน และจะพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งนั้น เป็นประโยชน์แก่เราที่จะอาศัยเป็นหลักนำมาประยุกต์แก่สังคมกายวิภาค จึงขอให้ท่านทั้งหลายหาโอกาสศึกษาวิชานั้น เพื่อประกอบเป็นพื้นฐานในการทำสังคมกายวิภาคของมนุษย์โดยทั่วไปและของสังคมสยาม หรือสังคมอื่นใดอันจะเป็นประโยชน์แก่เรา ที่จะอาศัยเป็นหลักนำมาในการปฏิบัติ อาทิ ความจริงปรากฏว่า บุคคลจำนวนไม่น้อยซึ่งมีความเป็นอยู่ในชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน แต่กลับเห็นดีเห็นชอบเข้าข้างผู้กดขี่เบียดเบียนในทางตรงกันข้าม มีบุคคลที่อยู่ในชนชั้นกดขี่เบียดเบียนแต่สละชนชั้นของตน โดยยืนหยัดฝ่ายชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน เช่น พระพุทธองค์ ซึ่งอยู่ในวรรณะกษัตริย์ แต่ได้สละวรรณะของพระองค์ ได้ทรงบรรพชาเป็นภิกษุเข้าสู่วรรณะไร้สมบัติ, แล้วบำเพ็ญพระองค์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก, พระเยซูซึ่งอยู่ในชนชั้นช่างฝีมือ (ช่างไม้) ซึ่งมีฐานะเป็นคนชนชั้นกลางอันต่ำ แต่พระองค์ก็สละวรรณะที่ตกว่าผู้ไร้สมบัติ และสละพระชนม์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก, พระมะหะหมัด ซึ่งอยู่ในวรรณะเศรษฐี (ภรรยาเป็นแม่หม้ายเศรษฐี) แต่พระองค์ก็มีได้เอาสมบัติเสพย์สุขส่วนพระองค์ หากได้ทำการแจกแก่มนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากจนเกือบหมดสิ้น, มาร์กซ์เป็นลูกทนายผู้มีอันจะกิน แต่ท่านได้สละชนชั้นเจ้าสมบัติ มายืนหยัดในชนชั้นผู้ไร้สมบัติ, เองเกลส์ เป็นลูกของเจ้าของโรงทอผ้าใหญ่ในเยอรมัน เมื่อบิดาตายแล้วท่านรับมรดกเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่คนหนึ่งของโรงงานทอผ้าใหญ่แห่งหนึ่งในแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ แต่ท่านได้สละชนชั้นเจ้าสมบัติ โดยขายหุ้นเอาเงินมาใช้จ่ายร่วมกับมาร์กซ์ ค้นคว้าสสารธรรมประติการและวิวรรตการเพื่อประยุกต์แก่ชนชั้นคนงาน, เมธีอีกมากมาย ซึ่งอยู่ในชนชั้นเจ้าสมบัติ, ชนชั้นนายทุนกลาง, ผู้มีทุนน้อย, แต่ได้สละชนชั้นของตนมายืนหยัด

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

ผมเคยได้ถามสาวกของหลี่ชานคนหนึ่ง ซึ่งเคยเข้ามาอยู่ในสยามก่อน เหม่าเจ๋อตุง เป็นประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีนใน ค.ศ. ๑๙๓๕ ว่าเขามีความเป็นอยู่อย่างชนชั้นผู้มีทุนน้อย (Petibourgeois) แต่เขาอ้างว่ายินหยัดในชนชั้นกรรมกรนั้นได้อย่างไร คนนั้นตอบว่า จริงอยู่เขามีไปกรรมกร แต่เขาคิดอย่างกรรมกร ผมเห็นว่าถ้าเขายินหยัดในชนชั้นกรรมกรโดยวิธีดังนั้นก็ป็นวิธทางจิตนิยมหรือจิตธรรม ซึ่งขัดกับที่มาร์กซกล่าวว่า ความเป็นอยู่ทางสังคมของมนุษย์กำหนดจิตสำนึกของมนุษย์ บางคนอ้างว่าแม้ตนมิใช่กรรมกรแต่เป็นปัญญาชนของชนชั้นกรรมกร ความคิดนี้ก็ขัดต่อสาระของคำสั่งสอนที่เลนินให้ไว้แก่เยาวชนโซเวียตเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เหม่าเจ๋อตุงก็ได้เตือนอยู่เสมอว่า ปัญญาของมวลราษฎรนั้นประเสริฐยิ่งกว่าปัญญาของผู้ศึกษาแต่ทฤษฎีจากนักวิชาการใด ๆ ดังนั้นผู้มีปัญญาจะต้องศึกษาจากมวลราษฎร มิใช่ตั้งตนเป็นครูอาจารย์ของมวลราษฎร อนึ่ง มิใช่ว่ากรรมกรจำนวน ๒-๓ คน จะยกย่องว่าผู้ใดเป็นปัญญาชนของกรรมกร แต่ถ้าหาก “ชนชั้นกรรมกร” รับรองว่าผู้ใดเป็นปัญญาชนของชนชั้นกรรมกร ผู้นั้นจึงมีฐานะเช่นนั้นได้ เหม่าเจ๋อตุงได้วิจารณ์ลักษณะของบุคคลบางคนและบางจำพวกสำคัญตนผิด ว่ามีปัญญากว่าคนอื่น จึงนำไปสู่ความทะนงตน และมีลักษณะเป็น “วีรบุรุษในตัวของตนเอง” (Individual Hero) อันเป็นภาวะทางจิต (State of Mind) ชนิดหนึ่ง

การสละชนชั้นกตขี่เบียดเบียนมายืนหยัดในชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียนโดยวิธีสสารธรรมนั้น ผมได้กล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วย “ความเป็นอนิจจังของสังคม” ขอให้ท่านพิจารณาหนังสือเล่มนั้น

ผมเห็นว่าการศึกษาทฤษฎีของภาวะทางจิตใจทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวแล้วนั้น จะช่วยให้เราเข้าใจถึงระดับต่าง ๆ แห่ง

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

สภาวะของจิต ทั้งในส่วนที่บุคคลยังไม่บรรลุขั้นจิตสำนึกหรือสัมปชัญญะ และในส่วนที่จิตสำนึกพัฒนาในระดับสูง สามารถสละจิตสำนึกจากชนชั้นขูดรีดเบียดเบียนแล้วยืนหยัดอยู่ฝ่ายชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน

คำสอนของเมธีผู้ใดเป็นวิทยาศาสตร์นั้นก็ต้องพิสูจน์โดยหลักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม

๓.๓ สังคมประกอบขึ้นด้วยมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะทั่วไปเหมือนกัน แต่ปัจจุบันนี้มนุษย์ชาติได้แยกกันอยู่เป็นหลายสังคมชาติ (National Society) ที่แต่ละสังคมครอบครองดินแดนส่วนหนึ่งของโลก สังคมชาติหนึ่ง ๆ มีกายทางสังคม (Social Organism) โดยเฉพาะ จึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย

“ชาติ” (Nation) ยังคงมีอยู่

ท่านที่จะไปยังประเทศของชาติอื่น ไม่ว่าประเทศแห่งค่ายสังคมนิยมหรือประเทศนอกค่ายสังคมนิยม แต่ละประเทศนั้นก็เรียกร้องให้ท่านแสดงเอกสารเดินทางที่มีข้อความปรากฏชัดแจ้งว่าท่านเป็นคนสัญชาติ (Nationality) ใด ท่านจะอยู่ในประเทศใดดังกล่าวก็ ต้องขอใบอนุญาตมีถิ่นที่อยู่ แสดงว่าท่านเป็นสัญชาติใด

การที่บางคนและบางเชื้อชาติมีความนึกคิดว่าตนไม่มีชาตินั้น ก็เนื่องจากเหตุดังต่อไปนี้

(๑) จิตสำนึกทางสสารธรรม คือจิตสำนึกที่เกิดจากสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมที่บุคคลใดประสบแก่ตนเอง ว่าตนถูกถอนสัญชาติและไม่มีสัญชาติใดที่จะยอมรับว่าบุคคลนั้นเป็นคนของชาตินั้น ก็เป็นธรรมดาที่บุคคลนั้นเกิดจิตสำนึกว่าตนไม่มีชาติ

ส่วนบุคคลแห่งบางเชื้อชาติ ซึ่งเดิมเคยมีชาติของตน แต่ภายหลังชาติของตนถูกลบล้างไปจากดินแดนที่พวกตนครองอยู่ อันเป็น

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งแห่งลักษณะความเป็น “ชาติ” เช่น คนเชื้อชาติยิวซึ่งเดิมเคยมีชาติครอบครองดินแดนปาเลสไตน์ ต่อมาใน ค.ศ. ๗๐ จักรพรรดิ (Emperor) ตีตุส แห่งจักรวรรดินิยม (Empire) โรมันได้เข้ายึดครองปาเลสไตน์ขับไล่คนยิวจากดินแดนนั้น คนยิวจึงพากันอพยพไปอาศัยดินแดนของชาติอื่น ๆ ลักษณะแห่งความเป็น “ชาติ” (Nation) ของคนยิวก็หมดสิ้นไป คนยิวไปอาศัยในดินแดนของชาติใดก็ถูกคนของชาตินั้นรังเกียจเดียดฉันท์ โดยไม่ยอมให้คนยิวเป็นคนสัญชาตินั้น ๆ อีกทั้งคนยิวยังยึดมั่นประเพณีตามศาสนาและวัฒนธรรมยิวตามสังคัมเดิมของตนสภาพของยิวจึงเป็นแต่เพียงกลุ่มเผ่าพันธุ์ (Ethnic Group) หรือเป็น “เชื้อชาติ” (Race) ชนิดหนึ่งที่ไม่มีลักษณะเป็นชาติ สภาพความเป็นอยู่ทางสังคัมเช่นนั้นจึงก่อให้เกิดจิตสำนึกว่าตน “ไม่มีสัญชาติ !”

ภายหลังที่ทรศนะประชาธิปไตยเกิดขึ้นในยุโรป โดยเฉพาะภายหลังปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ หลายประเทศยุโรปได้ให้สิทธิทางนิตินัยแก่คนยิวที่เกิดในประเทศนั้น ๆ เป็นคนสัญชาติของประเทศนั้น ๆ ได้ แต่โดยทางพฤตินัยนั้นมีคนจำนวนไม่น้อยของชาตินั้น ๆ ยังมีความรังเกียจเดียดฉันท์คนเชื้อชาติยิว เช่น มาร์กซ์ที่มีกำเนิดเป็นคนเชื้อชาติยิว แม้บิดาของท่านได้เลิกลัทธิศาสนาและวัฒนธรรมยิวแล้ว นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และถือวัฒนธรรมอย่างคนเยอรมัน แต่คนเยอรมันจำนวนไม่น้อยก็รังเกียจท่าน ส่วนคนเชื้อชาติยิวอีกจำนวนหนึ่งก็ได้รักดีต่อชาติที่ตนมีสัญชาติ หากตนมุ่งรักดีต่อคนเชื้อชาติเดียวกันเป็นใหญ่ ฉะนั้นรัฐบาลของประเทศ เช่น เยอรมันนาซีที่รังเกียจยิว จึงได้มีการทำลายคนยิวในลักษณะเป็นเชื้อชาติ โดยมิได้จำแนกเป็นยิวที่รักดีต่อชาติเยอรมัน ในสมัยสตาลินและสืบบมาจนทุกวันนี้ คนยิวในสหภาพโซเวียตก็ยังคงถูกรัฐบาลรังเกียจเดียดฉันท์และไม่ไว้วางใจในความภักดีของคนยิวต่อสหภาพโซเวียต ในทาง

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ทฤษฎีสตาลินวิจารณ์ไว้ว่า กลุ่มชนเชื้อชาติยิวที่อาศัยอยู่ในดินแดนของชาติอื่น ไม่เข้าลักษณะแห่งความเป็น “ชาติ” (Nation) ซึ่งตรงต่อจิตสำนึกของคนยิวส่วนมากดังกล่าวนี้

(๒) ความสำนึกทาง จิตธรรม หรือ จิตนิยม ของบางคนและบางจำพวกที่แม้ตนมิได้ถูกถอนสัญชาติ หรือมิใช่เป็นคนเชื้อชาติ แต่ตนนึกคิดว่า “ไม่มีชาติ” เช่น หลี่ลี่ชาน ซึ่งเป็นคนจีน ชาติจีนยังคงมีอยู่ และตนเองก็รักษาความมีสัญชาติจีนอยู่ หากสั่งสอนให้สานุศิษย์ในประเทศจีนและในบางประเทศถือคติ “ไม่มีชาติ” โดยอ้างว่ามาร์กซ์สอนไว้ว่า “กรรมกรไม่มีชาติ” ฉะนั้นเราจึงต้องพิจารณาว่ามาร์กซ์สอนไว้เช่นนั้นหรือไม่

แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งมาร์กซ์กับเอนเงิลส์ได้ร่างขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๔๗ และพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. ๑๘๔๘ นั้น ได้จัดทำขึ้นเป็นต้นฉบับ ๖ ภาษา คือ อังกฤษ, ฝรั่งเศส, เยอรมัน, อิตาลี, สเปน และเดนิช (เดนมาร์ก) พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนสมัยเหมาเจ๋อตงเป็นประธาน (ก่อน ค.ศ. ๑๙๓๕) ได้เคยแปลเป็นภาษาจีนไว้ และได้มีผู้อาศัยคำแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง ต่อมาเมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๔ (พ.ศ. ๒๕๑๗) สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ ณ กรุงปักกิ่ง ได้แปลเป็นภาษาไทย ผู้พิมพ์แถลงไว้ว่า ภาษาไทยนี้แปลจาก “สรณิพนธ์มาร์กซ์และเอนเงิลส์” เล่ม ๑ ฉบับภาษาจีน ผู้แปลได้ชี้แจงว่า “ได้เทียบกับภาษาอังกฤษและบางแห่งได้เทียบกันกับฉบับภาษาเยอรมันด้วย”

ปัญหาเบื้องต้นที่เราควรสังเกต คือ ผู้แปลสามารถเทียบต้นฉบับภาษาอังกฤษกับเยอรมันได้ แต่เหตุใดไม่แปลเป็นภาษาไทยจากต้นฉบับภาษาอังกฤษหรือเยอรมันโดยตรง แทนที่จะอ้อมค้อมแปลเป็นภาษาไทยจากคำแปลภาษาจีน ผมไม่สามารถวิจารณ์คำแปลภาษาจีน แต่วิจารณ์คำแปลฉบับภาษาไทยของสำนักพิมพ์นั้นว่า

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ไม่ตรงกับฉบับภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมัน ซึ่งผู้แปลแจ้งว่าได้เปรียบเทียบแล้ว โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่อ้างกันว่ามาร์กซ์สอนไว้ว่า กรรมกรไม่มีชาติ และการเข้าใจกันว่าลัทธิ “International” คือลัทธิไม่มีชาติ

ในหน้าต้นของแถลงการณ์ฉบับภาษาอังกฤษมีความว่า

“To this end, Communists of various nationalities have assembled in London, and sketched the following manifesto, to be published in the English, French, German, Italian, Flemish, and Danish languages”

สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ กรุงปักกิ่ง แปลว่า

“ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ ชาวพรรคคอมมิวนิสต์ประเทศต่างๆ จึงได้มาประชุมกันที่ลอนดอน และร่างแถลงการณ์ประกาศต่อทั่วโลกเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี เพลมิช และเดนมาร์ค ดังต่อไปนี้”

ผมไม่คัดค้านคำแปลตอนอื่นของวรรคนี้ แต่ไม่เห็นด้วยเฉพาะคำว่า “nationalities” ซึ่งสำนักพิมพ์นั้นแปลว่า “ประเทศ” เพราะทำให้คนไทยที่ไม่อาจเทียบต้นฉบับภาษาอังกฤษได้เข้าใจผิดว่า “ไม่มีชาติ” คงมีแต่ประเทศ คำอังกฤษนั้นไม่มีทางจะแปลว่า “ประเทศ” ได้ เพราะคนที่รู้ภาษาอังกฤษพอประมาณก็เข้าใจได้ว่า คำอังกฤษนั้นหมายถึงคนของ “ชาติ” ต่างๆ คือยังมี “ชาติ” อยู่

ท่านรู้ภาษาเยอรมันก็ขอให้เทียบฉบับภาษาเยอรมันที่มีความว่า

Zu diesem Zweck haben sich Kommunisten der verschiedensten Nationalitaet in London versammelt und das folgende Manifest entworfen, das in englischer, franzoesischer, deutscher, italienischer, flaemischer und dachnischer Sprache

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

veroeffentlicht wird.

ท่านก็จะเห็นว่า ฉบับภาษาเยอรมันใช้คำว่า “Nationalitaet” ตรงกันกับคำอังกฤษ “Nationalities” ถ้าหากฉบับภาษาเยอรมันต้องการให้หมายถึง “ประเทศ” โดยมีให้ความหมายระลึกถึงความมีชาติแล้วก็ต้องใช้คำว่า “Land”

อีกตอนหนึ่งซึ่งบางคนชอบอ้างประโยคต้นของวรรคที่มาร์กซ์กล่าวถึงเรื่องของชาติแล้วก็ถือเป็นคำขวัญว่า “คนงานไม่มีชาติ” โดยผู้อ้างมิได้อ้างความเต็มทั้งวรรค ผมจึงขอให้ท่านดูต้นฉบับภาษาอังกฤษของวรรคนั้นที่มีความว่า

The working man have no country. We can not take from them what they have not got. Since the proletariat must first of all acquire political supremacy, must rise to be the leading class of the nation, must constitute itself the nation, it is, so far, itself national, though not in the bourgeois sense of the word:

สำนักพิมพ์ฯ นั้นแปลเป็นภาษาไทยว่า

“กรรมกรไม่มีปิตุภูมิ จะลิดรอนสิ่งที่พวกเขาไม่มีนั้นไม่ได้ เพราะว่าชนกรรมาชีพก่อนอื่นจะต้องได้การปกครองทางการเมือง จะต้องเขยิบขึ้นไปเป็นชนชั้นของประชาชาติ จัดตั้งตนเองขึ้นเป็นประชาชาติ ฉะนั้นชนกรรมาชีพเองในระยะชั่วคราวยังเป็นของประชาชาติ แม้คำที่ว่า “ของประชาชาติ” ในที่นี้ต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับที่ชนชั้นนายทุนเข้าใจก็ตาม”

ผมไม่เห็นด้วยในการแปลคำ “Country” ว่า “ปิตุภูมิ” เพราะคำอังกฤษนั้นคนไทยที่รู้ภาษาอังกฤษบ้างเล็กน้อยก็ย่อมรู้ว่า หมายถึง “ประเทศ” แต่ผู้แปลกลับแปลว่า “ปิตุภูมิ” เพื่อแสดงตามความในประโยคต้นแห่งวรรคนั้นว่า “กรรมกรไม่มีปิตุภูมิ” แต่ในวรรคภาษา

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

อังกฤษที่ผมอ้างไว้ก่อนข้างต้นนั้น ผู้แปลเป็นไทยกลับแปลคำว่า “Nationalities” ว่า “ประเทศ” ส่วนคำว่า “Nation” ซึ่งคนไทยที่รู้ภาษาอังกฤษก็รู้กันมาช้านานแล้วว่าหมายถึง “ชาติ” แต่ผู้แปลนิยมแปลตามคำแปลของท่านผู้หนึ่งซึ่งเมื่อประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว แปลชื่อหนังสือพิมพ์ของท่าน “The Nation” ว่า “ประชาชาติ” ผู้แปลจะแปลดังนั้นโดยบริสุทธิ์ใจ ผมก็ไม่ขัดข้อง แต่ถ้าประสงค์จะให้คำว่า “ชาติ” ลางเลือนไป ผมก็ต้องขอตั้งข้อสังเกตไว้ คำว่า “So-Far” ผู้แปล ๆ เป็นไทยว่า “ในระยะชั่วคราว” ซึ่งในภาษาไทยคำว่า “ชั่วคราว” หมายถึงระยะเวลาสั้น แต่การที่ชนชั้นคนงานได้จัดตั้งตนเองขึ้นเป็น “Nation” นั้น หมายถึงการเป็นชนชั้นนำของ “Nation” ซึ่งจะต้องใช้เวลาช้านานหลายชั่วคน คือจนกว่าสังคมจะบรรลุถึงซึ่งสังคมคอมมิวนิสต์ที่ชนชั้นต่าง ๆ รวมทั้งชนชั้นคนงานเหือดหายไป (Wither Away) จึงนับว่าเป็นเวลาช้านานหลายร้อยหลายพันปี คำว่า “So Far” ในที่นั้นหมายถึง “To that Extent” คือตราบเท่าที่ยังมีชนชั้นคนงานเป็นผู้นำอยู่ คำว่า “Nation” ผู้แปล ๆ เป็นไทยว่า “ของประชาชาติ” ซึ่งแม้จะเป็นการแปลตามตัวก็ตาม แต่ในสาระของความหมาย คุณล้ายจะออกห่างจากความหมายของการเป็น “ชนชาติ”

ต้นฉบับภาษาเยอรมันมีความว่า

“Die Arbeiter haben kein Vaterland. Man kann ihnen nicht nehmen, was sie nicht haben. Indem das Proletariat Zunaechst die politische Herrschaft erobern, sich zur nationalen Klasse erheben, sich selbst als Nation Konstituieren muss, ist es selbst noch national, wenn auch keinesweg im Sinne der Bourgeoisie”

คำว่า “Vaterland” แปลเป็นไทยได้ว่า “ปิตุภูมิ” แต่กรรมกร

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

อังกฤษกับอีก ๔ ชาติที่ประชุมกันร่างแถลง ๆ นั้นจะเข้าใจอย่างไรเป็นเรื่องหนึ่ง เพราะภายหลังประกาศแถลงการณ์เป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปีแล้วจนถึงขณะนี้ ชนชั้นคนงานของประเทศนั้น ๆ ยังถือว่ามีชาติและปิตุภูมิของตน แม้แต่ชนชั้นคนงานจีนที่เป็นชนชั้นนำจีนก็ยังเคารพต่อการมีชาติและปิตุภูมิของเขา เหม่าเจ๋อตุง ได้กล่าวไว้ว่า “เราเป็นนักระหว่างชาติ (Internationalist) และเป็นผู้รักปิตุภูมิ (Patriot)” คนงานไทยที่เคยไปในงานฉลองวันชาติจีนก็สังเกตเห็นได้เองว่า วันนั้น ๑ ตุลาคม มีการชักธงชาติจีนขึ้นสู่ยอดเสาที่บริเวณสี่เหลี่ยมจตุรัสเทียนอันเหมิน แตรวงบรรเลงเพลงชาติจีน ผู้ที่ไม่เคยไปร่วมฉลองงานนั้น แต่ได้ฟังวิทยุปักกิ่งก็จะได้ยินผู้กระจายเสียงพรรณนาถึงความเป็นไปในงานนั้น และจะได้ยินเขากล่าวถึง “ธงชาติจีน” และ “เพลงชาติ” มิใช่ “ธงประชาชาติจีน, ธงปิตุภูมิจีน, เพลงประชานจีน, เพลงปิตุภูมิจีน” เราควรสังเกตว่า ชนชั้นกรรมกรจีนเป็นชนชั้นนำมาหลายปีแล้ว ชาติจีนหรือปิตุภูมิจีนก็ยังมีอยู่ ฉะนั้นมิใช่ “ในระยะชั่วคราว” คือระยะเวลาสั้น ๆ ชนชั้นกรรมกรจีนจะเป็นชนชั้นนำต่อไปอีกช้านานหลายชั่วคนจนกว่าจะถึงสังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งชนชั้นจะเหือดหายไปจนหมดสิ้นตามทฤษฎีของมาร์กซ์

(๓) “พรรคนะไม่มีชาติ” ของผู้ที่รับอิทธิพลจากลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism อนาคิสต์) และจากลัทธิ “อนาร์โค-ซินดิคาลิสต์” (Anarcho—Syndicalism)

ลัทธิอนาธิปไตยถือว่าบุคคลต้องมีเสรีภาพ ที่จะทำการตามอำเภอใจได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นจึงเห็นว่าไม่ต้องมี “รัฐ” (State) และไม่มี “รัฐบาล” (Government) ที่จะบังคับมนุษย์ มนุษย์ทั้งหลายในโลกก็ต้องแยกกันเป็นกลุ่มหรือสมาคม ซึ่งสมานกันโดยความสมัครใจในการผลิตปัจจัยในการดำรงชีพ ดังนั้นจึง “ไม่มีชาติ” “ไม่มีปิตุภูมิ”

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

ลัทธิอนาธิปไตยแตกต่างกับมาร์กซ์หลายประการ ซึ่งมาร์กซ์กับสาธุศิษย์ได้ต่อสู้ทรรศนะของลัทธิอนาธิปไตยตลอดมา

ในบ้านปลายแห่งศตวรรษที่ ๑๙ ได้มีลัทธิซินдикаลิสต์ (Syndicalism) เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเรียกร้องให้กรรมกรอุตสาหกรรมจัดตั้งเป็นหน่วยอิสระต่างๆ ขึ้น เพื่อสมานระหว่างกันในการล้มระบบทุน ลัทธินี้มีความเห็นคล้ายกับลัทธิอนาธิปไตยที่ว่า “รัฐ” (State) และรัฐบาลเป็นเครื่องมือแห่งการกดขี่ ฉะนั้นถ้าหากล้มระบบทุนได้แล้ว องค์การกรรมกรก็เข้าควบคุมและบริหารการผลิตของสังคม คำอังกฤษ “Syndicalism” (ซินดิคาลิสต์) ถ่ายทอดมาจากคำฝรั่งเศส “Syndicalisme” ซึ่งเดิมหมายความว่า ลัทธิสหภาพแรงงาน (Unionism) จึงทำให้มีผู้เข้าใจสับสนปะปนกับลัทธิมาร์กซ์ที่ถือว่า “ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” (Proletariat) หรือชนชั้นคนงาน (Working Class) จะต้องเป็น “ชนชั้นนำ” ในการอภิวัฒน์ต่อสู้ระบบทุน

ต่อมาในศตวรรษที่ ๒๐ ได้มีลัทธิ “อนาโค—ซินдикаลิสต์” เกิดขึ้น คือเอาทรรศนะอนาร์คิสต์ (อนาธิปไตย) ผสมเข้ากับทรรศนะซินдикаลิสต์ ลัทธินี้มีอิทธิพลที่ทำให้สาวกส่วนหนึ่งของลัทธิมาร์กซ์ยุ่งเหยิง โดยเข้าใจผิดว่าถ้าถือกรรมกรเป็นผู้นำแล้ว กรรมกรก็ต้องไม่มีชาติหรือไม่มีบิดุภูมิ โดยที่มาร์กซ์กับเองเกลส์วายชนม์ไปก่อนแล้ว เลนินจึงโจมตีลัทธิอนาร์โค—ซินдикаลิสต์ต่อมา ซึ่งมีบทความกล่าวไว้ว่า “ชาติยังคงมีอยู่อีกช้านาน, ช้านาน, มาก” (เลนินใช้คำว่า “Long” (ช้านาน) ซ้ำกัน ๒ หนว่า “Long, Long” เลนินวายชนม์แล้ว สตาลินก็โจมตีลัทธิอนาร์โค—ซินдикаลิสต์ต่อมาอย่างแรง

ส่วนบุคคลใดที่มีความนึกคิดทางจิตนิยมว่า ไม่มีชาติ ดังที่ผมนกล่าวใน (๒) บุคคลนั้นก็รับเอาทรรศนะอนาร์โค—ซินдикаลิสต์ได้ง่าย เช่น นายหลี่ลีซาน อดีตหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนเหมาเจ๋อตุง

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

(ก่อน ค.ศ. ๑๙๓๕) ได้ไปอาศัยอยู่ในสหภาพโซเวียต ภายหลังจากที่เขาถูกออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคดังกล่าว เขาก็ยังนิยมชมชอบตามแนวทางที่เขาได้รับอิทธิพลจากลัทธิอนาร์โค—ซินдикаลิสต์ ซึ่งเป็นพันธมิตรของกลุ่มกรรมกรฝ่ายค้านตามแนวทางของทรอตสกี นายหลี่ลีซาน ถูกสตาลินสั่งจับไปขังไว้ เมื่อนายหลี่ลีซานรับแก้ไขทรรศนะผิดแล้ว เขาก็ได้รับการปล่อยตัวแล้วทำงานในสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศของโซเวียต ต่อมาก็กลับประเทศจีน ได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีในกระทรวงกรรมกร และถูกปลดตำแหน่งต่ำลงทุกทีแล้วก็พ้นจากกระทรวงกรรมกร นายหลี่ฯ อาจแก้ไขทรรศนะผิดของตนเองโดยเฉพาะ แต่นายหลี่ฯ มิได้แจ้งให้สาธุศิษย์ในประเทศจีนและในบางประเทศที่รับอิทธิพลมาจากเขานั้นแก้ทรรศนะผิดด้วย ส่วนนายหลิวเซ่าฉีได้เขียนบทความหลายเรื่องเกี่ยวกับทรรศนะเอียงซ้าย เอียงซ้าย ก็เพียงแต่กล่าวว่า นายหลี่ฯ มีทรรศนะเอียงซ้ายเท่านั้น และว่านายหลี่ฯ ได้แก้ทรรศนะเอียงซ้ายแล้ว นายหลิวฯ มิได้ชี้ให้ชัดว่า นายหลี่ฯ ไม่เพียงแต่เอียงซ้ายธรรมดา หากนายหลี่ฯ มีทรรศนะตามแนวทางอนาร์โค—ซินдикаลิสต์ จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่านายหลี่ฯ เป็นนักมาร์กซิสต์แต่เอียงซ้าย และนายหลี่ฯ ก็ได้แก้ไขแล้ว การอภิวัฒน์ใหญ่ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจีน จึงได้ทำการต่อสู้นายหลี่ลีซาน ซึ่งทรรศนะอนาร์โค—ซินдикаลิสต์ของเขายังฝังอยู่ในสาธุศิษย์และผู้เจริญรอยตามบทความของหนังสือพิมพ์ “เหรินหมินยี่เป้า” ฉบับ ๑๖ มิถุนายน ๑๙๖๗ ที่ผมอ้างไว้ในข้อ ๒.๓ ก็แสดงให้เห็นอย่างหนึ่งว่า การอภิวัฒน์ใหญ่ทางวัฒนธรรมนั้นได้ต่อสู้ทรรศนะอนาธิปไตยและทรรศนะ “อนาร์โค—ซินдикаลิสต์” ซึ่งขัดต่อลัทธิมาร์กซ์—เลนินและความคิดเหมาเจ๋อตุง

นอกจากบทความของหนังสือพิมพ์ฉบับที่อ้างถึงนั้นแล้ว ก็ยังมีอีกหลายบทความของเหมาเจ๋อตุง ที่แสดงถึงว่าชาติยังคงมีอยู่ เช่น คำกล่าว

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่ว่า “เราเป็นนักรบระหว่างชาติและเป็นผู้รักปิตุภูมิ” (ดูข้อ ๓.๓ (๒))

ทุก ๆ สังคม เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามกฎธรรมชาติกฎเดียวกัน คือกฎสสารธรรมประติการและวิวรรตการ ดังที่ผมได้กล่าวไว้ในบทที่ ๑ ซึ่งผมขอสรุปสาระสำคัญอีกครั้งหนึ่งว่า

(๑) สังคมเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง ไม่มีระบบสังคมใดหนึ่งอยู่กับที่

(๒) การที่สสารเคลื่อนไหวก็เพราะมี “ประติการ” คือความขัดแย้งระหว่างด้านบวก (Positive) กับด้านลบ (Negative) ที่มีอยู่ภายในตัวของสสาร สังคมเคลื่อนไหวก็เพราะมี “ประติการ” คือความขัดแย้งระหว่างด้านบวกกับด้านลบที่มีอยู่ภายในสังคม “ประติการ” ภายในสังคม คือ

(ก) ความขัดแย้งระหว่างระบบเศรษฐกิจกับระบอบการเมือง และกับทรศนะทางสังคมวัฒนธรรม

(ข) ความขัดแย้งภายในระบบเศรษฐกิจ, ภายในระบอบการเมือง และภายในทรศนะทางสังคมและวัฒนธรรม

(ค) แต่เราจะต้องคำนึงว่าสังคมหนึ่ง ๆ มีลักษณะเฉพาะซึ่ง “ไม่เป็นเหตุเด็ดขาดที่จะยับยั้งการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงระบบสังคม” แต่ “มีอิทธิพลทำให้การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคมดำเนินไปเร็วหรือช้าต่างกันในเรื่องระหว่างสังคมต่างๆ”

๓.๓.๑ ขอให้ท่านระลึกความทรงจำถอยหลังเพียง ๑๐ ปีที่ล่วงมานี้ ท่านก็ย่อมสังเกตได้ว่าระบอบเผด็จการทหารในสยามได้เปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายอย่าง จนกระทั่งถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ต่อจากนั้นมาระบบสังคมก็ได้เปลี่ยนแปลงเป็นกึ่งเผด็จการบ้าง แล้วเป็นระบบปกครองตามรัฐธรรมนูญที่ผสมผสานระหว่างระบบศักดินากับระบบทุน ตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๘ ถ้าท่านศึกษาตามหลักฐาน

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่ประจักษ์ ซึ่งบุคคลที่มีอายุอยู่ก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ สัมผัสได้ ท่านก็ย่อมทราบว่เมื่อก่อนวันนั้น ระบบสังคมสยามเป็นระบบศักดินาผสมกับระบบทุน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจสมบูรณ์อาณาจักรราชาธิราชย์ ครั้นแล้วระบบสังคมสยามได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยก้าวหน้าบางระยะ ที่ถอยหลังเข้าคลองบางระยะ ที่เป็นระบอบเผด็จการทหารบางระยะ ถ้าท่านศึกษาประวัติศาสตร์ถอยหลังขึ้นไปอีกก็จะทราบได้ว่าสังคมสยามได้ผ่านระบบปฐมสหการ (Primitive Communal System) ระบบทาส, ระบบศักดินา, มาแล้ว

ถ้าท่านที่อยู่ในดินแดนเยอรมันพิจารณาเหตุการณ์ประเทศนี้ถอยหลังขึ้นไปเพียง ๖๐ ปีเท่านั้น คือก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่านก็จะทราบได้ว่าในประเทศเยอรมันได้มีระบบสังคมใดบ้างที่นิ่งคงอยู่กับที่ แต่ตรงกันข้ามท่านจะเห็นว่าได้มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงดังปรากฏว่าเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ประเทศเยอรมันได้มีระบอบการปกครองกึ่งประชาธิปไตยแบบตะวันตก ซึ่งมีประมุขเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ (Emperor) หรือเยอรมันเรียกว่า “Kaiser” (นักนิรุกติศาสตร์บางท่านว่า คำนี้แผลงมาจากคำ แองโกลแซกซอน “Casare” ซึ่งแผลงมาจากคำลาติน “Cae Sar” อันเป็นนามสกุลของจักรพรรดิ (Emperor) โรมันคนแรก ทรงมีพระราชอำนาจและอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจและระบอบการเมืองของเยอรมันโดยตรงหรือโดยทางปริยาย ต่อมาในปลายสงครามโลกครั้งที่ ๑ เยอรมันได้เปลี่ยนระบอบการเมืองเป็นระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยแบบตะวันตก ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ “ไวมาร์” (Weimar) ค.ศ. ๑๙๑๙ แต่ระบอบสาธารณรัฐดังกล่าวที่ได้ชัยชนะต่อระบอบราชาธิปไตยก็ไม่อาจตั้งคงอยู่กับที่ คือ

๔๔  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ใน ค.ศ. ๑๙๓๓ ระบบสังคมเยอรมันก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบอบเผด็จการนาซี ระบอบเผด็จการนาซีนั้นเองก็ไม่อาจตั้งคงอยู่กับที่ได้ตลอดไป คือใน ค.ศ. ๑๙๔๕ ประเทศเยอรมันได้แพ้สงครามและถูกฝ่ายสัมพันธมิตรยึดครองดินแดนไว้ทั้งหมด ระบอบนาซีก็ถึงแก่อวสานต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๔๙ ดินแดนเยอรมันก็แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนตะวันออก จัดตั้งเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน ซึ่งมีระบบประเภทเศรษฐกิจสังคมนิยมและมีระบอบการเมืองเป็นลักษณะประชาธิปไตยโดยแผนใหม่ ส่วนดินแดนเยอรมันตะวันตกนั้นได้จัดตั้งเป็นสหรัฐเยอรมันซึ่งดำเนินระบบเศรษฐกิจตามระบบนายทุนสมัยใหม่ และมีระบอบการเมืองประชาธิปไตยแบบยุโรปตะวันตก

ท่านที่อยู่ในประเทศใด ถ้าศึกษาประวัติของประเทศนั้น ท่านก็ย่อมทราบว่าระบบสังคมใด ๆ ของประเทศอื่นใดนั้น มิได้หนึ่งคงอยู่กับที่ คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง

๓.๓.๒ ท่านทั้งหลายย่อมได้ยินชื่อของระบบสังคมนิยมต่าง ๆ คือ ระบบปฐมสหการ (Primitive Communal System) ระบบทาส ระบบศักดินา ระบบทุนนิยม ระบบนายทุนอำมาตย์ ระบบจักรวรรดินิยม ระบบสังคมนิยม ระบบคอมมิวนิสต์ ระบอบประชาธิปไตยชนิดต่าง ๆ เช่น ประชาธิปไตยปฐมกาล (Primitive Democracy) สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาธิปไตยเก่า (Old Democracy) ประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy) ระบอบเผด็จการชนิดต่าง ๆ ฯลฯ

เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาความขัดแย้งระหว่างระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานของสังคมกับระบอบการเมือง ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องบนของสังคม จึงสมควรจำแนกระบบสังคมเท่าที่รู้จักกันมาในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันนี้ว่า ระบบใดเป็นระบบความสัมพันธ์การผลิต (Relations of Production) ทางเศรษฐกิจใด และ

๔๕  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ระบอบใดเป็นระบอบการเมืองที่ตั้งอยู่บนรากฐานเศรษฐกิจใด

สสารธรรมิก ซึ่งใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) พิจารณาปรากฏการณ์ที่เห็นจากตัวอักษรที่เมธีวิทยาศาสตร์สังคมเขียนไว้ในบทความ ก็ไม่อาจเข้าใจผิดได้ว่าการศึกษาของเมธีนั้นกล่าวถึงประเภทพื้นฐานสำคัญต่าง ๆ แห่งระบบสังคมต่าง ๆ นั้น ท่านได้แสดงตัวอักษรพิเศษ หรือมีเครื่องหมายกำกับไว้ให้สะดวกตาเพื่อผู้อ่านใช้ความระมัดระวัง เช่น บทความของสตาลินที่กล่าวถึงประเภทพื้นฐานสำคัญแห่งความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจว่า เท่าที่รู้จักกันในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันนี้มี ๕ ประเภทพื้นฐานสำคัญ คือ ระบบปฐมสหการ ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม, สังคมนิยม, นั้น คำที่หมายถึง “พื้นฐานสำคัญ” ในฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Main Types” โดยพิมพ์คำว่า “Main” เป็นตัวอิตาลิก (Italic) หรือตัวเอียงเพื่อแตกต่างกับตัวอักษรอื่นในประโยคเดียวกัน ในฉบับภาษาจีนซึ่งผมขอออกสำเนียงไทยว่า “หวู่จ้งจี้เปิ่น” นั้น คำว่า “จี้เปิ่น” ก็ได้มีเครื่องหมาย ๒ จุดไว้ข้างล่างของอักษร ฉะนั้นผู้ถ่ายทอดบทความนั้นโดยแปลเป็นภาษาไทยหรือสอนเป็นภาษาไทย จากฉบับภาษาอังกฤษก็ดี ฉบับภาษาจีนก็ดี ก็ต้องระมัดระวังที่จะใช้เครื่องหมายอย่างใด เพื่อมิให้ผู้อ่านผู้รับคำสอนที่ไม่รู้ภาษาต่างประเทศนั้นเกิดความเข้าใจผิดว่าระบบสังคมมีแต่เพียง ๕ ชนิดเท่านั้น มิฉะนั้นจะนำไปสู่ความเข้าใจผิดหลายประการ เช่น เข้าใจผิดว่าในระยะหัวต่อระหว่างระบบเศรษฐกิจเก่ากับใหม่นั้น ไม่มีระบบเก่าเหลืออยู่คู่เคียงกับระบบใหม่ ความเข้าใจผิดนั้นเป็นเหตุทำให้ผู้เข้าใจผิดไม่คำนึงถึงสภาพความจริงของทุก ๆ สังคมที่เป็นมาแล้วในอดีตที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคตอีกระยะหนึ่ง จนกว่าระบบเก่าจะสลายไปหมดสิ้นซากทั้งซากเศรษฐกิจ, ซากระบอบการเมือง และซากทรรศนคติกับ



“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

วัฒนธรรม ผู้เข้าใจผิดก็จะไม่สนใจพอเพียงถึงซากตักค้างของระบบเก่าที่จะยังคงมีเหลืออยู่อีกช้านานมาก ซึ่งเป็นการด้านทานความก้าวหน้าของระบบใหม่ การอภิวัฒน์ใหญ่วัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ จึงได้แสดงขัดแย้งถึงซากทุนนิยมที่ตักค้างอยู่ในระบบสังคมนิยม และการต่อต้านนายหลินเปียวกับพรรคระชนะงจี้ก็แสดงว่ามีซากทาส ซากศักดินาตักค้างอยู่ในประเทศจีน ซึ่งแม้เข้าสู่สังคมนิยมทางนิตินัยแล้ว แต่ทางพฤตินัยระบบนั้นยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมนิยมชนิดหนึ่ง นอกจากนี้ก็เกิดเข้าใจผิดว่าเมื่อสตาลินกล่าวถึงการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ จากระบบพื้นฐานสำคัญหนึ่งมาสู่ระบบพื้นฐานสำคัญอีกระบบหนึ่งนั้น แล้วสันนิษฐานเอาเองว่าการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็นสิ่งกำหนดลักษณะของสิ่งที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Revolution” (อ่านว่า เรฟโวลูชัน) ภาษาจีน “เก๋อมิ่ง” ซึ่งบางคนใช้คำไทยว่า “ปฏิวัติ” (ผมเสนอ ใช้คำว่า “อภิวัฒน์”) ผมจะได้กล่าวถึงพรรคระชนะที่แตกต่างกันในเรื่องนี้ระหว่างบางสำนักกับพรรคระชนะของมาร์กซ์ เลนิน สตาลิน เหม่าเจ๋อตุง ต่อไป

๓.๓.๓ โดยที่ระบบเศรษฐกิจเป็นรากฐานของสังคม และระบอบการเมืองเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจ ฉะนั้นเราอาจจำแนกประเภทต่าง ๆ ของระบบสังคมจากรากฐานเศรษฐกิจ และจำแนกประเภทระบอบการเมือง โดยมองให้ถึงรากฐานเศรษฐกิจ หมายความว่าเมื่อเราเห็นระบบเศรษฐกิจใด เราก็มองถึงระบอบการเมือง และถ้าเราเห็นระบอบการเมืองใด เราก็มองถึงระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐาน เพราะรากฐานกับโครงสร้างเบื้องต้นเกี่ยวพันกัน

(๑) ระบบความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ จำแนกออกเป็นประเภทพื้นฐานสำคัญ คือ ปฐมสหการ, ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม, สังคมนิยม (ระบบคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องของอนาคตอีกหลายผู้คน) ประเภท

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

หนึ่ง ๆ ก็มีหลายชนิดปลีกย่อย แม้สังคมนิยมนั้นเองก็มีหลายชนิด อนึ่ง ในระยะหัวต่อระหว่างระบบเศรษฐกิจหนึ่งกับอีกระบบหนึ่งนั้น คือมีระบบเศรษฐกิจเก่าผสมกับใหม่ อันมีสภาพเป็นระบบเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง

(๒) ระบบความสัมพันธ์ทางการเมือง จำแนกออกเป็นประเภทพื้นฐานสำคัญ คือ ประชาธิปไตยปฐมกาล ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจสหการ, ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจทาสและศักดินา, ระบอบประชาธิปไตยแผนเก่าซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ส่วนระบอบการเมืองที่เป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมตามต้นฉบับเดิมของมาร์กซ์นั้นคือ “ระบอบเผด็จการของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” (Dictatorship of The Proletariat) นั้น เหม่าเจ๋อตุงได้มีความคิดให้ใช้ระบอบเผด็จการประชาธิปไตยของราษฎร (Peoples Democratic Dictatorship) ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแผนใหม่ (New Democracy) ในระยะหัวต่อระหว่างระบบทุนนิยมกับสังคมนิยม ภายหลังที่ระยะหัวต่อสิ้นไปแล้ว โดยสังคมเข้าสู่ระบบสังคมนิยมจึงใช้ “ระบอบเผด็จการของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” ส่วนผู้นำโซเวียตภายหลังสมัยสตาลินมีความคิดว่า เมื่อสังคมเข้าสู่ระบบสังคมนิยมแล้ว รัฐ (State) ของทุนนิยมก็เปลี่ยนเป็น “รัฐของปวงชน” ระบอบการเมืองจึงเป็นประชาธิปไตยของปวงชน พรรคคอมมิวนิสต์จีนและบางพรรคคอมมิวนิสต์นอกประเทศจีน ได้ร่วมกับจีนคัดค้านและโจมตีความเห็นนอกราชของผู้นำโซเวียต

(๓) ปัญหาที่ทันท่วงทีหลายคงจะสนใจเกี่ยวกับสังคมนิยมในเรื่องระบอบการเมืองนั้นมีอย่างหนึ่งคือ ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์, นาซี, ทหาร, นั้น ว่าเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจใด ไม่มีตำราใดวิจัยไว้โดยเฉพาะ แต่เราก็ควรมองดูว่าระบอบเผด็จการ

เช่นนั้นแสดงว่าเผด็จการเพื่อระบบเศรษฐกิจใด ระบบเผด็จการที่มีนามดังกล่าวนั้นแสดงว่าตั้งอยู่บนรากฐานเศรษฐกิจทาส, ศักดินา, ทุนนิยม ผสมกัน เพราะเหตุที่มีทรศนะและการปฏิบัติเช่นเดียวกันกับระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และนำเอาวิธีการของระบบสมบูรณาฯ มาใช้แก่ระบบทุนด้วย

๓.๓.๔ บางสำนักได้มีทรศนะว่า การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจจากระบบประเภทพื้นฐานสำคัญ (อ. Main Types, จ. หูจ้งจีเป็น) คือจากระบบปฐมสหการมาเป็นระบบทาสจากระบบทาสมาเป็นระบบศักดินา จากระบบศักดินามาเป็นระบบทุนจากระบบทุนมาเป็นระบบสังคมนิยมเท่านั้น เป็นสิ่งกำหนดลักษณะของการกระทำที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Revolution” (อ่านว่า เรฟโวลูชัน) ภาษาจีน “เก๋มิ่ง” ซึ่งมีผู้ใช้คำไทยว่า “ปฏิวัติ” (ผมเสนอใช้คำไทยว่า “อภิวัฒน์”)

(๑) คณะราษฎรมิได้ใช้ศัพท์ “ปฏิวัติ” เรียกการกระทำของตนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ หากเรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” และเรียกสมาชิกคณะราษฎรว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” ตามภาษาไทยที่สามัญชนเข้าใจได้ แต่เมื่อคนชั้นหลังวิจารณ์ลักษณะของสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” ผมก็เห็นว่าจำเป็นต้องชี้แจงประวัติของคำไทยนี้เพื่อประกอบการพิจารณาของท่านทั้งหลายว่า เมื่อก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น การกระทำที่ภาษาฝรั่งเรียกว่า “Revolution” นั้นคนไทยสยามใช้วลีต่างๆ เพื่อถ่ายทอดคำนั้นตามทรศนะของชนชั้น เช่น เรียกว่า การกบฏ, การกำเริบ ฯลฯ ต่อมาพระปกเกล้าใช้คำว่า “พลิกแผ่นดิน”

ภายหลังเปลี่ยนระบบสังคมสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว กรมหมื่นนราธิปฯ เมื่อครั้งดำรงอิสริยยศ “หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร” อาจารย์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ ได้ทรงคิดคำว่า “ปฏิวัติ” เพื่อ

ถ่ายทอดคำฝรั่ง “Revolution” พระองค์ได้แสดงปาฐกถาที่มหาวิทยาลัยนั้น แสดงลักษณะของ “ปฏิวัติ” ว่าเป็นการเปลี่ยนหลักมูล และทรงวินิจฉัยว่าการเปลี่ยนระบบสังคมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนหลักมูล ซึ่งพระองค์ถือว่าเป็น “ปฏิวัติ” ต่อจากนั้นก็มิได้ผู้เข้าใจลักษณะปฏิวัติตามที่พระองค์ให้ไว้

ครั้นต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีผู้ให้ลักษณะปฏิวัติตามทรศนะของบางนิกายว่า ต้องมีการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต ซึ่งเป็นทรศนะต่างกับกรมหมื่นนราธิปฯ ผู้คิดศัพท์ “ปฏิวัติ” และต่างกับทรศนะของมาร์กซ์ เองเกิลส์ เลนิน สตาลิน และต่างจากความคิดเหมาเจ้าตุง

ถ้าเราสมมุติว่าทรศนะของสำนักที่ถือว่า การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็นสิ่งกำหนดลักษณะของการที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” นั้น ถูกต้องในทางทฤษฎี แต่สำนักนั้นมิได้นำทรศนะของตนประยุกต์แก่การเปลี่ยนระบบสังคมจีน ซึ่งนำโดยซุนยัตเซน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๑ ซึ่งเป็นเพียงแต่ได้เปลี่ยนระบอบปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิ (หวงตี, Emperor) มาเป็นระบอบสาธารณรัฐ แต่มิได้เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต ระบบเศรษฐกิจศักดินาระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนา และมีได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ทุนนิยมระหว่างนายทุนจีนกับผู้ไร้สมบัติจีน และมีได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างทุนจักรวรรดินิยม (Imperialism) กับราษฎรจีน ทั้งนี้จนกระทั่งถึงการสถาปนาสาธารณรัฐจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ แต่สำนักนั้นก็ยอมถือว่าการเปลี่ยนระบบสังคมจีน นำโดยซุนยัตเซน เป็นสิ่งที่สำนักนั้นใช้คำว่า “ปฏิวัติ” แต่ถ้าเกี่ยวกับกรณีของสยามแล้ว สำนักนั้นวินิจฉัยการเปลี่ยนระบบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า “ไม่ใช่ปฏิวัติ” คือมองทางด้านที่ยังมีสถาบันพระมหากษัตริย์แม้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ไม่มองด้านการเปลี่ยนความสัมพันธ์

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

การผลิตให้ต้องแก่ว่า ได้เปลี่ยนจากการที่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วราชอาณาจักรมาเป็นของปวงชน ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน (อธิปไตย) และเปลี่ยนความสัมพันธ์ส่วนหนึ่งระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนา โดยกฎหมายห้ามยึดทรัพย์สินของกสิกร ได้ตัดสิทธิเจ้าของนาทำให้ยึดเครื่องมือ, ข้าวกิน, ข้าวปลูกของชาวนา ซึ่งต่างกับเจ้าที่ดินจีนก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีน ซึ่งมีอำนาจยึดที่ดินกับทรัพย์สินโดยพลการ และเอาตัวลูกเมียชาวนามาเป็นคนใช้งานแทนหนี้สินของชาวนาได้ และไม่ยอมพิจารณาเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตระหว่างทุนจักรวรรดินิยมกับราษฎร สยามได้ยกเลิกสิทธิพิเศษทางเศรษฐกิจที่จักรวรรดินิยมมีอำนาจผูกขาดวิสาหกิจเศรษฐกิจ เช่น ยาสูบ และสิทธิพิเศษทางศุลกากร กับสิทธิพิเศษทางศาล ฯลฯ

บทความของสตาลิน เรื่องสสารธรรมประติการและวิวัตนาการ ตอนที่กล่าวถึงการเปลี่ยน (Change) และพัฒนา (Development) แห่ง “พลังการผลิต” (Productive Forces) ของสังคมนั้น สตาลินได้ชี้แจงว่า “ความสัมพันธ์การผลิตของมนุษย์ (Relations of Production) หรือความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ (Economic Relation) ของมนุษย์ก็ได้เปลี่ยนและพัฒนาไปด้วย” ในวรรคต่อมาสตาลินจึงได้กล่าวว่า “ถ้าประเภทพื้นฐานสำคัญของความสัมพันธ์การผลิตที่รู้จักกันมาในประวัติศาสตร์ คือ ปฐมสหการ, ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม, สังคมนิยม” ผมขอให้สสารธรรมมิกสังเกตว่า ในการกล่าวถึงการเปลี่ยนและพัฒนาความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจนั้น สตาลินมิได้กล่าวว่าการนั้นเป็นสิ่งกำหนดลักษณะของสิ่งที่บางสำนักเรียกว่า “ปฏิวัติ”

ในบทความเดียวกันของสตาลินที่ผมอ้างข้างบนนั้น มีความตอนที่สตาลินกล่าวถึงสสารธรรมประติการ (Dialectical Materialism)

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ที่อธิบายถึงความต่างกันระหว่างปรัชญานั้นกับปรัชญานอกเหนือธรรมชาติ (Mataphysics) ว่าสสารธรรมประติการถือว่าปรากฏการณ์ทั้งหลายเกี่ยวข้องกัน ฉะนั้น จึงต้องพิจารณาถึงสภาพที่ก่อให้เกิดระบบสังคม หรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม สตาลินได้ยกตัวอย่างไว้ชัดเจนว่า “การเรียกร้องสาธารณรัฐประชาธิปไตยเจ้าสมบัติเมื่อระบบพระเจ้าซาร์และสังคมนเจ้าสมบัติดำรงอยู่ เช่น ในรัสเซียเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๕ นั้น เป็นที่เข้าใจได้ดีทีเดียว คือเป็นการเรียกร้องทางอภิวัดณ์ที่เหมาะสม (Proper Revolutionary Demand) เพราะขณะนั้นสาธารณรัฐประชาธิปไตยหมายถึงก้าวหนึ่งที่ก้าวหน้า (A Step Forward)” สตาลินกล่าวว่าทุก ๆ สิ่งขึ้นอยู่กับสภาพ (Conditions), เวลา (Time), และท้องที่ (Place)

ในบทความว่าด้วยปัญหาเลนิน (Problem of Leninism) สตาลินกล่าวถึงลักษณะของ “Revolution” ว่าการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าสู่การกู้สภาพของราษฎรเป็น “ก้าวทางปฏิวัติ (อภิวัดณ์)” สตาลินอ้างว่ามาร์กซ์สนับสนุนขบวนการกู้สภาพแห่งชาติของชาวโปแลนด์และฮังการี (เมื่อทศวรรษที่ ๔ แห่งศตวรรษที่ ๑๙) เพราะขบวนการทั้งสองมีลักษณะเป็น “ปฏิวัติ” ในการต่อสู้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สตาลินกล่าวว่า “ลักษณะของการปฏิวัติ” (อภิวัดณ์) (Revolutionary Character) ของขบวนการกู้สภาพแห่งชาติ ภายใต้การกดขี่ของจักรวรรดินิยมนั้น ไม่จำเป็นต้องมีนโยบายปฏิวัติ (Revolutionary Program) หรือนโยบายสาธารณรัฐ (Republican Program) หรือรากฐานประชาธิปไตย (Democratic Basic) สตาลินยกตัวอย่างว่าการต่อสู้ของกษัตริย์ (เอมีร์) แห่งอาฟกานิสถานเพื่อเอกราชของชาติ เป็นการต่อสู้ทางปฏิวัติ (อภิวัดณ์) (Revolutionary Stuggle) แม้กษัตริย์กับสาวกมีทรศนะราชาธิปไตย การต่อสู้ของพ่อค้าและเจ้าสมบัติอียิปต์

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริศิ พนมยงค์

เพื่อเอกราชแห่งชาติ เป็นการต่อสู้ทางปฏิวัติ (อภิวัตน์) (Revolutionary Struggle) แม้คนอียิปต์เหล่านี้จะต่อต้านสังคมนิยม ฯลฯ คำอธิบายของสตาลินตรงกับที่เลนินให้ลักษณะของ “ปฏิวัติ” (อภิวัตน์) (Revolution) ไว้ในหนังสือรวบรวมบทความหลายเรื่องของเลนิน

คำนำของ มาร์กซ์ เองเงิลส์ ที่พิมพ์ไว้ในหนังสือแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ ฉบับภาษายุโรปต่างๆ ปรากฏว่าท่านทั้งสองใช้คำว่า “Revolution” (หรือคำยุโรปอื่นที่เทียบกันได้) เพื่อเรียกถึงการเปลี่ยนระบบสังคมแม้นในทางการเมือง เช่น เรียกว่า “Revolution of February” ใน ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งโค่นพระเจ้าหลุยส์ฟิลิปส์ที่ ๑ แล้วสถาปนาสาธารณรัฐฝรั่งเศสครั้งที่ ๒ ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจคิดนา—ทุนนิยมมาเป็นสังคมนิยม คำแปลฉบับไทย ซึ่งสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่งได้แปลประโยคนั้นว่า “การปฏิวัติเดือนกุมภาพันธ์”

ฉะนั้น ทรรศนะที่ว่า การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็นสิ่งกำหนดลักษณะของการที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” (อภิวัตน์) จึงขัดต่อทรรศนะของมาร์กซ์ เองเงิลส์ เลนิน สตาลิน เหมาะเจตุด และขัดต่อความหมายของกรมหมื่นนราธิปฯ ซึ่งเป็นผู้ตั้งศัพท์ไทยนั้น

(๒) เพื่อที่จะถือว่าการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ มิใช่สิ่งที่สำนักรู้เป็น “ปฏิวัติ” สำนักรู้ให้เหตุผลอีกอย่างหนึ่งว่า การเปลี่ยนระบบสังคมครั้งนั้นเป็นเพียง “รัฐประหาร” ผมจึงต้องขอชี้แจงต่อสาธารณชนว่า คำว่า “รัฐประหาร” เป็นศัพท์ที่กรมหมื่นนราธิปฯ คิดขึ้นในคราวเดียวกับคำว่า “ปฏิวัติ” เพื่อถ่ายทอดคำฝรั่งเศส “Coup D'etat” ซึ่งตามตัวแปลว่า “เขกสับกระแทกอำนาจรัฐ” ซึ่งพระองค์ถ่ายทอดเป็นภาษาไทยว่า “รัฐประหาร” ได้อย่างเหมาะสมพระองค์วินิจฉัยไว้ว่าการเปลี่ยนระบบสังคมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่ใช่

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริศิ พนมยงค์

รัฐประหาร’ แต่เป็นการปฏิวัติ รัฐประหาร หมายถึง “วิธีการ” หรือ Method ในการยึดอำนาจรัฐ วิธีการรัฐประหารมิใช่แสดงลักษณะโดยลำพังวิธีนั้นว่า จะเป็นหรือไม่เป็น “ปฏิวัติ” (อภิวัตน์) คือต้องพิจารณาว่าวิธีการนั้นได้เปลี่ยนระบบสังคมให้ก้าวหน้าหรือดิ่งสังคมให้ถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งจะต้องวินิจฉัยแต่ละกรณี เช่น รัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ดิ่งสังคมให้ถอยหลังเข้าคลองก็เป็น “ปฏิวัติ” รัฐประหารในอเมริกาได้บางประเทศเป็นปฏิวัติ, ใน ค.ศ. ๑๙๔๗ คอมมิวนิสต์รุมเอาใช้รัฐประหาร โดยเอาทหาร ๑ กองพันล้อมวังพระเจ้าไผ่เคิลบังคับให้พระองค์สละราชสมบัติ แล้วสถาปนาระบอบประชาธิปไตยของราษฎร (แผนใหม่) ขึ้น คอมมิวนิสต์ต่างๆ ในค่ายและนอกค่ายสังคมนิยมก็ถือว่าเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” ใน ค.ศ. ๑๙๔๘ คอมมิวนิสต์เชโกฯ ใช้วิธีรัฐประหารยึดอำนาจรัฐที่กรุงปรากได้แล้ว คอมมิวนิสต์ในค่ายและนอกค่ายสังคมนิยม ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” การเปลี่ยนระบอบการเมืองสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งแม้เข้าลักษณะ “ปฏิวัติ” (อภิวัตน์) ดังที่ผมกล่าวข้างบนนั้น โดยใช้วิธีรัฐประหารยึดอำนาจรัฐ แต่บางสำนักรู้ถือเอา “วิธีการ” ยึดอำนาจรัฐเป็นเหตุอีกอย่างหนึ่งว่าไม่ใช่สิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ”

ส่วนวิธีได้อำนาจรัฐโดยสงครามภายใน “Civil War” นั้นก็มีไม่ “ปฏิวัติ” เสมอไป เช่น สงครามภายในของสเปน นำโดยฟรองโกนั้นเป็นสงครามปฏิวัติ สงครามภายในของชาติอื่น ๆ ก็ต้องพิจารณาตามลักษณะปฏิวัติ (อภิวัตน์) แต่ละกรณี เช่น สงครามภายในนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นสงครามปฏิวัติ (อภิวัตน์)

วิธีได้อำนาจรัฐซึ่งบอลเชวิค ภายใต้การนำของเลนิน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๗ โดยใช้กรรมกรกับชาวนาจำนวนหนึ่ง และทหารเพียง

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

๗ กองร้อยเข้ายึดอำนาจรัฐสำเร็จ ภายในเวลาเช้าของวันที่ ๒๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ (ตามปฏิทินเการัสเซียตรงกับปฏิทินเกรโกเรียน วันที่ ๗ พ.ย. ๑๙๑๗) นั้น คอมมิวนิสต์ทั่วโลกถือว่าเป็น “ปฏิวัติยิ่งใหญ่แห่งเดือนตุลาคม” (Great October Revolution) วิถียึดอำนาจของบอลเชวิคนั้นใช้กำลังไม่มาก และได้ทำการโดยฉับพลัน คล้ายการทำรัฐประหาร แต่เรียกว่าเป็น “**วิธิลุกขึ้นต่อสู้**” (Insurrection)

(๓) ผมขอบชมเชยบางท่านที่มีลักษณะของสสารธรรมิก ใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ในการวิจารณ์ตนเอง เมื่อปรากฏว่าท่านเข้าใจผิดตามทรรศนะของสำนักใด ๆ แล้วท่านก็ได้แก้ไขทรรศนะของท่านให้ถูกต้อง แต่บางท่านที่เกิดศรัทธานูสติ (Fideism) ต่อทรรศนะที่ผิดแล้วก็ยากที่จะแก้ไขได้ เช่น มีบางท่านได้มาพบผมที่ปารีส ยังถือทรรศนะของสำนักนั้นเป็นคำขวัญ และใช้จิตวินิจฉัยว่าการเปลี่ยนระบอบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่ใช่สิ่งที่เรียกว่า “**ปฏิวัติ**” แต่เป็น “**รัฐประหาร**” ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็นที่ผมจะต้องชี้แจงยืดยาวตามความข้างบนนั้น เพื่อประโยชน์แก่ผู้ประสงค์ใช้ความคิดทางสสารธรรม และจิตใจวิทยาศาสตร์ในการวิจัยลักษณะของปฏิวัติ (Revolution), (อภิวัฒน์)

(๔) ผมได้กล่าวไว้ในบทความของผมเรื่อง “**การถ่ายทอดศัพท์ต่างประเทศเป็นศัพท์ไทยสยาม**” มีใจความตอนหนึ่งว่า ภาษาของมนุษย์ใช้พูดและขีดเขียนเพื่อแสดงถึงความคิดเพื่อให้มนุษย์ร่วมสังคมเดียวกันเข้าใจ ภาษาของมนุษย์ปฐมกาลที่อยู่เป็นสังคมครอบครัวเป็นภาษาดั้งเดิมของมนุษยชาติ เมื่อสังคมครอบครัวพัฒนาเป็นสังคมเผ่าพันธุ์แยกย้ายไปอยู่ในท้องที่ต่างกัน ภาษาก็พัฒนาไปตามสภาพ

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

และท้องที่ซึ่งก่อให้เกิดแตกต่างระหว่างสังคมเผ่าพันธุ์ ต่อมาสังคมเผ่าพันธุ์ได้พัฒนาไปเป็นสังคมชาติ คำของภาษาก็มีมากขึ้นและแตกต่างกันในระหว่างสังคมชาติอื่น ๆ ต่อมาสังคมชาติต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ระหว่างกันยิ่งขึ้น ก็ต้องมีภาษาอันเป็นสัญญาณระหว่างชาติมาในขณะนี้สังคมชาติหนึ่งมีภาษาไม่พอที่จะใช้เป็นสัญญาณกับสังคมชาติอื่น ๆ ก็รับเอาภาษาของสังคมอื่นมาปนใช้เป็นภาษาของตนเองด้วย เช่น สังคมสยามได้รับเอาภาษาสันสกฤต-บาลีเป็นส่วนหนึ่งของภาษาไทยสยาม สังคมจีนที่มีภาษาสมบูรณ์สำหรับความสัมพันธ์ในระบบทาส, ศักดินา, แต่เมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นภายในสังคมจีนอีกทั้งได้มีทรรศนะสังคมนิยมได้แพร่เข้ามา สังคมจีนก็จำเป็นต้องมีภาษาเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อน ในชั้นแรกคนจีนใช้วิธีทับศัพท์ต่างประเทศ โดยเอาอักษรจีนที่อ่านออกเสียงใกล้เคียงกับคำต่างประเทศนั้น ๆ เช่น คำฝรั่งเศส “Proletariat” ซึ่งคนฝรั่งเศสออกเสียงว่า “โพรเลตารียาด” นั้น ใช้ทับศัพท์ด้วยอักษรจีนอ่านออกเสียงว่า “ผู้ หลอ เลียะ ทะเลียะ ย่า” ต่อมาคนจีนใช้วิธีถือเอาสาระที่เป็นความหมายของคำต่างประเทศ แล้วตั้งเป็นศัพท์ภาษาจีนขึ้นมาใหม่ว่า “อู่ ฉ่าน เจีย จี” ซึ่งตรงกับภาษาไทยว่า “**ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ**”

คำที่สังคมชาติหนึ่งใช้เพื่อถ่ายทอดภาษาของอีกสังคมชาติหนึ่งนั้น ก็มีรากฐานมาจากภาษาเดิมแห่งสังคมเผ่าพันธุ์ที่พัฒนาต่อมา เป็นสังคมชาติ ดังนั้นความหมายเดิมของคำแห่งเผ่าพันธุ์, เชื้อชาติ, ชาติ จึงยังมีอิทธิพลเหลืออยู่มากบ้างน้อยบ้างสุดแต่ความเคยชินที่เป็นมรดกตกทอดมา เหมาะเจ้าตุงได้กล่าวไว้ในปาฐกถาครั้งหนึ่งที่เมืองเขนอานบอกให้คอมมิวนิสต์จีนเรียนภาษาต่างประเทศ เพื่อให้รู้ความหมายของภาษาต่างประเทศ ซึ่งถ่ายทอดมาเป็นภาษาจีนใหม่ ถ้าผู้ใดทำตามคำสอนนั้นก็จะได้ทราบความหมายแท้จริงของคำจีนใหม่

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ที่แสดงถึงความหมายแห่งคำต่างประเทศ ซึ่งภาษาจีนใหม่ได้ถ่ายทอดมา จึงละทิ้งซากอิทธิพลของความหมายแห่งคำจีนเก่าได้

โดยเฉพาะคำอังกฤษ “Revolution” นั้นแปลมาจากคำฝรั่งเศสเก่า “Revolution” ซึ่งแปลมาจากคำลาติน “Revolutio” ต่อมาพัฒนาเป็นภาษาฝรั่งเศสปัจจุบัน “Revolution” ภาษาเยอรมัน ซึ่งส่วนหนึ่งใช้ภาษาลาตินเป็นมูลศัพท์ ก็ใช้คำว่า “Revolution” เช่นเดียวกัน แต่ถ้าหมายถึงการเปลี่ยนอย่างรุนแรงพลิกแผ่นดิน ซึ่งภาษาฝรั่งเศสเรียกการนั้นว่า “Bouleversement” อังกฤษ “Upheaval” เยอรมันใช้คำว่า “Umwaelzung”

ขุนยัดเซนได้นำเอาคำจีนเก่า “แก่อมิ่ง” (คนแต่จิวออกสำเนียงว่า “แก็กเหมิง”) มาใช้เรียกการเปลี่ยนระบอบสังคมจีนภายใต้การนำของท่านผู้นี้ คำจีนเก่า “แก่อมิ่ง” นั้นแปลตามมูลศัพท์ว่า “การตัดชีวิต” โดยนัยคือการเปลี่ยนด้วยวิธีรุนแรงล้มหลายระบบเก่า ซึ่งวิธีเปลี่ยนเช่นนี้ เทียบได้กับวิธีเปลี่ยนตามที่เยอรมันเรียกว่า “Umwaelzung” อังกฤษ “Upheaval” ฝรั่งเศส “Bouleversement” แต่ขุนยัดเซนได้นำคำว่า “แก่อมิ่ง” เพื่อหมายถึงสิ่งที่ชาวยุโรปเรียกว่า “Revolution” ตามความหมายในทางเปลี่ยนระบอบสังคมจีน ต่อมาชาวมาร์กซิสต์จีนใช้คำว่า “แก่อมิ่ง” เพื่อถ่ายทอดคำที่มาร์กซ์—เอ็งเกิลส์—เลนิน—สตาลินเรียกว่า “Revolution” แต่เหมาเจ๋อตุงได้สอนไว้ให้คอมมิวนิสต์จีนต้องเรียนภาษาต่างประเทศเพื่อรู้ความหมายของศัพท์ต่างประเทศ ซึ่งภาษาจีนใหม่ได้ถ่ายทอดมา ฉะนั้นผู้ที่อาศัยคำจีน “แก่อมิ่ง” เป็นหลักในการอธิบายความหมายของสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” (อภิวัตน์) จึงต้องอาศัยความหมายที่แท้จริงของคำว่า “Revolution” มิฉะนั้นอิทธิพลของมูลศัพท์จีนเก่าก็จะเหลืออยู่ ซึ่งนำ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ไปสู่การเข้าใจผิดว่าเป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจจากประเภทพื้นฐานสำคัญ

คำว่า “Revolution” นั้น นอกจากความหมายแสดงถึงลักษณะของการเปลี่ยนระบบสังคมดังได้กล่าวใน (๑) (๒) (๓) ข้างบนนั้นแล้ว ก็ยังมีความหมายอีกหลายอย่าง อาทิ การหมุนของอินทรีย์รอบแกนหรือรอบอักษะ, การหมุนของดวงดาวและพิภพ, การเปลี่ยนอย่างถอนรากของสิ่งต่าง ๆ, การเปลี่ยนอย่างรุนแรงของสภาวะทางสังคม ฯลฯ

ตามความหมาย “การเปลี่ยนอย่างรุนแรงของสภาวะทางสังคม” คำว่า “Revolution” จึงต่างจากคำว่า “Evolution” (เอฟโวลูชัน) คือการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยดำเนินไป

ดังนั้นวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมี ๒ ชนิด คือ ชนิดหนึ่ง วิถีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Evolutionary Method” ซึ่งผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยสยามว่า “วิถีวิวัฒน์” และอีกชนิดหนึ่งคือ “Revolutionary Method” ซึ่งผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยสยามว่า “วิถีอภิวัฒน์”

(ก) วิถีวิวัฒน์ คือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมที่ได้ดำเนินกิจกรรมประจำวันไปโดยความสำนึกตามธรรมชาติเอง และทำให้สภาวะเก่าเปลี่ยนแปลงทางปริมาณจำนวนเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เมื่อรวมกันเข้าได้จำนวนการเปลี่ยนแปลงมาก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบเก่าทั้งระบบ เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบทาสในสังคมสยามที่เป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ที่ละเล็ก ๆ น้อย ๆ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้น

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

มา (ดูตามกฎหมายตราสามดวง) และต่อมาในกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ ในที่สุดเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบ ทาสทั้งระบบทางนิตินัย

(ข) วิถีชีวิตใหม่ คือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคม ได้ประสานกันเข้า ใช้กำลังรุนแรงโค่นล้มระบบเก่าที่ล้าหลังให้สำเร็จ ไปโดยการกระทำขูดเดียวหรือฉับพลัน แทนที่จะเปลี่ยนทีละเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างวิถีวิตวิวัฒน์

๓.๔. สสารธรรมประติการถือว่า “**ปรากฏการณ์ทั้งหลาย เกี่ยวข้องระหว่างกัน**” (Inter-Connection) โดยสภาพ (Conditions), กาละ (Times), และท้องที่ (Place) ดังนั้นเราจึงต้องระลึกอยู่เสมอ ถึงกฎว่าด้วย “**ปฏิภริยาสะท้อนระหว่างกัน**” (Inter-Action) ระหว่าง ระบบเศรษฐกิจ, ระบบอบการเมือง, ทรรศนะทางสังคมและวัฒนธรรม, และกฎว่าด้วยซากเก่าที่ตกค้างทำการได้ระบบสังคมใหม่

(๑) แม้ว่าระบบเศรษฐกิจเป็นรากฐานของระบบอบการเมือง ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของสังคมและทรรศนะทางสังคมกับ วัฒนธรรม แต่ระบบอบการเมืองที่เกิดขึ้นจากรากฐานเศรษฐกิจก็มี อิทธิพลสะท้อนกลับไปยังรากฐานเศรษฐกิจ ส่วนทรรศนะทางสังคม กับวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมารากรากฐานเศรษฐกิจกับการเมือง ก็มีอิทธิพล สะท้อนกลับไปยังรากฐานเศรษฐกิจและการเมือง เช่น ระบบอบการเมือง ประชาธิปไตยแผนเก่า (Old Democracy) ซึ่งเกิดจากรากฐานเศรษฐกิจ ทุนนิยม ก็มีอิทธิพลสะท้อนไปยังระบบเศรษฐกิจนั้น คือทำให้ระบบ ทุนนิยมพัฒนาต่อไปจนถึงขีดไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ ทรรศนะคติ และวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากรากฐานเศรษฐกิจทุนนิยมและระบบ ประชาธิปไตยแผนเก่า ก็มีอิทธิพลไปยังระบบอบการเมืองและระบบ

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

เศรษฐกิจทุนนิยม คือเป็นหลักนำให้บุคคลประพฤติ (Behavior) และ ปฏิบัติเพื่อรักษาและพัฒนาระบบอบการเมืองและระบบทุนนิยมนั้น

(๒) ระบบสังคมเก่ามิได้สูญหายไปทันใดเมื่อเกิดระบบสังคม ใหม่ขึ้น เมธีบางท่านเปรียบประดุจว่าระบบสังคมใหม่เกิดขึ้นจาก มดลูกของสังคมเก่า ซากสังคมเก่าจึงตกค้างอยู่มากในระยะหัวต่อ ระหว่างระบบสังคมเก่ากับระบบสังคมใหม่ และจะตกค้างอยู่อีกน้อย บ้างมากบ้างในสังคมใหม่—สุดแต่ความเคยชิน (Habitude) ที่บุคคล เคยปฏิบัติ และเป็นมรดกตกทอดมาฝังอยู่ในสันดานมากน้อยต่าง ๆ กัน

เราไม่ควรมองดูความสลายของระบบเก่าเพียงแต่ทางนิตินัย เท่านั้น คือต้องมองดูทางพฤติกรรมประกอบด้วย การเปลี่ยนระบบสังคม ซึ่งแม้ทำโดยวิถีชีวิตใหม่ซึ่งสามารถเลิกล้มระบบเก่าได้ทางนิตินัย คือ การเขียนคำสั่งเลิกระบบเก่า และสถาปนาระบบใหม่ขึ้นก็ดี แต่โดยที่ มีบุคคลจำนวนหนึ่งเคยชินต่อความประพฤติตามระบบเก่ามาช้านาน ระบบเก่าจึงยังคงมีปฏิภริยาได้ระบบสังคมใหม่

ในบรรดาซากเก่าทั้ง ๓ ชนิด คือ ซากระบบเศรษฐกิจเก่า, ซาก ระบบอบการเมืองเก่า, ซากทรรศนะทางสังคมและวัฒนธรรมเท่านั้น ซากทรรศนะทางสังคมและวัฒนธรรม (ซึ่งบางท่านเรียกว่า “Culture” หรือวัฒนธรรม) เป็นซากที่ติดอยู่ในสันดานของมนุษย์นานที่สุด ซาก ระบบทาสตกค้างอยู่ในระบบศักดินา ซากทาสและซากศักดินาตกค้าง อยู่ในระบบทุน แม้สังคมจีนปัจจุบันที่เข้าสู่ระบบสังคมนิยมทางนิตินัย แล้ว แต่ก็ต้องทำการต่อสู้ซากทรรศนะและวัฒนธรรมทุนนิยม และ ทาส—ศักดินา อีกทั้งไม่นานมานี้ก็มีการต่อสู้ลัทธิขงจื้อ ซึ่งทรรศนะ และวัฒนธรรมศักดินาที่มีซากทาสเจือปนอยู่ด้วย โดยมีการต่อสู้ซาก เช่นว่านี้โดยวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งค่อย ๆ ดำเนินมาแต่ไม่ได้ผลสมกับที่สังคม จีนได้เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจและการเมืองเก่ามาเป็นการเมืองใหม่

“ขุมปัญญา”

ของ...ปริดี พนมยงค์

ฉะนั้นสังคมนั้นจึงจำเป็นต้องมี “การปฏิวัติใหญ่ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” (หวู ฉ่าน เจีย จี เหวิน หว่า ต้า เก๋มิ่ง) (Great Cultural Revolution of the Proletariat) ซึ่งได้ผลในประเทศจีน แต่ในบางประเทศที่ซากราก่อนนั้นเผยแพร่มานาน อิทธิพลของซากราก่อนนั้นก็ยังคงมีเหลืออยู่

ผมขอให้ท่านทั้งหลายศึกษาวิทยาศาสตร์จิตวิทยาสมัยใหม่ ดังที่ผมอ้างไว้ในข้อ ๓.๑.๒. เพื่อท่านจะได้พิจารณาถึงอิทธิพลแห่งความเคยชิน (Habitude) ที่มีต่อความเคลื่อนไหวของมนุษย์

๓.๔.๑ การเปลี่ยนแปลงระบบสังคมเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลง “พลังการผลิต” (Productive Forces) คือในการที่มนุษย์ดำรงชีพอยู่ได้ก็โดยมีของกินของใช้ คือปัจจัยในการดำรงชีพ มนุษย์ก็ต้องมีการผลิตปัจจัยนั้นขึ้น ในการผลิตปัจจัยนั้นก็ต้องมี “พลังการผลิต” ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือการผลิต (Instruments of Production) และ “บุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือการผลิต”

(๑) นับตั้งแต่มีมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ มนุษย์ได้พัฒนา “พลังการผลิต” ให้ได้ผลผลิตดีขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง เครื่องหินอย่างหยาบได้พัฒนาเป็นเครื่องมือหินที่ประณีต ต่อมาสามารถทำเครื่องมือโลหะ, เครื่องมือไม้และเครื่องมือวัตถุต่าง ๆ, เครื่องมือตัดถกรรม, เครื่องมือจักรกลที่ใช้พลังงาน (Energy) ต่าง ๆ อันเป็นการทุ่มแรงคน และสามารถใช้พลังงานนิวเคลียร์ถึงขณะนี้ เมื่อพลังการผลิตเปลี่ยนแปลงไป “ความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ” คือระบบเศรษฐกิจก็ต้องเปลี่ยนให้สอดคล้องกัน มิฉะนั้นการผลิตก็ไม่ได้ผลและก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ (Crisis) ทางเศรษฐกิจขึ้น ทำให้มนุษย์ส่วนมากในสังคมได้รับความอึดอัดขัดสน เช่น เมื่อได้เกิดเครื่องมือจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำ

“ขุมปัญญา”

ของ...ปริดี พนมยงค์

ขึ้นในปลายศตวรรษที่ ๑๙ แต่สังคมโดยยังมีการสัมพันธ์การผลิตศักดินาอย่างระบบเจ้ากับข้าไพร่ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็เกิดขึ้นในสังคมนั้น ในปัจจุบันนี้ที่เครื่องมือการผลิตของมนุษยชาติได้ก้าวหน้าไปไกลมาก จนสามารถใช้พลังนิวเคลียร์เป็นพลังงานในการผลิตชีวปัจจัย ถ้าสังคมใดไม่เปลี่ยนระบบให้สอดคล้องกับการพัฒนาของพลังการผลิต วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็เกิดขึ้น ทำให้มนุษย์ส่วนมากได้รับความอึดอัดขัดสนแสนสาหัส จะมีก็แต่คนส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์ ถ้าเป็นสังคมที่ล่าช้ามาก โดยยังมีความสัมพันธ์การผลิตแบบศักดินาและซากรากอยู่ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็ยิ่งร้ายกาจยิ่งกว่าสังคมนุญนิยมที่พัฒนา

(๒) การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ คือระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้สัมพันธ์กับพลังการผลิตนั้น เป็นไป ๒ วิธี (Method) ดังที่ผมได้กล่าวไว้ในข้อ ๓.๓.๔ (๔) คือวิถีวิวัฒน์ หรือวิถีปฏิวัติ

ในเรื่องนี้เราต้องสังเกตว่า พลังการผลิตได้เปลี่ยนแปลงขึ้นก่อนแล้วความสัมพันธ์การผลิตของสังคมจึงตามมา แต่ในระยะหัวต่อระหว่างความสัมพันธ์เก่ากับใหม่นั้น ระบบเศรษฐกิจเก่ายังคงค้างอยู่ ถ้าหากพลังของระบบเก่าพยายามปรับตัวให้เข้ากับพลังการผลิตใหม่ การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจใหม่ก็ดำเนินไปตามวิถีวิวัฒน์ เช่น การเปลี่ยนระบบทาสเป็นระบบศักดินาในสยามได้ดำเนินมาโดยวิถีวิวัฒน์ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (ดูกฎหมายตราสามดวง) ตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้โปรดแก้ไขให้สิทธิแก่ทาสโดยกฎหมายหลายฉบับ ครั้นถึง ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ก็ได้เลิกระบบทาสทางนิตินัย แต่ในทางพฤตินัยซากรากและวัฒนธรรมทาสที่ฝังอยู่ในสันดานของบุคคลบางจำพวกยังคงค้างอยู่จนถึงปัจจุบันนี้



“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ถ้าพลังของระบบเศรษฐกิจเก่าไม่ยอมปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับพลังการผลิตใหม่ พลังแห่งระบบเศรษฐกิจเก่าที่ดิ้นรนหวังเหนี่ยวระบบของตนไว้จนล่าช้าเกินควร พลังของระบบเศรษฐกิจเก่าก็มีลักษณะเป็น ปฏิกริยา (Reaction) คือเป็นการโต้กริยา (Action) ของพลังการผลิตใหม่ที่เกิดขึ้น ผลที่ได้กันระหว่างกริยากับปฏิกริยา ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างอาการหนัก ทำให้มนุษย์ส่วนมากในสังคมต้องอึดอัดขัดสน เมื่อมวลราษฎรอดรนทนต่อไปไม่ได้จึงใช้วิถีอภิวัตน์ทำการล้มเปลี่ยนระบบสัมพันธ์เก่าที่ปฏิกริยา เพื่อสถาปนาระบบสัมพันธ์ใหม่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาของพลังการผลิตใหม่

ส่วนยุทธวิธีของวิถีวิวัฒน์และยุทธวิธีอภิวัตน์นั้นก็ต้องเป็นไปตามความเหมาะสมแก่สภาพ, กาละ, ท้องที่ของแต่ละสังคม แม้ว่าสังคมอาฟกานิสถานและสังคมนิยม (สมัยก่อน ค.ศ. ๑๙๕๒) เป็นประเทศที่มีพื้นฐาน “สังคมนิยมศักดินา, กึ่งเมืองขึ้น” ด้วยกันก็ตาม แต่ก็มีสภาพอันเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะสังคมนั้น ๆ ฉะนั้น เอมิร์ (กษัตริย์อาฟกานิสถาน) จึงใช้ยุทธวิธีอภิวัตน์ต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษ ซึ่งต่างกับยุทธวิธีของเจ้าสมบัตินิยมสังคมนิยมอังกฤษ ฯลฯ ฉะนั้น สสารธรรมิกจึงไม่ควรยึดเอาตามใจชอบของตนว่า ต้องใช้วิธีนั้นวิธีนี้จึงจะเป็นยุทธวิธีอภิวัตน์ เลนินได้กล่าวไว้ในบทความเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๐๖ มีความตอนหนึ่งว่า “การวินิจฉัยปัญหาต่างหากจากการพิจารณาสถานการณ์แห่งวิวัตนาการตามรูปธรรมที่เป็นจริงนั้น เป็นการไม่รู้ (Be Ignorant) สสารธรรมประวัติการเบื้องต้นอย่างคร่าวๆ” อีกตอนหนึ่งว่า “การพยายามตอบว่าเอาหรือไม่เอาวิธีนั้นวิธีนี้ต่อปัญหาว่าจะใช้วิธีใดในการต่อสู้ โดยปราศจากการสำรวจรายละเอียดของสถานการณ์ที่ประจักษ์ แห่งการเคลื่อนไหวของการพัฒนาขั้นหนึ่งๆ นั้น หมายความว่า การละทิ้งจุดยืนหยัดมาร์กซิสต์”

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

อีกตอนหนึ่งว่า “วิกฤตการณ์ (Crisis) ที่มาถึงนั้น จะนำมาซึ่งแบบการต่อสู้ใหม่ ซึ่งขณะนี้เราไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้” หมายความว่า ยุทธวิธีที่มนุษย์ไม่เคยทำมาแต่ก่อน อาจเป็นยุทธวิธีใหม่ที่เหมาะสมแก่สถานการณ์ก็ได้

ในบทความเรื่อง “คอมมิวนิสต์ปีกซ้าย ความคิดระส่ำระสายอย่างเด็กไร้เดียงสา” (Left—Wing Communism An, Infantile Disorder) เลนินกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ทุกคนย่อมเห็นด้วยว่า กองทัพที่ไม่ฝึกฝนให้สามารถใช้ศาสตราวุธทุกชนิดและวิถีทางรบทุกชนิด ซึ่งศัตรูมีหรืออาจมีได้นั้น กองทัพนั้นก็ประพุดิตนอย่างไม่ฉลาด หรือกระทั่งเป็นท่วงท่าอาชญากรรมด้วย การตั้งว่านี่ย่อมนำมาประยุกต์แก่การเมืองได้ดียิ่งกว่าการทหารเสียอีก ในทางการเมืองยังเป็นการลำบากที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าว่าวิถีการรบใดจะปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อเรา ภายใต้สถานการณ์ที่จะมีขึ้นภายหลัง นอกจากเราสามารถรู้จักใช้ทุกวิถีทางรบแล้วไซ้ เราก็จะเสียหายร้ายแรง และเสียหายเด็ดขาดเสมอไป และพ่ายแพ้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของชนชั้นอื่น ซึ่งนอกเหนือจากการควบคุมของเรา อันทำให้แบบแห่งการต่อสู้ซึ่งเรามีจุดอ่อนโดยเฉพาะนั้นขึ้นมาอยู่แนวหน้า แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเราสามารถรู้จักใช้ทุกวิถีทางการรบ ชัยชนะก็จะเป็นของเราแน่นอน เพราะเราเป็นตัวแทนของชนชั้นอภิวัตน์แท้จริง (Really Revolutionary Class) ทั้งนี้แม้สภาพแวดล้อมจะไม่อำนวยให้เราใช้ศาสตราวุธที่ร้ายแรงที่สุดต่อศัตรู คือศาสตราวุธที่ทำลายศัตรูให้พินาศจับปล้น นัก “ปฏิวัติ” ที่ไม่สันตัดจัดเจนนั้นคิดอยู่เสมอว่า วิธีต่อสู้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Legal Method of Struggle) นั้นเป็นเรื่อง “ฉวยโอกาส” (Opportunist) เพราะเรื่องนี้ชนชั้นเจ้าสมบัตินิยม (โดยเฉพาะไม่ใช่ยามอภิวัตน์) ได้หลอกลวงและทำให้คนงานหลงเชื่อว่าวิถีต่อสู้ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น เป็น

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

เรื่องที่เราเรียกว่า “ปฏิวัติ” แต่ที่ว่าความคิดเช่นนั้นไม่ถูกต้อง สิ่งที่ถูกต้อคือพรรคและผู้นำเป็นนักฉวยโอกาส (Opportunist) และเป็นผู้ทรยศ (Traitor) “ต่อชนชั้นคนงาน...” อีกตอนหนึ่งมีความว่า “นักปฏิวัติที่ไม่สามารถสมานแบบการต่อสู้ที่ไม่ถูกกฎหมายให้เข้ากับทุกๆ แบบแห่งการต่อสู้ที่ถูกกฎหมายได้นั้น เป็น “นักปฏิวัติที่ไร้คุณค่าจริงๆ” (Poor Revolutionaries in Deed) ไม่ยากเลยที่จะเป็น “นักปฏิวัติ” เมื่อ “การปฏิวัติ” ได้เกิดขึ้นแล้วและบรรลุขั้นสูง ในเมื่อทุกคนเข้าร่วม “การปฏิวัติ” เพราะถูกชักพาให้เข้ามา หรือเพราะเป็นสมัยนิยม (Fashion) และบางครั้งก็เพื่อตำแหน่งหน้าที่”

๓.๔.๒ ในการประยุกต์กฎแห่งความเคลื่อนไหวของมนุษย์สังคมโดยทั่วไปเกี่ยวกับวิถีสมานระหว่างระบบเศรษฐกิจกับการเมืองของสังคมสยามนั้น ผมได้พรรณนาข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์ไว้ในปาฐกถาเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยนำเอาเรื่องที่ผมกล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วยความเป็นอนิจจังของสังคม, ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเบื้องต้นกับการร่างรัฐธรรมนูญ ฯลฯ ขอให้ท่านผู้สนใจดูหนังสือและบทความนั้น ๆ

ต่อไปนี้จะกล่าวเฉพาะประเด็นวิถีสมาน ระหว่างพลังการผลิตกับระบบเศรษฐกิจและการเมืองของสังคมสยาม

๑. บางท่านกล่าวว่าเปลี่ยนระบบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนในที่ว่างเปล่า คือไม่มีอะไรเป็นรากฐาน ทั้งนี้ก็เพราะท่านที่กล่าวนั้นมิได้มองถึงประวัติเศรษฐกิจสยาม แม้ท่านจะไม่ได้มองย้อนขึ้นไปถึง ๑๐๐ ปี แต่จะศึกษาเพียงประวัติเศรษฐกิจสยาม ๕๐ ปีเท่านั้น ท่านผู้นั้นก็จะไม่เห็นที่ว่างเปล่าในมโนภาพของท่าน

ผมขอให้หนังสือ นักศึกษา นักเรียน และท่านผู้สนใจในปัญหา

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

ของชาติ ไปรศึกษาประวัติเศรษฐกิจของสยามอย่างน้อยเพียง ๕๐ ปีคือเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ ก็ได้ ในกรณีนี้ท่านอาจค้นดูจากสถิติของทางราชการเองว่าเศรษฐกิจได้ตกต่ำตลอดมาถึงก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาเคยขายข้าวเปลือกได้ตามค่าของเงินตราในสมัยนั้น (ซึ่งไม่ใช่เงินเพื่อที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ค่าของเงินตราลดลง) ได้ลดลงตลอดมา ทำให้ชาวนาซึ่งเป็น “กระดูกสันหลังของชาติ” ได้รับความอึดอัดขัดสน หนี้สินล้นพ้นตัว เกษตรกรอื่นๆ อาทิ ชาวไร่ ชาวสวน ชาวป่าไม้ ฯลฯ ขายผลิตผลได้ราคาตกต่ำมาก

รัฐบาลสยามมีรายได้ไม่พอรายจ่าย จึงต้องลดงบประมาณรายจ่ายขนาดใหญ่ ซึ่งท่านที่มีชีวิตอยู่ในขณะนั้นและยังมีชีวิตถึงขณะนี้ คงจำกันได้ถึงคำพังเพยที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้นว่า “ดุลยภาพ” คือข้าราชการจำนวนไม่น้อยต้องถูกปลดจากราชการ เพื่อรัฐบาลจะได้ตัดทอนรายจ่ายเพื่อให้มีดุลยภาพกับรายได้

นอกจากท่านผู้อ่านบทความนี้ค้นคว้าหาหลักฐานทางประวัติเศรษฐกิจสยามด้วยตนเองแล้ว ผมขอให้ท่านศึกษาหาความรู้จากมวลสารที่เรากำลังเตรียมว่ามีปัญหาสูงกว่าปัญญาชนและนักวิชาการทางทฤษฎีทั้งหลาย ราษฎรหลายคนที่ประสบพบเห็นสภาพเศรษฐกิจเมื่อก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ จะให้ความรู้ในข้อเท็จจริงทางประวัติเศรษฐกิจสยามได้ (ยกเว้นผู้อยู่ในชนชั้นเจ้าทาส, คักดินา, เจ้าสมบัติ หลายคนที่กำลังเหยียดเข้าข้างชนชั้นของตน) ว่าในภาคเหนือ, ภาคอีสาน, ภาคตะวันออก, ภาคใต้นั้น ชาวนาต้องทิ้งไร่ร้างขนาดไหน โดยเฉพาะสวนยางพาราในภาคใต้นั้นเจ้าของต้องทิ้งไร่ร้างเพราะขายยางได้ราคาตกต่ำมาก จนไม่คุ้มค่าแรงกรีดยาง เหมือนแร่ขนาดเล็กจำนวนมากต้องหยุดชะงัก หาดใหญ่

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่เป็นศูนย์การค้าสำคัญแห่งหนึ่งของยางพาราและดีบุกนั้น เคยเป็นตลาดที่คึกคัก แต่เมื่อชาวสวนยางพารา ชาวขุดแร่ร้อนแร่ต้องอดคัด ผิดเคือง หาดใหญ่ก็เปลี่ยนสภาพเกือบจะเป็นเมืองร้าง แตกต่างกับผู้ที่เคยไปอยู่หรือเคยไปเห็นหาดใหญ่เมื่อก่อนนั้น ย่านตลาดในเมือง และชนบททุก ๆ ภาคก็ซบเซา อันเป็นการแสดงโฉมหน้าของ “วิกฤตการณ์” (Crisis) ทางเศรษฐกิจสมัยนั้น

(๒) บางท่านให้ความเห็นว่าวิกฤตการณ์ในสมัยนั้นเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในโลกที่แพร่เข้ามาในสยาม ความเห็นนี้ถูกต้องเพียงส่วนหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจระหว่างจักรวรรดินิยมกับสยาม แต่เราจะต้องวิเคราะห์ถึงเหตุที่เป็นรากฐานแห่งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจภายในสังคมจักรวรรดินิยม และภายในสังคมสยาม

(ก) วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในโลกสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น มีรากฐานมาจากความสัมพันธ์การผลิตเศรษฐกิจ หรือนัยหนึ่งระบบเศรษฐกิจขัดแย้งกับการพัฒนาของพลังการผลิต (Productive Forces) คือในประเทศทุนนิยมที่พัฒนาเป็น “จักรวรรดินิยม” (Imperialism) ภาษาจีนเรียกว่า “ตี้กั๋วจู่อิ” ไม่ใช่ “หวงตี้จู่อิ” หรือจักรพรรดินิยม นั้น พลังการผลิตซึ่งประกอบด้วย (๑) เครื่องมือการผลิต (Instruments of Production) ได้พัฒนามากทั้งในทางคุณภาพและปริมาณ จนประกอบขึ้นได้เป็นโรงงาน และวิสาหกิจใหญ่โตมโหฬาร (๒) บุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือ นั้น คือคนงาน ก็ได้พัฒนาทางคุณภาพและปริมาณด้วย

แต่ระบบเศรษฐกิจของประเทศจักรวรรดินิยม ยังคงรักษาความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมไว้ คือมีคนจำนวนน้อยซึ่งเป็นเจ้า

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

สมบัติหรือนายทุนสมัยใหม่ เป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตของสังคม และอาศัยการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตนั้น ใช้คนส่วนมากที่เป็นลูกจ้างให้ทำงาน ซึ่งต้องถูกกดขี่เบียดเบียน ได้ค่าจ้างน้อย ไม่คุ้มแก่แรงงานที่ต้องทำด้วยความเหนื่อยยาก ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมนั้นจึงขัดแย้งกับลูกจ้างแรงงาน คือบุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือการผลิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอันหนึ่งของ “พลังการผลิต” เพราะลูกจ้างที่ถูกกดขี่เบียดเบียนย่อมไม่มีกำลังใจพอที่จะทำงานให้แก่คนจำนวนน้อยที่เป็นเจ้าของซึ่งได้กำไรเป็นของตนโดยเฉพาะ ผลผลิตจึงได้น้อยกว่าที่ควรจะได้ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจจึงเกิดขึ้น ทำให้ราษฎรส่วนมากอดคัดขัดสน แม้ว่าสมัยนั้นปรากฏว่าในบางประเทศ เช่น ในอเมริกาใต้ นักการค้าที่กักตุนกาแฟไว้มากต้องเอากาแฟเผาหรือโยนทิ้งทะเล ซึ่งดูประหนึ่งว่ากาแฟมีปริมาณมากกว่าความต้องการของโลก แต่อันที่จริงนักการค้านั้นต้องการทำให้กาแฟในตลาดมีปริมาณน้อยลงเพื่อขายกาแฟได้ราคาเพิ่มขึ้น ตามกฎการค้า เรื่องเสนอกับสนอง (Demand and Supply) ของสินค้า คือเมื่อมีความต้องการมากแต่ปริมาณมีน้อย สินค้านั้นก็มียาราคาเพิ่มขึ้น การที่นักการค้าทำเช่นนั้นมิใช่เป็นเรื่องของการแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคม หากเป็นการแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของนักการค้า ซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยของสังคมโดยเฉพาะเท่านั้น ฉะนั้นคนงานในประเทศทุนนิยมต่าง ๆ จึงได้เรียกร้องให้แก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคม โดยให้เปลี่ยนระบบทุนนิยม มาเป็นระบบที่ให้สังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งกรรมกรและมวลราษฎรผู้ออกแรงทำงานเป็นส่วนสำคัญประกอบเป็นพลังการผลิตนั้น มีส่วนเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตที่ใหญ่โตมโหฬาร ทั้งนี้เป็นคำเรียกร้องทางสังคมนิยมตามสภาพท้องที่กาลสมัยของแต่ละสังคม

นักเศรษฐกิจบางท่านให้ความเห็นว่า การที่จะให้เครื่องมือการผลิตคืออุตสาหกรรมและวิสาหกิจเป็นของสิ่งคมนั้น ก็จะทำให้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทรุดหนักยิ่งขึ้น เพราะไม่มีเอกชนเป็นเจ้าของ จึงไม่มีใครมีกำลังใจทำงาน ความเห็นเช่นนั้นมองจากด้านกำลังใจของเจ้าสมบัติ ซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยของสิ่งคมนั้น มิได้มองถึงกำลังใจของคนงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของพลังการผลิต เบียดเบียนค่าแห่งแรงงานของตนไปเช่นนั้นจะเสียกำลังใจ อันเป็นเหตุให้ไม่ได้ผลิตผลเพียงใด

ฝ่ายเจ้าสมบัติ (Bourgeois) หรือนายทุนสมัยใหม่ (Modern Capitalist) ใช้วิธีผ่อนผันให้ตามคำเรียกร้องของลูกจ้างบ้าง ซึ่งบางท่านในปัจจุบันนี้เรียกวิธีการนี้ว่า “สังคมนิยมอ่อนๆ” นั้น ก็ได้ผลบ้างเล็กน้อย ปรียบประดุจแก้โรคอาการหนักโดยวิธีเอา “น้ำมันหม่อง” ทาผิวหนังพอให้ระงับความปวดได้ชั่วคราวเดียว วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคมดังที่กล่าวข้างบนนั้น อาการหนักมาก การใช้วิธีการ “สังคมนิยมอ่อนๆ” จึงไม่อาจแก้ไขได้

ข. ส่วนสังคมนิยมนั้นระบบเศรษฐกิจศักดินาที่ได้เลิกเศรษฐกิจทาสโดยนิตินัยแล้ว ได้เผชิญกับการพัฒนาของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นโดยประเทศทุนนิยม (ก่อนพัฒนาเป็นจักรวรรดินิยม “Imperialism”) คือเมื่อกลางศตวรรษที่ ๑๙ สยามจำต้องให้ทุนนิยมนานาชาติมีสิทธิพิเศษในทางเศรษฐกิจและการเมือง ตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาค (Unequal Treaties) แต่ความสัมพันธ์เศรษฐกิจแบบเจ้าศักดินากับข้าไพร่ก็ยังคงมีอยู่ เกี่ยวกับราษฎรส่วนที่เป็นชาวนาประเทศทุนนิยมอาศัยสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร เสียภาษีสินค้าขาเข้าในอัตราร้อยละ ๓ ซึ่งทำให้สยามต้อง

คงเป็นประเทศเกษตรกรรม โดยประเทศทุนนิยมเป็นผู้ผลิตสินค้านำมาขาย แทนที่สยามจะมีอุตสาหกรรมใหญ่ของตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องมือการผลิตใหม่ เช่น เครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำ ไฟฟ้า ก็ได้เกิดขึ้น เป็นโรงสี, โรงเลื่อย, อุปกรณ์การขนส่งและการคมนาคม ฯลฯ และพัฒนาไปตามการพัฒนาของระบบทุนนิยม

เมื่อระบบทุนนิยมได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็น “จักรวรรดินิยม” เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๙๘ (พ.ศ. ๒๔๔๑) คือตั้งแต่สงครามระหว่าง ส.ร.อ. กับสเปน เป็นต้นมา (ดูปาฐกถาของผมนักสมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗) นั้น ก็ได้้นำเครื่องมือการผลิตที่ใช้จักรกลที่มีคุณภาพและปริมาณมากขึ้นมาสู่สยาม เพิ่มขึ้นกว่าสมัยก่อนที่ยังไม่เป็นจักรวรรดินิยม แต่ความสัมพันธ์การผลิตแบบศักดินาในสยามก็ยังคงอยู่ จึงขัดแย้งกับการพัฒนาของพลังการผลิตทุนนิยม และต้องถูกวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของจักรวรรดินิยมตามไปด้วย

(๓) ปรปักษ์สำคัญของสยามสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นคือ

(ก) จักรวรรดินิยม ๑๓ ชาติ ที่มีอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองเหนือสยาม อันเป็นปรปักษ์ของมวลราษฎรไทยสยามเป็นส่วนรวม จักรวรรดินิยมเหล่านั้นนิยมระบบประมุขรัฐต่างๆ กัน เช่น อเมริกันไม่นิยมจักรพรรดิ (Emperor) โดยนิยมระบบประธานาธิบดี ฝรั่งเศสขณะทำสัญญาไม่เสมอภาคกับสยามในรัชกาลที่ ๔ นั้น นิยมจักรพรรดิ คือจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ แต่ใน ค.ศ. ๑๘๕๐ ได้ล้มระบบจักรพรรดิ โดยสถาปนาระบบประธานาธิบดี ต่อมาจนปัจจุบันนี้ อังกฤษนิยมระบบราชาธิปไตย (King, Queen) ซึ่งต่อมาทรงมีอิสริยยศเพิ่มขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งอินเดีย (Empress; Emperor of India) ต่อมาอินเดียเป็นเอกราชแล้ว พระราชาธิปไตย

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

อังกฤษก็หมดตำแหน่งจักรพรรดิแห่งอินเดีย ญี่ปุ่นยังคงนิยมจักรพรรดิจนถึงปัจจุบันนี้ ฯลฯ

การที่ผมเรียกว่า “จักรวรรดินิยม” นั้น หมายถึงประเทศแห่งระบบทุนที่พัฒนาถึงขีดสูงสุด เป็นทุนผูกขาด ทำการยึดเอาประเทศอื่นมาอยู่ใต้อำนาจอิทธิพล เพื่อเอาวัตถุดิบและเพื่อประโยชน์เศรษฐกิจแห่งระบบทุนนั้น (ดูความละเอียดในปาฐกถาของผมในงานชุมนุมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗) จึงทำให้ประเทศทุนนิยมที่พัฒนานั้นมี “จักรวรรดิ” เหนือชาติที่อยู่ใต้อำนาจและอิทธิพล จึงต่างกับการขัดแย้งกันตามระบบศักดินาโบราณระหว่างผู้นิยมระบบราชากับผู้นิยมระบบจักรพรรดิ

ในบรรดาจักรวรรดินิยมสมัยนั้น จักรวรรดินิยมอังกฤษมีอำนาจทางเศรษฐกิจยิ่งกว่าจักรวรรดินิยมใด ๆ เงินตราสยามผูกพันกับเงินปอนด์สเตอร์ลิง ในสยามธนาคารอังกฤษมีสาขาใหญ่ ๓ สาขา ฝรั่งเศสมีเพียง ๑ สาขา อเมริกากับญี่ปุ่นยังไม่มีธนาคาร (จีนที่ไม่ใช่จักรวรรดินิยมมีธนาคารขนาดกลางและขนาดเล็กประมาณ ๓ ธนาคาร) เหมือนแร่ ป่าไม้ วิสาหกิจ ฯลฯ จำนวนมากอยู่ในกำมือของอังกฤษ จักรวรรดินิยมอื่น ๆ เป็นอันดับรอง ส่วนจักรวรรดินิยมอเมริกันมีวิสาหกิจเดียว ใช้เงินทุนไม่เกิน ๑ ล้านเหรียญทำการขายสินค้าอเมริกัน ส่วนโรงสีข้าวซึ่งอเมริกันเป็นคนแรกที่ตั้งขึ้นในรัชกาลที่ ๔ สมัยที่อเมริกายังเป็นทุนนิยมธรรมดา โดยยังมีได้พัฒนาเป็นจักรวรรดินิยมนั้นได้เลิกล้มไป โดยมีผู้จำลองโรงสีข้าวอเมริกันตั้งขึ้นและขยายเป็นโรงสีใหญ่ขึ้นอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งท่านทั้งหลายควรศึกษาถึงประวัติโรงสีข้าวในสยามว่า ตกมาอยู่ในกำมือของผู้ใดบ้างฐานะของจักรวรรดินิยมอเมริกันเหนือสยามสมัยนั้นจึงต่างกับสมัยปัจจุบัน ซึ่งจักรวรรดินิยมอเมริกันมีอำนาจและอิทธิพลยิ่งกว่า

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

จักรวรรดินิยมใด ๆ

ประเทศจีนสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น นอกจากจักรวรรดินิยมอังกฤษ, รัสเซีย, ฝรั่งเศส, ญี่ปุ่น, โปรตุเกส เอาดินแดนหลายส่วนของจีนเป็นเมืองขึ้นแล้วโดยตรง จักรวรรดินิยมเหล่านั้นยังมีอำนาจครองดินแดนหลายแห่งในประเทศจีน เป็นเขตที่เรียกว่า “เขตเช่า” (Concession) ซึ่งจักรวรรดินิยมปกครองเหมือนเป็นอาณานิคมของตน โดยมีทหาร, ตำรวจ, ศาล ของจักรวรรดินิยม ส่วนดินแดนจีนนอกเขตเช่านั้น จักรวรรดินิยมหลายชาติ มีสิทธิพิเศษในทางเศรษฐกิจ, ศุลกากร, ศาล ส่วนธนาคารและวิสาหกิจจำนวนมากตกอยู่ในกำมือของอังกฤษ, ญี่ปุ่น, อเมริกัน เป็นส่วนข้างมากกว่าจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ท่านที่สนใจตัวอย่างของจีนก็ควรศึกษาประวัติศาสตร์จีน ซึ่งท่านจะทราบได้ว่า สมัยนั้นคอมมิวนิสต์จีนใช้คำขวัญต่อสู้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นปรปักษ์สำคัญยิ่งกว่าจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามสภาพและกาละของจีนสมัยนั้นที่จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นผู้รุกรานสำคัญทำนองเดียวกับราษฎรเวียดนาม, เขมร, ลาว ในอินโดจีนที่ถือว่าจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสเป็นปรปักษ์สำคัญสมัยนั้น แต่เมื่อได้ชัยชนะต่อจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสแล้ว จักรวรรดินิยมอเมริกันเข้ามามีอำนาจราษฎรในอินโดจีนก็ต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกัน ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเป็นอริบุญรุษที่สามารถสู้ล่วงหน้าได้ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า จักรวรรดินิยมอเมริกันจะเข้ามาแทนที่จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสในอินโดจีน

วิถีต่อสู้จักรวรรดินิยมนั้น ก็ต้องสุดแท้แต่ความเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น, กาละ ของแต่ละสังคม

คณะราษฎรใช้วิถีปฏิวัติอันสมานกับวิถีวิวัฒน์ คือเห็นว่าการที่รองรับอำนาจจักรวรรดินิยมคือระบบศักดินา จึงใช้วิถีปฏิวัติ (Revolutionary Method) ทำรัฐประหารปฏิวัติ (Revolutionary

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

Coup D' Etat) ล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีรากฐานเศรษฐกิจศักดินาและทุนนิยมสมุนจักรวรรดินิยม เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น สำเร็จแล้วจึงใช้วิถีวิวัฒน์ (Evolutionary Method) บอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับจักรวรรดินิยมนานาชาติ ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในประวัติศาสตร์แล้ว มิใช่แต่ว่าการต่อสู้ระบบสมบูรณาฯ มีจำกัดเพียงการต่อสู้กับระบบเศรษฐกิจศักดินาเท่านั้น แต่คณะราษฎรถือว่าต้องต่อสู้ระบบจักรวรรดินิยมด้วย หากแต่วิธีต่อสู้นั้นจะใช้กำลังอาวุธปะทะจักรวรรดินิยมก่อน หรือปะทะระบบปฏิกริยาสยามก่อน คณะราษฎรเห็นว่าจักรวรรดินิยมเปรียบประดุจคนนั่งบนเสลี่ยง (เกี้ยว) ระบบเศรษฐกิจและระบอบการเมืองปฏิกริยาสยามเปรียบประดุจคนแบกเสลี่ยง ถ้าคนแบกเสลี่ยงล้มไปใช้รื้อคนนั่งเสลี่ยงก็ต้องตกจากเสลี่ยง

(ข) ระบอบการเมืองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจศักดินา (ผสมด้วยซากทาส) และของระบบทุนนิยมสมุนจักรวรรดินิยม

ระบอบสมบูรณาฯ มีบทบาททางประวัติศาสตร์สยามในการที่ได้ยกเลิกระบบทาสทางนิตินัย และได้ดำเนินตามวิถีวิวัฒน์ (Evolutionary Method) ในการปรับปรุงระเบียบบริหารหลายประการตามแนวทางทุนนิยม แต่วิถีวิวัฒน์เช่นนั้นไม่อาจแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสยามได้ ฉะนั้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรจึงได้ใช้วิถีวิวัฒน์ โดยการทำการรัฐประหารอภิวัฒน์ ยึดอำนาจรัฐ (State Authority) สำเร็จแล้วกราบบังคมทูลพระปกเกล้าฯ ขอพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน (ชั่วคราว) ฉบับที่ ๒๗ มิถุนายน และต่อมาสภาผู้แทนราษฎรโดยความเห็นชอบของพระปกเกล้าฯ ได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เสร็จแล้วโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นรัฐธรรมนูญ

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

โดยที่คณะราษฎรได้ประกาศหลัก ๖ ประการเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น แสดงให้เห็นว่าปรารถนาดำเนินวิธีให้สยามมีเอกราชสมบูรณ์ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งการศาล อีกทั้งได้แสดงให้เห็นว่าปรารถนาแก้ระบบเศรษฐกิจเก่าให้ดำเนินไปตามสาระแห่งแนวทางสังคมนิยม ฉะนั้นเมื่อได้มีระบอบการเมืองใหม่ที่ให้เสรีภาพในการเลือกถือลัทธิเศรษฐกิจและการเมือง ผมจึงได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจต่อรัฐบาล เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยให้จัดตั้งสหกรณ์ครบรูป อันเป็น “สหกรณ์สังคมนิยม” (Socialist Co-operative) ที่จะนำไปสู่ “สังคมนิยมของราษฎร” (People's Socialism) ซึ่งต่างกับ “สหกรณ์ทุนนิยม” (Capitalist Co-operative)

ฝ่ายพลังแห่งระบอบเก่าที่ตกค้างอยู่ในรัฐบาลสยามสมัยนั้น ได้ทำการต่อต้านเค้าโครงการเศรษฐกิจสหกรณ์สังคมนิยม ฝ่ายนั้นจึงใช้วิธีรัฐประหารโต้อภิวัฒน์ (Counter Revolutionary Coup D' Etat) โดยเป็นผู้รับผิดชอบเสนอพระมหากษัตริย์ให้ทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราออกกฎหมายคอมมิวนิสต์ ซึ่งห้ามการนับถือลัทธิใดๆ ที่ฝ่ายนั้นเขียนขึ้น โดยถือว่าลัทธิสังคมนิยมทุกชนิดเป็นคอมมิวนิสต์ ฝ่ายปฏิกริยาจึงใช้วิธีปกครองโดยพระราชกฤษฎีกา สยามจึงถอยหลังไปสู่ระบอบการเมืองเผด็จการทาสและศักดินา ซึ่งไม่สมานกับพลังการผลิตที่พัฒนา

ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พลังระบบใหม่ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกส่วนมากของคณะราษฎร กับผู้สมัครใจร่วมด้วยอีกจำนวนหนึ่ง ได้ใช้วิธีรัฐประหารอภิวัฒน์ทำการยึดอำนาจรัฐคืน แล้วขอพระราชทานให้พระมหากษัตริย์ทรงประกาศเปิดสภาผู้แทนราษฎร และใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ พระมหากษัตริย์

โปรดเกล้าฯ พระราชทาน แต่ได้ทรงสงวนไว้ว่าให้กฎหมายคอมมิวนิสต์ใช้ต่อไป

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ นายทหารหัวเมืองส่วนหนึ่ง กับชาวกาฬาคัดดินาอีกส่วนหนึ่ง ภายใต้การนำของพระองค์เจ้าบวรเดช ได้ใช้กำลังทหารจากหัวเมืองก่อ “สงครามโต้ปฏิวัติ” (Counter Revolutionary War) ขึ้น โดยยกกำลังมาประชิดพระนคร ฝ่ายรัฐบาลซึ่งพระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ทำการต่อสู้ได้ชัยชนะแล้วได้ใช้วิธีวิวัฒน์เพื่อสมานระบอบการเมืองกับรากฐานเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา ซึ่งจะกล่าวใน (๔) ต่อไป

(๔) ภายหลังที่ขบวนการโต้ปฏิวัตินี้ดังกล่าวใน (๓) พ่ายแพ้ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว รัฐบาลของคณะราษฎรได้ใช้วิธีวิวัฒน์ เพื่อสมานระบอบการเมืองกับรากฐานเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนาดังต่อไปนี้

(ก) ส่วนที่เกี่ยวกับจักรวรรดินานาชาตินั้น คณะราษฎรใช้วิธีเจรจายกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาค โดยทำสนธิสัญญาใหม่บนรากฐานแห่งความเสมอภาค ทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง อันเป็นผลช่วยให้สยามมีเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์

เพื่อที่สยามมีความอิสระในทางปฏิบัติเศรษฐกิจ รัฐบาลของคณะราษฎรจึงได้เลิกวิธีที่ทำมาสมัยก่อน คือการเอาเงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็นทุนสำรองเงินตรา นั้น เปลี่ยนเป็นเอาทองคำจำนวนหนึ่งเป็นทุนสำรองเงินตราสยาม ทองคำนั้นยังมีอยู่ที่ห้องนิรภัยกระทรวงการคลัง จนปัจจุบันนี้ ทองคำซึ่งกระทรวงการคลัง ซื้อมาสมัยนั้นราคาออนซ์ (ประมาณ ๓๖ กรัม) ละ ๓๕ เหรียญ ส.ร.อ. บัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๑๘) มีราคาออนซ์ละ ๑๘๐ เหรียญ ส.ร.อ. คือสูงขึ้นกว่า ๕ เท่าของราคาที่ยุคสยามซื้อไว้สมัยนั้น

ฉะนั้น เมื่อได้ทำสนธิสัญญาเสมอภาคกับจักรวรรดินิยม

อเมริกัน, อังกฤษ, ญี่ปุ่น, ฝรั่งเศส และชาติอื่น ๆ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๗ (พ.ศ. ๒๔๘๐) เป็นต้นมาจนถึงวันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ซึ่งเป็นวันที่สยามถูกจักรวรรดินิยมรุกรานนั้น ความเป็นอยู่ของคนไทยสยามซึ่งเป็นสิ่งกำหนดจิตสำนึกนั้น จึงไม่ทำให้คนไทยเห็นว่าจักรวรรดินิยมใดเป็นปรปักษ์ (ก่อน ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔) จิตสำนึกของคนไทยสมัยนั้นจึงต่างกับจิตสำนึกของคนชาติอื่นซึ่งถูกจักรวรรดินิยมยึดครองหรือรุกราน เช่น คนจีนที่ขณะนั้นถูกจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นรุกรานก็มีจิตสำนึกว่าจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่ง จักรวรรดินิยมอังกฤษหมายเลข ๒ จักรวรรดินิยมอเมริกันหมายเลข ๓ และจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ที่มีสิทธิพิเศษเหนือประเทศจีนเป็นอันดับรองต่อไป

ข. ส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและระบบทุนนิยมภายในประเทศนั้น รัฐบาลของคณะราษฎรได้ปรับปรุงภาวะอากรให้เป็นธรรม โดยยกเลิกภาษีรัชชูปการที่เป็นซากเงินบรรณาการที่เรียกตามภาษาสามัญว่า “เงินส่วย” และภาษีที่นาและภาษีสวนผลไม้ซึ่งเป็นซากของระบบศักดินา และได้ใช้วิธีเก็บภาษีตามหลักใครมีเงินมากเสียมาก ใครใช้จ่ายมากเสียมาก ซึ่งเป็นธรรมแก่ราษฎรเป็นส่วนรวมและแก่ชาวนา ซึ่งเป็นพลเมืองส่วนข้างมากของสยาม ชาวนาและเกษตรกร เช่น ชาวนายางพารา ชาวไร่ชาวนาชนิดอื่น ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลิตผล ตามค่าของเงินตราที่มีเสถียรภาพสมัยนั้นอย่างไร ท่านผู้อ่านก็อาจสอบสวนหาหลักฐานจากสถิติและข้อเท็จจริงเอามาวิเคราะห์ให้เห็นสัจจะได้

ส่วนที่เกี่ยวกับกรรมกรซึ่งบางท่านที่อ้างว่าอยู่ฝ่ายกรรมกรสมัยนี้ ขอบกล่าวตามสูตรสำเร็จว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การครองชีพของกรรมกรไม่ดีขึ้นนั้น ก็เป็นคำอ้างที่ตรงกับสูตรสำเร็จ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ของซาคักคตินา ที่อ้างว่าตั้งแต่สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การครองชีพของราษฎรไม่ได้ดีขึ้นกว่าสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ผู้เขียนหยัดแท้งจริงและองค์การแท้งจริงของชนชั้นกรรมกรที่ต้องการทำแนวร่วมอันกว้างใหญ่ รวมทั้งแนวร่วมกับสมาชิกคณะราษฎรและทายาทส่วนที่เคยมีบทบาทรับใช้กรรมกรนั้น ก็ยอมไม่ใช้สูตรสำเร็จนั้นถือว่า สมาชิกคณะราษฎรทั้งหมดเป็นศัตรูของชนชั้นกรรมกร คือในการวิเคราะห์คณะอื่นนั้นต้องใช้จิตวิทยาศาสตร์วิเคราะห์ โดยจำแนกส่วนต่างๆ ของคณะนั้นตามหลักสังคมกายวิภาค (Social Anatomy) ภาชิตของไทยก็มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลว่า ให้รู้จักแยกเพื่อนกับศัตรูให้ถูกต้อง

สำหรับผู้ที่สนใจในตัวอย่างของจีนนั้น ถ้าศึกษาแท้งจริงก็คงทราบได้ว่าเหมาเจ๋อตุงมิได้โจมตีคณะกั๋วหมิ่นตั้งทั้งหมด หากท่านแยกแยะกั๋วหมิ่นตั้งส่วนอกวิวัฒน์ออกจากกั๋วหมิ่นตั้งปฏิกริยา กั๋วหมิ่นตั้งอกวิวัฒน์เรียกเป็นภาษาจีนว่า “เก๋อมิ่ง กั๋วหมิ่นตั้ง” ภาษาอังกฤษ “Revolutionary Kuo Min Tang” ซึ่งเหมาเจ๋อตุงได้ทำความสำเร็จในการทำแนวร่วมอันเป็นพลังสำคัญส่วนหนึ่งของขบวนการอกวิวัฒน์ราษฎรจีน

แต่ว่านายหลี่ชาน อดีตหัวหน้าพรรคก่อนเหมาเจ๋อตุงนั้น เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๑ เขาเคยศึกษาในฝรั่งเศสที่วิทยาลัยที่เมือง “มองตาซีส์” (Montagis) โดยเรียนกึ่งเวลาและทำงานที่โรงงานกึ่งเวลา สมัยนั้นลัทธิ “อนาร์โค-ซินดิกาลิสต์” แพร่หลายเข้าไปในหลายโรงงานทำให้กรรมกรที่เข้าใจตนเองว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แต่รับเอาอิทธิพลของลัทธิอนาร์โค-ซินดิกาลิสต์ จึงถือว่านอกจากกรรมกรแล้ว บุคคลอื่นเป็นนายทุน ซึ่งเป็นปรปักษ์ของกรรมกร นายหลี่ชานก็รับอิทธิพลลัทธินี้มาดำเนินการในประเทศจีน และส่งสาวกไปเผยแพร่ในบางประเทศ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

นอกประเทศจีน นายหลี่ชาน ไม่อาจทำแนวร่วมกับมวลราษฎรอันกว้างใหญ่ได้ จึงทำให้พรรคฝ่ายยับเยิน ท่านซึ่งศึกษาอยู่ในเยอรมันและในยุโรปตะวันตกย่อมสังเกตได้ว่า องค์การกรรมกรของประเทศนั้นๆ ที่ดำเนินเป็นวิธีการอย่าง อนาร์โค-ซินดิกาลิสต์นั้น แม้จะตั้งมากกว่า ๕๐ ปีแล้ว ก็ไม่สามารถทำแนวร่วมอันกว้างใหญ่ได้จนถึงปัจจุบันนี้ ฉะนั้นผู้ที่สนใจในตัวอย่างของจีนก็ต้องเลือกเอาวิธีทำแนวร่วมของเหมาเจ๋อตุง หรือจะเลือกวิธีอนาร์โค-ซินดิกาลิสต์ ซึ่งนายหลี่ชานดำเนินการล้มเหลวแล้ว ส่วนท่านที่อาศัยภาชิตของไทยและวิธีวิทยาศาสตร์สังคมก็ขอให้ปฏิบัติในการนั้น ผมขอให้ท่านมีความซื่อสัตย์แท้งจริงต่อชนชั้นกรรมกร โดยขอให้ค้นคว้าศึกษาประวัติของขบวนการกรรมกร เอาความจริงมาแสดงให้กรรมกรรุ่นปัจจุบันทราบ โดยปราศจากอคติ อันจะเป็นประโยชน์แก่กรรมกรที่จะดำเนินบทบาทที่เป็นชนชั้นนำได้ดียิ่งขึ้น

ในการศึกษาประวัติของสหภาพกรรมกรในสยามนั้น ท่านทั้งหลายอาจสอบถามข้อเท็จจริงจากผู้ที่ป็นรุ่นหนุ่มในสมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ ท่านก็จะได้ความจริงว่า สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ และสมัยต่อมาจนถึงรัฐประหาร ๙ พ.ย. ๒๔๙๐ นั้น กรรมกรสมัยนั้นต่างกับสมัยปัจจุบัน

สมัยนั้นกรรมกรในสยามที่เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและวิสาหกิจเอกชนนั้น ส่วนมากเป็นกรรมกรจีน แต่กรรมกรไทยนั้นมีจำนวนน้อยกว่ากรรมกรจีนมาก กรรมกรไทยทำงานในรัฐวิสาหกิจของรัฐหรือในวิสาหกิจสัมปทาน ซึ่งบังคับไว้ว่าให้ผู้รับสัมปทานใช้กรรมกรไทย คณะราษฎรได้ปรับอัตราและค่าจ้างของกรรมกรไทยในวิสาหกิจที่ได้ต่ำกว่าอัตราข้าราชการชั้นจัตวาให้ได้ค่าจ้างเท่ากับชั้นจัตวา ส่วนกรรมกรจีนนั้นไม่มีองค์การกรรมกรจีนใดเอาเป็นธุระ หาก



ปล่อยให้เจ้าของวิสาหกิจจีนบุตริดกรรมกรจีน แม้กระนั้นกรรมกรจีนหลายคนก็ประหยัดค่าจ้างได้เปลี่ยนเป็นนายทุนน้อย นายทุนกลาง นายทุนใหญ่หลายคน เรื่องนี้เราต้องรับความจริงว่า ขณะที่กรรมกรจีนเข้ามาเมืองไทยครั้งแรกรวมทั้งบรรพบุรุษผมนั้นเป็นคนยากจน มิฉะนั้นก็คงไม่มาจากเมืองจีน เมื่อไม่มีองค์การกรรมกรจีนเอาเป็นธุระ จึงมีครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่กรรมกรจีนแห่งโรงสีข้าวในกรุงเทพฯ ขอความช่วยเหลือจากสมาคมกรรมกรไทย ซึ่งสมาชิกส่วนมากเป็นกรรมกรรกร้าง กรรมกรช่างแสง กรรมกรรถไฟรับธุระจัดนัดหยุดงานให้ จึงเป็นผลให้กรรมกรจีนได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น ขณะนั้นผมเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ก็ได้ให้ความสนับสนุนแก่กรรมกรจีน อีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ขณะที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ให้ความสนับสนุนกรรมกรไทยและกรรมกรจีน ที่เรียกร้องค่าจ้างเพิ่มขึ้น กรรมกรไทย—จีนสมัยนั้นที่ยังมีชีวิตอยู่คงจำได้

นอกจากกรรมกรจีนถูกเจ้าของโรงงานกดขี่แล้ว ยังถูก “อั้งยี่” คือสมาคมลับจีนรีดไถแบ่งเอาค่าจ้างของกรรมกรจีนไปส่วนหนึ่ง คณะราษฎรได้ปราบปรามอั้งยี่จนราบคาบไปหมดสิ้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อจากนั้นมากรรมกรก็ได้ถูกอั้งยี่รีดไถ ดังนี้ ท่านที่มีเชื้อชาติไทยกิติ เชื้อชาติจีนกิติ เมื่อได้ทราบประวัติเช่นนี้แล้วก็ย่อมเห็นว่ากรรมกรจีนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ต้องจ่ายค่ารีดไถให้แก่อั้งยี่

อย่างไรก็ตาม ระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ ได้ให้สิทธิประชาธิปไตยเต็มที่ในการตั้งพรรคการเมืองและสมาคม อีกทั้งได้มีผู้โฆษณาในตอนหลัง ๆ นี้ว่า การที่กรรมกรได้มีโอกาสฉลองวันกรรมกรสากล (๑ พฤษภาคม) ได้เป็นครั้งแรกในเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ นั้น เพราะองค์การหนึ่งของกรรมกรบีบบังคับให้รัฐบาลสมัยนั้นยอมอนุญาต สามีญชนที่เชื่อเช่นนั้นก็คงเชื่อต่อไปได้ว่าองค์การ

กรรมกรนั้นมิอำนาจอิทธิพลมาก แต่เหตุใดไม่ช่วยกรรมกรดำเนินบีบบังคับรัฐบาลให้กรรมกรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น กรรมกรแท้จริงย่อมรู้ว่าฝ่ายผมมิได้คัดค้านเลย หากสนับสนุนคำเรียกร้องที่เป็นธรรมของกรรมกรจีนดังกล่าวข้างบนนั้น ถ้าการครองชีพของกรรมกรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ไม่ได้ดีขึ้นกว่าก่อนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ผมก็ไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบ แต่ก็ขอให้ผู้ที่ยื่นหยัดฝ่ายกรรมกรวิจารณ์องค์การกรรมกรสมัยนั้นว่า ได้ปฏิบัติเพื่อกรรมกรตามที่องค์การมีสิทธิประชาธิปไตย ที่ได้รับโดยรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๕ และ ๒๔๘๙ นั้นเพียงใดบ้าง อันจะเป็นความดีที่ให้กรรมกรปัจจุบันเห็นว่า องค์การนั้น ๆ ได้ปฏิบัติการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองสมดังที่เป็นองค์การแท้จริงของกรรมกร ทั้งนี้ผมไม่ขัดขวางในการที่ท่านจะวิพากษ์วิจารณ์ผมและผู้อื่น หากผมขอให้ใช้หลักวิพากษ์วิจารณ์ให้ครบถ้วน คือวิพากษ์วิจารณ์ตนเองด้วย

ผมหวังว่ากรรมกรแท้จริงคงแยก “กาละ” (Time) ได้ถูกต้องถึงสภาพของกรรมกรระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ ดังได้กล่าวแล้ว ซึ่งต่างกับสภาพกรรมกรภายหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ จนถึงปัจจุบันนี้

เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑) จักรวรรดินิยม (Imperialism) ญี่ปุ่น ซึ่งนิยมจักรพรรดิ (Emperor) ญี่ปุ่นได้โจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ (เกาะฮาไวย์) ของจักรวรรดินิยมอเมริกันแล้วญี่ปุ่นได้แผ่สงครามมายังจีน และหลายประเทศ รวมทั้งได้ส่งกองทัพของจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Emperor Hirohito) รุกรานและยึดดินแดนสยาม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นศัตรู และถือว่าจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นมิตร แต่ราษฎรไทยเป็นจำนวนมากถือว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันกับอังกฤษเป็นมิตร ดังนั้นคนไทยใน

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

อังกฤษ, อเมริกัน และคนไทยภายในสยามจึงได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น เพื่อต่อสู้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นผู้รุกราน ในการนั้นจึงได้ร่วมมือกับจักรวรรดินิยมอเมริกันกับอังกฤษและรัฐบาลจีนขณะนั้น ซึ่งจีนคณะชาติและจีนคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนร่วมกันยกให้เจียงไคเช็คเป็นประมุขของจีน

ต่อมาปรากฏจากเอกสารของจีน และของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยว่า เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ (ค.ศ. ๑๙๔๒) คือภายหลังญี่ปุ่นรุกรานสยามแล้วประมาณ ๑ ปี พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ตั้งขึ้น

ความเป็นอยู่ของราษฎรไทยสมัยนั้น ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดจิตสำนึกของราษฎรนั้น ทำให้ราษฎรไทยส่วนมากเห็นว่า จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นศัตรูหมายเลข ๑ และเห็นว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นมิตรที่จะต้องร่วมมือด้วยในการต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน แม้ราษฎรจีนส่วนมากสมัยนั้นก็มีจิตสำนึกเช่นเดียวกับราษฎรไทยส่วนมาก ไม่ปรากฏว่ามีอัจฉริยบุรุษใดคาดการณ์ล่วงหน้า ว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันจะกลายเป็นศัตรูสำคัญภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และที่เป็นอยู่ในสยามปัจจุบันนี้ ซึ่งมีบางท่านเอาจิตสำนึกจากความเป็นอยู่ปัจจุบันย้อนไปวินิจฉัยจิตสำนึกของราษฎรไทยสมัยก่อน

ในการที่สยามถูกกองทัพญี่ปุ่นที่นิยมจักรพรรดิ (Emperor) รุกรานนั้น ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ราษฎรได้รับความอดคัดขัดสนอย่างแสนสาหัส

ขบวนการเสรีไทย ใช้วิธีต่อสู้ทางอาวุธต่อจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น อันเป็นการทำ “สงครามอภิวัฒน์” (Revolutionary War) ส่วนความขัดแย้งภายในระหว่างคนไทยด้วยกันเองนั้น เราสามารถทำแนวร่วมอันกว้างใหญ่ของมวลราษฎร รวมทั้งบุคคลหลายคนแห่งชนชั้นเจ้า

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

สมบัติ และผู้รักชาติทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สมุนจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น เราจึงสามารถต่อสู้ศัตรูร่วมกัน คือจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น

กรรมกรแท้จริงในปัจจุบันนี้ ที่ต้องการทำแนวร่วมกับสมาชิกขบวนการเสรีไทยนั้น ย่อมไม่ทำการใด ๆ ที่จะถือเอาผลงานของขบวนการเสรีไทยว่าเป็นของพวกเขาโดยเฉพาะ และไม่ใช้วิธีการทำให้เขาวชนเข้าใจผิด

ในการที่ขบวนการเสรีไทยร่วมมือกับจักรวรรดินิยมอเมริกันต่อสู้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นซึ่งเป็นศัตรูร่วมกัน โดยเฉพาะเรื่องที่จักรวรรดินิยมอเมริกันได้มอบภาระให้ โอ.เอส.เอส. (O.S.S.) เป็นเจ้าหน้าที่ติดต่อและขนส่งอาวุธให้ขบวนการเสรีไทยและจีน ซึ่งจีนคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้ร่วมกับ โอ.เอส.เอส. นอกจากหลักฐานเอกสารแล้วก็มีรูปถ่ายปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อ O.S.S. ของ R. Harris Smith หน้า ๒๖๔ ที่ถ่าย ณ เมืองเยนอาน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๔ (พ.ศ. ๒๔๘๗) ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปรากฏว่ามีภาพเหมาเจ๋อตุงในแผ่นรูปเดียวกันกับคณะนายทหารอเมริกัน แห่ง โอ.เอส.เอส. หนึ่งในหนังสือหน้า ๓๓๓ ได้มีรูปถ่ายของโฮจิมินห์และโวเหวียนเจียบ (หย่าบ) กับคณะทหารอเมริกันแห่ง โอ.เอส.เอส. ที่ป่าแห่งหนึ่งในเวียดนามเหนือ ทั้งนี้เราไม่ควรทึกทักว่า เหมาเจ๋อตุงและโฮจิมินห์ที่ร่วมมือกับ โอ.เอส.เอส. เป็น ซี.ไอ.เอ. เพราะเสรีจสงครามแล้ว โอ.เอส.เอส. เลิกไป เจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งของ โอ.เอส.เอส. เดิม และคนอเมริกันที่ไม่เคยสังกัด โอ.เอส.เอส. ตั้งเป็นองค์การ ซี.ไอ.เอ. ขึ้นใหม่อีกองค์การหนึ่ง ผมขอให้สังเกตว่าคนจีนและคนไทยที่เคยร่วมกับ โอ.เอส.เอส. ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่ทำงานให้แก่ ซี.ไอ.เอ. ซึ่งเป็นองค์การที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฉะนั้นจึงไม่สมควรที่ผู้ใดจะใส่ความว่าขบวนการ

เสรีไทยเป็นสายของ ซี.ไอ.เอ.

ผมหวังว่าผู้ยืนหยัดฝ่ายกรรมกรอย่างแท้จริง และองค์การแท้จริงของกรรมกรซึ่งเป็นชนชั้นนำ ที่ต้องการแนวร่วมกับอดีตสมาชิกเสรีไทยและทายาทนั้น ควรคำนึงถึงสังคมนิยมตามที่ผมกล่าวข้างบนนี้ด้วย และขอให้ระมัดระวังผู้ที่เป็นสายลับของ ซี.ไอ.เอ. ที่แฝงตัวอยู่ในขบวนการของกรรมกร ทำการหลอกลวงให้กรรมกรบางส่วนหลงเชื่อในการไล่ความขบวนการเสรีไทย และไล่ความผู้ที่เคยมีบทบาทรับใช้หรือช่วยเหลือกรรมกร อันเป็นวิธีการที่ ซี.ไอ.เอ. ประสงค์ทำลายแนวร่วมอันกว้างใหญ่ของกรรมกร

(๖) เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) (Imperialism) ญี่ปุ่นโดยความเห็นชอบของจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Emperor Hirohito) ได้ยอมแพ้แก่สัมพันธมิตร ผมในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ประกาศในพระปรมาภิไธยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า การประกาศสงครามซึ่งรัฐบาลสยาม (ป. ทิบูลสงคราม) ได้กระทำเมื่อ ๒๕ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) กับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาเป็นโมฆะ

จักรวรรดินิยมอเมริกันได้รับรองการเป็นโมฆะของการประกาศสงครามนั้น (ตามที่ตกลงกันไว้ก่อนกับขบวนการเสรีไทยเป็นการลับ) รัฐบาลอเมริกันได้ส่งผู้แทนมากรุงเทพฯ สถาปนาความสัมพันธ์การทูตตามที่เป็นอยู่ก่อนที่ญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์

จักรวรรดินิยมอังกฤษยังไม่ยอมรับรองการเป็นโมฆะนั้น โดยเรียกร้องให้สยามต้องปฏิบัติตามคำเรียกร้อง ๒๑ ข้อ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น “สัญญาสมบูรณแบบ” ให้สยามขดเขยค่าเสียหายให้แก่วิสาหกิจของอังกฤษและให้ข้าวแก่อังกฤษ ๑ ล้าน ๘ แสนตัน ต่อมาลดลง ๑ ล้าน ๕ แสนตัน อันเป็นเหตุทำให้ข้าวที่คนไทยบริโภคเกิดอัตรัดขาดแคลน

ความเป็นอยู่ทางสังคมเช่นนั้น ท่านที่เป็นคนไทยจะเกิดสำนึกว่าจักรวรรดินิยมใดเป็นศัตรูหมายเลข ๑ ของสังคมไทยสยาม

แม้ท่านที่เป็นคนจีน แต่ศึกษาประวัติศาสตร์จีนเพียง ๓๐ ปี เท่านั้น คือเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) ท่านก็ย่อมรู้ว่าคอมมิวนิสต์จีนยังมีได้ใช้ค่ายวิทยุให้ต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกัน เหม่าเจ๋อตุงกับโจวเอินไหลเดินทางไปนครจุงกิง เพื่อเจรจาระงับสงครามภายในระหว่างจีนก็วะมินตั้งกับคอมมิวนิสต์ แต่ก็ไม่ได้ตกลงกัน รัฐบาลของจักรวรรดินิยมอเมริกันได้ส่งนายพลมาร์ชมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย การเจรจาระหว่างคณะผู้แทนคอมมิวนิสต์จีนซึ่งโจวเอินไหลเป็นหัวหน้าฝ่ายหนึ่ง กับผู้แทนก็วะมินตั้งอีกฝ่ายหนึ่ง ได้ดำเนินการต่อมาที่กรุงนานกิงจนถึงมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๖ (พ.ศ. ๒๔๘๙)

ส่วนในสยามนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ (ค.ศ. ๑๙๔๖) สยามได้มีระบอบการเมืองประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พ.ค. ๒๔๘๙ ซึ่งให้สิทธิประชาธิปไตยแก่ราษฎรในการเลือกหลักการเมืองใด ๆ และในการตั้งพรรคการเมืองได้ทุกพรรค รวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพื่อให้ระบอบการเมืองสยามสมานกับพลังการผลิต และความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และที่กำลังพัฒนาต่อไป เพื่อเข้าสู่แนวทางสังคมนิยมโดยวิถีวิวัฒน์ แต่ในวันที่ ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ฝ่ายปฏิกิริยา (Reactionaries) ได้ทำรัฐประหารปฏิกิริยา (Reactionary Coup D'Etat) ล้มระบอบการเมืองรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ และสถาปนาระบอบการเมืองปฏิกิริยา ตามรัฐธรรมนูญ ๙ พ.ย. ๒๔๙๐ (มีฉายาว่า “ฉบับไตตุ่ม”) ซึ่งต่อมาเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒

คอมมิวนิสต์จีนขณะนั้นโดยทั่วไปก็ยังไม่รู้ว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นศัตรูหมายเลข ๑ ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๖ ฝ่ายจีนก็วะมินตั้ง โดยความช่วยเหลือของจักรวรรดินิยมอเมริกัน ได้

เปิดฉากทำสงครามภายใน โดยยกกองทัพไปปราบจีนคอมมิวนิสต์ คอมมิวนิสต์จีนจึงแถลงเปิดเผยว่า จักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นตัวการสำคัญของศัตรูแห่งชาติจีน และคอมมิวนิสต์จีนได้ต่อสู้กับกองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋งโดยตรง มิได้มีการปะทะกับกองทัพทหารอเมริกันจนกระทั่งสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ (พ.ศ. ๒๔๙๒)

ฉะนั้น ก่อนรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ความเป็นอยู่ทางสังคมของคนไทยสยามทั่วไปจึงมิได้ก่อให้เกิดจิตสำนึกว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นปรปักษ์หมายเลข ๑ ถ้าท่านผู้ใดอ้างว่ามีจิตสำนึกตั้งแต่สมัยนั้นแล้วว่า จักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นปรปักษ์สำคัญของสยาม ท่านผู้นั้นก็ถือจิตสำนึกตามสังคมอื่น จิตสำนึกของคนไทยสยามในสมัยนั้นต่างกับสภาพปัจจุบันที่คนไทยเห็นว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นปรปักษ์สำคัญ แต่ผู้ใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ไม่ควรเอาจิตสำนึกปัจจุบันเป็นหลักวินิจฉัยย้อนไปถึงจิตสำนึกของคนไทยสมัยก่อน ซึ่งมีความเป็นอยู่ต่างกัน

ดังนั้น ปรปักษ์ของสยามนั้น คือจากระบบเศรษฐกิจศักดินา และระบบทุนนิยมที่ขัดแย้งกับการพัฒนาของพลังการผลิต ซึ่งยังไม่มีโอกาสสมานระบอบการเมืองให้เข้ากับรากฐานเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนาได้ เพราะมีเวลาเพียง ๑ ปีเศษเท่านั้น

(๗) ภายหลังรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ จนถึง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้มีระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญปฏิริยาและระบอบการเมืองเผด็จการนาซีฟาสซิสต์หลายฉบับ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความสัมพันธ์การผลิตแบบ ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม และสมุนจักรวรรดินิยม วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคมสยามจึงทรุดหนักลง จะมีก็แต่คนจำนวนน้อยที่ได้เสวยสุขสำราญจากระบอบการเมืองนั้น

ทั้งนี้แสดงว่าระบอบการเมืองดังกล่าวนั้น ไม่สมานกับพลังการผลิตและความสัมพันธ์การผลิตที่กำลังพัฒนาก้าวหน้า เพื่อหลุดพ้นจากระบบเศรษฐกิจซากทาส, ซากศักดินา, ทุนนิยมที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาด และเป็นสมุนจักรวรรดินิยม

ปรปักษ์สำคัญของสยามในระบอบดังกล่าวนี้คือ

ก. จักรวรรดินิยมอเมริกัน ซึ่งคนไทยในสยามเริ่มจะเกิดสำนึกครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๔ (ค.ศ. ๑๙๕๑) ซึ่งรัฐบาลปฏิริยาสมัยนั้นทำสัญญากับ ส.ร.อ. ในความช่วยเหลือทางการทหาร และค่อย ๆ มีจิตสำนึกตามลำดับแห่งความเป็นอยู่ที่ตนประสบเอง ที่เห็นได้ว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันส่งทหารมายังสยามหลายหมื่นคน ใช้สยามเป็นฐานทัพรุกรานประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน หลึงไทยหลายแสนคนต้องเป็นโสเภณีเพื่อบำเรอทหารอเมริกัน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของ ส.ร.อ. ส่งผลสะท้อนมายังสยาม วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสยามทรุดหนักลงในส่วนที่เกี่ยวกับราษฎรทั่วไป ฯลฯ จะมีก็แต่คนจำนวนน้อยที่ได้เสวยความไพบุลย์จากจักรวรรดินิยมอเมริกัน ฉะนั้น จักรวรรดินิยมอเมริกาก็เป็นปรปักษ์สำคัญของชาติไทยสยาม

ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า ในการต่อสู้เพื่อให้จักรวรรดินิยมอเมริกันหมดอำนาจและอิทธิพลเหนือสยามนั้น องค์การกรรมกรจะใช้วิถีทางวิวัฒน์หรือปฏิวัติใด จึงจะเข้าลักษณะที่บางท่านเรียกว่า “ปฏิวัติ” ถ้าท่านเหล่านั้นเห็นว่าวิถีทางที่คณะราษฎรเคยใช้ในการต่อสู้จักรวรรดินิยมนานาชาติดังกล่าวมาแล้วนั้น ไม่ใช่สิ่งที่บางท่านเรียกว่า “ปฏิวัติ” แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีองค์การใดใช้กำลังอาวุธต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกันโดยตรง หากปรากฏว่ามีการต่อสู้ทางอาวุธกับกำลังของรัฐบาลปฏิริยาสยาม ดังที่ท่านทั้งหลายทราบอยู่แล้ว ซึ่งต่างกับราษฎร

๘๖  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เวียดนาม, ลาว, เขมร ที่ใช้อาวุธต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกันโดยตรง

ข. ระบบเศรษฐกิจปฏิกริยา คือระบบเศรษฐกิจซากทาส, ซากคักคินา, ทุนนิยมที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาดและเป็นสมุนจักรวรรดินิยมอเมริกันและญี่ปุ่น

เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ราษฎรไทยผู้รักชาติ ภายใต้การนำของนิสิต, นักเรียน, นักศึกษา จึงได้ใช้ “วิถีอภิวัฒน์” (Revolutionary Method) ทำการต่อสู้รัฐบาลปฏิกริยาสำเร็จก้าวแรก โดยนายกา ถนอม และรองนายกรัฐมนตรี ประกาศ ต้องออกจากตำแหน่ง

วีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีเจตนารมณ์เพื่อได้ระบอบประชาธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทางนิติบัญญัติและพฤตินัย อันจะส่งผลสะท้อนไปยังระบบเศรษฐกิจเพื่อแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้

เจตนารมณ์ของวีรชนนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้จำกัดวิถีทางที่จะแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ดังจะกล่าวต่อไปใน (๘)

(๘) รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากจอมพล ถนอม—ประกาศ ได้ตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ โดยยึดหลักรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ซึ่งสืบมาจากรัฐธรรมนูญ (ฉบับใต้ตุ้ม) พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นแม่แบบ เมื่อร่างเสร็จแล้วเสนอสภานิติบัญญัติ ซึ่งเมื่อพิจารณาแก้ไขบ้างแล้วทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ แต่ได้มีพระราชกระแสมายังประธานสภานิติบัญญัติว่า พระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยหลายประการ

ระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ (ซึ่งแก้ไขบางมาตราภายในเวลา ๒ เดือน) นั้น ได้รักษารากฐานเศรษฐกิจซากทาส, ซากคักคินา, ทุนนิยมที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาดและสมุนจักรวรรดินิยม

๘๗  
“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ไว้อย่างหวงแหนที่สุด จนถึงกับกีดกันไม่ให้สิทธิประชาธิปไตยแก่ราษฎรในการเลือกถือลัทธิเศรษฐกิจและการเมืองอย่างอื่น ซึ่งปิดช่องทางที่จะให้ความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจสมานกับพลังการผลิตที่กำลังพัฒนาก้าวหน้า วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจึงทรุดหนัก ทำให้ราษฎรส่วนมากอดคัดขัดสนยิ่งขึ้น ซึ่งกรรมกร, ชาวนา, ผู้มีทุนน้อย, นายทุนรักชาติประชาธิปไตย ประสบแก่ตนเองแล้ว จะมีก็แต่คนจำนวนน้อยที่ฉวยโอกาสจากชัยชนะของวีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไปเป็นประโยชน์ของตนกับพวกพ้อง

วิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่สยามประสบอยู่อย่างหนักในปัจจุบันนี้และในอนาคตของระบบรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๕๑๗ นั้น จะแก้ไขโดยวิถีวิวัฒน์หรืออภิวัฒน์ ก็เป็นเรื่องของราษฎรที่รักชาติประชาธิปไตย จะวินิจฉัยตามสภาพท้องที่ กาละ ของสังคมสยาม ในการนี้ผู้ฉวยโอกาสจากชัยชนะของวีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จะต้องรับผิดชอบในผลใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น





### ประวัติการระหว่างชนชั้นวรรณะ

๔.๑.๑ การที่สังคมเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามที่ผมได้กล่าวในบทที่ ๓ ข้างต้นนี้ ก็เพราะมี “ประวัติการ” คือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ที่มีความเป็นอยู่ต่างกันในระบบเศรษฐกิจ การเมือง และทรรศนคติ รวมทั้งวัฒนธรรม (ซึ่งในทางวิทยาศาสตร์สังคมถือว่าเป็นระบบวัฒนธรรม (Cultural System))

ปัจจุบันนี้ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นได้เป็นประเด็นสำคัญที่ขึ้นมาอยู่แนวหน้าแห่งความเคลื่อนไหว ฉะนั้นผมจึงได้แยกกล่าวเป็นบทที่ ๔ นี้เป็นส่วนหนึ่งของ “สังคมกายวิภาค” ต่อมาจากบทก่อน ๆ เพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าของท่านทั้งหลาย ที่ใช้ความประณีตในการวิเคราะห์ชนชั้นวรรณะในทางทฤษฎี, ในการนำทฤษฎีมาประยุกต์แก่สังคมสยาม และในการประยุกต์แก่บุคคลต่าง ๆ รวมทั้งตัวผู้ประยุกต์เองด้วย

๔.๑.๒ หลายคนเข้าใจว่ามาร์กซ์เป็นผู้ค้นพบทฤษฎีแห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น แม้พวกจิตนิยมที่อ้างตนเป็นคอมมิวนิสต์ซึ่งมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์จิตนิยม (Idealist Communist) สมัยกลาง

ศตวรรษที่ ๑๙ ก็เข้าใจเช่นนั้น เนื่องจากอ่านแถลงการณ์ของมาร์กซ์ที่เขียนขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๗ พิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งมาร์กซ์ตั้งต้นประโยคว่า “ประวัติศาสตร์ของบรรดาสังคมที่เป็นมาจนถึงปัจจุบันนี้ คือประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น”

แต่ทว่าใน ค.ศ. ๑๘๕๒ มาร์กซ์ได้เขียนจดหมายถึงโยเซฟ ไวเดอไมเออร์ (Joseph Weydemeyer) นักอภิวัดน์คอมมิวนิสต์เยอรมันคนหนึ่งซึ่งเป็นสหายของท่านว่า “เกียรติภูมิมีไปของฉันทในการค้นพบชนชั้นในสังคมสมัยใหม่ หรือการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เป็นเวลาช้านานก่อนฉันทแล้วที่นักประวัติศาสตร์เจ้าสมบัติ ได้พรรณนาถึงการพัฒนาทางประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น และนักเศรษฐกิจเจ้าสมบัติได้พรรณนากายวิภาคทางเศรษฐกิจของชนชั้น เรื่องที่ฉันทได้ทำใหม่คือการพิสูจน์ว่า (๑) การดำรงอยู่ซึ่งชนชั้นต่างๆ นั้น ขึ้นอยู่กับวิวัตนาการแห่งการพัฒนากิจการผลิระดับหนึ่งๆ โดยเฉพาะ (๒) การต่อสู้ระหว่างชนชั้นย่อมจำเป็นนำไปสู่ระบอบเผด็จการของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (๓) ระบอบเผด็จการนั้นเป็นเพียงระยะหัวต่อระหว่างการยกเลิกชนชั้นกับสังคมที่ไม่มีชนชั้น”

เมื่อความปรากฏจากปากของมาร์กซ์เอง ที่แสดงว่าท่านมิใช่ลัทธิปัญญาตรัสรู้เรื่องการต่อสู้ระหว่างชนชั้นก่อนผู้อื่นแล้ว การศึกษาทฤษฎีว่าด้วยชนชั้นก็ควรปฏิบัติตามที่เลนินสอนเขาวขนรัสเซียไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ ว่า อย่าศึกษาโดยวิธีถือตาม “สูตรสำเร็จ” หากต้องศึกษาเรื่องที่สังคมเก่าได้คิดค้นไว้ซึ่งลัทธิมาร์กซ์ได้พัฒนามา

ฉะนั้น ผู้รักชาติประชาธิปไตยชาวไทยสยามที่ต้องการศึกษาบทความของมาร์กซ์ที่เขียนไว้เป็นหลักทั่วไปในเรื่องดังกล่าวแล้ว ผู้ศึกษาก็จะต้องค้นคว้าถึงเรื่องชนชั้นที่คนไทยสยามได้จำแนกชนชั้นไว้ด้วย และศึกษาตัวอย่างของสังคมอื่นว่ามีลักษณะเหมือนกันหรือต่างกับสยาม

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เพื่อเลือกคัดเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมแก่สยาม ตามสภาพและกาละ

(๑) ในการศึกษาบทความเกี่ยวกับทฤษฎีชนชั้นของมาร์กซ์ และเอ็งเงิลส์นั้น ท่านทั้งหลายย่อมทราบอยู่แล้วว่าเมธีทั้งสองได้เขียนไว้เป็นภาษาต่างประเทศ

ในแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ที่ร่างขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๔๗ พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๘ นั้น เมธีทั้งสองได้กล่าวไว้ในคำปรารภว่ากรรมกรหลายชาติได้มาชุมนุมกันที่กรุงลอนดอน แล้วได้ทำคำแถลงการณ์นั้นเป็นต้นฉบับ ๖ ภาษา คือ เยอรมัน, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, อิตาลี, สเปน, เดนมาร์ก) ฉะนั้น ท่านผู้ใดสามารถเข้าใจภาษาหนึ่งภาษาใดแห่งภาษาต้นฉบับนั้น ก็สามารถเข้าใจความหมายของแถลงการณ์นั้นได้โดยตรง ประจวบวิธีที่พุทธศาสนิกศึกษาตามต้นฉบับพระไตรปิฎกอันเป็นคำสั่งสอนจากพระโอษฐ์ของพระพุทธองค์

แต่ท่านที่ไม่อาจเข้าใจภาษาอันเป็นต้นฉบับนั้น ก็จำเป็นต้องอาศัยฉบับที่ผู้ปรารภนาได้แปลจากภาษาหนึ่งภาษาใดของต้นฉบับ

ขอให้ท่านทั้งหลายสังเกตว่า มีหลายคำที่เป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะซึ่งมีประวัติพัฒนามาโดยเฉพาะ ฉะนั้นนักปรัชญาเอเชียผู้หนึ่งได้เตือนผู้แปลว่า ต้องใช้ความปราณีตในการแปลระบบปรัชญาใด ๆ เพราะถ้าแปลศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะผิดไปแม้แต่คำเดียว ก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดในระบบปรัชญานั้นทั้งระบบก็เป็นไปได้ ท่านทั้งหลายย่อมเห็นได้ตามกล่าวไว้ในข้อ ๓.๒.๑ ว่าการแปลคำว่า “Nationality” ว่า “ประเทศ” และคำแปลคำ “Country” ว่า “ปิตุภูมิ” แห่งคำแถลงการณ์ของมาร์กซ์ผิดไปคำเดียวหรือสองคำเท่านั้น ก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดว่า “ลัทธิระหว่างชาติ” (Internationalism) เป็นลัทธิ “ไม่มีชาติ” อันนำไปสู่ความเข้าใจผิดหลายประการ อาทิผู้มีใจผิดว่ากรรมกรไทยจะไป

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ทำงานในประเทศใดแห่งค่ายสังคมนิยมก็จะได้งานทำ และได้รับความนับถือว่าเป็นกรรมกรของประเทศนั้น ๆ เอง แต่เมื่อกรรมกรไทยบางคน ที่หลงเชื่อเช่นนั้นได้ไปของงานทำในประเทศนั้น ๆ ที่เข้าใจทฤษฎีระหว่างชาติอย่างถูกต้อง ก็ไม่ให้งานทำอย่างกรรมกรแห่งชาติของประเทศนั้น ยิ่งกว่านั้นมิได้เข้าใจผิดถือเอาเมืองหลวงของประเทศหนึ่งเป็นเมืองหลวงของทวีปหรือของโลก จนถึงขนาดที่ถือว่าถ้าเมืองหลวงนั้นจะกล่าวหรือทำอะไร ผู้ที่เข้าใจผิดในทฤษฎีก็กล่าวและทำตาม โดยไม่คิดค่ากล่าวและการกระทำนั้นเป็นเรื่องเฉพาะของเมืองหลวงนั้น อันเป็นวิธีการของนายหลี่ลีซาน อดีตหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีน (ก่อนเหมาเจ๋อตุง) ได้สั่งสอนสานุศิษย์ที่มีซากทาส, ซากคักดินา ที่ติดนิสัยยอมเป็นทาสเข้าไพร่ของเจ้าทาส เจ้าคักดินา ผลก็คือ เป็นคนทำให้ชาติของผู้ที่หลงเชื่อทฤษฎีหลี่ลีซานนั้นเป็นอาณานิคมชนิดหนึ่ง แต่เหมาเจ๋อตุงได้คัดค้านแนวทางหลี่ลีซานและหลิวเข้าฉี โดยท่านถือว่าชาติใหญ่ชาติเล็กต้องเสมอภาคกัน และคัดค้านการที่คนจีนต้องกล่าวต้องทำอะไรขบถทุกอย่าง ประจวบจีนเป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของโซเวียต ท่านจึงคัดค้านลัทธิซึ่งเรียกว่า “Social Imperialism” ที่บางกลุ่มได้แปลว่า “สังคมนิยมจักรวรรดินิยม”

โดยท่านเองดังกล่าวข้างต้นนั้น การเข้าใจผิดหรือการแปลผิดศัพท์สำคัญคำเดียวที่มีความหมายเฉพาะ ที่ใช้ในตำราต้นฉบับของเมธีว่าด้วยการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนั้น อาจทำให้มีการวิเคราะห์ชนชั้นและอันดับต่าง ๆ ของชนชั้นผิดทฤษฎีของเมธี และผิดจากความจริงเกี่ยวกับจิตสำนึกของบุคคลที่มีต่อ “ความรักชาติ” (Patriotism) ซึ่งชนชั้นและอันดับต่าง ๆ มีต่อชาติ (Nation) หรือปิตุภูมิของตน ซึ่งยิ่งหย่อนกว่ากันตามสภาพแห่งความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและการเมืองของชนชั้นอันดับต่าง ๆ และตามสภาพแห่งระบบวัฒนธรรมซึ่งแต่ละ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

บุคคลยังมีความรู้สึกเห็นแก่ตัว (Egoist) ตามสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและการเมือง หรือมีข้อยกเว้นที่บางคนมีความรู้สึกที่พัฒนาในทางเห็นแก่ผู้อื่น (Altruist) จึงมีความรักชาติร่วมกับบุคคลส่วนมากในสังคม ซึ่งเป็นชนชั้นต่าง ๆ ที่ถูกกดขี่เบียดเบียน ความเข้าใจผิดดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชนชั้นกรรมกรที่จะจัดแนวร่วมอันกว้างใหญ่กับมวลราษฎรแห่งชนชั้นต่าง ๆ ตามอันดับที่ถูกต้อง

(๒) ต้องนำทฤษฎีชนชั้นมาประยุกต์ด้วยความเป็นธรรมชาติแก่ทุกเชื้อชาติ การประยุกต์โดยลำเอียงเข้าข้างเชื้อชาติใด การถือว่าเรื่องใดที่สังคมเดิมของเชื้อชาติใดกระทำเป็นเรื่องที่ถูกต้องเสมอไป โดยไม่จำแนกว่าเรื่องนั้นเป็นทรยศของชนชั้นหรือชนชั้นใด เช่น ไม่จำแนกทรยศของหลีสี่ซานและสานุศิษย์ที่ผิดออกจากทรยศของเหมาเจ๋อตุง ที่ถูกต้องตามลัทธิมาร์กซ์—เลนินก็ดั้นนั้น แสดงว่าผู้ปฏิบัติเช่นนั้นทั้งจุดยืนหยัดในทฤษฎีแห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น แล้วยืนยันหยัดในเชื้อชาติ อันจะทำให้คนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่บริสุทธิ์มิได้รู้เห็นด้วยนั้น ต้องพลอยได้รับความเสียหาย ดังปรากฏในบางประเทศแห่งเอเชียอาคเนย์

ท่านที่อยู่ในประเทศเยอรมันย่อมรู้ว่าลัทธินาซีถือว่า คนเชื้อชาติอารยะ (Aryan) ซึ่งเป็นพวกนาซีคิดว่าคนเยอรมันเป็นเชื้อชาติสายนั้น ซึ่งเป็นเชื้อชาติที่วิเศษกว่าเชื้อชาติอื่น ๆ จึงได้ทำการต่อสู้ระหว่างเชื้อชาติเยอรมันกับเชื้อชาติยิว แม้ว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลประชาธิปไตยเยอรมันได้รับการกวาดล้างเพื่อถอนรากทรยศชนาซี (Denazification) ซึ่งได้ผลบ้าง แต่ปัจจุบันนี้ซากของลัทธินาซีก็ยังมีเหลืออยู่และแฝงในชื่ออื่น ซึ่งจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองอีกชื่อหนึ่งแล้วมีชัยในการเลือกตั้งบางท้องถิ่น อันทำให้มีความวิตกในบรรดานักประชาธิปไตยเยอรมันว่า ลัทธินาซีกำลังจะฟื้นตัวขึ้นมาอีก

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ท่านอาจจะได้ยินว่า ลัทธินาซีฮิตเลอร์ก็ได้มีการฟื้นตัวในนามของชื่ออื่น ซึ่งเป็นที่วิตกแก่นักประชาธิปไตยอิตาลี

ในสยามได้มีลัทธิคลั่งเชื้อชาติ (Chauvinists) ซึ่งจำลองลัทธินาซีและฟาสซิสต์เรื่องเชื้อชาตินั้นมาปฏิบัติ ท่านที่อยู่ในสยามตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ย่อมจำได้ดีว่า การต่อสู้ระหว่างเชื้อชาติได้ทำให้เกิดการกระทบกระเทือน และบาดหมางระหว่างเชื้อชาติอย่างไร แม้ว่าบางรัฐบาลสยามภายหลังสงครามได้กำจัดลัทธินาซีและฟาสซิสต์ในสยามไปแล้ว แต่ซากของทรยศชนนั้นก็ยังคงเหลืออยู่ ท่านจะสังเกตได้ว่าในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในครั้งที่แล้วมานั้น ก็ได้มีซากทรยศชนาซีและฟาสซิสต์ได้เข้าแข่งขันโดยแฝงในชื่ออื่น ซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรมีจำนวนหนึ่ง ฉะนั้น ผมจึงขอร้องท่านทั้งหลายว่าอย่าประมาทซากทรยศชนเหล่านี้ และอย่าทำการใด ๆ ที่จะทำให้ซากเหล่านี้ถือเป็นข้ออ้างในการฟื้นฟูการต่อสู้ระหว่างเชื้อชาติขึ้นมาอีก อันจะทำให้ผู้บริสุทธิ์ของเชื้อชาติต่าง ๆ ต้องพลอยเดือดร้อนด้วย

(๓) ทรยศชนของหลีสี่ซานและหลิวเซาฉีทำให้ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นต่อชนชั้น รวมทั้งภาษาก็ให้ถือว่าเป็นเรื่องของชนชั้นนั้น ผิดจากคำสอนของสตาลินที่ได้วินิจฉัยไว้ตั้งแต่หลายปีก่อนที่ท่านวายชนม์แล้ว ว่าต้องเข้าใจโครงสร้างเบื้องต้น (Superstructure) แห่งรากฐานเศรษฐกิจของสังคมให้ถูกต้อง ว่าหมายถึงสถาบันการเมืองของสังคมและทรยศชนของสังคมที่สอดคล้องกับชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง ส่วนภาษานั้นมิได้เกี่ยวกับชนชั้นใดโดยเฉพาะ ดังปรากฏตามคำชี้แจงของสตาลินดังต่อไปนี้

“...ภาษามีลักษณะแตกต่างอย่างสิ้นเชิง กับโครงสร้างเบื้องต้น ภาษามิได้เป็นผลผลิตของรากฐานอันใดอันหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นรากฐาน



“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ใหม่หรือเก่า และไม่ว่าจะเป็นรากฐานของสังคมใด แต่ที่ว่าภาษานั้น เป็นผลผลิตของกาลเวลาทั้งหมดแห่งประวัติศาสตร์ของสังคม และประวัติศาสตร์ของรากฐานทั้งหลาย ซึ่งได้ดำเนินมาเป็นเวลาหลาย ศตวรรษ ภาษาไม่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ถูกสร้างขึ้นโดยส่วนรวมในสังคม โดยทุกชนชั้นวรรณะในสังคมและ โดยความพยายามของมนุษย์ชนหลายร้อยชั่วอายุคน ภาษาไม่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ทำเพื่อสนองความต้องการของสังคมเป็นส่วนรวมของทุกชนชั้น วรรณะในสังคม กล่าวอย่างกระชับก็คือภาษาได้รับการสร้างขึ้นมาในฐานะเป็นภาษาอันหนึ่งอันเดียวสำหรับสังคม เป็นภาษาร่วมกันของมวลสมาชิกในสังคม เป็นภาษาร่วมกันของมวลราษฎร ด้วยเหตุนี้ บทบาทอันเป็นหน้าที่ของภาษาในฐานะเป็นปัจจัยหรือสื่อแห่งการติดต่อ เกี่ยวพันกันระหว่างประชาชน จึงมิใช่เป็นไปเพื่อรับใช้ประโยชน์ชนชั้นหนึ่ง และทำลายประโยชน์อีกชนชั้นหนึ่งแต่เป็นไปเพื่อรับใช้ส่วนรวมของสังคม และทุกชนชั้นในสังคมโดยเท่าเทียมกันหมด...”

คำอธิบายของสตาลินดังกล่าวข้างบนนั้น นอกจากถูกต้องทางทฤษฎีแล้ว ยังเป็นการถูกต้องทางปฏิบัติ คือผู้ใดกลุ่มใดสร้าง ภาษาเพื่อชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (Proletariat) หรือชนชั้นกรรมกร (Working Class) โดยเฉพาะนั้น ผู้ไร้สมบัติหรือกรรมกร ก็ไม่อาจจะใช้ภาษา เฉพาะนั้นในการติดต่อกับมวลราษฎรอันกว้างใหญ่ไพศาลได้ ซึ่งจะทำให้แนวร่วมของชนชั้นนำนั้นต้องแคบลง แทนที่จะกว้างใหญ่ สตาลิน จึงเรียกร้องให้ผู้เข้าใจผิดแก้ไขทรรศนะของตนให้ถูกต้อง ซึ่งเป็นคำ เรียกร้องที่ตรงกับคำสอนของมาร์กซ์—เลนิน ที่ให้สานุศิษย์วิพากษ์ วิจารณ์ตนเอง (Self-criticism) และฟังความเห็นที่มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ (Criticism) เพื่อแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องของตน และให้ถือว่า

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

การตั้งว่านี่เป็นสิ่งพิสูจน์ว่า ผู้ที่รับใช้ชนชั้นผู้ไร้สมบัติหรือชนชั้น กรรมกรและมวลราษฎรจริงจังหรือไม่ เพราะถ้าความผิดพลาดเล็กน้อย ก็แก้ไม่ได้แล้ว การทำงานใหญ่กว่าต่อไปซึ่งต้องผิดพลาดมากขึ้นเป็น ธรรมดา นั้น ก็ไม่อาจแก้ไขให้เป็นผลดีแก่ขบวนการของชนชั้นกรรมกร และมวลราษฎรฝ่ายที่ถูกกดขี่เบียดเบียนได้ เช่น ศัพท์ใดที่คิดขึ้นผิด พลาดไปนั้น ผู้ไร้สมบัติหรือกรรมกรที่แท้จริง ย่อมแก้ไขได้ยิ่งกว่า บุคคลในชนชั้นศักดินาและในชนชั้นเจ้าสมบัติ (Bourgeoisie) แต่ บางคนในชนชั้นศักดินาและในชนชั้นเจ้าสมบัติ ก็เคยแก้ไขความผิด พลาดในเรื่องภาษาที่ไม่เกี่ยวกับชนชั้น เช่น รัชกาลที่ ๖ นั้นเดิมได้ทรง ถวายทอดคำ “United State of America” ว่า “สหปาลีรัฐอเมริกา” แต่ เมื่อมีผู้เสนอว่าให้ใช้คำว่า “สหรัฐอเมริกา” เพื่อมิให้เยิ่นเย้อ พระองค์ก็ ทรงยอมแก้ไขใช้คำว่า “สหรัฐอเมริกา” มาจนถึงปัจจุบันนี้ อาจารย์บางท่าน ที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรมสมัยเก่า ซึ่งมีบรรดาศักดิ์ “พระยา” เคยใช้ศัพท์กฎหมายที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีผู้ทักท้วงก็ยอมแก้ไข เช่น คำว่า “ละเมิด” ที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งๆ นั้น เดิมใช้คำว่า “ประทุษร้าย ส่วนแพ่ง” ต่อมาเมื่อมีผู้ทักท้วงก็เปลี่ยนเป็น “ผิดสิทธิ” ซึ่งใช้อยู่พัก หนึ่ง ต่อมาเมื่อมีผู้ทักท้วงก็เปลี่ยนเป็น “ละเมิด” โดยท่านที่มีบรรดาศักดิ์ พระยานั้นมิได้มีที่รู้ว่าเป็นภาษาชนชั้นของท่านโดยเฉพาะ

๔.๑.๓ คำแถลงการณ์ฯ ของมาร์กซ์ฉบับที่พิมพ์แล้ว ซึ่ง ชาวมาร์กซิสต์ถือว่าเป็นแม่บทแห่งทฤษฎีการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนั้น มาร์กซ์มิได้กล่าวเพียงแต่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่เกิดจากระบบ ทุนนิยมสมัยใหม่เท่านั้น หากท่านได้พรรณนาถึงการต่อสู้ระหว่าง ชนชั้นต่างๆ ของยุโรปตะวันตกที่มีอยู่ในสังคมทาสโรมัน ในสังคม ศักดินายุโรป ครั้นแล้วท่านจึงกล่าวถึง ๒ ชนชั้นใหญ่ที่เกิดขึ้นจาก ระบบทุนนิยมใหม่ ที่ขัดแย้งหรือประตักประตือระหว่างกัน

(๑) ๒ ขนชั้นใหญ่ที่เกิดขึ้นใหม่ตามระบบทุนนิยม คือ  
(ก) ขนชั้นของนายทุนชนิด (Species) ซึ่งมาร์กซ์—เองเกิลส์ เรียกตามศัพท์ฝรั่งเศส “Bourgeoisie” ออกสำเนียงว่า “บัวร์ชัวซี”  
(ข) ขนชั้นของคณงานชนิด (Species) ซึ่งมาร์กซ์—เองเกิลส์ เรียกตามศัพท์ฝรั่งเศส “Proletariat” ออกสำเนียงว่า “โพรเลตารีอาดต์”  
ต้นฉบับภาษาแห่งชาติของกรรมกร ๖ ชาติ ซึ่งประชุมร่าง แลกเปลี่ยนกัน ที่กรุงลอนดอนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๗ ก็ได้ใช้ทับศัพท์ ฝรั่งเศสนั้น เพราะถือว่าเป็นศัพท์ที่แสดงถึง “ชนิด” (Species) ของ นายทุนชนิดหนึ่ง และของคณงานชนิดหนึ่งตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ อันเป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะ

ใน ค.ศ. ๑๘๘๘ เองเกิลส์ได้ให้ความหมายของชนิด (Species) ขนชั้นนายทุนซึ่งเรียกว่า “บัวร์ชัวซี” และชนิด (Species) ของขนชั้น คณงานที่เรียกว่า “โพรเลตารีอาดต์” ไว้ดังต่อไปนี้

(ก) “บัวร์ชัวซี” หมายถึง ขนชั้นนายทุนสมัยใหม่เจ้าของปัจจัย การผลิตของสังคม และเป็นผู้ใช้แรงงานที่มีค่าจ้าง”

(“By bourgeoisie is meant the class of modern capitalists, owners of the means of social production and employers of wigelabour”)

(ข) “โพรเลตารีอาดต์” หมายถึงขนชั้นคณงาน (กรรมกร) สมัย ใหม่ ซึ่งไม่มีปัจจัยการผลิตของตนเอง จึงจำต้องขายพลังแรงงานของ ตนเพื่อดำรงชีพ”

(“By proletariat (Is meant) the class of modern wigelabour who, having no means of production of their own, are reduced to selling their labour power in order to live”)

(๒) ท่านผู้ใดใช้สามัญวิสัยสังเกต ซึ่งเป็นการใช้จิตใจวิทยาศาสตร์

ตามธรรมชาตินั้น ท่านก็สังเกตได้ว่าขนชั้นของนายทุนสมัยใหม่ที่เรียก ว่า “บัวร์ชัวซี” นั้นเป็นเพียงขนชั้นของนายทุน “ชนิด” หนึ่งเท่านั้น ใน บรรดาขนชั้น “ประเภท” นายทุน และท่านก็สังเกตได้ด้วยว่า ขนชั้น คณงาน (กรรมกร) สมัยใหม่ที่เรียกว่า “โพรเลตารีอาดต์” เป็นเพียง ขนชั้นของคณงาน (กรรมกร) “ชนิด” หนึ่งเท่านั้น ในบรรดาขนชั้น “ประเภท” คณงาน (กรรมกร) “ชนิด” ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ย่อมมีลักษณะ พิเศษโดยเฉพาะแตกต่างกับ “ชนิด” อื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน

ส่วนท่านที่เผยแพร่วิธีต่อสู้ระหว่างขนชั้น โดยอ้างว่าวิธีของ ท่านเป็นวิทยาศาสตร์นั้น ก็คงจะได้อาศัยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็น พื้นฐาน ให้มีจิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ทำความเข้าใจใน ปัญหาเรื่องขนชั้น คือ

(ก) ในทางชีววิทยา (Biology) ได้จำแนกพืชและสัตว์ที่มี ลักษณะทั่วไปคล้ายกันออกเป็น “ตระกูล” (Family) ตระกูลหนึ่ง ๆ จำแนกออกเป็น “ประเภทหนึ่ง ๆ” (Genus) ประเภทหนึ่ง ๆ จำแนก ออกเป็น “ชนิดปลีกย่อย” (Sub Species) ซึ่งมีลักษณะโดยเฉพาะของ ตระกูล ประเภท ชนิด ชนิดปลีกย่อยต่าง ๆ กัน

ในทางวิทยาศาสตร์สังคมที่เกี่ยวกับขนชั้นนั้น จำพวกใหญ่ เทียบได้กับสิ่งที่ชีววิทยาเรียกว่า “ตระกูล” (Family) คือจำพวกหนึ่ง เป็นขนชั้นที่กดขี่เบียดเบียนผู้ออกแรงทำงาน (ฝรั่งเศส Exploiteurs) อีกจำพวกหนึ่งเป็นขนชั้นของผู้ออกแรงงานที่ถูกกดขี่เบียดเบียน (ฝ. Exploites)

ขนชั้นจำพวกใหญ่หนึ่ง ๆ ก็แบ่งออกเป็นประเภท (Genus) ต่าง ๆ ขนชั้นประเภทหนึ่ง ๆ จำแนกออกเป็นขนชั้น “ชนิด” (Species) ต่าง ๆ ขนชั้นชนิดต่าง ๆ จำแนกออกเป็น Sub—species ต่าง ๆ

ดังนั้น ภาษาที่ใช้ในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ จึงมี “ศัพท์

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

แสดงประเภท” (Generic Term) ที่แสดงถึงประเภทของพืชและสัตว์ และ “ศัพท์แสดงชนิด” (Specific Term) ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของชนิดหนึ่ง ๆ แห่งพืชและสัตว์ที่แตกต่างกับชนิดอื่น ๆ

ในทางวิทยาศาสตร์สังคมเกี่ยวกับชนชั้นก็มี (Generic Term) ที่แสดงประเภทชนชั้น และมี “ศัพท์แสดงชนิด” เช่น ประเภทชนชั้นนายทุน ประเภทชนชั้นคนงาน (กรรมกร) และมี “ศัพท์แสดงชนิด” (Specific Term) ที่แสดงถึงชนชั้นชนิดต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ

(ข) บางท่านกล่าวว่า ผู้ใดจะใช้ศัพท์เรียกชื่อของชนชั้นใดอย่างใดตามพอใจนั้น ผมเห็นว่าเป็นคำกล่าวที่ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นคติในการพิจารณาปัญหาชนชั้นตามหลักสสารธรรมประติการและวิวัตนาการ ซึ่งเป็นสังคมปรัชญาวิทยาศาสตร์ เพราะศัพท์ที่ใช้กันแสดงถึงสาระสำคัญแห่งลักษณะของประเภทและชนิดต่าง ๆ ของชนชั้นหนึ่งที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้ชนชั้นผู้ไร้มันต์หรือชนชั้นกรรมกรซึ่งเป็นชนชั้นนำ เห็นชัดแจ้งว่าชนชั้นชนิดใดเป็นปฏิปักษ์สำคัญ และชนชั้นใดสามารถเป็นพันธมิตร เพื่อจัดตั้งแนวร่วมอันกว้างใหญ่ตามสภาพท้องที่ และระยะหนึ่ง ๆ ของวิวัตนาการทางสังคม

บางท่านเห็นว่าในระยะที่ต้องต่อสู้กับฝ่ายปฏิปักษ์นั้น ควรยับยั้งการขัดแย้งเรื่องศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อชนชั้นไว้ ความเห็นนี้ไม่ตรงกับที่เลนินปฏิบัติ คือ ขณะที่เลนินอาศัยอยู่ในสวีเดนและลอนดอนนั้น เมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๙๑๖ คือก่อนที่อภิวัดมน์รัสเซียประมาณ ๓ เดือนก่อนเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๑๗ จะเกิดขึ้น หรือประมาณ ๑๑ เดือนก่อนที่การอภิวัดมน์ใหญ่เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ จะเกิดขึ้น เลนินเห็นว่าไม่อาจจะรับการต่อต้านพวกที่ท่านเรียกว่า “สังคมคลั่งเชื้อชาติ” (Social Chauvinism) คือพวกที่ถือเชื้อชาติของตนเป็นใหญ่ (Chauvinism) ที่แฝงอยู่ภายในลัทธิ “สังคมนิยม” ท่านถือว่าพรรคของพวกนี้

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

เป็นรูปชนิดหนึ่งของ “ลัทธิถือตามโอกาส” (Opportunism) ฉะนั้นท่านจึงเขียนบทความเรื่อง “อิมพีเรียลลิสม์กับการแตกแยกในสังคมนิยม” เปิดโปงพวกนั้น โดยท่านเริ่มต้นปัญหาที่ต้องนิยามคำว่า “อิมพีเรียลลิสม์” ให้แน่ชัดโดยสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (We must begin with as precise and full a definition of imperialism as Possible) ท่านอธิบายว่า “อิมพีเรียลลิสม์” เป็นวิวัตนาการขั้นหนึ่งโดยเฉพาะของระบบทุนนิยม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ๓ ประการ คือ (๑) ระบบทุนผูกขาด (Monopoly Capitalism) (๒) ระบบทุนกาฝากเกาะกินหรือกำลังเสื่อม (Parasitic or Decaying Capitalism) (๓) ระบบทุนที่กำลังจะตาย (Moribund Capitalism) ท่านได้อธิบายถึงลักษณะผูกขาดของระบบทุนไว้ ๕ ประการ ซึ่งผมจะได้กล่าวในตอนที่ว่าด้วยชนชั้นเจ้าสมบัติที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นเจ้าสมบัติบรมธนาภาพ หรือเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม ท่านผู้ใดได้อ่านบทความของเลนินหรือคำแปลต้นฉบับเป็นภาษาจีนโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็จะเห็นได้ว่าอิมพีเรียลลิสม์เป็นเรื่องของ “ทุน” ที่พัฒนามีอานุภาพและยึดครองแหล่งวัตถุดิบของดินแดนอื่น มิได้เกี่ยวกับการนิยมตำแหน่งจักรพรรดิหรือจักรพัตราธิราชตามระบบศักดินา ฉะนั้นปัญหาเรื่องศัพท์ที่จะใช้จึงเป็นปัญหาสำคัญในสาระที่ชนชั้นไร้มันต์หรือชนชั้นกรรมกรจะได้มองเห็นชัดว่าปฏิปักษ์สำคัญของตนคืออะไร และชนชั้นใดที่อาจจะเป็นพันธมิตรแห่งแนวร่วมอันกว้างใหญ่ ดังที่ผมกล่าวแล้วข้างบนนั้น

(๓) เมื่อท่านทั้งหลายได้ทราบว่ ภาษามีศัพท์แสดงประเภท (Generic Term) และศัพท์แสดงชนิด (Specific Term) แล้วท่านก็สามารถพิจารณาได้ถึงประเภทและชนชั้นชนิดต่าง ๆ คือ

(ก) ประเภท (Genus) ของชนชั้นนายทุนสมัยเก่า จำแนกออกเป็นชนชั้น “ชนิด” ต่าง ๆ ซึ่งมี “ศัพท์แสดงชนิด” (Specific Term)

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

โดยเฉพาะ เช่น การแบ่งวรรณะของอินเดียสมัยพุทธกาลได้เข้ามาสู่สยามหลายศตวรรษแล้วนั้น มีศัพท์แสดงชนิดไว้โดยเฉพาะคือ “จักรพรรดิ” (Emperor) หรือ “จักรพรรดราธิราช” (Emperor of Emperors) เป็นนายทุนสูงสุดสมัยเก่าที่มีอำนาจและอิทธิพลเหนือหลายสังคม ราชาธิบดีเป็นนายทุนสูงสุดสมัยเก่าแห่งสังคมของตน และมีอำนาจเหนือบางสังคมที่เป็นเมืองขึ้น หรือที่ต้องส่งบรรณาการ ส่วนนายทุนที่รองจากจักรพรรดิและราชาธิบดีนั้นก็ยังมีศัพท์แสดงชนิดไว้คือ “เศรษฐี” ซึ่งเป็นผู้มีเงินมาก และเป็นพระสหายของพระราชอาคหบดี” เป็นผู้มีเงินขนาดกลาง ซึ่งมีเคหสถานครอบครอง, “กฏุมพี” เป็นผู้มีเงินน้อย ซึ่งทำการค้าเมล็ดพืชในชนบท และให้ชาวชนบทกู้เงินสามัญชนไทยใช้ควบกับคำว่า “ไพร่” เป็น “ไพร่กฏุมพี” โดยมีได้ใช้ในความหมายของผู้มีเงินน้อย เพราะมีคำว่า “เศรษฐี” ที่แสดงชนิดนี้โดยเฉพาะ และมีได้ใช้ในความหมายของผู้มีเงินขนาดกลาง เพราะมีคำว่า “คหบดี” ที่แสดงชนิดนี้โดยเฉพาะ

(ข) ประเภท (Genus) นายทุนสมัยใหม่ “บुरुชัวซี” จำแนกออกเป็นชนิดต่าง ๆ ซึ่งมี “ศัพท์แสดงชนิด” เช่น ชนชั้นเจ้าสมบัติซึ่งยังมีได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดนั้น คงเรียกตามศัพท์แสดงประเภทว่า “บुरुชัวซี” ชนชั้นเจ้าสมบัติที่พัฒนาจนถึงขีดสูงสุดนั้นลัทธิมาร์กซ์—เลนินเรียกว่า “อิมพีเรียลิสต์ บुरुชัวซี” (Imperialism Bourgeoisie) เจ้าสมบัติที่ร่ำรวยโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ในทางทฤษฎี เรียกว่า “เจ้าสมบัติอำมาตย์” (Bureaucratic Bourgeoisie) และมีชนชั้นนายทุนที่อยู่ระหว่าง “บुरुชัวซี” กับ “โพรเลตารียาต์” ซึ่งมีศัพท์เฉพาะที่มาร์กซ์เรียกว่า “ชนชั้นกลาง” (Middle Class), ชนชั้นผู้มีทุนน้อยหรือเจ้าสมบัติน้อย (Petty—Bourgeois Class) ฯลฯ

(ค) ประเภท (Genus) ชนชั้นคนงานสมัยเก่าจำแนกออกเป็น

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ชนิด (Species) ต่าง ๆ คือ ชนชั้นทาส, ชนชั้นไพร่, ชนชั้นลูกจ้างที่ทำงานอย่างบ่าวของนายทุนศักดินา

(ง) ประเภท (Genus) ชนชั้นคนงานสมัยใหม่ ซึ่งภาษาไทยเรียกว่า กรรมกร หมายความว่า “คนงานที่ไม่ใช่ทาสและมีใช่บ่าวไพร่” ภาษาเยอรมันเรียกประเภทนี้ว่า “Arbeiter” อังกฤษ “Worker” หรือ “Labourer” ฝรั่งเศส “Travailleur” “Ouvrier”

คำว่า “ชนชั้นกรรมกร” จึงเป็นศัพท์แสดงประเภท (Generic Term) ของคนงานสมัยใหม่โดยทั่วไป

ในทฤษฎีมาร์กซ์—เลนิน ได้จำแนกชนชั้นกรรมกรออกเป็น “ชนิด” (Species) คือกรรมกรชนิดที่เข้าลักษณะเป็น “โพรเลตารียาต์” (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ, จีน หู ฉ่าน เจียจี้) ชนชั้นกรรมกรที่ไม่เข้าลักษณะเป็น “โพรเลตารียาต์” (อ. Non—proletarian Toiler) (ฝ. Travailleur Non—proletarian), กรรมกรกึ่งผู้ไร้สมบัติ (Semi—proletariat)

ส่วนพวกหากินในทางทฤษฎี ในทางผิดศีลธรรม อาทิ พวกแมงดา (ฝรั่งเศสเรียกว่า “Maquerany”) พวกหัวหน้าช่องโสเภณี, พวกนักเลงการพนัน, พวกฉ้อโกง, พวกรับจ้างฝ่ายปฏิบัติการเขียนหนังสือบิดเบือน ฯลฯ นั้น มาร์กซ์เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาต์” (Lumpenproletariat) ซึ่งท่านถือว่าเป็น “เศษขยะของสังคม” (Social Scum) ซึ่งเป็น “ชนชั้นอันตราย” (Dangerous Class) ที่พร้อมที่จะรับสินบนของปฏิบัติการ ฉะนั้น ท่านจึงได้ระวางพวกนี้ที่จะแฝงเข้าอยู่ในขบวนการของ “โพรเลตารียาต์” (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ)

(ผมจะได้กล่าวรายละเอียดของชนิดต่าง ๆ แห่งชนชั้นนายทุนสมัยใหม่ในข้อ ๔.๑.๔ และกรรมกรสมัยใหม่ในข้อ ๔.๑.๕)

๔.๑.๔ ประวัติความเป็นมาและการพัฒนาของชนชั้นเจ้า

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

สมบัติ (นุรชัวซี) โดยสังเขปดังต่อไปนี้

(๑) ในหนังสือของผม ว่าด้วยความเป็นอนิจจังของสังคม (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๐๐) มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“...วิทยาศาสตร์ทางสังคมนิยามไว้ว่า นุรชัวร์ได้แก่นายทุนสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของสังคมฯ ดังนั้นถ้าจะเทียบคติกับฮินดูเรื่องวรรณะแล้ว “นุรชัวร์” ก็น่าจะได้แก่วรรณะ “เศรษฐี” แต่ “นุรชัวร์” นั้นในชนชั้นเดิมเป็นพ่อค้าซึ่งได้รับสัมปทานจากเจ้าศักดินาให้ปกครองนุรี ซึ่งเป็นปฐมกาลแห่งการปกครองเทศบาล แต่ต่อมาพวกนี้ได้สะสมสมบัติไว้มากแล้วทำการสู่เจ้าศักดินา ซึ่งทำให้เจ้าศักดินาหมดอำนาจไป แล้วตนเองก็ขึ้นครองสังคมแทน ซึ่งเท่ากับเป็นเจ้าของหนึ่ง คือ เจ้าปัจจัยการผลิตของสังคม ซึ่งเป็นสมบัติของสังคม ข้าพเจ้าจึงเรียก นุรชัวร์ ว่า “เจ้าสมบัติ”...”

ปาฐกถาของผมในงานชุมนุมนักเรียนไทยในฝรั่งเศส เมื่อกรกฎาคม ๒๕๑๗ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“...ต่อมาในปลายสมัยยุคกลางของยุโรปตะวันตก คือเมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ (ประมาณ ๗๐๐ ปีมาแล้ว) ได้มีบุคคลจำพวกที่ออกสำเนียงตามภาษาฝรั่งเศสว่า “นุรชัวร์” เขียนเป็นอักษรฝรั่งเศสว่า “Bourgeois” คือพ่อค้าและผู้ประกอบหัตถกรรมที่อยู่ในย่านตลาดการค้า ซึ่งเรียกว่า “นุรค์” เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Bourg” คำนี้เทียบได้กับคำไทยว่า “นุรี” ฉะนั้น “นุรชัวร์” เทียบได้กับคำไทยว่า “ชาวนุรี” ได้เป็นผู้เริ่มแรกในการจัดตั้งเป็นขบวนการต่อต้านเผด็จการศักดินาซึ่งปกครองท้องที่ ชาวนุรีได้รวมกำลังกันเป็นองค์การร่วมที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “คอมมูน” (Commune) ซึ่งแผลงมาจากคำลาติน “Communis” อันเป็นองค์การที่ชาวนุรีผนึกกำลังกันเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตน และต่อสู้เจ้าศักดินาท้องที่ เพื่อมีอิสระในการปกครอง

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

ท้องที่ของตนเอง ออกต่างหากจากเผด็จการของเจ้าศักดินาท้องที่ แต่ยังคงขึ้นตรงต่อพระราชาธิบดีซึ่งเป็นประมุขสูงสุดของรัฐ การต่อสู้นั้นใช้วิธีต่อต้านต่อต้านไม่ยอมอ่อนข้อให้เจ้าศักดินาท้องที่ การต่อสู้ได้ใช้เวลายาวนาน ชาวนุรีจึงได้รับสัมปทานจากพระราชาธิบดีให้มีสิทธิปกครองท้องถื่นของตนเอง อันเป็นประวัติของระบบเทศบาลในฝรั่งเศสและในหลายประเทศของยุโรปตะวันตก

ชาวนุรีทั้งหมดสภาพเป็นข้าไพร่ของเจ้าศักดินาแห่งท้องที่ โดยพระราชาธิบดีรับรองให้มีฐานะนักรดที่ ๓ ของสังคม คือเป็นฐานะนักรดตกลงมาจากขุนนางบรรพชิต — และขุนนางฆราวาส คือมีสภาพเป็นชนชั้นกลางระหว่างฐานะนักรดสูงกับผู้ไร้สมบัติ (Proletariat) ซึ่งยังคงมีฐานะเป็นข้าไพร่ของศักดินาท้องถื่น กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือชาวนุรีมีฐานะเป็นนายทุนชั้นกลาง ต่อมาชาวนุรีได้พัฒนาเครื่องมือหัตถกรรมให้มีสมรรถภาพดีขึ้นตามลำดับ ได้ขยายการค้ากว้างขึ้นตามลำดับ สะสมสมบัติเป็นทุนได้มากขึ้น และเมื่อได้เกิดมีผู้ประดิษฐ์เครื่องมือใช้พลังไอน้ำในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ชาวนุรีก็อาศัยทุนอันเป็นที่สะสมไว้นั้นเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ สภาพของชาวนุรีซึ่งเดิมเป็นเพียงนายทุนชั้นกลาง จึงได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นนายทุนใหญ่สมัยใหม่

ผมถือว่าสาระสำคัญที่นายทุนสมัยใหม่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของสังคม จึงได้ถ่ายทอดคำที่เรียกชนชั้นนี้ว่า “นุรชัวซี” นั้นเป็นภาษาไทยว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติ”

เดิมผมได้คิดว่าจะใช้คำว่า “ธนสารบดี” โดยถือว่าปัจจัยการผลิตนั้นเป็นทรัพย์สินสมบัติที่เป็นแก่นสาร ต่อมาผมได้เปลี่ยนใหม่ โดยเห็นว่า “สมบัติ” นั้น ภาษาไทยแผลงมาจากมูลศัพท์บาลี สันสกฤต “สมปตติ” แปลว่าเงินทองของมีค่า เมื่อเติมคำว่า “เจ้า” ไว้ข้างหน้า

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

เป็น “เจ้าสมบัติ” แล้ว ก็พอจะแสดงว่านายทุนชนิด (Species) นี้มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งแสดงว่าเป็น “เจ้า” ชนิดหนึ่ง คือ “เจ้าสมบัติ” ซึ่งเมื่อได้ทำลาย “เจ้าศักดินา” แล้วก็ “เจ้า” ของสังคมทุนนิยม โดยใช้สมบัติกดขี่เบียดเบียนกรรมกรสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม ท่านผู้ใดเห็นคำว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติ” ไม่เหมาะสม ผมก็ไม่มีทิวที่จะยืนยัน เพราะภาษาไม่เกี่ยวกับชนชั้น หากควรถือความถูกต้องของภาษาแห่งสังคม จึงขอให้ท่านพิจารณาคำอื่นที่ผมกล่าวไว้ในบทความและปาฐกถา ฯลฯ อาทิ “เศรษฐกิจสมัยใหม่” “นายทุนใหญ่สมัยใหม่”

ส่วนคำว่า “กฏมพิ” นั้น เคยให้ข้อสังเกตไว้ก่อนแล้วว่า สามัญชนคนไทยทั่วไปใช้ควบกับคำว่า “ไพร่” เป็น “ไพร่กฏมพิ” คือ เป็นผู้มิตุนอันดับต่ำกว่าคหบดีและเศรษฐี

อนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้บรรจุวิชา “ลัทธิเศรษฐกิจ” ไว้เป็นครั้งแรก ในหลักสูตรปริญญาตรี ศาสตราจารย์ฮัดเจสสันเป็นผู้สอน โดยทำคำสอนเป็นภาษาอังกฤษ และนายทวี ตเวทิกุล บรรยายเป็นภาษาไทย นายทวีได้มาปรึกษาผมว่า คำว่า “Capitalism” มิใช่เป็นเรื่องของทุนธรรมดา จึงขอให้ผมคิดศัพท์ไทยให้ ผมจึงคิดเป็นศัพท์ไทยว่า “ธนานุภาพ” โดยคำนึงว่าเป็นทุนที่มีอนุภาพ ผมคิดว่าถ้านักศึกษารุ่นแรกของมหาวิทยาลัยนั้นทบทวนคำสอนที่ผมพิมพ์ไว้ครั้งกระนั้นก็คงจะจำได้ว่า คำบรรยายนั้นใช้คำว่า “ธนานุภาพ” เพื่อหมายถึงคำอังกฤษ “Capitalism”

(๒) ลัทธิสังคมนิยมชนิดต่าง ๆ และลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism) รวมทั้งลัทธิ “อนาร์โค-ซินติกาลิสม์” มีทรรศนะต่าง ๆ กันในการต่อสู้ระหว่างชนชั้น บางลัทธิมีทรรศนะต่อสู้ผู้มีทุนทุกชนิด ซึ่งขัดต่อลัทธิมาร์กซ์ดังที่ผมได้อ้างไว้ในข้อ ๔.๑.๒ ซึ่งมาร์กซ์ได้กล่าวไว้

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ว่าการดำรงอยู่ซึ่งชนชั้นต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการแห่งการพัฒนาทางการผลิตระดับหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ หมายความว่าต้องพิจารณาตามสภาพท้องที่ กาละของแต่ละสังคม ว่าสภาพแห่งการผลิตทางเศรษฐกิจได้พัฒนาอยู่ระดับใด ก็ต้องพิจารณารูานะของชนชั้นต่าง ๆ ตามระดับนั้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ชนชั้นจากหลักสสารธรรมประวัติการและวิวัฒนาการ ดังนั้นมาร์กซ์จึงพิจารณาบทบาทของชนชั้นศักดินาที่ก้าวหน้ากว่าระบบทาส และโดยเฉพาะชนชั้นเจ้าสมบัตินั้นมาร์กซ์ได้กล่าวว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติได้เคยมีบทบาทอันสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ (The bourgeoisie has played a most revolutionary role in history) แต่เมื่อชนชั้นเจ้าสมบัติได้ครองอำนาจแล้วได้พัฒนาระบบทุนของตน โดยรวบรวมการผลิตทางสังคมไว้อยู่ในกำมือของพวกตน ซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยทำการขูดรีดเบียดเบียนชนชั้นผู้ไร้สมบัติ และเมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้พัฒนายิ่งขึ้นเท่าใด ก็ทำให้คนชนชั้นกลาง (Middle Class), ชนชั้นผู้มีทุนน้อย (Petty Bougeois Class) ต้องถูกแย่งชั้นยิ่งขึ้น ซึ่งจะตกเป็นผู้ไร้สมบัติ ขาวนาซึ่งมีลักษณะเป็นผู้มีทุนน้อยก็จะประสบชะตากรรมนั้น คนส่วนมากของสังคมก็ได้รับความอึดอัดขัดสน”

ไฉนแถลงการณ์ของมาร์กซ์ จึงได้กล่าวถึงชนชั้นต่าง ๆ ที่อยู่ระหว่างชนชั้นเจ้าสมบัติกับชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ชนชั้นระหว่างกลางเหล่านี้มิได้หมดไปในเวลาเร็ววัน ซึ่งเราจะทราบได้ว่า ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๘ มาจนปัจจุบันนี้ก็เป็นเวลากว่า ๑๒๐ ปีแล้ว ประเทศฝ่ายตะวันตกที่อุตสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ได้พัฒนาไปไกลมาก และมีผู้ไร้สมบัติและกรรมกรสมัยใหม่เป็นจำนวนไม่น้อยก็ตาม แต่ชนชั้นกลางผู้มีทุนน้อยและขาวนาก็ยังประกอบเป็นพลเมืองส่วนข้างมากของสังคม ฉะนั้นเราจึงควรพิจารณาชนชั้นต่าง ๆ ตามสภาพท้องที่ กาละ ของแต่ละสังคม และต้องพิจารณาถึงทรรศนะของบุคคลที่เกิดจากรูานะแห่งชนชั้นต่าง ๆ

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

ประกอบการพิจารณา ในการกำหนดปรับแก้สำคัญ และในการจัดตั้ง  
แนวร่วมอันกว้างใหญ่ของชนชั้นผู้ไร้สมบัติซึ่งเป็นชนชั้นนำ

ท่านที่อ่านแถลงการณ์ฯ ของมาร์กซ์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ย่อม  
สังเกตได้ว่า แม้มาร์กซ์ได้กล่าวถึงความเลวร้ายของชนชั้นเจ้าสมบัติไว้  
มากมายก็ตาม แต่ในบทที่ ๔ ที่ว่าด้วยท่วงท่าของพรรคคอมมิวนิสต์  
ที่มีต่อพรรคฝ่ายค้านต่าง ๆ นั้นมีบทตอนหนึ่งว่า

“ชาวคอมมิวนิสต์มุ่งความสนใจอย่างสำคัญไปยังเยอรมัน  
(ค.ศ. ๑๘๔๘) เพราะประเทศนั้นกำลังถึงวันก่อนหน้าปฏิวัติเจ้าสมบัติ  
(Bourgeois Revolution) ซึ่งดำเนินภายใต้เงื่อนไขที่ก้าวหน้ามากของ  
อารยธรรมยุโรป พร้อมด้วยชนชั้นผู้ไร้สมบัติที่ก้าวหน้ากว่าที่เคยเป็นอยู่  
ในอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ ๑๗ ในฝรั่งเศสเมื่อศตวรรษที่ ๑๘ และ  
เพราะเหตุที่การปฏิวัติเจ้าสมบัติในเยอรมันนี้จะเป็นการเบิกทาง  
ให้การปฏิวัติของชนชั้นผู้ไร้สมบัติตามมาทันได้”

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ามาร์กซ์มิได้ปฏิเสธคุณประโยชน์ของการ  
ปฏิวัติเจ้าสมบัติต่อระบบศักดินา เองเกลส์ซึ่งเคยเป็นทหารปรัสเซีย  
ได้เข้าร่วมในการปฏิวัติเจ้าสมบัติเยอรมัน ใน ค.ศ. ๑๘๔๘ พรรคนะ  
ของลัทธิมาร์กซ์ จึงต่างกับพรรคนะของนายหลีสส์ชานกับพวก ซึ่งได้  
รับอิทธิพลจากลัทธินาร์โค-ซินติกาลิสต์ และมีซากพรรคนะ  
ศักดินาและพรรคนะผูกขาดตามแนวทางทุนนิยม ที่ต้องการผูกขาด  
การปฏิวัติไว้เฉพาะพวกของตนเท่านั้น และปฏิเสธบทบาทของการ  
ปฏิวัติเจ้าสมบัติและการปฏิวัติใด ๆ ที่กลุ่มของตนมิได้เป็นผู้นำ

ส่วนเหมาเจ๋อตงนั้นได้เข้าร่วมในการปฏิวัติเจ้าสมบัติจีน  
นำโดยซุนยัดเซิน คือได้สมัครเป็นพลทหารแห่งกองทัพปฏิวัติที่ตั้ง  
ขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๑ จนกระทั่งปลดเป็นกองหนุนใน ค.ศ.  
๑๙๑๒ การที่ท่านนับถือซุนยัดเซินนั้น มิใช่ท่านถือตามพรรคนะ

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

เชื้อชาติอื่น (เชื้อชาติของคนจีนส่วนมาก) ที่ต่อสู้เชื้อชาติมานจู (เชื้อชาติ  
ของจักรพรรดิจีนสมัยนั้น) ท่านเห็นว่าการปฏิวัติเจ้าสมบัติจีนครั้ง  
กระนั้นเป็นการเบิกทางให้แก่การปฏิวัติของราษฎรจีน

(๓) ชนชั้นเจ้าสมบัติได้พัฒนาระบบทุนสมัยใหม่ภายในประเทศ  
ของตน และได้หาลาดและแหล่งวัตถุดิบจากประเทศด้อยพัฒนาใน  
เอเชีย ออฟริกา อเมริกา ลาติน โดยวิธีการรุกรานยึดเอาดินแดน  
หลายประเทศแห่งทวีปดังกล่าวนั้นเป็นเมืองขึ้น (อาณานิคม Colony)  
หรือเมืองในอารักขา (Protectorat) หรือบังคับให้หลายประเทศจำต้อง  
ยอมให้ประเทศแห่งชนชั้นเจ้าสมบัติมีสิทธิพิเศษและมีอิทธิพลทาง  
เศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางการศาล ฯลฯ คือเป็นการสถาปนา  
จักรวรรดินิยม (Empire) ของประเทศแห่งระบบทุนสมัยใหม่ ซึ่งไม่  
ปรารถนาที่จะให้ประมุขแห่งรัฐของตนเป็น “จักรพรรดิ” (Emperor)  
หรือ “จักรพัทธราชาธิราช” (Emperor of Emperors) ตามระบบศักดินา  
โบราณ หากชนชั้นเจ้าสมบัติมุ่งที่จะมีอำนาจและอิทธิพลในทาง  
เศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ที่เป็นพื้นฐานในทางการเมืองซึ่งเป็น  
โครงสร้างเบื้องต้น และในทางทรรศนคติทุนนิยมสมัยใหม่ซึ่งมี  
อิทธิพลย้อนกลับไปยังรากฐานเศรษฐกิจและการเมือง ความปรากฏ  
ในประวัติศาสตร์ว่าชนชั้นเจ้าสมบัติได้ทำลายระบอบนิยมจักรพรรดิ  
ในประเทศของตนเอง เช่น การล้มจักรพรรดินโปเลียน เป็นต้น ส่วน  
สมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรียแห่งอังกฤษนั้น ขึ้นครองราชย์  
เมื่อ ค.ศ. ๑๘๓๗ ต่อมาอีก ๓๙ ปี คือใน ค.ศ. ๑๘๗๖ จึงทรงดำรง  
อิสริยยศเป็นจักรพรรดินี (Empress) แห่งอินเดีย จนกระทั่งอินเดียได้  
เอกราชแล้ว พระราชาธิบดีอังกฤษจึงไม่ดำรงอิสริยยศเป็นจักรพรรดิ  
(Emperor) ของอินเดียหรือของประเทศใดเลย

ผมเห็นว่าการที่ชนชั้นผู้ไร้สมบัติซึ่งเป็นชนชั้นนำจะถือเอาชนชั้น

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

ของนายทุนสมัยใหม่ชนิด (Speceis) ไค เป็นปรปักษ์นั้น ก็จำต้องทำ ความเข้าใจลักษณะของชนชั้นชนิดนั้นให้ชัดเจน โดยเฉพาะในยุคที่ ระบบทุนนิยมของบางประเทศได้พัฒนาถึงขีดสูงสุด เป็นบรมธนาภพ มีอำนาจและอิทธิพลเหนือประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนานั้น ชนชั้นนำของประเทศชนิดหลังนี้รวมทั้งสยาม ก็จำต้องเข้าใจลักษณะ ของระบบทุนนิยมที่เรียกว่า “อิมพีเรียลลิสม์” (Imperialism จีนเรียกว่า “ตี้ กั๊วะ จู อี้”) นั้นให้ชัดเจน และศัพท์ไทยที่จะถ่ายทอดคำฝรั่งและ คำจีน ก็ต้องเป็นคำที่ไม่ทำให้อ่านเข้าใจผิด ปะปนประเภทนายทุนเก่า และชนิดอื่น ๆ ของประเภทนายทุนสมัยใหม่ มิฉะนั้นก็จะตีเป้าหมาย สำคัญพลาดไป ผมจึงเห็นด้วยกับเลนินที่กล่าวไว้ในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๙๑๖ ตามที่ผมอ้างในข้อ ๔.๑.๓ (๒) ว่าจะต้องนิยามคำว่า “อิมพีเรียลลิสม์” ให้ถูกต้องที่สุด ครั้นแล้วเราจะต้องหาใช้ศัพท์ไทย ถ่ายทอดให้ตรงกับสาระสำคัญ

(ก) ใน ค.ศ. ๑๘๓๖ (สมัยพระเจ้าหลุยส์ฟิลิปที่ ๑ แห่งสาย อนุชาของราชวงศ์บูร์บง ซึ่งดำรงอิสริยยศเพียงเป็นพระราชอาธิบดี “Roi” “King”) มีผู้เฝ้าคำว่า “Isme” (อิสม) เป็นปัจจัยต่อท้ายคำว่า “Empire” เป็น “Imperialisme” แล้วคนอังกฤษแปลเป็น “อิมพีเรียลลิสม์” (Imperialism) หมายถึง “นโยบายและการปฏิบัติของชาติหนึ่งที่ยึดเอา ชาติอื่นมาอยู่ใต้อำนาจเศรษฐกิจหรือการเมือง หรือทั้งสองอย่าง คือ เอาเป็นอาณานิคม หรือกึ่งอาณานิคม หรืออยู่ใต้อิทธิพล” ซึ่งเป็นการ แผลจักรวรรดิ (Empire) ตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ มิใช่เป็นการแผล จักรวรรดิตามระบบศักดินาโบราณ

ในชั้นแรกคนไทยและคนจีน ซึ่งได้ศึกษาตำราที่เขียนเป็น ภาษาต่างประเทศนั้น เมื่อเห็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะใช้วิธีเขียน อักษรไทยหรืออักษรจีน ออกสำเนียงใกล้เคียงกับศัพท์นั้น ดังที่ผม

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

เคยกล่าวถึงคำว่า “บุรุษวี” และ “โปรเลตารีอาด” มาแล้ว คำว่า “Imperialism” นั้น คนไทยก็เขียนเป็นอักษรไทยว่า “อิมพีเรียลลิสม์” คน จีนก็เขียนเป็นอักษรจีนออกสำเนียงใกล้เคียงกัน เพราะเป็นศัพท์มี ความหมายเฉพาะของระบบทุนสมัยใหม่ชนิด (Speceis) หนึ่ง

ต่อมาจีนได้ตั้งศัพท์จีนขึ้นใหม่คำหนึ่งว่า “ตี้กั๊วะจูอี้” เพื่อ ถ่ายทอดคำว่า “อิมพีเรียลลิสม์” “ตี้กั๊วะ” แปลว่า อาณาเขตอันกว้างใหญ่ ที่ตรงกับภาษาไทยว่า “จักรวรรดิ” “จูอี้” แปลว่า ลัทธิหรือนิยม “ตี้กั๊วะจูอี้” จึงตรงกับภาษาไทยว่า “จักรวรรดินิยม” จีนที่ตั้งศัพท์นี้ขึ้นนั้นได้พิจารณา ถึงสาระของคำ “อิมพีเรียลลิสม์” ที่หมายถึงการแผ่จักรวรรดินิยมตาม ระบบทุนสมัยใหม่ ดังนั้นจีนจึงไม่ถ่ายทอดคำนั้นด้วยคำว่า “หวงตี้” ซึ่งแปลว่า “จักรพรรดิ” ตามการแผ่จักรวรรดิสมัยโบราณ

ส่วนภาษาไทยนั้น แม้ว่าคำไทยที่มีมูลจากบาลีสันสกฤตจะ แผลงตัว “ว” และ “พ” เป็น “ว” ได้ก็ตาม แต่ก็มิชอบยกเว้นที่คำใดใช้ ในความหมายอย่างหนึ่งแล้ว ก็ไม่อาจแผลงอักษรนั้นได้ เช่น คำว่า “วินัย” นั้น คนไทยใช้ในความหมายว่าการอยู่ในระเบียบแบบแผน ไม่ ได้ใช้ว่า “พินัย” อันมีความหมายผิดไป เพราะคนไทยใช้คำว่า “พินัย” ในความหมายเฉพาะว่าเงินค่าปรับเป็นภาคหลวง

ท่านที่นิยมปรัชญาสสารธรรมวิวรรตการ หรือที่บางท่าน เรียกว่า วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ ก็ดีนั้น ย่อมศึกษาประวัติศาสตร์ โดยอ่านหนังสือพงศาวดารสยามประกอบ ท่านก็ย่อมจะอ่านพบว่าใน สมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น พระมหากษัตริย์องค์หนึ่งมีพระนามว่า “สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ” ซึ่งแสดงว่าคนไทยได้ใช้คำว่า “จักรพรรดิ” เพื่อ หมายถึงบุคคลที่เป็นประมุขของรัฐ โดยมีได้หมายถึงจักรวรรดิหรือ อาณาเขตอันกว้างใหญ่ที่จักรพรรดินั้นครอบครอง ต่อมาในสมัย กรุงรัตนโกสินทร์ก็ใช้คำว่า “จักรพรรดิ” ตามความหมายที่สืบมาจาก



“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

สมัยอยุธยา จะเห็นได้ว่าพระอนุชาของรัชกาลที่ ๕ องค์หนึ่งมีพระนามว่า “**กรมพระจักรพรรดิพงศ์**” ผมเห็นว่าบรรพบุรุษของไทยได้พัฒนาภาษาไทยให้ก้าวหน้ากว่ามูลศัพท์บาลีสันสกฤตแล้ว โดยแยกคำตามมูลศัพท์นั้นออกเป็นหลายคำเพื่อมีความหมายเฉพาะของแต่ละคำ เช่น คำว่า “**จักรพรรดิ**” และ “**จักรวรรดิ**” ฯลฯ

ฉะนั้น เป็นหน้าที่ของเราที่ชนรุ่นหลังจะได้รักษา และพัฒนาความก้าวหน้าทางภาษาไทยของบรรพบุรุษไว้โดยที่มีให้ถอยหลังกลับไป ส่วนท่านผู้ใดจะอาศัยตำราภาษาจีนเป็นหลักนั้น ก็ย่อมสังเกตเห็นได้ว่า จีนได้พัฒนาภาษาจีนแล้วในการถ่ายทอดคำว่า “**อิมพีเรียลลิสม์**” เป็น “**ตี๋กั๊วะจู้**” ตามที่ผมอ้างข้างบนนั้น

(ข) ในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๙๑๖ เลนินได้ให้คำนิยามคำว่า “**อิมพีเรียลลิสม์**” (Imperialism) ดังที่ผมได้กล่าวในข้อ ๔.๑.๓ (๒) แล้วว่า ระบบทุนนิยมของบางประเทศได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นระบบทุนนิยมผูกขาด

เลนินกล่าวไว้ว่า “**มาร์กซ์หรือเอนเงิลส์ไม่มีชีวิตอยู่ที่จะเห็นยุคจักรวรรดินิยมของระบบทุนนิยมแห่งโลก ซึ่งมีได้เริ่มต้นขึ้นก่อน ค.ศ. ๑๘๙๘-๑๙๐๐**” (Neither Marx nor Engels lived to see the imperialist epoch of word capitalism which began not earlier than 1898 - 1900) เลนินชี้แจงว่า จักรวรรดินิยมในฐานะเป็นระบบทุนนิยมระยะสูงสุด ได้พัฒนาเต็มที่ในอเมริกา, ยุโรป และต่อมาในเอเชียนั้น ตั้งต้นด้วยสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับสเปน ค.ศ. ๑๘๙๘ สงครามอังกฤษกับโบเออร์ (อาฟริกาใต้) ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๐๒ สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย ค.ศ. ๑๙๐๔-๑๙๐๕ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในยุโรป ค.ศ. ๑๙๐๐

เลนินอธิบายว่า “**การผูกขาดเข้าแทนที่การแข่งขันโดยเสรีนั้น**

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

เป็นสาระสำคัญของจักรวรรดินิยม” การผูกขาดของระบบทุนนิยมชนิดจักรวรรดินิยมนั้น แสดงออกโดยรูปแบบ ๕ ประการ คือ

**ประการที่ ๑** องค์การรวมทุนซึ่งเป็นรูปแบบชนิดที่เรียกว่า คาร์เทล, ซินดิเกท, ทรัสต์ การรวมศูนย์แห่งการผลิต ซึ่งเป็นผลให้นายทุนสมานกันทำการผูกขาด

**ประการที่ ๒** ธนาคารใหญ่สี่หรือห้าธนาคาร มีฐานะผูกขาดกุมเศรษฐกิจในอเมริกา, ฝรั่งเศส, เยอรมัน, (อังกฤษ ญี่ปุ่น ฯลฯ)

**ประการที่ ๓** การยึดเอาแหล่งวัตถุดิบของคณาธิปไตยการเงิน

**ประการที่ ๔** การแบ่งปันเศรษฐกิจระหว่างประเทศโดยกลุ่มทุนผูกขาด

**ประการที่ ๕** การแบ่งดินแดนในโลกในปัจจุบันนี้ เปลี่ยนเป็นอาณานิคมแบบใหม่ คือจักรวรรดินิยมมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือประเทศอื่น ๆ

(ค) ตามที่กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น ท่านผู้อ่านย่อมเห็นได้ว่า คำว่า “**อิมพีเรียลลิสม์**” นั้น ใช้ในความหมายของระบบทุนนิยมที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นทุนผูกขาดมีพหุภาพมาก คือเป็น “**บรมณานุภาพ**” ส่วนจีนเคยถ่ายทอดคำฝรั่งนี้ว่า “**ตี๋กั๊วะจู้**” อยู่แล้วก็ใช้คำนี้ต่อมา ซึ่งไม่ผิดความหมายที่บรมณานุภาพแห่งระบบทุนสมัยใหม่ที่เอาชาติอื่นเป็นอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคม อันเป็นการครอบครอง “**จักรวรรดิ**” (Empire) ซึ่งหมายถึงอาณาเขตอันกว้างใหญ่ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่พัฒนาสูงสุด

ในภาษาไทยผมเห็นว่า เราถ่ายทอดคำนี้ว่า “**จักรวรรดินิยม**” ก็พอได้ความหมายตามสาระ ที่สยามต้องตกอยู่ในอำนาจและอิทธิพลของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ต่างประเทศ แต่ถ้าจะถ่ายทอดคำฝรั่งนั้น

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ให้ได้ความรวมถึงระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ที่พัฒนาสูงสุด เป็นทุนผูกขาดในประเทศด้วยแล้ว ก็น่าจะใช้คำว่า “**บรมชนาภาพ**”

(ง) ดังนั้นภายหลัง ค.ศ. ๑๘๙๘ จึงได้มีชนชั้นเจ้าสมบัติขึ้นใหม่อีกชนิด (Species) หนึ่ง ซึ่งเลนินเรียกว่า “**ชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม**” หรือ “**ชนชั้นเจ้าสมบัติบรมชนาภาพ**” (Imperialist Bourgeoisie) ซึ่งต่างกับชนชั้นเจ้าสมบัติที่เป็นเพียงนายทุนสมัยใหม่ที่ยังไม่พัฒนาถึงขีดสูงสุดดังกล่าวนี้

(๔) นายหลี่ชาน อดีตหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีน (ก่อนเหมาเจ๋อตุง) มิได้สั่งสอนสาธุศิษย์ให้เข้าใจลักษณะของชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยมว่าแตกต่างกับเจ้าสมบัติที่ยังไม่เข้าลักษณะนั้น

ส่วนเหมาเจ๋อตุงได้เข้าใจลักษณะของชนชั้นเจ้าสมบัติชนิด (Species) ทั้งสองนั้นว่าต่างกัน ฉะนั้นจึงได้เรียกชนชั้นเจ้าสมบัติจีนที่ยังไม่มีลักษณะเป็นชนชั้นจักรวรรดินิยมนั้นว่า “**ชนชั้นเจ้าสมบัติแห่งชาติ**” (National Bourgeoisie) คือนายทุนสมัยใหม่จีนที่เป็นเจ้าของอุตสาหกรรม และวิสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ ซึ่งกดขี่ขูดรีดกรรมกรสมัยใหม่ที่เป็นลูกจ้างของตน แต่ตนเองก็ถูกแข่งขันโดยชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม หรือโดยประเทศที่ระบบทุนนิยมพัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นจักรวรรดินิยม ฉะนั้นชนชั้นเจ้าสมบัติแห่งชาติจีน ซึ่งไม่ใช่สมุนจักรวรรดินิยม จึงมีประโยชน์ร่วมกับมวลราษฎรจีนในการต่อสู้จักรวรรดินิยม

แต่เจ้าสมบัติที่เป็นคนสัญชาติของประเทศใดร่วมมือหรือเป็นสมุนของจักรวรรดินิยม เจ้าสมบัติชนิดนั้นก็เป็ปรปักษ์ของราษฎรประเทศนั้น

(๕) เจ้าศักดินาซึ่งเป็นนายทุนยิ่งใหญ่สมัยเก่าของหลายประเทศนั้น ได้เปลี่ยนแปลงตนเข้าร่วมทุนกับชนชั้นเจ้าสมบัติซึ่งเป็น

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

นายทุนสมัยใหม่ ปรากฏว่าเจ้าศักดินาหลายประเทศมีหุ้นเป็นจำนวนมากในหลายอุตสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ โดยชำระค่าหุ้นเป็นที่ดินบ้าง, เป็นเงินสดบ้าง เป็นหุ้นที่ไม่ต้องชำระทรัพย์สินหรือที่เรียกกันตามภาษาสามัญว่า “**หุ้นลม**” อันมีคุณูปการในทางอิทธิพลให้แก่อุตสาหกรรมและวิสาหกิจของชนชั้นเจ้าสมบัติ เจ้าศักดินาชนิดนี้ก็กลายเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติด้วย และพัฒนาไปตามการพัฒนาของชนชั้นเจ้าสมบัติ คือเมื่อชนชั้นเจ้าสมบัติพัฒนาเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม เจ้าศักดินาเหล่านั้นก็พัฒนาเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยมด้วย

ส่วนระบบพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย นั้น เลนินและสตาลินเรียกว่า “**ระบบจักรวรรดินิยมศักดินาแสนยานุภาพทางทหาร**” (Militarist Feuda imperialism) ซึ่งเป็นระบบจักรวรรดินิยมใหม่ผสมเก่าชนิด (Species) หนึ่งคือ พระเจ้าซาร์เป็นเจ้าศักดินาสูงสุดของรัสเซียและเหนือหลายชาติที่อยู่ภายใต้จักรวรรดิของพระองค์ ร่วมและให้ความสนับสนุนทุนต่างประเทศเข้ามาขูดรีดเศรษฐกิจภายในประเทศ และพระองค์มีกองทัพประกอบด้วยทหารหลายล้านคน ที่เสียเลือดเนื้อป้องกันผลประโยชน์ของเจ้าสมบัติต่างประเทศ

(๖) ในบางประเทศเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนหนึ่ง ใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง และรับสินบนจากเจ้าสมบัติ และจากนายทุนชนิดต่าง ๆ เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่รัฐชนิดนั้นร่ำรวยมากเกินกว่ารายได้ตามปกติที่ตนได้รับจากเงินเดือนและค่าจ้างของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐชนิดนี้เป็นบุคคลในชนชั้นเจ้าสมบัติชนิดหนึ่งเรียกว่า “**ชนชั้นเจ้าสมบัติอำมาตย์**” (Bureaucratic Bourgeoisie)

ท่านที่อ่านบทความของเหมาเจ๋อตุง ว่าด้วยระบบเผด็จการประชาธิปไตยของราษฎร ท่านก็จะพบคำที่เหมาเจ๋อตุงเรียกเจ้าสมบัติ

**“ขุมปัญญา”**

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ชนิดที่กล่าวถึงซึ่งแปลเป็นไทยว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติอำมาตย์” (หรือบางคนแปลว่า “ชนชั้นนายทุนอำมาตย์”) ซึ่งจีนถือว่าเป็นศัตรูของราชกรจีน ขอให้สังเกตว่าเหมาเจ๋อตงมิได้อำมาตย์ทุจริตนี้เป็น “นายทุนขุนศึก” (จุ่นฝ่าชื่อเป็นเจีย) เพราะอำมาตย์ทุจริต “ขุนศึก” นั้นอย่างหนึ่ง กับอำมาตย์ทุจริตที่ไม่ใช่ “ขุนศึก” อีกอย่างหนึ่ง เพราะชนชั้นเจ้าสมบัติอำมาตย์นั้น มีทั้งเจ้าหน้าที่ทุจริตซึ่งเป็นทหารและซึ่งเป็นพลเรือน

อันที่จริง “จุ่นฝ่า” หรือ “ขุนศึก” นั้น เป็นเรื่องของจีนโดยเฉพาะซึ่งสืบมาจากจีนสมัยเก่า คือ

ในประเทศจีนโบราณเคยมีหลายรัฐแยกย้ายเป็นอิสระ ประมุขรัฐนั้นเรียกตามสำเนียงแต้จิ๋วว่า “อ๋อง” ภาษากลาง “หวง” ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของสังคมศักดินาแห่งเขตแคว้นของตน อ๋องเหล่านี้ได้ต่อสู้ระหว่างกันเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ ผู้ใดมีอำนาจเหนืออ๋องอื่นก็ตั้งตนเป็นผู้ที่สำเนียงแต้จิ๋วเรียกว่า “ฮ๋องเต้” สำเนียงกลาง “หวงตี้” ที่ไทยแปลว่า “จักรพรรดิ” มาช้านานแล้ว แต่ “อ๋อง” ก็ยังมีอำนาจในเขตของตนในการปกครอง, การคลัง, การทหาร คือมีอำนาจมากเท่ากับกษัตริย์เมืองขึ้น ซึ่งตามลัทธิขงจื้ออ๋องต้องภักดีต่อ “ฮ๋องเต้” นั้น

ภายหลังอภิวัฒน์ซุนยัดเซ็น ค.ศ. ๑๙๐๐ แล้ว หลายเขตประเทศจีนอยู่ภายใต้อำนาจของผู้บัญชาการทหารต่าง ๆ ต่อ ๆ มา นายทหารเหล่านี้ก็ตั้งตนตามเยี่ยงของ “อ๋อง” เหนือเขตที่ตนครอบครอง คือ ใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครอง เก็บภาษี ออกธนบัตร มีกองทัพของตนเองโดยเฉพาะบางเขต เช่น กวางตุ้ง ก็มีทั้งกองทัพบก เรือ อากาศ กองทัพต่าง ๆ นั้นมีเครื่องหมายของตนโดยเฉพาะ แตกต่างกับกองทัพของรัฐบาลจีนกลาง เช่น กองทัพบางเขตแห่งมณฑลซิงเกียงทหารใช้เครื่องแบบคล้าย ๆ ทหารโซเวียต จีนจึงเรียกผู้บัญชาการ

**“ขุมปัญญา”**

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ทหารเขตต่าง ๆ นั้นว่า “จุ่นฝ่า” ที่แปลว่า “ขุนศึก” อันเป็นสัญลักษณ์พิเศษเฉพาะของจีน ส่วนเจียงไคเช็คที่แม้เป็นนายพลพิเศษมีอำนาจเต็มปกครองประเทศจีน ตามระบบเผด็จการนั้น จีนมิได้เรียกเจียงไคเช็คว่า “จุ่นฝ่า” หรือ “ขุนศึก” ส่วนผู้ปกครองตามระบบนาซี ระบบฟาสซิสต์ระบบเผด็จการทหารนั้น จีนเรียกตามชนิดของระบบเผด็จการนั้น ๆ

ฉะนั้น ในการนำตัวอย่างของจีนมาประยุกต์แก่สังคมสยามก็ไม่ควรเอาเรื่องที่เป็นลักษณะเฉพาะของจีนมาตั้งเป็นหลัก เพื่อปรับสังคมสยามให้เข้ากับสังคมจีน ซึ่งเหมาเจ๋อตงไม่ได้ประสงค์ให้เป็นเช่นนั้น

(๗) ในแถลงการณ์ฯ ของมาร์กซ์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ได้กล่าวถึงชนชั้นต่าง ๆ ที่อยู่ระหว่างชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (ซึ่งยังเป็นพลเมืองส่วนมากของสังคมต่าง ๆ กระทั่งปัจจุบันนี้) คือ

(ก) ชนชั้นกลาง (Middle Class) หมายถึงคนมีทุนขนาดกลาง ซึ่งมีจิตสำนึกมากน้อยต่าง ๆ กันในการต่อสู้ชนชั้นบัวร์วัวซี (เจ้าสมบัติ) และในการที่ตนกดขี่เบียดเบียนคนงานของตน

แต่ “ชนชั้นกลางอันดับต่ำ” (Lower Middle Class) นั้น มาร์กซ์มีทรรศนะว่า เป็นชนชั้นต่อสู้ทุนใหญ่สมัยใหม่ (Modern Capitalist Class) เพื่อป้องกันตนเองมิให้สลายไปในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นกลาง ท่านกล่าวต่อไปว่า ชนชั้นกลางชนิดนี้มีโชภิวัฒน์แต่เป็นจารีตนิยม เพราะพยายามดึงกงล้อประวัติศาสตร์ให้ถอยหลัง ถ้าหากชนชั้นชนิดนี้โชภิวัฒน์ก็เพราะเขากำลังตกเข้าสู่ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ดังนั้นเขาจึงมิใช่ป้องกันประโยชน์ปัจจุบันของเขา แต่ป้องกันประโยชน์ในอนาคต เขาจึงอาจสละการยืนหยัดเดิมของตนมายืนหยัดในจุดยืนของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ทั้งนี้เป็นคำอธิบายทางสสารธรรมของมาร์กซ์ที่

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

แสดงว่าสำนึกของชนชั้นนี้ เกิดขึ้นได้จากความเป็นอยู่ที่จะมาถึงตน ในอนาคตอันใกล้ ซึ่งทำให้เขามายืนหยัดในชนชั้นผู้ไร้สมบัติเพื่อต่อสู้กับชนชั้นเจ้าสมบัติ

(ข) ชนชั้นผู้มีทุนน้อย (Petty Bourgeois Class) นั้น มาร์กซกล่าวว่า ในประเทศที่อารยธรรมสมัยใหม่ได้พัฒนาเต็มที่ (Fully Developed) นั้น ชนชั้นใหม่ได้เกิดขึ้น คือชนชั้นผู้มีทุนน้อยซึ่งเป็นชนชั้นที่ขึ้น ๆ ลง ๆ ระหว่างชนชั้นเจ้าสมบัติกับชนชั้นผู้ไร้สมบัติ และประกอบตนเป็นอุปกรณของสังคมเจ้าสมบัติ แต่บุคคลส่วนหนึ่งแห่งชนชั้นนี้ถูกผลักดันให้ตกเข้าอยู่ในชั้นผู้ไร้สมบัติ เนื่องจากการแข่งขันและการพัฒนาของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ซึ่งเขามองเห็นว่าเวลาเข้าใกล้มาแล้วที่อันดับแห่งชนชั้นของเขาจะสลายไปในสังคมสมัยใหม่ ดังนั้นจิตสำนึกของคนในชนชั้นนี้เกิดขึ้นได้จากเขามองเห็นความเป็นอยู่ ที่จะมาถึงตนในอนาคตอันใกล้ ซึ่งทำให้เขาอาจสละชนชั้นเดิมมายืนหยัดในชนชั้นผู้ไร้สมบัติ มิใช่ว่าเขานึกทางจิตนิยม (จิตธรรม) ว่าเป็นกรรมกร

(๙) ประเภทชนชั้นเจ้าของที่ดิน และประเภทชนชั้นชาวนา

เมื่อเกิดระบบทุนนิยมขึ้นแล้ว ชนชั้นเจ้าของที่ดินส่วนหนึ่ง และชนชั้นชาวนาส่วนหนึ่ง แห่งระบบเศรษฐกิจศักดินาได้เปลี่ยนจากความสัมพันธ์ตามระบบศักดินา มาเป็นความสัมพันธ์ตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ แต่อีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในสภาพแห่งความสัมพันธ์ตามระบบศักดินา หรือกำลังพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยม หรือข้ามไปสู่ระยะหัวต่อระหว่างระบบทุนนิยมกับสังคมนิยม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับแห่งการพัฒนาหลังการผลิตตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคม

ท่านที่ศึกษาถึงการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของสังคมหนึ่งมาสู่

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ระบบเศรษฐกิจที่กำหนดกว่านั้น ย่อมระลึกกฎสำคัญได้ว่า พลังการผลิต (เครื่องมือการผลิตและคนที่สามารถทำและสามารถใช้เครื่องมือการผลิต) นั้น เป็นสิ่งที่กำหนดให้ระบบเศรษฐกิจศาสตร์ต้องเปลี่ยนเป็นระบบศักดินา และระบบศักดินาเปลี่ยนมาเป็นระบบทุนนิยม ฯลฯ

การพิจารณาประเภทและชนิดของเจ้าของที่ดินกับประเภทและชนชั้นชาวนา จึงต้องถือตามระดับการพัฒนาแห่งพลังการผลิตตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคมว่าเป็นประเทศที่ระบบทุนนิยมที่พัฒนาเต็มที่แล้ว (Fully Developed Country) หรือ “ประเทศด้อยพัฒนา” (Undeveloped Country) หรือ “ประเทศที่กำลังพัฒนา” (Developing Country)

สังคมสยามปัจจุบันนี้อยู่ในสภาพใด และเราจะเทียบตัวอย่างจากประเทศอื่นได้เพียงใดบ้างนั้น ผมจะขอกล่าวไว้ในข้อ ๔.๑.๖.

๔.๑.๕. ประวัติความเป็นมาและลักษณะของประเภท (Genus) กับชนิด (Species) ต่าง ๆ ของชนชั้นคนงานสมัยใหม่ (กรรมกร) โดยสังเขปดังต่อไปนี้

(๑) ในสังคมทาสที่ประมุขของสังคมยึดครองดินแดนกว้างขวาง จึงมีอาจใช้อำนาจของตนได้ทั่วถึงนั้น บุคคลจำนวนหนึ่งในสังคมรอดพ้นจากการถูกควบคุมเอาตัวมาใช้อย่างทาส บุคคลชนิดนี้จึงทำมาหากินตามประสาคนไร้สมบัติ ที่รับจ้างทำงานชั่วคราวหรือชั่วคราวหนึ่ง

ต่อมาเมื่อได้มีระบบศักดินาเกิดขึ้น โดยระบบทาสคงอยู่คู่เคียงกันนั้น ทาสยังคงมีอยู่ แต่ทาสจำนวนหนึ่งได้เปลี่ยนฐานะเป็นข้าไพร่ที่ทำงานในที่ดินของเจ้าศักดินา โดยส่งดอกผลเป็นบรรณาการหรือส่ง “ส่วย” ให้แก่เจ้าศักดินา แต่พวกข้าไพร่มีเวลาว่างจากฤดูเพาะปลูก จึงรับจ้างทำงานชั่วคราวหรือฤดูกาลหนึ่ง

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

บุคคลที่รอดพ้นจากการเป็นทาส และบุคคลที่เป็นข้าไพร่ดังกล่าวมานั้น มีฐานะเป็นคนไร้สมบัติซึ่งถือว่าเป็นบุคคลอยู่ในชนชั้นต่ำที่สุดของสังคม บางสังคมได้มีระเบียบกำหนดการแบ่งชนชั้นหรือวรรณะไว้ อาทิ

ก. การแบ่ง “วรรณะ” ตามคัมภีร์พระเวท หลายศตวรรษก่อนพุทธกาลนั้น ถือว่าคนไร้สมบัติเป็นวรรณะต่ำที่สุดของสังคม เรียกว่าวรรณะ “ศูทร” ที่ต้องรับใช้วรรณะอื่นที่สูงขึ้นไปตามลำดับ คือ “แพศย์” ผู้ทำการค้าและเลี้ยงสัตว์ “กษัตริย์” ซึ่งเป็นนักรบ “พราหมณ์” ซึ่งเป็นครูสังคมและหัวหน้าสังคม

ข. สังคมโบราณ (ประมาณ ๓๐๐ ปีก่อนพระเยซูเกิด) ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญแบ่งบุคคลที่มีใช้ทาสออกเป็นชนชั้น เรียกตามภาษาละตินว่า “คลาสสิส” (Classis) เพื่อรับใช้สังคมในกองทัพ โดยถืออันดับตามกำลังของสมบัติของบุคคล เพราะบุคคลที่เป็นนักรบในกองทัพโรมันนั้น จะต้องมียาวยุทธโปกรณ์ของตนเอง ผู้ใดมีสมบัติมาก เช่น มีม้า รถ ทาส มาก ก็อยู่ในประเภทชั้นสูง ผู้ใดมีสมบัติน้อยลงมาก็อยู่ในชั้นต่ำลงมา ผู้ใดไม่มีสมบัติจะรับใช้สังคมได้ แต่โดยมีลูกให้รับใช้สังคมซึ่งภาษาละตินเรียกกันว่า “Proles” (โปรเลส) คนโรมันจึงแบ่งสังคมนี้มาเรียกชนชั้นที่ไม่มีสมบัติว่า “โพรเลตารีอุส” (Proletarius)

ค. สังคมอื่นๆ นอกจากสังคมโรมัน ก็นิยมแบ่งชนชั้นลดหลั่นตามฐานะแห่งการมีสมบัติมากน้อย และการไร้สมบัติ ชนชั้นต่างๆ มีชื่อตามสภาพของระบบทาสและระบบศักดินาของแต่ละสังคมในกาลสมัยต่างๆ

ง. สังคมทาสผสมกับศักดินาของสังคมสยาม ได้รับวิธีการแบ่งวรรณะของอินเดียที่ปรับปรุงแล้วให้อยู่ในสมัยพุทธกาล คือวรรณะกษัตริย์เป็นประมุขของสังคม พราหมณ์ลดฐานะจากหัวหน้า

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

สังคมมาเป็นเพียงครูของกษัตริย์ เศรษฐีเป็นนายทุนศักดินาร่ำรวยที่สุด และเป็นพระสหายของพระราชยา, คหบดีเป็นนายทุนชั้นกลาง, กระจุกพิเป็นนายทุนน้อยทำการค้าเมล็ดพืชในชนบท และให้ชาวชนบทกู้เงิน ส่วนคนที่ไม่ได้มีสมบัตินั้นสังคมสยามไม่ได้เรียกคนชนชั้นนั้นว่า “ศูทร” คือเรียกว่าข้าไพร่ ผู้ได้รับจ้างทำงานก็เรียกว่า “ลูกจ้าง”

(๒) เครื่องมือการผลิตในระบบศักดินา ได้พัฒนาขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง จึงปรากฏว่าตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา ก่อนที่จะมีอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรกลกำลังไอน้ำนั้น ในยุโรปตะวันตกก็ได้มีโรงงานหัตถกรรม (Manufacture) ที่ใช้กำลังแรงงานและมีมือคนจำนวนประมาณ ๕-๑๐๐ ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจาย ซึ่งเป็นวิสาหกิจขนาดย่อม คนงานเหล่านั้นมิใช่ทาส เพราะระบบทาสได้หมดไปก่อนนานมาแล้ว และแม้ว่าในทางนิติบัญญัติ คนงานเหล่านั้นยังมีฐานะเป็นข้าไพร่ของเจ้าศักดินา แต่ในทางพฤตินัยก็ไม่ถูกบังคับให้ทำงานในที่ดินของเจ้าศักดินา พวกเขาจึงเป็นลูกจ้างของนายจ้างที่เป็นเจ้าของโรงงานหัตถกรรมและวิสาหกิจขนาดย่อม ลูกจ้างเหล่านี้ได้ค่าจ้างเป็นเงินตรา หรือเป็นเงินตราส่วนหนึ่งและวัตถุสิ่งของอีกส่วนหนึ่ง

เมื่อลูกจ้างเหล่านั้นมิใช่ทาส และในทางพฤตินัยมิใช่ข้าไพร่ทำงานประจำในที่ดินของเจ้าศักดินา นายจ้างจึงเรียกลูกจ้างของเขาเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Travailleur” หรือ “Ouvrier” ภาษาอังกฤษ “Worker” หรือ “Labourer” ภาษาเยอรมัน “Arbeiter” แม้ว่าตามมูลศัพท์ของแต่ละคำในภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษดังกล่าวมานั้น จะมีความผิดเพี้ยนบ้าง แต่ต่อๆ มาก็เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน (Synonym) คือ “คนงานรับจ้าง” ในโรงงานหัตถกรรมและวิสาหกิจแห่งระบบศักดินา ที่พัฒนาขึ้นสูง ก่อนที่จะมีอุตสาหกรรมสมัยใหม่

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ตามระบบทุนนิยม

(๓) เมื่อแรกมีอุตสาหกรรม ที่ใช้เครื่องจักรกลกำลังไอน้ำในยุโรปตะวันตกเมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นแห่งระบบทุนนิยมสมัยใหม่นั้น ชาวบุริ (Bourgeois) ที่ประกอบเป็นชนชั้นกลางคือมีฐานันดรที่ ๓ รองจากขุนนางบรรพชิตและขุนนางฆราวาสนั้น ส่วนหนึ่งก็ได้พัฒนาเป็น “ชนชั้นเจ้าสมบัติ” (Bourgeoisie) ดังที่ผมได้กล่าวไว้ในข้อ ๔.๑.๕. (๑) โดยอาศัยทุนที่สะสมไว้จากการประกอบเศรษฐกิจศักดินานั้นจัดตั้งเป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ในกรณีนั้นเจ้าสมบัติจึงใช้ลูกจ้างซึ่งเป็นคนที่พ้นมาจากการเป็นข้าไพร่ทางพฤตินัยทำนองเดียวกับเจ้าของโรงงานหัตถกรรมในสมัยปลายของระบบเศรษฐกิจศักดินาได้ใช้คนรับจ้างดังกล่าวในข้อ (๒) ข้างบนนั้น และเรียกลูกจ้างของตนตามคำฝรั่งดังกล่าวข้างบนนั้น อันเป็นความหมายที่แสดงประเภท (Genus) ของคนรับจ้างสมัยใหม่ ซึ่งหมายถึงลูกจ้างที่ทำงานโดยแรงกายหรือแรงงานทางสมอง

แม้มีอุตสาหกรรมสมัยใหม่ขึ้นแล้ว แต่ชนชั้นเจ้าสมบัติก็ยังมิอาจทำลายวิสาหกิจหัตถกรรมตามระบบศักดินาให้หมดสิ้นไปในทันใด คือยังมีวิสาหกิจชนิดนี้คงค้างอยู่อีกเป็นเวลายาวนาน และอุตสาหกรรมสมัยใหม่นั้นเองก็มีใช้จะมีแต่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่เท่านั้น คือยังมีอุตสาหกรรมขนาดย่อม ขนาดกลาง และมีอุตสาหกรรมผสมระหว่างหัตถกรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องมือเทคนิคและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เจ้าของอุตสาหกรรมและหัตถกรรมชนิดและขนาดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็ต้องใช้ลูกจ้างซึ่งเป็นคนงานตามความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทุนนิยม คือนายจ้างให้ค่าจ้างเป็นค่าแลกเปลี่ยนแรงงานของลูกจ้าง

ก. คนงานรับจ้างสมัยใหม่จึงมีหลายชนิด (Species) ซึ่ง

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

รวมเป็นประเภท (Genus) ซึ่งเรียกตามภาษาฝรั่งเศส “Ouvrier”, “Travailleur”, อังกฤษ “Worker”, “Labourer”, เยอรมัน “Arbeiter” อันเป็นศัพท์แสดงประเภท (Genus) ของคนงานรับจ้างตามระบบเศรษฐกิจทุนนิยมดังกล่าวแล้ว

ส่วนชนชั้นของประเภท (Genus) คนงานรับจ้างสมัยใหม่นั้นภาษาอังกฤษนิยมเรียกว่า “Working Class” ซึ่งแปลเป็นไทยว่า “ชนชั้นคนงาน” หรือ “ชนชั้นกรรมกร”, ภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า “Classe Ouvriere” หรือ “Classe des Fravailleurs” ภาษาเยอรมันใช้ว่า “Arbeiterklasse”

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีผู้ตั้งศัพท์ไทยขึ้นใหม่อีกคำหนึ่งว่า “กรรมกร” โดยเอาคำบาลี “กรรม” ในความหมายว่า “การงาน” สมาสกับคำว่า “กร” ในความหมายว่า “ผู้ทำ” ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้รับเอาศัพท์ใหม่นี้บรรจุไว้ในพจนานุกรมของสถานนั้น โดยให้ความหมายไว้ว่า คนงาน ลูกจ้าง เป็นจำพวกไม่ใช่ทาส ซึ่งเป็นศัพท์ที่แสดงประเภท (Genus) ของชนชั้นคนงานหรือลูกจ้างตามระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่

ข. บางคนรับพรรคคณะคอมมิวนิสต์ นิยายของนายหลี่สี่ซ่าน ซึ่งคิดอย่างคับแคบว่า กรรมกร (กงเหริน) หมายความว่าเฉพาะลูกจ้างที่ทำงานโดยใช้แรงงานทางกาย ส่วนคนที่ใช้แรงงานทางสมองหรือทำงานในสำนักงานนั้นมิใช่กรรมกร พรรคคณะดังกล่าวนี้ไม่คำนึงถึงการปฏิบัติแท้จริงของวิถีผลิตทางเศรษฐกิจ

ถ้าท่านทั้งหลายพิจารณาตามรูปธรรมว่า วิถีผลิตทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมสมัยใหม่นั้น เขาทำกันอย่างไร ท่านก็จะเห็นได้ไม่ยากว่าเจ้าของวิสาหกิจนั้น มิได้มีเพียงแต่คนงานรับจ้างที่ทำงานโดยแรงกายเท่านั้น หากจำต้องใช้เสมียนพนักงานที่ทำในสำนักงาน ซึ่งเรียกตามภาษาอังกฤษว่า “White Collar Worker” คือคนงานคอเชิร์ตขาว

ไว้ว่า

“ชนชั้นคนงานรับจ้าง (Wage—labourers) สมัยใหม่ ซึ่งไม่มีปัจจัยการผลิตของตนเอง จึงจำต้องขายพลังแรงงานของตนเพื่อดำรงชีพ”

“By proletariat, (is meant) the class of modern wagemen who, having no means of production of their own, are reduced to selling their labour power in order to live”

ก. ถ้าอ่านเฉพาะคำนิยามนั้นแล้วก็ไม่อาจเห็นได้ว่าชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต) มีความแตกต่างกับคนงานรับจ้างหรือกรรมกรสมัยใหม่ชนิดอื่น ๆ เพราะผู้ที่เป็นคนงานรับจ้างนั้นล้วนแต่เป็นคนไม่มีปัจจัยการผลิตของตนเอง จึงจำต้องขายแรงงานเพื่อการดำรงชีพโดยได้รับค่าจ้าง

ฉะนั้น จึงจำต้องศึกษาแถลงการณ์ฯ ของมาร์กซ์และเอนเงิลส์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ทั้งฉบับ และหนังสือ “ดาส คาพิทาล” (Das Kapital) และหนังสือบทความอื่น ๆ ของท่านทั้งสอง และของเลนินที่เกี่ยวกับลักษณะของชนชั้นนี้ประกอบด้วย ก็จะได้ความว่า หมายถึงชนชั้นคนงานรับจ้างที่ทำงานในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Large—scale Industries) ซึ่งต่างกับคนงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก และโรงงานหัตถกรรมที่ยังมีอยู่ในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ทั้งนี้มิใช่คนงานรับจ้างชนิดอื่น ๆ นั้นถูกขูดรีดเบียดเบียนมากกว่าคนงานรับจ้างในอุตสาหกรรมใหญ่ แต่มาร์กซ์, เอนเงิลส์, เลนิน เห็นว่าคนงานรับจ้างในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ประกอบเป็นชนชั้นที่ก้าวหน้าที่สุดซึ่งเกิดขึ้นจากความเป็นอยู่ที่ถูกขูดรีดจากเจ้าสมบัติอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และจากความจริงที่เขาต้องผินก่าลึงเป็นปีกแผ่น มีความแข็งแกร่ง ได้รับความรู้การฝึกฝนจากการทำงานในโรงงานที่มีเครื่องจักรกล

สมัยใหม่

ดังนั้น ตามลัทธิมาร์กซ์—เลนินจึงถือว่าชนชั้นคนงานรับจ้างในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งเรียกว่า “โพรเลตารียาต” (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ) นั้นเป็นชนชั้นที่สามารถนำบรรดากรรมกรชนิดต่าง ๆ รวมทั้งผู้ออกแรงทำมาหากินนั้นด้วย เพื่อต่อสู้ระบบทุนนิยมให้สำเร็จได้

ในบทความของเลนินเขียนเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๑๙ ที่กล่าวถึงวินัยของการต่อสู้ระบบทุนนิยมนั้น มีความตอนหนึ่งว่า

“วินัยใหม่นี้มิใช่ตกหล่นลงมาจากสวรรค์ หรือเกิดจากคำอธิษฐาน (Pious Wishes) หากเกิดจากสภาพความเป็นอยู่ทางสสารวิสัย (Material Condition) ของการผลิตทุนนิยมขนาดใหญ่ (Large scale Capitalist Production) และจากสภาพการนั้น ซึ่งถ้าไม่มีแล้ววินัยก็ไม่สามารถเป็นไปได้ พาหะหรือทางนำมาของสสารวิสัยนี้ คือชนชั้นหนึ่งที่ว่าวรรดากำเนิดขึ้นแน่นอน ได้เกิดขึ้น ได้จัดตั้งขึ้น ได้เป็นปีกแผ่นขึ้น ได้ฝึกฝนขึ้น ได้เรียนรู้ขึ้น และได้แข็งแกร่งขึ้น โดยระบบทุนนิยมขนาดใหญ่ (Large—scale Capitalism) ชนชั้นนี้คือ โพรเลตารียาต (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ)”

ในบทความอื่น ๆ ของมาร์กซ์, เอนเงิลส์, เลนิน เกี่ยวกับลักษณะพิเศษของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ปรากฏใจความว่า การที่คนงานรับจ้างเป็นจำนวนมากร่วมกันทำงานในอุตสาหกรรมใหญ่นั้น ทำให้พวกเขาเกิดจิตสำนึกในการร่วมกันทำงานแบบสังคมนิยมได้มากกว่าคนงานที่ร่วมกันทำงานในอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก

ฉะนั้น การที่มาร์กซ์ถือว่าชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต) เป็นชนชั้นนำของกรรมกรและผู้ถูกกดขี่เบียดเบียนชนิดอื่น ๆ นั้นก็มีใช้ว่าท่านที่ผมอ้างนามนั้นคิดเพื่อผืนสมมุติให้ชนชั้นผู้ไร้สมบัติเป็นชนชั้นผู้นำ หากท่านได้พิจารณาตามสภาพทางสสารธรรมวิสัยดังกล่าวแล้ว และจากประสบการณ์ของมาร์กซ์, เอนเงิลส์ ซึ่งเคยมา

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

ศึกษาค้นคว้าในฝรั่งเศสว่า แม้ในสมัยนั้นยังมีพรรคมาร์กซิสต์ เป็นผู้นำ แต่กรรมกรก็มีการต่อสู้เจ้าสมบัติเพื่อเรียกร้องค่าจ้างเพิ่มขึ้น และประจักษ์ว่าคนงานในอุตสาหกรรมใหญ่ประกอบตนขึ้นเองเป็น แกนกลางนำการต่อสู้ที่มีคุณภาพและปริมาณ เป็นกองพลังที่รวมกัน อยู่เป็นปีกแผ่น ประดุจเป็นกรมกองทหารที่มีวินัย อันเกิดจากการที่ ทุกคนต้องร่วมกันทำงานในอุตสาหกรรมใหญ่นั้น

ข. ท่านผู้ใดจะใช้คำไทยโดยทับศัพท์ว่า “โพรเลตารียาต” หรือ จะใช้คำไทยว่า “ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” หรือใช้คำไทยว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพ” หรือจะถ่ายถอดเป็นคำไทยอื่นอย่างไร ก็ขอให้เข้าใจความหมายของ คำว่า “โพรเลตารียาต” ว่ามาร์กซ์, เลนิน ได้ใช้ในความหมายอย่างไร และนำมาประยุกต์ให้ถูกต้องแก่สภาพ, ท้องที่, กาลสมัยของแต่ละสังคม มิฉะนั้นก็จะปะปนกรรมกรชนิดนี้กับกรรมกรชนิดอื่น ๆ ยุ่งเหยิง และ อาจเป็นอันตรายแก่ขบวนการของกรรมกรได้ ถ้าเข้าใจผิดว่าคน เลวทรามซึ่งมาร์กซ์เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาต” (Lumpenproletariat) เป็นชนิดปลีกย่อย (Sub-species) หนึ่งของ ชนชั้นกรรมมาชีพ โดยผู้เข้าใจผิดแปลศัพท์เยอรมันนี้ว่า “ชนชั้น กรรมมาชีพจรจัด” ซึ่งผมขอให้ข้อสังเกตไว้ใน (๕) ต่อไป

(๕) มาร์กซ์, เองเกิลส์ ได้กล่าวตักเตือนผู้นำของกรรมกรให้ ระมัดระวังคนเลวทรามชนิดหนึ่ง ซึ่งท่านเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาต” (Lumpenproletariat) ภาษาอังกฤษว่า “โซเชี่ยล สกัม” (Social Scum) ภาษาฝรั่งเศสว่า “ซูซ์-โพรเลตารียาต” (Sous-proletariat)

ก. คำเตือนของท่านทั้งสองปรากฏในคำแถลงการณ์พรรค คอมฯ พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. ๑๘๔๘ และในบทความอื่น ๆ ต่อมา โดย

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดิ พนมยงค์

เฉพาะในบทบันทึกเขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๓ เพื่อการอภิวัฒน์ขบวนการใน เยอรมันนี ท่านทั้งสองได้เตือนผู้นำกรรมกรไว้อย่างหนักแน่นดังต่อไปนี้

“ลุมเพนโพรเลตารียา, เศษขยะส่วนที่ไร้ศีลธรรมของทุกชนชั้น ซึ่งตั้งแหล่งอยู่ในนครใหญ่ๆ นั้น เป็นคนเลวร้ายที่สุดของพันธมิตรที่จะ พึงมีได้ กุ๊ยชนิดนี้ขายตัวและไม่มียางอายุเด็ดขาด ถ้ากรรมกรฝรั่งเศส ในการอภิวัฒน์ทุกครั้งได้เขียนไว้หน้าบ้านว่า “พวกขโมยจงตาย” และได้ยิงบางคนชนิดนั้น ก็มีโยกรรมกรห้วงโยสมบัติทรัพย์สิน แต่เพราะ กรรมกรพิจารณาถูกต้องว่า เป็นการจำเป็นก่อนอื่นที่ต้องกวัดไกวไล่ส่ง เหล่าร้ายนั้นให้ออกห่าง ผู้นำกรรมกรทุกคนที่ใช้บุคคลเลวทรามไม่มี ศีลธรรมนั้นให้เป็นกองพิทักษ์ หรือเชื่อว่าจะได้รับการสนับสนุนจากคน เลวทรามนั้นแล้ว ก็พิสูจน์ผู้นั้นได้โดยการกระทำเพียงเท่านั้นว่าเป็นคน ทรยศต่อขบวนการ”

ฉะนั้น เมื่อมาร์กซ์, เองเกิลส์เตือนไว้อย่างหนักแน่นดังกล่าว แล้ว ผู้นำกรรมกรแห่งทุกพรรคทุกองค์กรของกรรมกรและของชนชั้น ผู้ไร้สมบัติ (กรรมมาชีพ) จึงจำต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อมิให้ตนเป็นคน ทรยศต่อกรรมกร

การที่ผู้นำกรรมกรจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่มาร์กซ์-เองเกิลส์ เตือนไว้นั้น ก่อนอื่นผู้นำกรรมกรจำต้องเข้าใจว่า “โพรเลตารียาต” ที่ บางคนแปลว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพ” นั้นคืออะไร และต้องเข้าใจว่าคน เลวทรามชนิดที่เมธีเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาต” ภาษาอังกฤษ “โซเชี่ยล สกัม” ฝรั่งเศส “ซูซ์-โพรเลตารียาต” นั้นหมายถึง ชนิดใด ถ้าผู้นำกรรมกรคนใดเข้าใจผิดก็ประยุกต์ทฤษฎีมาร์กซ์ผิด ซึ่งแม้เขาจะไม่ตั้งใจทรยศต่อกรรมกร แต่ผลก็เป็นทรยศกรรมกร โดยไม่ตั้งใจได้ อันทำให้ขบวนการของกรรมกรเสียหายมากตาม ที่มาร์กซ์, เองเกิลส์กล่าวไว้



“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ก่อนที่มาร์กซ์, เองเกิลส์ เขียนบทความตามที่ผมกล่าวข้างต้น เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๓ นั้น ท่านทั้งสองได้ร่วมกับกรรมกร ๖ ชาติ ประกาศแถลงการณ์พรรคคอมฯ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งผมได้กล่าวไว้ในข้อ ๕.๑.๒ (๑) แล้วว่า แถลงการณ์นั้นได้แจ้งไว้ว่าได้ทำตันฉบับขึ้น ๖ ภาษา คือ เยอรมัน, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, อิตาลีเลียน, เพลมิช, เดนิช (เดนมาร์ก) ฉะนั้น ผู้ใดเข้าใจภาษาหนึ่งภาษาใดของตันฉบับก็ย่อมเข้าใจได้ว่า คนเลวทรามที่เมธีห้ามมิให้คนนั้นคือคนชนิดใด แต่ท่านที่ไม่อาจเข้าใจภาษาอันเป็นตันฉบับนั้น ก็จำเป็นต้องอาศัยฉบับที่มีผู้ปรารถนาดีได้แปลจากภาษาใดของตันฉบับนั้น ฉะนั้น หน้าทีของผู้นำกรรมกรแห่งประเทศต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ประเทศแห่ง ๖ ภาษานั้นจึงเกิดขึ้นที่ต้องแปลเป็นภาษาแห่งชาติของตนให้ถูกต้องตรงกับความหมายของตันฉบับ ดังที่ผมได้อ้างคำเตือนของนักปรัชญาเอเชียผู้หนึ่งว่า ผู้แปลต้องใช้ความประณีตในการแปลศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะ เพราะถ้าแปลผิดแม้แต่คำเดียวก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดในระบบปรัชญานั้นทั้งระบบก็ได้

โดยเฉพาะผู้แปลขององค์การกรรมกรใด ๆ ในสยามนั้นก็ยิ่งต้องระมัดระวังเป็นพิเศษยิ่งขึ้น เนื่องจากบางองค์การมีวินัยผูกมัดสมาชิกและแนวร่วมของตนไว้ว่า ต้องใช้ศัพท์ที่ปัญญาชนขององค์การนั้นคิดขึ้น แม้ภายหลังสมาชิกหรือแนวร่วมคนใดสามารถตรวจสอบตันฉบับของเมธีได้พบว่า คำแปลไทยขององค์การผิดจากความหมายในตันฉบับก็ตาม แต่สมาชิกและแนวร่วมก็ต้องผูกมัดผืนใช้ศัพท์ที่ผิด ๆ ดังที่ผมได้กล่าวถึงหลายศัพท์ที่ปัญญาชนขององค์การนั้นคิดขึ้น อันทำให้กรรมกรและราษฎรผู้บริสุทธิ์เข้าใจผิดในลักษณะของระบบสังคมและชนชั้นต่าง ๆ ผิดจากความหมายของมาร์กซ์, เลนิน, สตาลิน, เหมาเจ๋อตง

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ข. ปัญญาชนของบางองค์การกรรมกรในสยามเคยแปลแถลงการณ์พรรคคอมฯ ฉบับ ค.ศ. ๑๘๔๘ ไว้ โดยแปลคำอังกฤษ “โซเซียล สกัม” ซึ่งตรงกับคำเยอรมัน “ลุมเพนโพรเลตารียาท” นั้นเป็นภาษาไทยว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพจรจัด”

เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๔ (พ.ศ. ๒๕๑๗) ผู้แปลสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่งก็ได้ใช้คำว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพจรจัด” ในการแปลแถลงการณ์พรรคคอมฯ ของมาร์กซ์เป็นภาษาไทย ผมจึงคัดคำแปลของสำนักนั้นตอนที่เกี่ยวกับคนเลวทรามชนิดนั้นดังต่อไปนี้

“ชนชั้นกรรมมาชีพจรจัดเป็นส่วนที่เฉื่อยเฉื่อย เหลวไหลในชั้นต่ำสุดของสังคมเก่า บางครั้งพวกเขาถูกรุกการปฏิวัติชนชั้นกรรมมาชีพดึงเข้าสู่การเคลื่อนไหวเหมือนกัน แต่เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของพวกเขา พวกเขาจึงยอมให้คนซื้อไปเพื่อประกอบกรรมทำชั่วที่เป็นปฏิริยายิ่งกว่า”

ผู้แปลแถลงว่าแปลจากภาษาจีน และได้เทียบกับฉบับภาษาอังกฤษ และบางแห่งได้เทียบกับตันฉบับภาษาเยอรมันด้วย

ผมจึงขอให้ท่านที่พอรู้ภาษาอังกฤษอ่านตันฉบับแถลงการณ์ของมาร์กซ์ ซึ่งมีความดังต่อไปนี้

“The ‘dangerous class,’ the social scum (Lumpenproletariat) that passively rotting mass thrown off by the lowest layers of old society may here and there be swept into the movement by a proletarian revolution, its conditions of life however prepare it far more for the part of a bribed tool of reactionary intrigue”

ท่านที่พอรู้ภาษาอังกฤษย่อมเห็นได้ว่า คำแปลภาษาไทยของสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่งแตกต่างกับฉบับภาษาอังกฤษมาก โดยเฉพาะ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

คำว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาท” นั้น มาร์กซ์—เองเกิลส์ใส่ไว้ในวงเล็บ แสดงว่าหมายถึงคำอังกฤษ “โซเซี่ยล สกัม” ซึ่งแปลตามตัวว่า “เศษขยะสังคม” ไม่มีคำใดเลยที่จะแปลได้ว่า “ชนชั้นกรรมาชีพจรจัด” และคำว่า “That Passively Rotting Mass” นั้น ก็มีไขแปลได้ว่า “ส่วนที่เฉื่อยเนือย” เพราะหมายความว่า “มวลชนเสื่อมทราม” (Rotting Mass) ที่ยอมตนโดยไม่คัดทาน (passively) ให้ถูกโยนทิ้ง (Trown off)

โดยที่ผู้แปลสำนักพิมพ์นั้นอ้างว่า “บางแห่งได้เทียบฉบับภาษาเยอรมันด้วย” ผมจึงขอคัดความในต้นฉบับภาษาเยอรมันเพื่อท่านที่รู้ภาษาเยอรมันได้เทียบดู ดังต่อไปนี้

“Das Lumpenproletariat diese passive Verfaulung der untersten Schichten der alten Gesellschaft, wird durch eine proletarische Revolution stellenweise in die Bewegung hineingeschleudert, seiner ganzen Lebenslage nach wird es bereitwilliger sein sich zu reaktionären Umtrieben erkaufen zu lassen”

ท่านที่รู้ภาษาเยอรมันก็จะทราบได้ว่า “ลุมเพน” แปลว่าเศษขี้ริ้ว และมาร์กซ์ใช้เป็นอุปสรรคหน้าคำว่า “โพรเลตารียาท” เป็นคำว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาท” นั้น มิได้ทำให้คนจำพวกนี้เป็นชนชั้นกรรมาชีพหรือชนชั้นผู้ไร้สมบัติขึ้นมาได้ เพราะประโยคต่อมาที่ว่า “Diese passive Verfaulung der unstersten Schichten der alten Gesellschaft” นั้นมิได้หมายถึงชนชั้นกรรมาชีพจรจัดเป็นส่วนที่เฉื่อยเนือยเลย หากหมายถึงมวลชนเสื่อมทรามซึ่งยอมตนให้ถูกโยนทิ้งโดยชั้นล่างที่สุดของสังคมเก่า ตรงตามความหมายในต้นฉบับภาษาอังกฤษ

ค. การแปลศัพท์ปรัชญาที่มีความหมายเฉพาะของลัทธิใด ๆ นั้น จะอาศัยเพียงพจนานุกรมซึ่งเป็นภาษาสามัญเท่านั้น ยังไม่พอที่

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

จะรู้ความหมายของเมธีได้

ในกรณีศัพท์ “ลุมเพนโพรเลตารียาท” “โซเซี่ยล สกัม” นั้น มาร์กซ์, เองเกิลส์ ได้มีคำอธิบายพรรณนาถึงบุคคลชนิดนี้ไว้ในบทความอื่น ๆ พร้อมทั้งได้ให้ตัวอย่างของคนเสื่อมทรามเหล่านี้ เช่น ในบทความว่าด้วยการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในฝรั่งเศส บทความเรื่องวันที่ ๑๔ แห่งเดือนบริแมร์ (ศักราชอภิวัฒน์ฝรั่งเศส) ของหลุยส์ โบนาปาร์ต บทบันทึกเตรียมเพื่อสงครามชาวนาโงเยอรมันนี้ ฯลฯ ซึ่งผลสรุปเกี่ยวกับบุคคลชนิดนี้ได้ดังต่อไปนี้

มาร์กซ์อธิบายว่า วิถีหาเงินของขุนคลัง (Finance Aristocracy) และความฟุ้งเฟ้อสนุกสนานของพวกเขา ได้ช่วยยวนให้คนแสวงหาความร่ำรวยที่ไม่ใช่วิธีการผลิต (Production) หากโดยการฉ้อโกงและอบายมุขต่าง ๆ ก่อให้เกิดคนเสื่อมทรามประดุจเป็นเศษขยะสังคม ท่านได้ยกตัวอย่างไว้หลายชนิด อาทิ คนเสเพลเร่ร่อน, คนปลิ้นปล้อนต้มมนุษย์, คนดลบตะแลง, นักเลงการพนัน, นักเลงล้วงกระเป๋า, คนขี้คุก (ต้องโทษคดีสามัญหลายครั้งไม่เช็ดหلاب) ทหารรับจ้างที่ปลดจากประจำการ นักโฆษณาคุณภาพยาวิเศษกลางบ้านพวก “แมงดา” ที่ฝรั่งเศสเรียกว่า “Maqueraux” หัวหน้าที่้องโสเภณี และพวกที่มาร์กซ์, เองเกิลส์ เขียนเป็นคำลาตินว่า “Literari” (ออกสำเนียง “ลิเตรารี”) ท่านใช้อักษรเอียงที่เรียกว่าอิตาลิก ซึ่งแสดงว่ามีความหมายเฉพาะต่างกับคำแปลธรรมดา มาร์กซ์เคร่งครัดในการใช้คำอย่างมีความหมายเฉพาะ เช่น นักเขียน นักประพันธ์ (Literateur) มาร์กซ์ใช้คำว่า “Ecrivassier” หมายถึงนักเขียนเลวที่บิดปากกาเพื่อลिनน้ำใจและลिनบ่นจากเจ้าสมบัติ ซึ่งต่างกับนักเขียนโดยสุจริตซึ่งเรียกว่า “Ecrivain”

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

เมื่อเจ้าสมบัตินุคนคลัง ได้มีอำนาจรัฐโดยการอภิวัฒน์ฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๔๘ แล้ว ได้จ้างคนเลวทราวมประดุจเศษขยะสังคมนั้น โดยเสียค่าจ้างให้คนหนึ่ง ๆ เพียงวันละ ๑ แฟรงค์ ๕๐ ของติม จัดตั้งเป็นกองทหารเคลื่อนที่เป็นกองทหารพิทักษ์รัฐบาล คนเลวทราวมเหล่านี้ แทนที่จะช่วยเหลือกรรมกร แต่กลับเป็นเครื่องมือขุนคลังทำการปราบปรามกรรมกร

มาร์กซ์ยกตัวอย่างว่า “เจ้าฟ้าหลุยส์ นโปเลียน โบนาปาร์ต” หลานลุงของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ (Empereur Napoleon I) เป็นหัวหน้าใหญ่ของเศษขยะสังคม คือภายหลังอภิวัฒน์กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ท่านเจ้าฟ้าฯ ได้ยืมเงินนายธนาคารใหญ่มาใช้จ่ายเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ท่านเจ้าฟ้าฯ ได้ตั้ง “สมาคมการกุศล” เป็นฉากกำบัง แต่ว่าที่แท้เจ้าฟ้าฯ ใช้เงินนั้นซื้อคนเลวทราวมที่เป็นเศษขยะสังคมได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งท่านเจ้าฟ้าฯ ใช้เป็นหัวคะแนนในการเลือกตั้ง และใช้วิธีที่เรียกกันในสยามสมัยนี้ว่า “พลร่ม”, “ไฟไฟ” และกลอุบายทุกชนิด อันเป็นผลให้ท่านเจ้าฟ้าฯ ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ฝ่ายตัวแทนของชนชั้นผู้ไร้สมบัติต้องแพ้ในการเลือกตั้ง เพราะน้ำมือของพวกเขาเศษขยะสังคม เมื่อท่านเจ้าฟ้าฯ ได้เป็นประธานาธิบดีแล้ว ท่านรออยู่ระยะเวลาหนึ่งแล้วก็ได้ทำรัฐประหารปิดสภา เนรเทศฝ่ายค้าน แล้วท่านได้ขอประชามติสถาปนาจักรวรรดิ (Empire) ขึ้นใหม่โดยพระองค์เองขึ้นครองอำนาจรัฐเป็น “จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓” (Empereur Napoleon III) ในการลงประชามตินี้พวกเศษขยะสังคมที่เป็นสมุนของเจ้าฟ้าฯ ได้มีบทบาทสำคัญอีกครั้งหนึ่งในการเป็นหัวคะแนนและพลร่ม ไฟไฟ ส่วนนักเขียนเลวก็ใช้วิธีการสรรเสริญเจ้าฟ้าฯ โดยรับสินจ้างขณะนั้นบ้าง และท่านเจ้าฟ้าฯ ก็ได้รับรองที่จะยกย่องนักเขียนเลวเหล่านั้นให้เป็นสมาชิกสภาสูงบ้าง ให้เป็นราชบัณฑิตบ้าง

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ง. ตามคำอธิบายของมาร์กซ์—เองเกลส์ และตัวอย่างดังที่ ผมกล่าวในข้อ (ก), (ข), (ค) ข้างบนนั้น ท่านผู้อ่านซึ่งไม่ผูกมัดอยู่กับคำแปลภาษาไทยของนิกายโด ก็คงจะเห็นได้ว่าคนเลวทราวมซึ่งเมธีเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาท” อังกฤษ “โซเซียล สกัม” นั้น มิใช่เป็นเพียงคนจรจัดเท่านั้น มาร์กซ์ได้กล่าวไว้ชัดเจนแล้วในบทบันทึก ค.ศ. ๑๘๕๓ ว่าเป็น “เศษขยะที่ไร้ศีลธรรมของทุกชนชั้น” (This scum of the depraved Elements of all classes) นับตั้งแต่เจ้าฟ้าหลุยส์ นโปเลียน โบนาปาร์ต และส่วนเลวทราวมของชนชั้นเจ้าสมบัติ, ของคนชั้นกลาง, ของคนมีทุนน้อย ตลอดจนนักเขียนเลวทราวมที่รับจ้างให้แก่ฝ่ายศักดินา และฝ่ายทุนนิยม ฉะนั้น โดยนัยแล้วคนเลวทราวมเหล่านี้จึงมิได้จัดเป็น “ชนชั้น” เพราะถ้าหากจะจัดเป็นชนชั้นเข้าลักษณะที่มาร์กซ์, เองเกลส์กล่าวไว้ในแถลงการณ์ฯ ฉบับภาษาอังกฤษว่า “ชนชั้นอันตราย” (Dangerous Class) ส่วนคำแถลงการณ์ฯ ฉบับภาษาฝรั่งเศสเรียกคนชนิดนี้ว่า “ซูซ์—โพรเลตารีอาด” (Sous—proletariat) นั้นแปลตามตัวว่า “ใต้ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” หรือ “ใต้ชนชั้นกรรมมาชีพ” ได้มีหมายเหตุกำกับไว้—เองเกลส์เตือนผู้นำกรรมกรเหล่านี้ให้ออกห่างที่สุด ฉะนั้นจึงไม่ควรอย่างยิ่งที่ผู้แปลแห่งสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่ง จะใช้คำแปลที่บางนิกายแปลไว้ก่อนว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพจรจัด” อันจะทำให้ผู้อ่านที่ไม่สามารถเทียบต้นฉบับของเมธีได้นั้นเข้าใจผิดไปได้ว่า คนเลวทราวมนั้นเป็นชนิดปลีกย่อย (Sub—species) หนึ่งของชนชั้นกรรมมาชีพหรือของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ซึ่งจะทำให้มวลราษฎรเข้าใจผิดว่า ชนชั้นกรรมมาชีพที่เป็นผู้นำมวลกรรมกรและมวลราษฎรนั้นมีคนเลวทราวมเป็นชนิดปลีกย่อยรวมอยู่ด้วย ซึ่งจะทำให้เสียศักดิ์ศรีของชนชั้นนำ

ผมจึงขอเสนอว่า ถ้าท่านผู้ใดเห็นว่ายังหาคำไทยที่เหมาะสม

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ถ่ายถอดคำว่า “ลุมเพนโพรเลทารียาท” ไม่ได้ ก็ขอให้ใช้ทับศัพท์คำนั้นไปพลางก่อน โดยเรียกย่อ ๆ ว่า “คนลุมเพน” หรือจะเรียกถ่ายถอดคำอังกฤษ “โซเซียล สกัม” เป็นภาษาไทยว่า “เศษขยะสังคม” ก็ได้ แต่มีคำไทยที่ผมเคยแปลไว้ว่า “ก๊วยสังคม” คำว่า “ก๊วย” นั้นเป็นคำจีนออกสำเนียงแต้จิ๋ว ซึ่งราชบัณฑิตยสถานรับบรรจุไว้ในพจนานุกรมแล้ว โดยให้ความหมายว่า “ผีเปรต; หมายถึง คนโซ คนเลวทราม” หวังว่าคนไทยที่มีเชื้อชาติไทยหรือเชื้อชาติจีนที่ไม่ผูกมัดที่จะต้องใช้คำแปลของสำนักใดนั้น จะได้พิจารณาว่าคำว่า “ก๊วยสังคม” จะเหมาะสมหรือไม่ในการที่จะถ่ายถอดคำว่า “ลุมเพนโพรเลทารียาท” หรือ “โซเซียล สกัม”

(๖) การนำทฤษฎีมาร์กซ์—เลนินมาใช้แก่สังคมใด ๆ นั้นต้องให้เหมาะสมแก่สภาพ ท้องที่ กาลสมัยของแต่ละสังคม อาทิ ในสังคมที่ระบบทุนนิยมได้พัฒนาเต็มที่ (Fully Developed) ชนชั้นผู้ไร้สมบัติของสังคมนั้นจึงมีประสิทธิภาพและปริมาณคน สามารถเป็นชนชั้นนำในการต่อสู้ระบบทุนนิยมทั้งระบบได้

แต่ในสังคมระบบทุนนิยมพัฒนายังไม่เต็มที่ คือยังมีอุตสาหกรรมขนาดกลาง ขนาดเล็ก และหัตถกรรม เป็นจำนวนมาก เช่น ในประเทศจีนก่อน ค.ศ. ๑๙๔๙ นั้น เหม่าเจ๋อตุงจึงได้จัดเอา “ชนชั้นกรรมกร” (Working Class) เป็นชนชั้นนำ โดยมีชนชั้นชาวนาเป็นพันธมิตรที่สนิท ประกอบด้วยชนชั้นที่มีทุนน้อย และชนชั้นเจ้าสมบัติแห่งชาติเป็นแนวร่วม “ชนชั้นกรรมกรนั้น” หมายถึงประเภท (Genus) คนงานสมัยใหม่หลายชนิด (Species) แต่ได้รับการอบรมฝึกฝนให้มีจิตสำนึกอย่างชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (หวู่ฉ่านเจียจี้) เมื่อได้ชัยชนะต่อก๊กมินตั๋งแล้วก็ได้มีการวิวัตตทางวัฒนธรรม เพื่อเข้าสู่คุณสมบัติชนชั้นผู้ไร้สมบัติเสมอ ๆ ครั้นแล้วเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๖ จึงได้มีการอภิวัตตน์ใหญ่

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

(๗) ชนชั้นชนิด (Species) อื่น ๆ ของกรรมกรและคนออกแรงทำงานที่ไม่เข้าลักษณะแห่งชนชั้นผู้ไร้สมบัตินั้นมีหลายชนิดปลีกย่อย เลนินรวมเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Non—proletarian Toiler” ฝรั่งเศส “Travailleur Non—proletarian” แม้จะไม่เข้าลักษณะแห่งชนชั้นผู้ไร้สมบัติ แต่ก็ตกอยู่ในฐานะที่ถูกกดขี่เบียดเบียนจากเจ้าสมบัติที่เป็นนายจ้าง หรือจากนายทุนศักดินาที่ตกค้าง ชนชั้นชนิดนี้มีอยู่มากในประเทศที่ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ยังไม่พัฒนาเต็มที่

(๘) ชนชั้นกึ่งผู้ไร้สมบัติ (Semi Proletariat) ในสังคมที่ด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนานั้น มีบุคคลจำนวนหนึ่งที่ใช้เวลาส่วนหนึ่งประกอบอาชีพด้วยอาศัยแรงงานของตน และใช้เวลาอีกส่วนหนึ่งเป็นคณงานรับจ้างในอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดต่าง ๆ จึงมีฐานะกึ่งหนึ่งที่ถูกกดขี่เบียดเบียนจากนายจ้าง ฉะนั้นนับได้ว่าเป็นกรรมกรหรือคณงานสมัยใหม่ชนิด (Species)

๔.๑.๖ การวิเคราะห์ประเภท (Genus) ของชนชั้นเจ้าของที่ดินกับของชนชั้นชาวนาออกเป็นชนิด (Species) ต่าง ๆ แห่งสังคมสยามนั้น ผมขอให้ท่านผู้อ่านระลึกถึงความที่ผมกล่าวไว้ในข้อ ๔.๑.๕ (๘) ดังต่อไปนี้

เมื่อเกิดระบบทุนนิยมขึ้นแล้ว ชนชั้นเจ้าของที่ดินส่วนหนึ่งและชนชั้นชาวนาส่วนหนึ่งแห่งระบบเศรษฐกิจศักดินา ได้เปลี่ยนจากความสัมพันธ์ตามระบบศักดินามาเป็นความสัมพันธ์ตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ แต่อีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในสภาพแห่งความสัมพันธ์ตามระบบศักดินาหรือกำลังพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยม หรือข้ามไปสู่ระยะหัวต่อระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับแห่งการพัฒนาหลังการผลิตตามสภาพท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคม

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ท่านที่ศึกษาถึงการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของสังคมหนึ่งมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ากว่า ย่อมระลึกกฎสำคัญได้ว่าพลังการผลิต (เครื่องมือการผลิตและคนที่สามารถทำและสามารถใช้เครื่องผลิต) นับเป็นสิ่งที่กำหนดให้ระบบเศรษฐกิจทาสต้องเปลี่ยนเป็นระบบศักดินา และระบบศักดินาเปลี่ยนมาเป็นระบบทุนนิยม ฯลฯ

การพิจารณาประเภทและชนิดของเจ้าที่ดินกับประเภทและชนชั้นของชาวนา จึงต้องถือตามระดับการพัฒนาแห่งพลังการผลิตตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคมว่าเป็นประเทศที่ระบบทุนนิยมพัฒนาเต็มที่แล้ว (Fully Developed Country) หรือประเทศด้อยพัฒนา (Undeveloped Country) หรือ “หรือประเทศที่กำลังพัฒนา” (Developing Country Fully)

สยามปัจจุบันนี้เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีระบบเศรษฐกิจทุนนิยมส่วนหนึ่ง และระบบเศรษฐกิจศักดินาที่ค้างมาอีกส่วนหนึ่ง

โดยการพัฒนาของพลังการผลิตสมัยใหม่ ทั้งในทางคุณภาพและในทางปริมาณที่ขยายไปสู่ชนบท ระบบเศรษฐกิจศักดินาก็จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบทุนนิยมในอนาคต หรือจนกว่าระบบเศรษฐกิจของสยามจะกระโดดข้ามจากสภาพปัจจุบัน ไปสู่ระบบหัวต่อระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม

(๑) ในสังคมที่พลังการผลิตสมัยใหม่ ได้พัฒนาเต็มที่ (Fully Developed Country) คือระบบทุนนิยมของสังคมนั้นได้เข้าแทนที่ระบบศักดินาทั่วสังคมนั้น ทั้งในทางอุตสาหกรรม, พาณิชยกรรม, กลยกรรม และการเศรษฐกิจทุกชนิด เช่น ในยุโรปตะวันตกที่ยังมิได้เข้าสู่ระบบสังคมนิยมและในสหรัฐอเมริกา

ก. ชนชั้นเจ้าของที่ดินในสังคมนั้นนั้น จึงมีสภาพเป็นนายทุนสมัยใหม่ คือ เจ้าสมบัติ คนมีทุนชั้นกลาง ผู้มีทุนน้อย ตาม

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ตามที่ผมกล่าวในข้อ ๔.๑.๔

ในภาษาอังกฤษยังคงเรียกเจ้าของที่ดิน ซึ่งให้บุคคลอื่นเช่าที่ดินหรือเคหสถานว่า “Land Lord” ซึ่งแปลตามตัวว่า “เจ้าที่ดิน” นั้น ก็เป็นเพียงแต่ใช้ศัพท์ที่สืบมาจากระบบศักดินา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของที่ดินผู้ให้เช่าฝ่ายหนึ่ง กับผู้เช่าอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นไปตามระบบทุนนิยม คือผู้ให้เช่าได้ค่าเช่าจากผู้เช่าเป็นการตอบแทน โดยมีกฎหมายตามระบบทุนนิยมให้ความคุ้มครองผู้ให้เช่าไว้

ในประเทศฝรั่งเศส เจ้าของที่ดินหมดสภาพเป็นเจ้าที่ดินศักดินาไปช้านานแล้ว เจ้าของที่ดินจึงเรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Proprietaire Foncier” เยอรมัน “Grundbesitz”

ข. ชนชั้นชาวนาในสังคมนั้นนี้ ก็เปลี่ยนสภาพเป็นผู้ประกอบอุตสาหกรรมและมีลักษณะเป็นเจ้าสมบัติชนชั้นกลาง ผู้มีทุนน้อย ตามขนาดวิสาหกิจของแต่ละคน

ค. ชนชั้นลูกจ้างทำงานก็เปลี่ยนสภาพเป็นแรงงานรับจ้างสมัยใหม่ชนิดต่าง ๆ ของอุตสาหกรรม

(๒) ในสังคมด้อยพัฒนา (Undeveloped Country) นั้นหมายถึงสังคมที่พลังการผลิตสมัยใหม่ได้เข้ามาสู่บ้าง แต่เศรษฐกิจส่วนมากโดยเฉพาะเกี่ยวกับการกสิกรรม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมนั้นนี้ยังล้าหลังอยู่มาก ความสัมพันธ์ในการผลิตของสังคมนั้นนี้จึงเป็นระบบทุนนิยมเพียงส่วนน้อย และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจศักดินาเป็นส่วนมาก

ก. เศรษฐกิจส่วนใดเป็นระบบทุนนิยม มีแหล่งใหญ่ในเมืองบางแห่งเท่านั้น เจ้าของที่ดินในเมืองนั้นก็มิสภาพอยู่ในประเภทนายทุนสมัยใหม่ คือเจ้าสมบัติ, คนมีทุนชั้นกลาง, ผู้มีทุนน้อย เช่นประเทศจีนก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีน ใน ค.ศ. ๑๙๔๙

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของที่ดิน ผู้ให้เช่ากับผู้เช่าในเมือง จึงเป็นไปตามระบบทุนนิยมทำนองเดียวกับสยามเมื่อก่อนการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕

ข. เศรษฐกิจส่วนมากโดยเฉพาะเกี่ยวกับการกสิกรรม ซึ่งเป็นไปตามระบบเศรษฐกิจศักดินานั้น เจ้าของที่ดินจึงมีลักษณะอย่าง “เจ้าศักดินา” คือมีอำนาจบังคับโดยพลการ ให้ผู้เช่าจำต้องส่งผลผลิตที่ทำได้ให้เจ้าของที่ดิน เหมือนดังเจ้าศักดินาใช้ข้าไพร่ให้ทำงานในที่ดิน แม้ว่าการส่งผลผลิตจะเปลี่ยนเป็นวิธีชำระเงินให้แก่เจ้าของที่ดิน แต่ถ้าผู้เช่าไม่สามารถชำระเงินได้ เจ้าของที่ดินก็มีอำนาจยึดทรัพย์สินและผลผลิตของชาวนาผู้เช่า และมีอำนาจบังคับเอาตัวผู้เช่ากับลูกเมียมาทำงานอย่างบ่าวไพร่ เพื่อทดแทนใช้หนี้ที่ค้างชำระ เช่น ในประเทศจีนเมื่อก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐของจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ ขนชั้นเจ้าของที่ดินศักดินาเรียกเป็นภาษาจีนว่า “ตี่จู๋” แปลตามตัวว่า “เจ้าที่ดิน” มีขนาดใหญ่, กลาง, น้อย ตามลำดับ ส่วนชาวนาจำแนกออกเป็น ชาวนารวย, ชาวนากลาง, ชาวนายากจน

ภายหลังสถาปนาสาธารณรัฐจีนแล้ว รัฐบาลของราษฎรจีนได้มี “การปฏิวัติที่ดิน” (บางคนเรียกว่า “ปรับปรุงที่ดิน”) เพื่อทำลายระบบเศรษฐกิจศักดินาที่ค้างอยู่ โดยเริ่มจากการริบที่ดินของเจ้าของที่ดินในชนบทเอามาแบ่งให้ชาวนายากจน แล้วจัดตั้งระบบร่วมงานระหว่างชาวนาเพื่อการผลิตรระบบสหกรณ์เบื้องต้น แล้วพัฒนาเป็นระบบสหกรณ์เบื้องต้น ตามลำดับ แล้วจึงจัดตั้งเป็น “สหการ” (Commune)

แต่จีนมิได้ทำการปฏิวัติที่ดินในเมืองเพื่อเอามาแบ่งให้ผู้เช่า เพราะที่ดินในเมืองเป็นไปตามระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นการพัฒนาขึ้น

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

หนึ่งต่อจากระบบศักดินาแล้ว ฉะนั้นถ้ารัฐบาลต้องการใช้ที่ดินของเอกชนในเมือง จึงใช้วิธีเช่าหรือร่วมทุนกับรัฐบาล เพื่อใช้ในรัฐวิสาหกิจของรัฐ อันเป็นวิถีทางเข้าสู่สังคมนิยม

ส่วนสยามเมื่อก่อนปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ที่ดินทั้งหลายในสังคมเป็นของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยพระบรมเดชานุภาพ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้บุคคลถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินบางส่วนได้ เจ้าของที่ดินเอกชนที่ไม่ทำนาหรือกสิกรรมโดยตนเอง มีสิทธิ์เอาที่ดินให้ชาวนาเช่า โดยเก็บค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก หรือเป็นเงิน และมีอำนาจยึดผลผลิตที่ผู้เช่าทำได้ และเรียกให้ผู้เช่ากับครอบครัวทำงานแทนหนี้ที่ค้างชำระ แม้การขูดรีดชาวนาในสยามจะเบากว่าในจีน แต่เจ้าของที่ดินผู้ให้เช่าก็มีลักษณะเป็นเจ้าศักดินาชนิดหนึ่ง คือ เป็น “เจ้าที่ดิน” ขนาดใหญ่, กลาง, น้อย ส่วนชาวนาก็จำแนกได้เป็นชาวนารวย, ชาวนากลาง, ชาวนายากจน

ภายหลังปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ในสยามแล้ว รัฐบาลของคณะราษฎรและสภาผู้แทนราษฎร ได้ดำเนินการขั้นแรกเพื่อยกเลิกอำนาจของเจ้าที่ดิน โดยบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของกสิกร และห้ามยึดข้าวกินข้าวปลูกของชาวนาผู้เช่า ครั้นแล้วผมได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ เพื่อเวนคืนที่ดินเป็นของรัฐ โดยรัฐชำระค่าทดแทนเป็นพันธบัตร แต่โครงการนั้นถูกปฏิเสธ โดยเสียงข้างมากในรัฐบาล แล้วรัฐบาลซึ่งพระยามโนปกรณษ์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ลงนามรับสนองพระราชกฤษฎีกางดใช้รัฐธรรมนูญและปิดสภาฯ จึงเป็นอันว่าไม่อาจดำเนินการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจศักดินาให้เข้าสู่ระบบสังคมนิยมของราษฎร (People's Socialism) ได้ ระบบเศรษฐกิจศักดินาของสยามจึงมีซากค้างอยู่ ซึ่งรัฐบาลของคณะราษฎรได้ทำการแก้ไขต่อมาบางประการ อาทิ การยกเลิกเงินรัชูปการ และ

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ยกเลิกอาคารค่าเช่า ซึ่งเป็นซากของการที่เจ้าศักดินาบังคับให้ข้าไพร่ต้องส่งส่วยหรือบรรณาการ

(๓) ในสังคมกำลังพัฒนา (Developing Country) หมายถึง สังคมที่กำลังการผลิต, เทคนิคกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ได้พัฒนา เข้ามาสู่สังคมนั้นเป็นจำนวนมากกว่าสังคมด้อยพัฒนา และการพัฒนานั้นกำลังขยายตัวอย่างไม่เชิงซ้ำ ซึ่งในอนาคตอันไม่ยาวนานนัก การกลีกรรรมของสังคมนั้นก็จะมีสภาพเป็นอุตสาหกรรมกิจกรรรม ดังปรากฏ ในสังคมยุโรปและ ส.ร.อ. เศรษฐกิจทุนนิยมก็จะเข้าแทนที่เศรษฐกิจศักดินา นอกจากจะกระโดดข้ามเข้าสู่ระบบหัวต่อ ระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม สยามปัจจุบันนี้อยู่ในระบบสังคมกำลังพัฒนา คือ

ก. ระบบทุนนิยมภายในประเทศได้พัฒนาเข้าสู่เบื้องต้นแห่ง **“อิมพีเรียลลิสม์”** ตามความหมายของเลนินที่ผมกล่าวแล้วในข้อ ๔.๑.๓ (๓)ข. และระบบทุนนิยมต่างประเทศที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นทุนผูกขาด มีอำนาจเป็นบรมธนาอนุภาพ หรือจักรวรรดินิยมได้แผ่อำนาจและอิทธิพลเหนือสยามมากขึ้นในกรุงเทพฯ และในหลายหัวเมือง และอนาคตอันไม่ยาวนาน ระบบทุนนิยมผูกขาดก็จะแพร่ทุกชนบท ชนชั้นนายทุนสมัยใหม่ก็เป็นไปตามที่ผมกล่าว

ข. ท่านทั้งหลายย่อมเห็นได้ว่า เครื่องมือกลีกรรรม เช่น เครื่องแทรกเตอร์, เครื่องสูบน้ำ, และวิทยาศาสตร์กับเทคนิคสมัยใหม่ก็ได้มีการใช้กันแพร่หลายขึ้น ต่างกับเมื่อ ๑๐ ปีก่อนนี้ และต่างกับประเทศจีนก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ ฉะนั้น เครื่องมือ, วิทยาศาสตร์กับเทคนิคสมัยใหม่นี้ ย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาที่สามารถและใช้เครื่องมือ ฯลฯ นั้น อันเป็นการเปลี่ยนแปลงพลังการผลิตตามระบบทุนนิยมในท้องที่ชนบท อันเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ชนชั้นเจ้าของที่ดินและ

**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปริดี พนมยงค์

ชนชั้นชาวนาในท้องที่เช่นนั้น ก็จะเปลี่ยนสภาพจากเจ้าที่ดินและชาวนาตามระบบเศรษฐกิจศักดินามาเป็นชนชั้นต่าง ๆ ตามระบบทุนนิยม ซึ่งผมได้กล่าวในข้อก่อน ๆ แล้ว

ส่วนในท้องที่ใด พลังการผลิตสมัยใหม่ยังพัฒนาไปไม่ถึงชนชั้นเจ้าของที่ดินและชนชั้นชาวนาก็เป็นไปตามระบบศักดินาที่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขแล้วโดยรัฐบาลของคณะราษฎร

ฉะนั้น ผมขอให้ท่านทั้งหลายบำเพ็ญตน ให้ทันแก่การพัฒนาความก้าวหน้าทางพลังการผลิตอยู่เสมอ เพื่อวิเคราะห์ชนชั้นเจ้าที่ดินและชนชั้นชาวนาในสังคมสยามให้ทันต่อเหตุการณ์ ส่วนตัวอย่างของสังคมอื่นใดที่จะนำมาประกอบพิจารณานั้น ก็ต้องดูให้ดีว่าตัวอย่างนั้นเกิดขึ้นตามสภาพของสังคมอื่นในสภาพและกาละใด แห่งระดับการพัฒนาของพลังการผลิต ซึ่งแตกต่างกับสยามในปัจจุบันและในอนาคตอันไกลอย่างไรบ้าง ขอให้ระวังที่จะไม่ลอกคัดเอาตัวอย่างของสังคมอื่นมาทั้งดุ้น

๔.๒.๑ ในสังคมสยามมีผู้เข้าใจต่าง ๆ กันเกี่ยวกับลักษณะและชนชั้นของบุคคลที่เรียกเป็นภาษาไทยว่า **“ปัญญาชน”**

(๑) ความเข้าใจต่างกันเริ่มมาจากเข้าใจต่างกันในความหมายของคำว่า **“ปัญญาชน”** ทำนองเดียวกับที่มีผู้เข้าใจต่าง ๆ กันในความหมายเฉพาะของต้นฉบับเมธี ดังที่ผมอ้างไว้แล้วหลายศัพท์ จึงมีผู้นำไปประยุกต์ตามความเข้าใจของตน ต่างกับความหมายต้นฉบับเมธี

โดยเฉพาะศัพท์ไทย **“ปัญญาชน”** นั้น เป็นศัพท์ผสมระหว่างคำว่า **“ปัญญา”** กับ **“ชน”** คำว่า **“ปัญญา”** ตามมูลศัพท์บาลีแปลว่า **“ความรู้, ความรู้ทั่ว, ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด”** ฉะนั้น คำว่า **“ปัญญาชน”** จึงแปลว่า **“ชนที่มีความรอบรู้, ที่มีความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด”**

ศัพท์ไทยนี้ใช้ถ่ายทอดคำอังกฤษ “อินเทลลิเจนเซีย” (Intelligensia) ซึ่งแผลงมาจากคำรัสเซีย “อินเทลลิเจนเซีย” ซึ่งหมายถึงชนชั้นปัญญาชน

ภาษาอังกฤษใช้ศัพท์นี้เป็นสมุหนามของเหล่าชนที่ถือว่าเป็นผู้ได้รับการศึกษาอบรม (Educated) และมีความรู้แจ้ง (Enlightened) และหมายถึงบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสามารถทางปัญญา (Mental Ability)

(๒) พรรคนะผู้นิยมพระเจ้าซาร์ (Czarism) หรือผู้นิยมจักรพรรดิรัสเซีย นั้น ถือว่าปัญญาชนเป็นชนชั้นหนึ่งต่างหากจากรากฐานความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของปัญญาชน

ส่วนเลนินถือว่าปัญญาชนมิได้แยกออกเป็นอีกชนชั้นหนึ่งต่างหากจากรากฐานทางเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ทางสังคมของปัญญาชน ทั้งนี้เป็นพรรคนะที่ตรงตามวิทยาศาสตร์สังคมที่จำแนกชนชั้นตามรากฐานเศรษฐกิจของบุคคล

ในบทความของเลนินเรื่อง “จะต้องทำอะไร” เขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๒ มีความตอนหนึ่งว่า “อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีสังคมนิยมเติบโตขึ้นจากทฤษฎีปรัชญา, ทฤษฎีประวัติศาสตร์, และทฤษฎีเศรษฐกิจ ซึ่งได้บรรจุประกอบขึ้นโดยตัวแทนที่มีการศึกษาของหลายชนชั้นมีทรัพย์สิน (Properties classes) ผู้เป็นปัญญาชนตามฐานะความเป็นอยู่ทางสังคม (Social Status) ผู้วางรากฐานสังคมนิยมวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ คือ มาร์กซ์และเอนเงิลส์นั่นเองก็เป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติ (Bourgeois Intelligensia) โดยทำนองเดียวกันในรัสเซีย นั้น ลัทธิทฤษฎีสังคมประชาธิปไตยเกิดขึ้นเป็นเอกเทศ จากการรอกองงานแห่งการดำเนินตามธรรมชาติของขบวนการแรงงาน ลัทธิเช่นนั้นเกิดจากผลตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ของการพัฒนาทางความคิดของปัญญาชน

สังคมนิยมอภิวัตน์” (Revolutionary Socialist Intelligensia)

ตามคำกล่าวของเลนินข้างบนนั้น เราย่อมเห็นได้ว่าลัทธิมาร์กซ์—เลนินที่แท้จริงนั้น มีพรรคนะต่อลักษณะชนชั้นของปัญญาชน และต่อพรรคนะคติสังคมนิยมดังต่อไปนี้

ก. ๑. ฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมของปัญญาชนคนใดเป็นเครื่องกำหนดชนชั้นของปัญญาชนคนนั้น

ก. ๒. คำว่า “ชนชั้นมีทรัพย์สิน” (Properties classes) หมายถึงชนชั้นนายทุนสมัยเก่าและนายทุนสมัยใหม่ชนิด (Species) และชนิดปลีกย่อย (Sub—species) ต่าง ๆ คือในสังคมศักดินาและสังคมนิยม ซึ่งผู้เรียนประถมศึกษาต้องเสียค่าเล่าเรียนนั้น ปัญญาชนตั้งแต่สำเร็จประถมศึกษาขึ้นไป ก็เป็นปัญญาชนแห่งชนชั้นมีทรัพย์สิน แต่ถ้าเป็นสังคมที่บังคับให้เยาวชนเรียนประถมศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ผู้ที่เรียนสูงขึ้นไปจึงจะต้องเสียค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่แพงขึ้นนั้น ก็เป็นปัญญาชนมีทรัพย์สิน คือ เป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือปัญญาชนนายทุน

ก. ๓. ปัญญาชนกรรมกรต้องเป็นผู้มีฐานะความเป็นอยู่อย่างกรรมกรแท้จริง ที่มีอยู่จำนวนไม่น้อยสมัยที่เลนินยังมีชีวิตอยู่ และมีอยู่อีกมากในประเทศสังคมนิยม, และมีมากในสังคมนิยมตะวันตก, และมีจำนวนไม่น้อยในสังคมสยามปัจจุบัน

ก. ๔. ส่วนที่นายหลี่ซ่าน อดีตหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีน ก่อนเหมาเจ๋อตงนั้น เป็นลูกคนมีเงินชั้นกลาง สามารถมีเงินใช้จ่ายจนเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมได้ นายหลิวเซาฉี อดีตรองหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นก็มิใช่ฐานะทางชนชั้นเหมือนนายหลี่ซ่าน, นายอ้ายซื่อฉีก็มีฐานะทางชนชั้นซึ่งมีเงินพอใช้จ่ายในการศึกษาโดยทุนของตนเองที่ประเทศญี่ปุ่น เสร็จแล้วกลับมาประเทศจีน ได้รับความสนับสนุนจาก



“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

นายหลิวฯ ให้เป็นอาจารย์สถาบันการศึกษาชั้นสูงของพรรคคอมฯ จีน หนังสือเรื่องโลกทัศน์ของนายอ้ายฯ นั้น มีผู้แปลใช้เป็นตำราหลักของบางสำนักในบางประเทศแห่งเอเชียอาคเนย์ แต่การอภิวัฒน์ใหญ่ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจีน ได้กวาดล้างทัศนคติของนายอ้ายฯ ในประเทศจีนแล้ว

ฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมของนายหลิวฯ, นายหลิวฯ, นายอ้ายฯ ก็เข้าลักษณะเป็น “ปัญญาชนเจ้าสมบัติ” หรือปัญญาชนนายทุนตามทฤษฎีเลนินที่ผมอ้างข้างต้น และบรรดาสานุศิษย์ของ ๓ อาจารย์นั้นที่มาจากชนชั้นเจ้าสมบัติ, คนชั้นกลาง, ผู้มีทุนน้อย ซึ่งมีเงินพอเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนที่สถาบันการศึกษาได้นั้น ก็เข้าลักษณะที่เป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือปัญญาชนนายทุน

แต่เพื่อที่จะจูงใจให้สานุศิษย์ให้ได้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมาจากชนชั้นผู้มีทุนชนิดต่าง ๆ สมัครง่ายอยู่ในองค์การของตน ซึ่งอ้างว่าเป็นองค์การของกรรมกรนั้น นายหลิวฯ นายหลิวฯ นายอ้ายฯ ได้ใช้วิธีให้บุคคลเหล่านั้นถือตนว่าเป็น “ปัญญาชนกรรมกร” อันเป็นวิธีที่ขัดต่อลัทธิมาร์กซ์—เลนินแท้จริง เพราะมาร์กซ์, เองเกิลส์ ซึ่งเป็นปฐมเมธีแห่งลัทธิได้ทำคุณประโยชน์อย่างมากแก่กรรมกรนั้น เลนินก็ได้วินิจฉัยไว้ว่าเป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือปัญญาชนแห่งชนชั้นมีทรัพย์สิน จึงไม่สมควรที่นายหลิวฯ, นายหลิวฯ, นายอ้ายฯ กับพวกจะอ้างว่าตนเองกับพวกของตนเป็นปัญญาชนของกรรมกร

อาจารย์ทั้งสามที่ออกนามนี้กับสานุศิษย์ ปะปนยุ่งเหยิงเรื่องการสละชนชั้น ซึ่งผมจะกล่าวในข้อ ๔.๓.๑ คือถ้าปัญญาชนนายทุนชนิดต่าง ๆ จะสละชนชั้นเดิมมาขึ้นหядฝ่ายกรรมกรชนิดต่าง ๆ แล้ว ก็จะต้องปฏิบัติตามวิธีสังคมนิยม มิใช่วิธีจิตนิยมที่คิดเอาเองว่า แม้ตนมิใช่กรรมกรแต่คิดอย่างกรรมกรก็เป็นกรรมกรได้ หรือเป็นปัญญาชน

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

นายทุนแต่คิดว่าเป็นปัญญาชนกรรมกรก็เป็นกรรมกรได้

ท่านที่ศึกษาความรู้เบื้องต้นของลัทธิมาร์กซ์ย่อมทราบแล้วว่า ในกรณีที่มนุษย์สังคมจะก้าวหน้าจากระบบสังคมนิยมเข้าสู่ระบบคอมมิวนิสต์ได้นั้น มีเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต์) ซึ่งเป็นชนชั้นนำจำต้องดำเนินการให้สังคมบรรลุถึงให้ได้ คือการปฏิบัติเพื่อให้ความแตกต่างระหว่างการทำงานทางสมองกับการทำงานทางแรงกายนั้นหมดสิ้นไป ฉะนั้นเลนิน, สตาลิน, เหมาเจ๋อตุง ซึ่งใช้ลัทธิมาร์กซ์เป็นหลักนำในการปฏิบัติในสหภาพโซเวียต และในประเทศจีน จึงได้ดำเนินการที่จะให้การเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าวนี้ โดยทำให้ความรู้สึกของผู้ทำงานทางสมองไม่แยกตนอยู่เหนือผู้ทำงานทางแรงกาย ผู้ที่ศึกษาความคิดของเหมาเจ๋อตุง และถือเอาคตินั้นเป็นหลักนำอย่างแท้จริง ก็คงจะระลึกอยู่เสมอว่าท่านผู้นี้ได้กำชับมิให้ปัญญาชนถือตนว่ามีความรู้กว่ามวลราษฎร หรือตั้งตนเป็นครูของราษฎร, ชาวนา, และมวลราษฎร เหมาเจ๋อตุงได้กวัดข้นปัญญาชนมิให้แยกตนออกจากชนชั้นผู้ไร้สมบัติ และได้ชี้ให้เห็นในหลายบทความถึงการที่นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งมีจำนวนหนึ่งที่มีความทะนงตนว่า มีความรู้มากกว่าผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาถึงระดับของตน ซึ่งเกิดทัศนคติที่ภาษาจีนเรียกว่า “จื่อเกา จื่อต้า” แปลตามตัวว่า ถือว่าตนเองสูงและยิ่งใหญ่กลายเป็นนายและครูของกรรมกร เหมาเจ๋อตุงเห็นว่าการทะนงตนเช่นนั้นขัดต่อหลักการของสังคมนิยมโดยสิ้นเชิง เพราะนักสังคมนิยมจะต้องมีทัศนคติที่เห็นแก่ส่วนรวม (Altruism) ส่วนการทะนงตนเช่นนั้นก็ดี หรือที่เรียกว่า “วีรบุรุษส่วนตัว” ก็ดีนั้น มีลักษณะเห็นแก่ตัว (Egoism) ในการเปิดประชุมรัฐสภาจีนบางครั้ง เหมาเจ๋อตุงได้กล่าวสุนทรพจน์เตือนสมาชิก (ปัญญาชนจำนวนไม่น้อยที่เป็นสมาชิกรัฐสภา) มิให้ “จื่อเกา จื่อต้า”

อนึ่ง พรรคชนะของนายหลี่ฯ, นายหลิวฯ, นายอ้อฯฯ กับพวกนั้น ขัดต่อคำสอนของเลนินที่ว่า วินัยของพรรคปฏิวัติ (Revolutionary Party) ของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจะรักษาไว้ได้, จะทดลองได้, จะทำให้ แข็งแกร่งได้, ก็จำต้องสามารถเชื่อมตนเอง และเข้าใกล้ชิด และ เคลื่อนกลมเข้า (Merger) กับชนชั้นผู้ไร้สมบัติและมวลผู้ออกแรง ทำงานที่มีผู้ใช้ผู้ไร้สมบัติ ฉะนั้นแนวทางของนายหลี่ฯ, นายหลิวฯ, นายอ้อฯฯ ซึ่งตั้งวุฒิสถาณะ “ปัญญาชนของกรรมกร” จึงขัดต่อแนวทาง ของเลนิน ซึ่งนำไปสู่ผลและแนวทางปฏิบัติที่ไม่อาจจัดตั้งกรรมกร และมวลผู้ออกแรงทำงานส่วนมากได้ และไม่อาจทำแนวร่วมกับ ปัญญาชนสังคมนิยม และปัญญาชนอภิวัตน์ได้

ข. ๑. ปัญญาชนที่มาจากชนชั้นทรัพย์สินใหญ่น้อยต่าง ๆ นั้น แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทหนึ่งคงเป็นปัญญาชน เจ้าสมบัติหรือนายทุนตามรากฐานแห่งชนชั้นของตน ส่วนอีกประเภท หนึ่งเป็น “ปัญญาชนอภิวัตน์” (revolutionary Intelligensia) ซึ่ง ต้องการเปลี่ยนระบบสังคมเก่ามาเป็นระบบใหม่ที่ก้าวหน้า และ “ปัญญาชนสังคมนิยม” (Socialist Intelligensia) ที่ต้องการเปลี่ยน ระบบสังคมเก่าเป็นระบบสังคมนิยม

ข. ๒. เลนินได้คัดค้านพรรคชนะที่เรียกว่า “สปอนเทไนอิตี” (Spontaneity) คือพรรคชนะที่ถือว่าลัทธิสังคมนิยมเกิดขึ้นจากการ งอกงามแห่งการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติภายในของขบวนการแรงงาน เอง ท่านชี้ให้เห็นในบทความที่ผมอ้างนั้นถึงความเป็นมาของลัทธิ สังคมนิยมว่า เกิดขึ้นเป็นเอกเทศจากความงอกงามแห่งการเคลื่อนไหว ตามธรรมชาติภายในขบวนการแรงงาน กล่าวคือปัญญาชนจากชนชั้น มีทรัพย์สินได้ก่อพรรคชนะสังคมนิยมขึ้นก่อน เลนินได้กล่าวไว้ใน หมายเหตุว่า

“แน่นอน, ทั้งนี้มิได้หมายความว่า กรรมกรมิได้มีส่วนในการ สถาปนาพรรคชนะ (สังคมนิยม) อย่างหนึ่ง แต่เขามีส่วนด้วย ซึ่งมีไป ฐานะกรรมกร หากในฐานะนักทฤษฎีสังคมนิยม (Socialist Theoritician) เช่น ปรูดอง และไวท์ลิง กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ เขามีส่วนด้วยเท่าที่เขา สามารถมากหรือน้อยที่จะมีความรู้ได้ ซึ่งความรู้ที่ก้าวหน้าในยุคของเขา”

(ปรูดอง “Proudhon” เป็นลูกคนงาน เขาเริ่มอาชีพด้วยเป็น คนงานเรียงพิมพ์ ได้เขียนบทความมากมายในทางทฤษฎีสังคมนิยม แม้มาร์กซ์คัดค้านความเห็นของเขา แต่ก็ยอมรับว่าเขาเป็นนักสังคมนิยม ชนิดหนึ่ง, ไวท์ลิง “Weitling” เป็นลูกจ้างช่างตัดเสื้อ ได้เขียนบทความ มากหลายในทางทฤษฎีสังคมนิยม แล้วได้ทดลองตั้งอาณาจักรคอมมิวนิสต์ ใน ส.ร.อ. แม้มาร์กซ์คัดค้านความเห็นของเขา แต่ก็ยอมรับว่าเขาเป็น นักสังคมนิยมชนิดหนึ่ง)

แม้เลนินจะมีความเห็นหลายอย่างไม่ตรงกับคาร์ล เกาส์กี (Karl Kautsky) แต่มีความเห็นของผู้นี้ตอนหนึ่งที่เกี่ยวกับร่างแผนการ ใหม่ของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมัน ซึ่งเลนินเห็นด้วย ว่าถูกต้อง ท่านจึงได้นำมาอ้างไว้ด้วยถ้อยคำของท่านเองดังต่อไปนี้ :-

“เราขออ้างคำกล่าวที่สำคัญที่สุดอย่างลึกซึ้งของคาร์ล เกาส์กี เรื่องแผนการใหม่ของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมัน ดังต่อไปนี้...แน่นอน, สังคมนิยมในฐานะเป็นทฤษฎีหนึ่งนั้น มีรากมา จากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ เช่นเดียวกับการต่อสู้ระหว่าง ชนชั้นของผู้ไร้สมบัติ ซึ่งเกิดจากการต่อสู้ความยากจน และความทุกข์ ยากของมวลชนที่สร้างขึ้นโดยทุนนิยม แต่สังคมนิยมและการต่อสู้ ระหว่างชนชั้นเกิดคู่เคียงกัน โดยมีไปอย่างหนึ่งเกิดจากอีกอย่างหนึ่ง จิตสำนึกสังคมนิยมสมัยใหม่เกิดขึ้นได้จากรากฐานแห่งความรู้ลึกซึ้ง ทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น (Profound Scientific Knowledge)...ทางนำ

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

มาซึ่งวิทยาศาสตร์นั้นมิใช่ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ หากโดยปัญญาชนเจ้าสมบัติ ที่มีจิตใจซึ่งเป็นสมาชิกอันดับหนึ่งแห่งชนชั้นนี้ สังคมนิยมสมัยใหม่จึงได้ก่อตัวขึ้น และก็โดยพวกนี้เองที่ได้ติดต่อให้ความรู้แก่ผู้ไร้สมบัติส่วนที่มีความพัฒนาทางปัญญา ซึ่งนำไปใช้ในการต่อสู้ระหว่างชนชั้นตามสภาพที่อำนวยให้ทำได้ ดังนั้นจิตสำนึกสังคมนิยมจึงเป็นสิ่งที่นำมาสู่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจากภายนอก (Von Aussen Hineingetragene) และมีไปเกิดจากภายในโดยการเคลื่อนไหวเอง (Unwuechsig)”

ดังนั้น การที่ปัญญาชนจากชนชั้นมีทรัพย์สินขนาดใหญ่, กลาง, น้อย จะสละชนชั้นเดิมมาเป็นปัญญาชนสังคมนิยมของกรรมกรนั้นจะต้อง “รู้สึกซึ่งทางวิทยาศาสตร์” ดังกล่าวนั้น ถ้าหากว่าแม้แต่ความรู้เบื้องต้นของวิทยาศาสตร์ก็ไม่มีแล้ว เช่น ไม่รู้ว่า “แมทเทอร์” ในทางวิทยาศาสตร์คืออะไร ก็ยากที่จะเป็นปัญญาชนของกรรมกรได้

ข. ๓. วิธีสอนสามัญของหลี่ลีซาน, หลิวเซาฉี, อ้ายซือฉี นั้น ต่างกับวิธีสอนของเลนินที่ไม่ใช้วิธี “ศรัทธานูสติ” อันเป็นวิธีจิตนิยม หากเลนินใช้วิธีสอนให้นักศึกษาใช้จิตวิทยาศาสตร์ (Scientific spirit) ในการศึกษาลัทธิมาร์กซ์ ดังนั้นเลนินจึงสอนโดยเริ่มต้นให้นักศึกษารู้ว่า ลัทธิมาร์กซ์คืออะไร และลัทธินั้นมีรากฐานจากคตินิยมใดบ้าง ในการนั้นท่านมิได้อำพรางเพื่อให้คนเข้าใจผิดว่า มาร์กซ์เป็นลัทธิปัญญาตรัสรู้ขึ้นเอง หากท่านได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า ลัทธิมาร์กซ์คือทฤษฎีแห่งทฤษฎีและคำสอนของมาร์กซ์ ซึ่งได้ดำเนินต่อและทำให้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งกระแสทฤษฎีสำคัญสามประการแห่งศตวรรษที่ ๑๘ คือ ปรัชญาแบบฉบับเยอรมัน เศรษฐกิจแบบฉบับอังกฤษ และสังคมนิยมฝรั่งเศสกับลัทธิอภิวัดณ์ฝรั่งเศสโดยทั่วไป

ผู้ศึกษาตามวิธีของเลนินก็ย่อมเข้าใจได้ว่าทฤษฎีของเลนินดังที่ผมอ้างใน (๒) ก. ๑, ก. ๒, ก. ๓ และ ข. ๑, ข. ๒ นั้น ตรงกัน

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

กับที่เลนินได้ชี้แจงถึงรากฐานของลัทธิมาร์กซ์ นอกจากนั้นท่านยังได้สอนเยาวชนโซเวียตไว้ว่า มิให้ศึกษาลัทธิมาร์กซ์จากคำขวัญ หรือสูตรสำเร็จที่มีผู้แต่งขึ้น หากท่านให้ศึกษาขุมวิชาที่มนุษยชาติได้สะสมมาเป็นพื้นฐาน และพึงเลือกเอาสิ่งดีจากความรู้เก่าและปิดความรู้ที่ไม่ดีออกไป การต่อสู้ระหว่างชนชั้นนั้นมิใช่การทำให้กรรมกรมีทฤษฎีระดับแคบอยู่ภายในกรอบแห่งคำสอนของผู้ที่อ้างตนว่าเป็นปัญญาชนของกรรมกรเท่านั้น ยิ่งกรรมกรศึกษาให้รู้ถึงทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งของปัญญาชนอภิวัดณ์และปัญญาชนสังคมนิยม ซึ่งเป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติ (นายทุน) ก็ยิ่งเป็นประโยชน์แก่กรรมกรในการต่อสู้ระหว่างชนชั้น

๔.๓.๑ มาร์กซ์กล่าวไว้ว่า “ความเป็นอยู่ทางสังคม (Social being) ของมนุษย์ เป็นเครื่องกำหนดจิต (Consciousness) ของมนุษย์”

แต่ตามรูปการณ์ที่ประจักษ์ ปรากฏว่ามนุษย์บางคนแห่งชนชั้นจำพวกกดขี่เบียดเบียนผู้ออกแรงทำงาน ได้สละชนชั้นของตนมาอยู่ข้างชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน อาทิ พระพุทธองค์ได้สละวรรณะกษัตริย์ทรงบรรพชาเป็นภิกษุเข้าสู่วรรณะไร้สมบัติ แล้วบำเพ็ญพระองค์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก, พระเยซูซึ่งอยู่ในชนชั้นช่างฝีมือ (ช่างไม้) ได้สละพระชนม์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ถูกกดขี่เบียดเบียน, พระมหาหมัดซึ่งอยู่ในชนชั้นเศรษฐีได้แจกทรัพย์สินของพระองค์ให้แก่คนยากจนเกือบหมดสิ้น, มาร์กซ์เป็นลูกทนายความผู้มีอันจะกิน แต่สละชนชั้นของท่านมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ, เองเกลส์ลูกเจ้าของโรงทอผ้าใหญ่เมื่อบิดาตายแล้วได้รับมรดกมหาศาลจากบิดา แต่ท่านได้สละชนชั้นเจ้าสมบัติมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ, เมธีอีกมากหลายซึ่งอยู่ในชนชั้นเจ้าสมบัติ, คนชั้นกลาง, ผู้มีทุนน้อย ได้สละชนชั้นเดิมมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ในทางตรงกันข้ามก็มีบุคคลจำนวนไม่น้อย

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

ซึ่งอยู่ในชนชั้นจำพวกถูกกดขี่เบียดเบียน แต่กลับเห็นดีเห็นชอบโดย ยินยอมอยู่ข้างฝ่ายชนชั้นจำพวกที่กดขี่เบียดเบียนผู้ออกแรงทำงาน ฉะนั้นผมจึงเห็นว่า เราไม่ควรถือเอาวาทะของมาร์กซ์ดังกล่าวข้างบน นั้นเป็นสูตรสำเร็จว่า บุคคลใดอยู่ในชนชั้นใดก็เกิดจิตสำนึกขึ้นมาทันทีตามชนชั้นนั้น เลนินก็ได้เตือนเหวอชนรัสเซียไว้แล้วว่า อย่า ศึกษาลัทธิมาร์กซ์อย่างที่เป็นสูตรสำเร็จตามวิธีศึกษาของระบบปฏิกริยา คือจะต้องศึกษาขุมวิชาที่มนุษย์ชาติได้สะสมมาประกอบด้วย ดังนั้น ในเรื่องการก่อกำเนิดจิตสำนึกของบุคคลนั้น ผมจึงได้กล่าวไว้ในข้อ ๓.๑.๒ ขอให้ท่านผู้อ่านหาโอกาสศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของมนุษย์ ที่ส่วนหนึ่งมีความประพฤติ (Behavior) เหมือนสัตว์ชาติทั้งหลาย ที่เคลื่อนไหวโดยอัตโนมัติ ปราศจากความคิดและจิตสำนึก กับอีกส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่มีอวัยวะประเสริฐ กว่าสัตว์ทั้งหลาย สามารถมีภาวะทางจิต (State of mind) คือความ นึกคิด (Thought) เพียงเบื้องต้น และจิตสำนึก (Consciousness) ซึ่งเป็นภาวะทางจิตเบื้องสูง และขอให้ท่านทั้งหลายนำความรู้ที่เป็น วิทยาศาสตร์นั้นมาประกอบกับกฎธรรมชาติแห่งความขัดแย้งเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ซึ่งผมเรียกเป็นภาษาไทยว่า “**สสารธรรมประติการและ วิวรรตการ**” ดังกล่าวแล้วในบทที่ ๑.๒.๓

(๑) คำว่า “**ความเป็นอยู่ทางสังคม**” (Social Being) มิได้ หมายความว่าเพียงแต่ความเป็นอยู่ทางสังคมปัจจุบันเท่านั้น หาก หมายถึงซากจิตสำนึกแห่งความเป็นอยู่ทางสังคมในอดีต และจิตสำนึก ที่บุคคลมองเห็นว่าตนจะประสบต่อความเป็นอยู่ทางสังคมในอนาคต ที่สืบเข้ามาใกล้

(๒) จิตสำนึกแห่งความเป็นอยู่ทางสังคมในอดีตที่เป็นมรดก ตกทอดมาหลายชั่วอายุคน อาทิ

“**ขุมปัญญา**”  
ของ...ปริติ พนมยงค์

บุคคลจำนวนหนึ่งที่มีสภาพความเป็นอยู่ตามระบบประชาธิปไตย แผนเก่า ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานเศรษฐกิจทุนนิยม แต่ก็ยังมีจิตสำนึก ตามระบบทาสศักดินาที่ล้าหลัง

กรรมกรจำนวนหนึ่งที่สามารถประหยัดเงินค่าจ้างไว้ได้เพียง เล็กน้อย แล้วสะสมชนชั้นกรรมกรทำการค้าเป็นชนชั้นที่มีทุนน้อยก่อน ต่อมาเมื่อได้กำไรมากขึ้นก็ขยายกิจการพัฒนาเป็นชนชั้นกลาง แล้ว พัฒนาต่อไปเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติ อาทิ คนจีนจำนวนมากเมื่อแรกเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยนั้นก็เป็นคนยากจนก่อน แล้วพัฒนาต่อ ๆ มา เป็นผู้มีทุนมากขึ้นตามลำดับ

บุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ตามระบบสังคมนิยม แต่ยังมีจิตสำนึกระบบทาส ศักดินา ทุนนิยมที่ล้าหลัง เช่น นายหลี่ชาน หลิวเซ่าฉี หลินเปี้ยว อ้ายซือฉี ฯลฯ และบุคคลจำนวนหนึ่งที่ปรารถนา ให้สังคมของตนดำเนินตามแนวทางสังคมนิยม แต่ยังมีจิตสำนึก ระบบทาส ศักดินา ทุนนิยมที่ล้าหลัง

(๓) จิตสำนึกที่เกิดจากสภาพถูกเบียดเบียน ทำให้มองเห็น ภัยอันตรายที่ตนจะประสบในอนาคต

ดังที่ผมได้กล่าวถึงคำของมาร์กซ์ในข้อ ๔.๑.๔ (๗) เกี่ยวกับ ชนชั้นกลางอันดับต่ำ และชนชั้นผู้มีทุนน้อยบางคนทีสะสมชั้นเดิม เข้าอยู่ในฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติว่า เพราะเหตุที่บุคคลในชนชั้นข้างต้น ถูกแข่งขันจากชนชั้นเจ้าสมบัติ เขาจึงมองเห็นว่า เวลาใกล้เข้ามาแล้วที่ ชนชั้นเดิมของเขาจะสลายไป เขาจึงเกิดจิตสำนึกมองเห็นความเป็นอยู่ ในอนาคตอันใกล้แล้ว แล้วสะสมชั้นเดิมเข้าอยู่ฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

(๔) จิตสำนึกจากการศึกษาค้นคว้าเข้าใจทฤษฎีวิวรรตการ ทั้งปวงของสังคม

มาร์กซ์, เองเกิลส์ ได้กล่าวไว้ในคำแถลงการณ์ของพรรค

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

คอมมิวนิสต์ว่า

ในที่สุดขณะที่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจนจะถึงขั้นเด็ดขาด ความเสื่อมสลายกำลังดำเนินอยู่ในชนชั้นปกครองตามความจริง คือ ภายในกระบวนการทั้งปวงของสังคมเก่าที่มีลักษณะรุนแรงและเกรี้ยวกราด ก็ได้มีจำพวกหนึ่งแห่งชนชั้นปกครองได้สละตนเด็ดขาดออกจากชนชั้นเดิม แล้วเข้าร่วมในชนชั้นอภิวัฒน์ (Revolutionary Class) ซึ่งเป็นชนชั้นที่กุมอนาคตไว้ในมือ เช่นเดียวกับสมัยก่อนที่ส่วนหนึ่งแห่งชนชั้นขุนนางได้เข้าอยู่ข้างฝ่ายชนชั้นเจ้าสมบัติ ในทำนองเดียวกัน สมัยนี้ก็มีส่วนหนึ่งแห่งชนชั้นเจ้าสมบัติเข้าอยู่ข้างฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ โดยเฉพาะส่วนหนึ่งแห่งเจ้าสมบัตินักทฤษฎีวิทยา (Ideologist) ซึ่งได้พยุงตนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจในทฤษฎีแห่งวิวัตนาการทั้งปวง

คำว่า “Ideologist” นี้มีความสำคัญมาก เพราะถ้าแปลเป็นไทยผิดจากความหมายของมาร์กซ์, เองเกลส์แล้ว ก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดไปได้ ว่าระบบปรัชญาของมาร์กซ์ถือเอาจิตเป็นรากฐาน แห่งการที่ปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือนายทุน เปลี่ยนชนชั้นเดิมของตนมายืนหยัดฝ่ายผู้ไร้สมบัติ

ผู้แปลแห่งสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศกรุงปักกิ่งได้แปลเป็นไทยว่า “นักคิด” ตามศัพท์ที่ผู้ถือตามนายหลี่ชานไคเคยแปลไว้ก่อน ดังนั้นพวกเขาจึงคิดว่า แม้เขามีโซครมกร แต่ถ้า “คิดอย่างกรรมกร” ก็เป็นกรรมกรได้

ถ้าเราสังเกตความในประโยคหลัง คือมาร์กซ์ได้ใช้วลีอันเป็นวิเศษประกอบคนชนิดนั้นไว้ว่า “ซึ่งได้พยุงตนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจในทฤษฎีแห่งวิวัตนาการทั้งปวง” ก็พอจะเห็นว่า คำว่า “Ideologist” ที่มาร์กซ์ใช้นั้น มีความหมายเฉพาะ ซึ่งมีใช่ “นักคิด” ตามธรรมดา ครั้นแล้วเราก็จะต้องค้นคว้าว่า ในสมัยที่มาร์กซ์เขียนแถลงการณ์นั้น

“ขุมปัญญา”  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

คำว่า Ideologist ใช้ในความหมายอย่างไรบ้าง

สมัยนั้นมีวิทยาที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Ideologie อันเป็นศัพท์ผสมระหว่างคำ Ideo ที่แผลงมาจากคำ Idia แปลว่า “ความคิด, ทรรศนคติ” กับคำว่า Logie แปลว่า “วิทยา” คำว่า “Ideologie” หมายถึง “วิทยาศาสตร์” (Science) ที่ศึกษาถึงกำเนิดและกฎแห่งความคิดกับทรรศนคติ นักวิชยานิพนธ์นี้เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Ideologie” อังกฤษแผลงคำฝรั่งเศส “Ideologie” นี้เป็น “Ideology” และเรียกผู้ศึกษาเข้าใจในวิชานี้ว่า “Ideologist” มาร์กซ์เรียกเจ้าสมบัตินิพนธ์นี้เป็นภาษาเยอรมันว่า “Bourgeoisideologen” ผู้ที่ศึกษาเข้าใจในวิชานี้จึงเข้าใจกฎแห่งความคิดและทรรศนคติว่าเกิดมาจากสภาพทางสสาร (Material Condition) และเข้าใจว่า มนุษยสังคมต้องวิวัตน์ไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของสังคม เขาจึงมองเห็นความเป็นอยู่ทางสังคมในอนาคต ซึ่งชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาท์) จะเป็นชนชั้นที่กุมอนาคตไว้ในมือ ดังนั้นเขาจึงสละชนชั้นเดิมมายืนอยู่ฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

การสละชนชั้นของเจ้าสมบัตินักทฤษฎีวิทยาจึงเป็นการสละชนชั้นทางวิทยาศาสตร์แห่งสสารธรรม มิใช่สละชนชั้น เพียงแต่ “คิดๆ” ว่าเป็นกรรมกร” ที่เป็นการสละชนชั้นตามวิธีจิตนิยม

ในสมัยปัจจุบันปัญญาชนแห่งชนชั้นผู้มีทรัพย์สินขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดน้อย ก็สามารถสละชนชั้นเดิมของตนมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติได้ โดยวิธีศึกษาให้เข้าใจกฎแห่งวิวัตนาการทั้งปวงของมนุษยชาติ คือกฎสสารธรรมประการและวิวัตนาการ ด้วยอาศัยจิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ดังที่ผมได้กล่าวไว้ในบทที่ ๑ และที่ ๒ และจำต้องวิจารณ์ตนเองอยู่เสมอ เพื่อแก้ไขซากแห่งชนชั้นเดิมที่ตกค้างมา การคิดว่าได้เปลี่ยนเป็นปัญญาชนของกรรมกรแล้ว



**“ขุมปัญญา”**  
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เท่านั้นยังไม่เพียงพอ ที่จะถือได้ว่าปัญญาชนแห่งชนชั้นผู้มีทรัพย์สิน  
ขนาดต่างๆ นั้น ได้กลายเป็นบุคคลแห่งชนชั้นประเภทกรรมกรอย่าง  
แท้จริงได้ ขอให้ดูตัวอย่างนายหลี่ชาน, นายหลิวเซาฉี, นายอ้ายซือฉี  
 ฯลฯ ที่อ้างตนกับพวกของตนว่าเป็นปัญญาชนของกรรมกรนั้น แต่  
ซากแห่งชนชั้นเดิมของพวกเขาตกค้างอยู่มาก ซึ่งเขาไม่สามารถแก้ไข  
ได้ พวกเขาจึงถูกชนชั้นผู้ไร้สมบัติจูงตัวออกจากขบวนการ

อนึ่ง กรรมกรย่อมมีความรู้ที่เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง  
และถึงกาลหนึ่งที่กรรมกรสามารถรู้ได้ว่าทรศนะของปัญญาชน  
ที่มาจากชนชั้นผู้มีทรัพย์สิน แต่อ้างตนว่าเป็นปัญญาชนของกรรมกร  
ที่สั่งสอนไว้นั้นผิดพลาด และก็จะบอกปิดทรศนะที่ผิดนั้น ถ้าปัญญาชน  
ใดต้องการที่จะสละชนชั้นเดิมมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ โดยวิธี  
ที่มั่นคงมิใช่โศดโผนชั่วคราวแล้ว ก็ควรถือคติถ่อมตน ทำทีละก้าวๆ  
เริ่มจากแสดงตนเป็นนักศึกษาของกรรมกร เป็นผู้รับใช้ของกรรมกร  
เป็นแนวร่วมของกรรมกร และพัฒนาโดยการศึกษาทฤษฎีให้พิสดารขึ้น  
สมานกับการปฏิบัติ และมีความเป็นอยู่อย่างกรรมกรแล้ว ในที่สุดก็  
จะบรรลุถึงซึ่งการสละชนชั้นเดิม มายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ หรือ  
ชนชั้นประเภทกรรมกรอย่างแท้จริงได้

(ต้นฉบับที่ตรวจพบมีเพียงแค่นี้)

